దుర్గేశనందని

రచయిత:

బంకిం చంద్రఛాటర్జీ

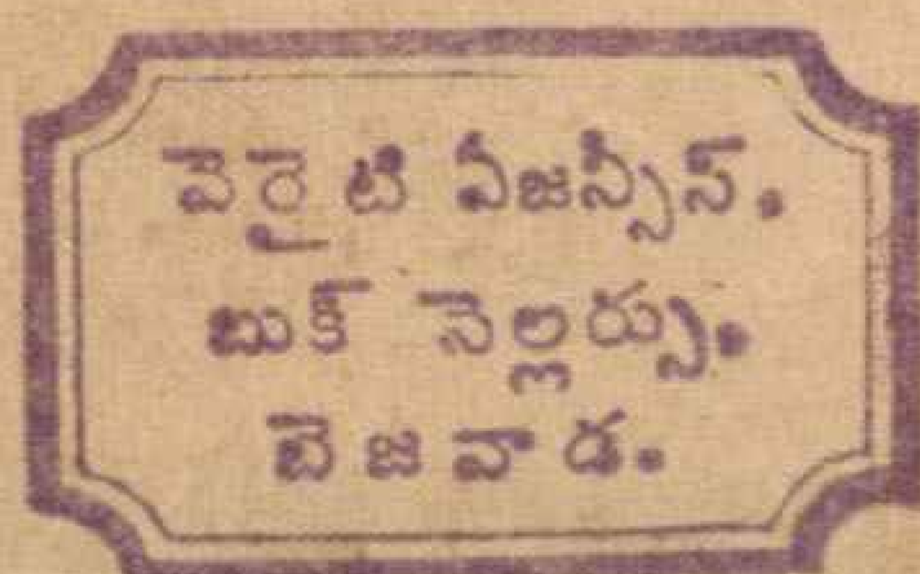
అనువాదకుఁడు:

చాగంటి శేషయ్య

హిందూధర్మశాస్త్ర గ్రంథనిలయము

కపిలేశ్వరపురము : తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

౧౯౪౭.

వెల రు 2-8-0.

నాల్గవకూర్పు : ప్రతులు 1000.

కాకినాడ:
రావుసాహెబ్ పట్టమట్ట శేషగిరిరావుగారి
జార్జిప్రెస్‌యందు ముద్రితము. 1948.

ఆంధ్రప్రచారిణి లిమిటెడ్,
కపిలేశ్వరపురం
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

ఒక్క మాట

వంగదేశకవిసార్వభౌముం డగు బంకించంద్రఛాటర్జి మొట్టమొదట నీనవలను వంగభాషలో రచియించెను. చారు చంద్రఛట్టోపాధ్యాయులు దీని నాంగ్లేయభాషలోని కనువదించెను. ఇంక ననేకభాషలలోని కిది పరివర్తనము సేయంబడినది. క్రీ. శ. 1910 వ సంవత్సరమున నేను దీని నాంధ్రీకరించి, ఆంధ్రప్రచారిణీగ్రంథమాలలోం బ్రథమపుష్పముగం బ్రకటించితిని.

ఈగ్రంథము నిప్పుడు మరల నాల్గవకూర్పుగ ముద్రింపించి, యాంధ్రలోకమున కర్పింపం గలిగినభాగ్యము నాకలవడినందుల కెంతయు సంతసించుచున్నాండను.

ఈగ్రంథరచనమున కన్నివిధముల నన్నుం బ్రోత్సహించిన నాప్రియమిత్రుండును గీర్తిశేషుండు నగు శ్రీ కొవ్వూరి చంద్రారెడ్డి నీసందర్భమున స్మరియింపకుండ నుండంజాలను.

ఇంతో ధికముగా నాంధ్రు లాదరాభిమానముల నిది పడయంగలదని యాశించుచున్నాండను.

కపిలేశ్వరపురము,
శా. శ. ౧౮౭౦,
సర్వధారి వైశాఖ పూర్ణిమ.

చాగంటి శేషయ్య.

ఏతత్కవి కృతులు

నవాబు నందిని	నవల
విశ్వప్రియత్నము	,,
శ్రీ	,,
రాధారాణి	,,
ఆంధ్రకవి తరంగిణి	(మూఁడు సంపుటములు)
హిందూ లా	(సమష్టికుటుంబము)
మనరాను లోకలుబోర్డు ఆక్టు	(రెండు సంపుటములు)
సహకారసంఘముల ఆక్టు.	

శ్రీరామచంద్ర.

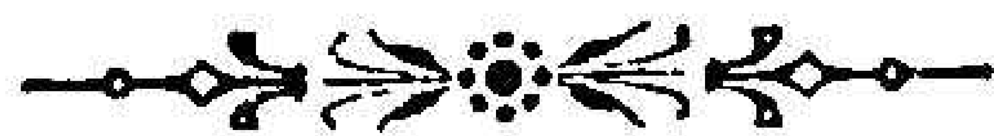
కృతి

తలిదండ్రు లెందు ము ♦ ద్దులు ముచ్చటలు దీర్ప
శాంతయై వెలసిన ♦ సాధుశీల
ఇరువురన్నలకడ ♦ మురిపంబుఁ జూపి సు
భద్రయై యలరిన ♦ భవ్యకీర్తి
అత్తమామలయెడ ♦ నతిభక్తి నెరపి సా
విత్రియై మించిన ♦ విమలహృదయ
పతియెడ ననురక్తి ♦ భక్తిఁ జూపుచు సుస్థి
రాత్మజయై యొప్పు ♦ ననఘచరిత
సర్వమంగళాపదసమా ♦ సక్తచిత్త
శ్రీమతి, వివేకవతి, కీర్తి ♦ శేష, సుగుణ
ధన్య, శ్రీసూరమాంబాభి ♦ ధాన నాదు
సోదరికి నీకృతినొసంగి ♦ సుకృతినైతి.

చాగంటి శేషయ్య.

శ్రీరామచంద్ర.

దుర్గేశనందని.

ప్రథమ భాగము.

మొదటి ప్రకరణము.

దేవాలయము.

వంగదేశశకము 998 వ సంవత్సరమున వేసవికాలపు కడపటిదినములలో నొకపురుషుఁ డొంటరిగ గుఱ్ఱము నెక్కి పోవుచుండెను. అతఁడేగెడుబాట విష్ణుపురమునుండి జహానబాదునకుఁబోవును. సూర్యుఁడస్తమించు సమయమైనది. అతఁడింకను జాలదూరము పోవలసియుండెను. ఒంటరిపాటుఁ మార్గమున నెక్కడ నాశ్రయములేదు. ఆ ఋతువునందు సాయంకాల మగునప్పటికి, ఉఱుము, మెఱుము, లారంభమై గాలియు, వానయు, వచ్చుచుండుట కలదు. అట్లయినచో నాశ్రయ విహీనమైన యీ ప్రదేశమున నాతఁడు మిక్కిలి కష్టపడవలసివచ్చును. అందుచే నాతఁడు గుఱ్ఱమును బరు త్తింప నారంభించెను. సాయంతనమయినది. క్రమక్రమముగఁ గనుచీకటిపడెను. ఆకసమునంతట నల్లనివారిధరములు కాఱు క్రమ్ముకొనినవి. రాత్రిపడినతోడనే గాఢాంధకారము చూ

పానునంత ప్రదేశమును గప్పివేసెను. గుఱ్ఱమునకు దారి చూపుట కష్టమయ్యెను. ఆతఁడు మెఱపుసాహాయ్యమున నతి కష్టముతో మార్గమును జూచుచుండెను. కొలఁదిసేపటిలోనే వర్షముతోఁగూడి గాలి రోజనారంభించెను. బాటసారి తుద కెట్లుపోవలయునో యేర్పరింపలేకపోయెను. కళ్లెమును సడలించెను. గుఱ్ఱము దానియిష్టమువచ్చినత్రోవను బోవుచుండెను. ఇట్లు కొంతదూరమరిగెను. గుఱ్ఱముకాలున కేదో కఠినపదార్థము తగిలి కాలుజారెను. అంతలో విద్యుత్కాంతి తళుక్కుమనియెను. ఆప్రకాశమున బాటసారి కన్నులకు సమీపమునఁ దెల్లగ నెత్తైనదేదో యొకటి యటనున్నట్లు కాన్పించెను. ఆతఁ డదియొక గృహ మనుకొనెను. అశ్వమునుండి క్రిందికి లంఘించెను. క్రింద రాతితో నిర్మింపఁబడిన సోపానములున్నవి. వానిచేతనే గుఱ్ఱము కాలుజారిపడెనని యాతఁ డుగ్రహించెను. అందుచే నిట నొక్కయాశ్రయముండవచ్చునని తలంచి యాతఁ డాయంధకారమున మెల్లగ నామెట్ల నెక్క నారంభించెను. విద్యుత్ప్రకాశ సాహాయ్యమునఁ దన యెదుట నెత్తుగనున్నదొక దేవాలయమని యాతనికి స్పష్టపడియెను. మెల్లగా నాతఁడు దానిద్వారమునుసమీపించెను. కాని, యది మూయఁబడియున్నది. అతఁడు తలుపును దడివి మాచెను. వెలుపలిప్రక్క గొళ్లెము వేసియుండలేదు. బాటసారి నివ్వెఱపడెను. ఆశ్చర్యమగ్నుఁడయ్యెను. "మనుష్య

నివాసములేని ప్రదేశమున నున్న యీ దేవాలయమునం దిప్పుడెవరున్నారు? తలుపును లోపల వైచినవారెవరు?" అని తనలోఁదాననుకొనెను. పాపమాతనిశిరస్సుపై వర్షమతికఠినముగఁ గొట్టుచుండెను. "లోన నెవరున్న నేమి" అని యనుకొని యాపాంథుఁడు తన పాణితలమున నతివేగముగఁ దలుపును దట్టనారంభించెను. మరలఁ దట్టెను. మరలఁ దట్టెను. కాని, నిష్ఫలమైనది తలుపులు వీడలేదు. ఒక్కతన్ను తన్ని తలుపులను బ్రద్దలకొట్టవలయునను నత్యుద్రేక మాతనికిఁ గలిగెను. కాని, తన్మూలమున భగవదపరాధమును జేసినవాడనగుదునేమో యని శంకించెను. ఓర్పువహించెను. తలుపును విఱుగఁగొట్టలేదు. కాని, యది పెనుసుకట్టుతోఁ జేయఁబడుటచేఁ గఠినమగు నాతని చేతివ్రేటులకుఁ జీల యూడిపోయెను. బాటసారి తలుపును విసరి త్రోసెను. లోన బ్రవేశించెను. ఏదియో యస్పష్టధ్వని యొకటి యాతనికి వినవచ్చినది. ఆతనితో గాలికూడ లోనఁ జొరఁబారెను. వెలుఁగుచున్న దీప మారిపోయెను. లోపల నెవ్వరుండిరో, యుండున్నవిగ్రహ మే దేవునిదో యతనికి బోధపడినదికాదు. నిర్భయుఁడగు నాబాటసారి తన స్థితినిఁజూచుకొని యించుక నవ్వుకొనియెను. భక్తిశ్రద్ధలతో నగోచరముగనున్న యా విగ్రహమునకు శిరస్సువంచి నమస్కారమొనర్చెను. అతిఁడాచీఁకటిలోనే "ఈ యాలయమునందున్నవా రెవరు?" అని యుక్కి

గెను. ఎవరును బ్రత్యుత్తర మీయలేదు. ఆభూషణ క్రేంకారములు మాత్రము వినవచ్చెను. మాటలవలనఁ బ్రయోజనములేదని యాతఁడు తలంచెను. గాలియు, వానజల్లును, రాకుండఁ దలుపులు మూసెను. చీలకుబదులుగ నాతఁడు తలుపునాని కూర్చుండెను. మరల నిట్లు కేక వేసి చెప్పెను.

"ఇందున్న మీరెవ్వరో యిట్లు వినుఁడు. ఆయుధపాణినై నేనిటఁగూర్చున్నాఁడను. నా విశ్రాంతికి భంగముఁ దేఁబోకుఁడు. మీరు పురుషులైయట్లు చేసితిరేని మీకపాయము సంభవింపఁగలదు. కాని, స్త్రీలైనచో మీకేమియు భయములేదు. ఈ రాజపుత్త్రవీరుని చేతఁ గత్తియు, డాలు నున్నంతవఱకు మీకు లేశమాత్రమును విచారము కలుగఁ బోదు."

"అయ్యా! మీరెవరు?" అను నొకమాట వినవచ్చెను. ఆధ్వని యొక స్త్రీది. బాటసారి యాశ్చర్యముతో "ఈకంఠధ్వనినిబట్టి నన్నిట్లడిగిన దొకయువిదయని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. నన్నెఱుంగుటవలన మీకేమి బ్రయోజనము?" అనియెను.

"అయ్యా! మేము చాల భయపడుచున్నారము."

"నేనెవ్వరైననేమి? నన్నుఁగూర్చి నేఁజెప్పకొనను. అది మాయాచారముగాదు. అయినను నేనిటనున్నంతవఱకు నబలలగు మీకీసుమంతయేని భయములేదు. నెమ్మదిగ నుండుఁడు."

"అయ్యా! మీవాక్యమువలన మాగుండెలు కుదుటఁబడినవి. ఇంతదనుక మాప్రాణములపై మాకాశ లేదు. ప్రాణములఁజేతఁబట్టుకొని యున్నాము. నాచెలిమూర్ఛపోయినది. ఇంకను దేరలేదు. మేముసాయంతన మీశైలేశ్వరునిఁ బూజింపవచ్చితిమి. వర్షము మూలమున మాపరిచారకులును, బోయవాండ్రును, మమ్ముల దిగవిడిచిపోయిరి. వారెటకేగిరో మే మెఱుంగము."

"మీ కేమియు భయము లేదు. ధైర్యమువహింపుఁడు. విశ్రాంతిఁజెందుఁడు. తెల్లవారినవెంటనే మిమ్ముల మీయింటికిఁ గొంపోయెద."

"అయ్యా! శైలేశ్వరుఁడు మిమ్మురక్షించుఁగాక!"

రాత్రి రెండుయామములయినది. వర్షము, గాలియు, తగ్గెను. బాటసారి యిట్లనియెను.

"అబలలారా! మీర లొక్కింతసేపిట ధైర్యముతో నుండుఁడు. నేనీసమీపమందలి పల్లెకుఁబోయి దీపమును గొని వచ్చెదను."

"అయ్యా! మీ రెంతదూరమో పోనక్కఱలేదు. ఈ దేవార్చకుఁడిట కత్యంతసామీప్యమునసే యున్నవాఁడు. సుధాకిరణుని ప్రకాశమిప్పు డగపడుచున్నది. అందుచే మీ రవ్వలకేగితిరేని యాతనికుటీరమును గాంచఁగలరు. నిర్జనమైన యీప్రదేశమున నాతఁడొక్కఁడే వాసముచేయుచున్న

వాఁడు. ఆతనియొద్ద నెప్పుడును దీపమునకుఁ గావలసినవస్తుప్ర లుండును.'' అని మొదటియావెయే ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

ఆమెచెప్పినరీతిగ పాంథుఁడవ్వలికేగెను. వెన్నెలయం దర్చకుని గృహమును గని తలుపునొద్దకేగి యాతనినిలేపెను. అర్చకుఁడు భయపడియెను. తలుపు తీయలేదు. రంధ్రము గుండ నీతఁడెవరోయని తొంగిచూచుచుండెను. బాగుగఁ బరీక్షచేసిచూచెను. బాటసారియందుఁ జోరుని లక్షణములు గనుపట్టలేదు. ఇంతేకాదు. బాటసారియొంటనున్న యమూల్యాలంకారముల నాతఁడుచూచెను. వానియందు సహస్రాంశమయినను దనయింటలేదు. ఇదియంతయు యోచనచేసి చూచి యర్చకుఁడు తలుపు తెరచి దీపమును వెలిఁగించెను.

బాటసారి దీపముతో దేవాలయమునకువచ్చి యందు స్థాపించిన విగ్రహమును జూచెను. అది శ్వేతశివలింగము దానివెనుక నిరువురు స్త్రీలుండిరి. అందొక్కర్తు యావనవతి ఆమె దీపమును జూచిన తోడనే మేలిముసుంగు వైచుకొని యవనతముఖి యయ్యెను. ఆమెహస్తములు కంకణస్థగితవజ్రకాంతులచే మెఱయుచుండెను. అవి మార్వారీ దేశపుఁగంకణములవంటివి. ఆమెదుస్తులు శ్రేష్ఠమైనవి. బుటేదారి పనితోఁ జక్కఁగానున్నవి. వానిపై నామెయలంకారములు మనోహరములై కనుపట్టుచుండెను. పాంథుఁ డామె యెవ్వరో యొకగొప్పయింటివనిత యనిస్పష్టముగా గ్రహించెను. ఆ

యువతి ధరించినవానికంటె నారెండవస్త్రీ దాల్చినవస్తువులు తక్కువవిలువగలవి. అందుచే నామె యీ యువతిపరిచారి కయై యుండునని యాతఁడూహించెను. అయినను, నామె సామాన్యపరిచారికలకంటె చాల విలువగల నగలనే ధరించి యుండెను. ఆమెవయసు ముప్పదియైదుసంవత్సరము లుండ వచ్చును. ఇంతదనుకఁ దనతోడ మాట లాడినదాపరిచారి కయే యని యతఁడు తలంచెను. అది స్వాభావమేకదా! వారల వేషములను జూచి యాతఁడాశ్చర్యపడెను. వారిరువురి వేష ములునుగూడ వంగదేశపుస్త్రీలవి వలెలేవు. ఉత్తరహిందూ స్థానపు స్త్రీలవివలె నున్నవి.

బాటసారి దీపము నక్కడనుంచి వారి కెదురుగ నిలి చెను. దీపపుఁగాంతు లాతనిపైఁ బ్రసరించినవి. ఆయువిదలా తనివయ స్సిరువదియైదు సంవత్సరము లుండుననుకొనిరి. ఆతని శరీరము పొడవయినది. ఇతరులెవ్వరైన నింతపొడవుందు రేని యంతసౌందర్యముగ నుండరు. విశాలమయినవక్షస్థలము, ప్రత్యవయవమును మాంసలమై సముచితౌన్నత్యమును గలిగి యుండెను. అందుచేతనే యాతనియౌన్నత్యము మనోహర ముగనుండెను. వర్షసమయమునం దభివృద్ధినందు మెత్తని పచ్చికవంటి శరీరచ్ఛాయ. కాదేని దానికంటె మనోహర చ్ఛాయగలిగి వసంతర్తువందలినవమృదు పత్రమువంటి శరీర వర్ణము, దానిపై రక్ష, తాయెతులు, మొదలగు రాజపుత్రో

లంకారములు ప్రకాశించుచుండెను. నడుమున కాసెకోక, దాన గత్తితోఁగూడిన యెఱయొకటి వ్రేలాడుచుండెను. పొడవయిన యాతనిచేతియందొక పెద్దబల్లె మున్నది. శిరమున వజ్రపు దురాయితోఁ గూర్చిన యుష్ణీషము. కర్ణముల ముత్యాలతాటంకములు కంఠమున హారమొకటి శోభిల్లుచుండెను.

ఒకరినొకరు చూచుకొనిరి. ఒకరినొకరు పరిచయమొనర్చుకొన నువ్విళులూరుచుండిరి. కాని, యెవ్వరు నావిషయమున ముందంజ వేయలేకపోయిరి. అట్లుచేయుట యిరువురకును మర్యాదభంగమే యని యనుకొనిరి.

రెండవ ప్రకరణము.

పరిచయము.

తుదకు రాజపుత్త్రుఁడే తనమనస్సును మొదట వెలిపుచ్చెను. ఆతఁడు పెద్దయూపితో "అమ్మా! మీరొక గొప్పయింటివారని తలంచెదను. మీవంశనామధేయముల నడుగ నాకుసందియమగుచున్నది. కాని, నావలె మీరు మీవృత్తాంతములఁ దెలుపనభ్యంతరము లేనివారై యుండవచ్చును. అందుచే మీరెవ్వరని యడుగ స్వతంత్రించుచున్నాడను." అనియెను.

"కాదు, కాదు, అయ్యా! స్త్రీలెప్పుడైన ముందుగఁ దమ్ముఁదా మెఱింగించుకొందురా?"

"పరిచయము గలిగించుకొనుటకు ముందువెనుక లేమి?"

"తన కులగౌరవాధిక్యమునుగూర్చి చెప్పుకొనఁదగని స్త్రీతన్నుదా నెట్లెఱింగించు కొనఁగలదు? తనగృహమునుండి యివ్వలకు రాఁదగని యబల తనసంగతి నెట్లు చెప్పుకొనును? తనభర్తనామోచ్చారణ మొనర్పనసర్హయైన వనితకు తనను దాను దెలుపుకొనుటకుమాత్రము స్వాతంత్ర్యమెక్కడిది?"

ఈమాటల కాయువకుఁడేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయ లేదు. ఆతనిదృష్టి యన్యథా లీనమయియుండెను. ఆరెండవ యువతి క్రమక్రమముగ మేలిముసుఁగును దొలఁగించి తన చెలివెనుకనుండి యాపురుషుని నిరీక్షించుచుండెను. ప్రసంగ సందర్భమున నాతనిచంచలవీక్షణ మామెపైఁ బ్రసరించెను. ఆమె మొగమున దృఢముగా నాటుకొనియెను. అట్టిలావణ్య రాశినిఁ జూచుభాగ్య మిఁకఁ దనకెన్నఁడును లభింపదని యాత డనుకొనెను. తోడనే యువతీయువకుల వీక్షణములొండొం టితోఁ గలిసికొనియెను. యువతి యవనతాలోకన యయ్యె ను. పరిచారికావాక్యములకు బ్రత్యుత్తరము రాలేదు. ఆమె చాటసారివంకఁ బరికించెను. ఆతఁడు చూచుచున్నవిధమునం తయు గ్రహించెను. తనసఖికూడ నాతని నాతనిమాత్రముతో నిరీ

క్షించుచున్న దని తెలిసికొనినియెను. అవవారించి, యామెతో నిట్లనియెను.

"అమ్మాయీ! ఇదియేమి? ఈయీశ్వరుని సన్నిధిని పెండ్లియాడవలయునని యుద్దేశమా యేమి?"

'చాలునులే' యని యువతి పరిచారిక నొక్క గిల్లు గిల్లెను.

పరిచారికనిపుణవతి సంగతిసందర్భములను జక్కఁగ గనిపెట్టెను. తనలోనిట్లని వితర్కించుకొనుచుండెను. "నాకు జాలభయమగుచున్నది. ఈయువకుని రూపసంపద మాచెలి హృదయాకర్షణ మొనరించుచున్నది. ఈమెమనసు నాతని కర్పించెనేని యందువలన నంతచెడుగు సంభవింపకున్నను— అయ్యో!—ఈమెమనసునకిక నెప్పటికిని విశ్రాంతియుండదు ఆహా! ఎట్లయిన నిదివారింప నర్హాము. ఔను. అయిన నది యెట్లు?—ఇప్పుడ మేమీతని విడచిపోవ యత్నించెదము గాక!"

కుశాగ్రబుద్ధియగు నాపరిచారిక యిట్లునిశ్చయించుకొని యాతనితో "అయ్యా! స్త్రీలపవిత్ర నశ్వరమైనది. సామాన్యవాయుస్పర్శమునకు సయితము నిలువఁజాలదు. ఇక నీనాఁటి ప్రచండవాయువునుగూర్చి చెప్పునదేమి? గాలియు వానయునడఁగినవి. మేమింటికినడచి పోవయత్నించెదము. మాకనుజ్ఞ నొసంగుము" అనియెను.

"ఈయర్ధరాత్రిముననే మీరింటికి నడచిపోవలయునేని నేను మీకు సహాయుఁడనై వచ్చెదను. ఆకసము నిర్మలముగ నున్నది. నేనిదివఱకే మాయింటి కేగవలసినవాఁడను. అయినను రక్షకులెవ్వరును లేకుండ మీసఖివంటి సౌందర్యవతిని విడిచిపోవ నిష్టములేక యింతవఱ కట్టెయుండవలసిన వాడనైతిని"

"మీరు మాయెడల మహానుగ్రహముఁ జూపినారు. నామనోభావముల నన్నిటిని మీకడ విన్నవింప లేకున్నదానను చెప్పినమమ్ముఁ గృతఘ్నులనుగ భావింతురేమో! అయ్యా! స్త్రీలయదృష్టమునకు శాపమున్నది. ఆ విషయమున మీ కేమిచెప్పుదును? మేమెప్పుడును ననుమానముతోఁ జూడఁబడుట సర్వసామాన్యమయినది మీరు మాతోఁగూడ విచ్చేయుటకన్న సౌఖ్యమేమికలదు? కాని, యీబాలికతండ్రి యామెనడిగినచో నెట్లువచ్చునో యోచింపుఁడు. ఈయర్ధరాత్రిమున మిమ్ముల నెవ్వరు తీసికొనివచ్చిరని యడుగనామె యేమి బ్రత్యుత్తరమీయఁగలదు?"

యువకుఁడు కొంచెమాలోచించి యిట్లనియెను.

"ఏమి? మానసింహమహారాజుగారి తనయుఁడగు జగత్సింగుసాహాయ్యమున వచ్చితిమనిన నేమి?"

పిడుగుపడినట్లయ్యెను. ఆయువిదలిరువురు మహాశ్చర్యనిమగ్నలైరి, ఏమియుఁ జేయలేకపోయిరి. లేచి నిలుచఁ

బడిరి. యువతీమణి శిలావిగ్రహము చాటునకరిగెను. వాజ్ని పుణయగు నాపరిచారిక వ్రేలాడుచున్న చీరచెఱఁగును, కంఠమునకుఁ జుట్టుకొని చేతులు జోడించి " రాజకుమారా! క్షమింపుము. ఎఱుఁగక వేయియపరాధములను గావించితిమి." అనియెను.

జగత్సింహుఁడునవ్వుచు 'అట్టియపరాధములకు మన్ననలులేవు. అయినను మీరెవ్వరో నాకుఁ దెలియజేసితిరేని నేనవియన్నియు మఱచిపోయెదను. లేనిచో యుక్తమయిన దండనము మీకు జరుగకతప్పదు."

మృదువాక్యములు నిపుణవతియగు స్త్రీకి ధైర్యమును గలుగఁజేయును. ఆమె యిట్లనియెను.

"అయ్యా! అదేదియో యాజ్ఞయిండు ; సిద్ధముగనున్నారము."

"మిమ్ముల నింటికిఁ గొంపోవుటకన్న వేఱేమున్నది?"

పరిచారిక కేమిచెప్పుటకును దోఁచలేదు. ఢిల్లీ సార్వభౌముని సేనాధిపతికిఁ దనసఖినిగూర్చి చెప్పుట కామెకిష్టము లేదు. అందులకొకప్రత్యేక కారణమున్నది. ఆతఁడు తమతోఁ గూడవచ్చుట యామెకంతకంటె నిష్టములేదు. ఆమె శిరస్సును వ్రేలవైచి యోచించుచుండెను.

ఇంతలోఁ జాలదూరమున నెన్నియోయశ్వముల కాలిచప్పుడులు వారికి వినవచ్చెను. రాజు తటాలున నావలికేగి

చూచెను. నాలుగురు రౌతులు గుఱ్ఱములపై వచ్చుచుండిరి. ఆతఁడు వారిదుస్తులను గుర్తించెను. వారాతని రాజపుత్రి సైనికులే. కొలఁదికాలముక్రిందట నీతఁడు విష్ణుపురమునకు సైన్యసంబంధమైన యొక కార్యముపైఁ బోయియుండెను. నాలుగురాశ్వికులతో మరలఁ దండ్రికడకేగుచు మధ్యాహ్నమున నీతఁడు వారినిపిడిచి ముందుపయనముఁ జేసెను. పిమ్మట రాజాకతోఁ ద్రవను, నాశ్వికులొకతోఁ ద్రవను బోయిరి. జగత్సింహుఁ డీమార్గమునవచ్చి వర్షముచే నిట్టిశ్రమకు లోనయ్యెను. ఇప్పుడు మఱల నగపడినవా రాయాశ్వికులే. వారుతన్నానవాలుపట్టినారో లేదో తెలిసికొనుటకై "ధర్మసింహునకు జయమగుఁగాక!" యని యొక్క కేకవైచెను ఆక్షణమే యొక రౌతాతని సమీపించెను. జగత్సింహు డాతనిఁజూచి యిట్లనియెను.

"ధర్మసింహా! వర్షముచే నేనిట నాగిపోతిని."

ధర్మసింహుఁ డతివినయపూర్వకముగ వందనమొసర్చి "ప్రభూ! మీకొఱకుఁ జాలసేపు వెదకితిమి. మీరగపడలేదు. మీగుఱ్ఱపుడెక్కల జాడను గుర్తించుకొనుచు నిట్లు బయలువెడలితిమి. అదిగో! అట దూరముగనున్న యా మఱ్ఱిచెట్టుకడ మీగుఱ్ఱము గాన్పించినది. దానినితీసికొనివచ్చినారము" అనియెను.

అశ్వముతోఁగూడ నీపిటనుండుము. ఇరువురు మనుష్యుల నీసమీపమున నున్నపల్లెకు, బోయవాండ్రను బల్లకితోఁగూడఁ దీసికొనిరమ్మని పంపుము. మిగిలిన సైనికులను ముందునకుఁ బొండనుము''

ధర్మసింహుఁడు కొంచెమాశ్చర్యపడియెను. ఆజ్ఞాహేతు వేదియో యతనికిఁ దెలిసినది కాదు. యజమానుని నడుగుట తనకనగత్యమైనపనియని యాతఁడు తలంచెను.

"అయ్యా! మీ యాజ్ఞానుసరణి నొనర్చెద" అనియెను.

రాజాజ్ఞను ధర్మసింహుఁడు సైనికుల కెఱింగించెను. అందొకఁడు తనప్రక్కనున్న యతనితో "అద్భుతమైనయుత్తరవులైన వేదులకో? విశేషములేవియో?" అనియెను. ఇంకొకఁడు "ఏమి? ఎందులకుఁగాఁగూడదు? రాజపుత్రశిరోమణియగు మహారాజున కైదువందలకుఁ దక్కువకాకుండ రాణులుండవలయుననుమాట జ్ఞప్తియుంచుకొనుము" అని ప్రత్యుత్తర మొసంగెను.

రాజు తమయొద్దలేనిసమయమున నాయువతీమణి మేల్ముసుంగునుదీసి తనతోఁగూడ నున్నయాపెతో "విమలా! రాజునకు నన్నెఱింగింప నీకేల యిష్టములేదు?" అని యడిగెను.

"నీప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము మీతండ్రిగారికిఁ జెప్పెదనులే! కాని యిపుడాధ్వని యేమియో?"

"రాజును వెదకుటకై యాతని సైనికులు వచ్చినట్లు న్నది. అతఁడు మనతోనున్న నీకు భయమెందులకు?"

పల్లకీ, బోయవాండ్రకొఱకేఁగిన యాశ్వికు లింకను రాలేదు. ఆయువిదల నటవిడిచి సమీపమందలిపల్లెకు విశ్రమింపనేఁగిన మనుష్యులు మరల వచ్చుచుండిరి. జగత్సింగు వారినిజూచి లోనికేఁగి పరిచారికతో నిట్లనియెను. "కొందఱు బోయవాండ్రను, ఆయుధపాణులగు మనుజులు కొందఱును, బల్లకితో వచ్చుచున్నారు, నీవావలకేగి వారు మీ సేవకులగుదురో కారో గుర్తింపుము"

విమల తలుపుసందునుండి వారలఁజూచెను. వారామె మనుష్యులే. జగత్సిం గిట్లు చెప్పెను. "ఇఁక నేనుమీకడ నుండరాదు ఉండిన నేదైననాపద రావచ్చును. మీకు సుఖమగుగాక! నాకనుజ్ఞ. సుఖముగ మిమ్ములనింటికడఁ జేర్పుమని శైలేశ్వరు నిదె వేఁడుచున్నాఁడను. నాదొక్క ప్రార్థన మున్నది. వారముదినములలోపల మన యీసమావేశ మెక్కడను దెలియనీయరాదు. కాని, నన్నుమాత్ర మెప్పుడును మఱవకుఁడు. నన్ను మఱచిపోకుండ నిదిగో దీనిని నీకడ నుంచుము. మీపుత్రితనయ యెవ్వరో నేనెఱుంగలేకపోయినను మీలక్షణములు నాహృదయమున నాటుకొనియున్నవి—"

ఇట్లు చెప్పుచు జగత్సింగు తలపాగనుండి ముత్యాలహారము నొకదానిని తీసి విమలశిరస్సుపైనుంచెను. ఆ యమూల్యహా

రము నామెు గ్రహించి తనకబరికిఁజుట్టుకొని యువనతశిరస్కయై వందనమొనర్చి యిట్లనియెను.

"రాకుమారా! మీరత్యంతాభిలాషతో నన్నొక్క విషయమునుగూర్చి యడిగితిరి. దానికిఁ బ్రత్యుత్తర మీయ లేకపోయినందుల కెంతయో చింత నొందుచున్నదానను. నన్ను మన్నింపుఁడు. మీరడిగిన విషయమున నేనిట్లు మౌన మునవహించుటకుఁ దగినంతకారణ మొకటియున్నది. అయి నను మీకంతగాఁ బ్రియతమమగు నేని పదునేను దినములు గడ చినపిమ్మట మిమ్మెట దర్శింపఁగలుగుదునో యాజ్ఞయిండు."

జగత్సింగు కొంచెమాలోచించి యిట్లనియెను. "ఈ యాలయమునందే. ఇట నన్నుఁజూడనేరవేని మరల మన మెన్నఁడును గలిసికొనఁజాలము."

విమల వందనమొనర్చుచు "భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించుఁగాక!" అనియెను.

జగత్సింగు మరల నొక్కమారాయువతీమణిపైఁ జం చలదృష్టి సారించెను. పిదప నశ్వారోహణమొనర్చి యదృ శ్యుఁడయ్యెను.

———

మూడవ ప్రకరణము.

మొగలాయీలు—పఠానులు.

పాఠకులారా! ఆలయమునుండి వెడలిన జగత్సింగే మయ్యెనో, లావణ్యరాశియగు నాయువతిచారిత్ర మేదియో, తెలిసికొన మీరు వేడుకపడుచుందురు. కాని యావిషయ మిప్పుడుచెప్పను. జగత్సింగు రాజపుత్త్రుఁడు. అతఁడు వంగదేశమున కేలవచ్చెనో యొంటరిగా నేల ప్రయాణముచేయుచుండెనో మీకెఱింగించుటకై యాకాలపు వంగదేశ రాజకీయస్థితి నిటసంగ్రహముగ వర్ణించెదను. అందుచే నీప్రకరణము చారిత్రాంశములతో నిండియుండును. కావున నోర్పువహింప లేనిచదువరు లీప్రకరణమును జదువకుండ దాఁటించెదరుగాక! గాని, యోర్పుతోఁ దుల్యమయినది లేదుసుఁడీ.

భక్తియార్ ఖిల్జీ, వంగదేశమున నర్ధచంద్రధ్వజమును నాటినతరువాతఁ బఠానులు దానిని గొన్నిశతాబ్దములు నిరంకుశముగఁ బరిపాలించిరి. 932-వ సంవత్సరములో సుప్రసిద్ధుఁడగు సుల్తాను బేబరప్పటి డిల్లీచక్రవర్తియగు నిబ్రహీమ్‌లోడీని జయించి డిల్లీసింహాసనము నాక్రమించుకొనియెను. కాని, యప్పుడును వంగదేశముమాత్రము తామరలేన్ వంశీయుల యధికారముక్రిందకుఁ బోయియుండలేదు.

మొగలాయీవంశదీపకుఁడగు నక్బరు, సింహాసన మధిరోహించువఱకును వంగదేశము పఠానుల స్వతంత్రపాలనములోనే యుండెను. అవివేకియగు దాయూదుఖానుఁ డొకచెడు ముహూర్తమున సాహసించి, నిద్రించుచున్న సింగమును దన చేతులతో మేలుకొలిపెను. అతఁడు చేసిన యా దుడుకుకార్యమునకు ఫలము వెంటనే లభించినది. అక్బరుని సేనాధిపతియగు మణియమ్‌ఖా ననునాతఁడు రణరంగమున నాతనినోడించెను. దాయూదు సింహాసనమును గోల్పోయెను. 982-వ సంవత్సరములో దాయూదుఖాను తనతోడివారలతోఁగూడ నొరిస్సాదేశమునకు బాఱిపోయెను. వంగదేశము మొగలాయీలచేతఁ బడియెను. పఠానులొరిస్సాలో రాజ్యము స్థాపించుకొనిరి. వారి నొరిస్సానుండి లేవఁగొట్టుట మొగలాయీలకుఁ జాలకష్టమయిన పనిగానుండెను. తుదకు వంగదేశము 986-వ సంవత్సరములో రాజప్రతినిధి యగుఖాన్‌జహాఖా ననునతఁడు పఠానులను రెండవపర్యాయ మోడించి యొరిస్సాను చక్రవర్తి యధికారమునకు క్రిందికిఁ దీసికొనెను. తరువాత నల్లరులు బయలువెడలెను. వంగదేశమునఁ బన్నులు వసూలుచేయుటలో నక్బరొక క్రొత్త సెటిలుమెంటు పద్ధతి నేర్పాటుచేసెను. అందుమూలమున నచ్చటిజాగిరుదారులును, భూస్వాములును, నసూయఁజెందిరి. వారిశాశ్వతస్వాస్థ్యములను సంరక్షించుకొనుట కాయుధములను జేతఁబూనిరి. ఇదేసమయమని పఠానులు మరల ధ్వజమెత్తిరి. [illegible] కుతలుఖా ననునతని ప్రధానునిగాఁజేసి యొరిస్సాను మరలఁ దమయధికారముక్రిందికిఁ దీసికొనిరి. సమయమును గనిపెట్టి

తనశక్తిసామర్థ్యముల నగపఱచి మిధునపురము విష్ణుపురము లను రెండుజిల్లాలనుగూడ నవాబులు వశపఱచుకొనిరి. ఈ రెండుమండలములు నొరిస్సారాజ్యములోఁ జేరినవికావు.

చక్రివర్తిప్రతినిధియగు ఖాక్ అజీమును, నాతనితరు వాత ప్రతినిధి షహభాజుఖానును, గూడశతృవులనుండియా ప్రదేశములను లాగుకొనలేక పోయిరి. తుదకీ దుష్కరకార్య నిర్వాహణమునకు హిందూయోధుఁడొకఁడు నియమింపబడి యెను.

నూతన మతాభిమానావేశమై హిమాలయాపర్వత పంక్తినుండి మహమ్మదీయ సేనాప్రవాహము మనదేశము నకుఁ దోసికొనివచ్చినప్పుడు పృధ్వీరాజును, మఱికొందఱు రాజపుత్రశూరులును, తమనిరుపమాన శౌర్యముచే దాని నాఁపి హిందూదేశమును గాపాడిరి. కాని, అయ్యో! హిం దూదేశమా! నీవదుగంటుటయే భగవదుద్దేశము కాబోలును రాజపుత్రవీరు లైకమత్యముతోఁ దమబలమభివృద్ధిచేసికొను టకుబదులు తమలోఁదాము గలహించిరి. విసుఁగుఁజెందకుండఁ బూనికతోఁ జేసిన ప్రయత్నములవలన మహమ్మదీయులు హిందూరాజ్యముల నొక్కటొక్కటిగ నొడిసికొనిరి. తుదకు ఢిల్లీయందు వారిరాజ్యమును స్థాపించిరి. చాలకాలమువఱ కిట్లు మహమ్మదీయులు జయముల నందుచున్నను నొక్కమా ఱుగక్షత్రియజన్మలగు రసపుత్రుల నణఁగఁ ద్రొక్కలేక పోయిరి రాజపుత్రులలోఁ జాలభాగ మెప్పుడును స్వతంత్రు లుగనే యుండుచు వచ్చిరి. ఇదిమొదలు మహమ్మదీయుప్రభు త్వము పూర్ణముగ విచ్ఛేదమగు వఱకును బరాక్రమైక సేవ

నులగు రాజపుత్త్రిలు యవనులతోఁ దఱచుగా యుద్ధమునకు గాలుద్రివ్వుచునే యుండెడివారు. అనేకసమయములలో మహమ్మదీయులఁ బలాయనులను గావించుచువచ్చిరి. అయినను గ్రమక్రమముగ ఢిల్లీసార్వభౌమునకుఁ గప్పముగట్టవలయునని చాలమంది రాజపుత్త్రిలు నిర్బంధింపఁబడిరి. క్రమక్రమముగ రసపుత్రుల పరాక్రమమును క్షీణించినది వారు పురాతనగౌరవప్రతిష్ఠలను నిలుపుకొనుటయందలక్ష్యభావము వహించిరి. చక్రవర్తి కుటుంబముతో సంబంధబాంధవ్యములు చేసికొనుట మొదలగు నుపాయములచే వారి యనుగ్రహ సంపాదనముఁజేయ మొదలుపెట్టిరి. ఇఁకఁ జక్రవర్తులో! పరాక్రమవంతులగునట్టి శత్రువుల నెవ్విధముననైనఁ దమకు లోబఱచుకొనవలయునను తలంపున రాజపుత్త్రులతో బంధుత్వమును స్నేహము నభివృద్ధిచేసికొనుచుండిరి. ఆకాలమున సామంతరాజులందఱుఁ గ్రమక్రమముగఁ జక్రవర్తిసేవకులు గాఁజొచ్చిరి. ధీవిశారదుఁడగు నక్బరుచక్రవర్తి పూర్వపు సార్వభౌములకంటె నన్ని విషయములందును జాలఁ దెలివి గలవాడు. హిందూరాజ్యమును బరిపాలించుటకు స్వదేశస్థులే తగినవారినియు, విదేశీయులనర్హులనియు, యుద్ధమునందుఁగాని పరిపాలనమునందుఁగాని రాజపుత్రులతో సమానులు లేరనియు యక్బరునకు నమ్మకము. కావుననే యక్బరు సర్వసామాన్యముగ హిందూదేశవాసులనే, యందుముఖ్యముగ రసపుత్రులనే, తనపరిభృత్యమున ముఖ్యోద్యోగులుగ నియమించెను. మనకథాకాలమున నక్బరుకడ నున్నతోద్యోగమున నున్న రాజపుత్రులలో, రాజగు మానసింహుఁ డగ్రగణ్యుడు.

అక్బరునికుమారుఁడగు సలీమున కీతఁడు బావమఱది. అజీమ్ ఖానుడును, షాబాన్ ఖానుడును, విఫలప్రయత్నులై పోవ నక్బరీ పరాక్రమశాలిని బెంగాలు బీహారు దేశములకు, పరిపాలకునిగఁ బంపెను.

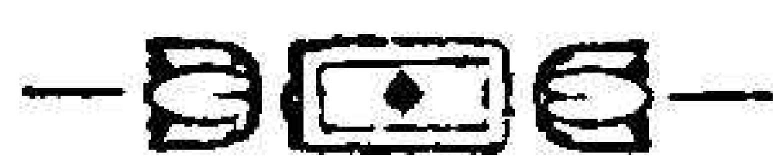
997-వ సంవత్సరములో మానసింహుఁడు పాట్నా చేరి యక్కడి యల్లరుల నణచివైచెను. మఱుసటిసంవత్సరమున నొరిస్సాపై దండువెడలెను. మానసింగు పాట్నాకువచ్చినప్పుడు వంగదేశమునఁ దనకుఁ బ్రతినిధిగ సయ్యదుఖాను అనునతనిని నియమించివచ్చెను. ఒరిస్సాపై కేగుచునిప్పుడు సయ్యదుఖానునకాతని సైన్యముతోఁగూడ బరద్వాను నొద్దకువచ్చి తన్నుగలిసికొనుమని యుత్తరము వ్రాసెను.

మానసింగు బరద్వాను జేరెను. సయ్యదు రాలేదు. ఇట్లు వర్తమానముమాత్ర మంపెను. "సైన్యమును సమకూర్చుటలోఁ జాల నాలస్యముగాక తప్పదు. అప్పటికి వర్షకాలమువచ్చును. వర్షకాలమున సైన్యములతోఁ బ్రయాణము సలుపుటదుర్ఘటము. కావున నదిగతించువఱకును మీరుటవిడిసి యుందురేని నాసైన్యముతోవచ్చి చేరెదను" అంతకంటె వేరు మార్గము లేనందున నాతడు చెప్పినరీతిగ దాముకేశ్వర నదీతీరమున నున్న జహనబాదునగరమున, సేనలను విడియించి మానసింహుఁడు సయ్యదు కొఱ కెదురుచూచుచుండెను.

తానూరకుండుటనుజూచి కటుల్ ఖానుఁడు దేశమును గొల్లగొట్టుటకై బయలుదేరినాఁడనియు సమీపమున గొన్ని మైళ్ళలోనున్నవాఁడనియు జహనబాదులోనున్న మానసింహునకొకసమాచారము వచ్చెను. మానసింగు పరిపరివిధముల

చింతించెను. శత్రు వెక్కడనుండెనో, యాతనియుద్దేశమేమి యో యాతఁడేమిచేయుచుండెనో మొదలగువృత్తాంతముల నిజమును తెలిసికొనిరా నొక యుద్యోగుని బంపవలయునని నిశ్చయించెను. అప్పుడాతని ప్రియపుత్త్రుఁడగు జగత్సింహుఁ డాతనితోఁగూడ నున్నవాడు. శత్రువుల సమాచారములను తెలిసికొనుటకై పోవలయునని జగత్సింగుకూడ నాత్రము నొందుచుండెను. అదియెఱిఁగి మానసింగునూఱుగురాశ్వికు లతో జగత్సింగును శత్రుసమాచారములను కనుగొనుటకుఁ బంపెను. రాజపుత్త్రుఁడు తనపనిని నెఱవేర్చుకొని మరలెను. ఆతఁడు మరల జహానబాదునకు బోవుచు మార్గమధ్యమునఁ జనువరులకుఁ బరిచయుఁడయ్యెను.

నా ల్గ వ ప్రి క ర ణ ము.

యువకుఁడైన సేనాధిపతి.

జగత్సింగు తండ్రికడకు వచ్చెను. "పఠాను లించు మించేబదివేలున్నారు. వారిప్పుడు ధారాపుర సమీపమున విడిసియున్నారు. చుట్టుప్రక్కలఁ బల్లెలఁగొల్లకొట్టుచున్నారు. కొన్నిదుర్గములనుగూడఁ బట్టుకొనిరి. జయమునుసంపాదించు చున్నారు. ఎదిరించువారు లేకనిర్భయముగ నున్నారు." అనివిన్నవించెను. మానసింహుఁడు వారిదౌర్జన్యము నాక

ణమె యణంచివేయవలయునని యూహించెను. కాని,యీపని సామాన్యమయినదికాదు. మిగులఁ గష్టము. కర్తవ్యమును నిశ్చయించుటకై యాతఁడీ దండయాత్రయందుఁ దనతోఁ గూడవచ్చిన సేనానాయకులందఱఁ గూర్చి సభ చేసెను. అం దాతఁడిట్లుచెప్పెను.

"ఆదినమున కాదినము, గ్రామముతరువాత గ్రామము. పరగణా వెంటపరగణా, క్రమక్రమముగా జక్రవర్తిచేతినుండి దాటిఁబోవుచుండెను. మనమిప్పుడు పఠానుల నణంచి తీర వలయు. కాని; ఇదియెట్లు? వారిబలమతివిస్తారముగ నున్నది. మఱియు. వారుకోటలోపలనుండి రణమొనర్పఁగలరు. మన మిప్పుడు వారినెదిర్కొని జయించినను; వారినాశనమొనర్పఁ జాలము. కోటనుండి వెడలగొట్టలేము. ఒకవేళనట్టియెడ మనమే యోడిపోవుటసంభవించెనేని యాశ్రయవిహీనమైన యా శత్రుప్రదేశమున మనము వారిచేఁ జిక్కి నాశనమగు దుము. ఆలోచనావిహీనమైన యా సాహసకార్యముచేఁ జక్రవర్తి సైనికుల ప్రాణముల నెన్నిటినో గోలుపోవలసి వచ్చుటయేగాక యొరిస్సా నెప్పటికైన జయింపఁగలుగుదు మనునాశకూడ లేకుండఁజేసికొనినవారమగుదుము. కావున సయ్యదుఖాను వచ్చువఱకును మనమిట నిరీక్షించుచునుండు టయే కర్తవ్యమని నాకు దోఁచుచున్నది. కాని, యీలోపున శత్రువులు చెలరేఁగకుండ నాపుటకై తగినయేర్పాటుల శీఘ్రముగఁ జేయవలసియుండును మీ యభిప్రాయఁ మేమి."

"సయ్యదువచ్చువరకును వేచియుండుటయే యుక్తము" అనివృద్ధోద్యోగులందఱుఁ బ్రతివచనంబిచ్చిరి.

మాన—"శత్రులను నాఁపుటకై సమర్థుఁడగునొక్కని యాధిపత్యముక్రిందఁ గొలదిసైన్యము నంపుటమేలని నాయభిప్రాయము. సైన్యమునంతను బంపి కోల్పోవుటకంటె నిది మంచిది"

వృద్ధు—'మహారాజా! యావత్సైన్యము నంపినను గెలుపొనగూడదని భయమొందుచున్నప్పుడు వేఱుగఁగొలది సైన్యము నంపినఁబ్రయోజన మేమి?"

"రణరంగమునకు శత్రువుల కెదురుగఁ బంపవలయునని నాయభిప్రాయముకాదు. పల్లెలపైఁ బఠానులు గుంపులుగుంపులుగఁబడి కదా పాడుచేయుచున్నవారు. కొలఁదిసైన్యమైనను రహస్యముగ దాఁగియుండి రణమొనర్చినచో శత్రుసమూహము నాఁపఁగల్గుదురని నాయుద్దేశము"

"మహారాజా! అమోఘమైన నాశమున కిష్టపడి యెవఁడట్టి సైన్యాధికారమునువహించును ?"

మానసింహుఁ డాగ్రహమున బొమలుముడివడ నిట్లని యెను. "ఏమీ! మృత్యువనినఁ దృణప్రాయముగ నెంచెడి నిందఱు రాజపుత్రులలో, నిందఱు మొగలాయీలలో,నొక్కని హృదయకోశమునుండియు నూపిరాడుచుండుట లేదా?"

ఆక్షణమే కొందఱు మొగలాయీలును, గొందఱురాజపుత్రులును, లేచి "రణమున కేగ మేముసిద్ధముగనున్నాము." అనిరి. అట జగత్సింగుగూడ నుండెను. అక్కడనున్న యందఱిలో నాతఁడు మిగుల పసివాఁడు. వారి వెనుకనుండి యాతఁడు "మీయాజ్ఞయయ్యెనేని చక్రవర్తి కార్యమును

నిర్వహించుటకు నేనుగూడ సిద్ధముగ నున్నాఁడను.'' అని యెను.

'ఆ! అట్లేలకాకూడదు?' అని మానసింగు గారవమున మాఱుపలికెను.

"రాజపుత్త్రిలును, మొగలాయీలును, నింతలో పౌరుషహీనులనిపించుకొనరని నాకు ధైర్యముకలిగినది. అట్లయిన నపాయకరమైన యీ పనిని నిర్వహించుటకు మీరందఱును సిద్ధముగ నున్నట్లేకదా? ఇప్పుడిందెవ్వరి నీపనికి నియమింతును?" అని యాతఁడడిగెను.

అందొక సభ్యుడు నవ్వుచు నిట్లు చెప్పెను.

"మహారాజా! ఇప్పుడిటుల చాలమంది ముందంజవేసి వచ్చుట జయసూచకము. వీరందఱు నీపనికై పంతములాడుచున్నవారు. ఇందెవఁడు కొలదిసైన్యముతో నేగుట కిష్టపడునో వానినీకార్యమునకు నియమింపుడు."

"ఔనౌను. ఇదిమంచియాలోచన" అని చెప్పుచు మానసింహుఁడు మొట్టమొదట తనకుఁ దానేయీపనికి ముందంజవేసి వచ్చినయాతనితో "నీ వెంతసైన్యముతో శత్రువులపై కేగెదవు'' అనియడిగెను.

''పదునేను వేలతో. అట్లనుగ్రహింపుము."

" అట్లు చేయవలనుగాదు. పదునేనువేల వాహిని నిందుండి విడఁదీసితిమేని నిఁక నిటచాలినంతసైన్యముండదు. పదివేలతోఁ బోవసిద్ధముగనున్న శూరుఁడెవఁడు?''

సేనానాయకు లందఱూరకుండిరి. తుదకు యశవంత్ సింగుపదివేలకును సైన్యాధిపత్యమును దనకిప్పింపుమని యడిగెను. అతఁడు రాజపుత్త్రుఁడు. మానసింహునకిష్టుఁడు. మానసింహుఁడు వారలనందఱసంతోషముతోఁ గలయఁజూచెను. ఇంతలో జగత్సింగు లేచెను. అతనిదృష్టి యాతనిపైఁ బ్రసరించెను. రాజదృష్టియాతనిపైఁ బడెను. అతఁడు వినయముతో "మహారాజా! మీయనుగ్రహ ముండెనేని నేనయిదు వేల సైన్యముతోఁబోయి కటులుఖానుని సువర్ణరేఖానది యావలి యొడ్డునకుఁ దరిమివేయఁగలను." అనియెను.

మానసింహుఁ డూరకుండెను. సభ్యులు గుసగుసలాడుచుండిరి. కొంచెమునేపుండి "కుమారా! రసపుత్త్రవీరులందఱును నిన్నుఁజూచి గర్వపడవలసినదే. అదినేనెఱుఁగుదును. కాని బిడ్డా! నీవుచాలదుడుకువాఁడవు" అనియెను.

జగత్సింగు చేతులుజోడించి "తండ్రీ! నాప్రతినఁజెల్లించుకొననేరక చక్రవర్తిసేనల వ్యర్థముగఁ గోలుపుచ్చితినేని నాకర్హదండనముగావింపుడు" అనిప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

మానసింహుఁడొక్కింతుక యోచించి "కుమారా! ఇటువినుము. రాజపుత్రోచితమైన నీస్వేచ్ఛావిక్రమమునకు నేనేలయభ్యంతరముఁ జెప్పవలయును? అట్లభ్యంతరము కలుగఁజేయుట భగవదుద్దేశముకానేరదు. కావుననీకార్యమునకు నిన్నేనియమించితి" అనియెను.

ఇట్లుచెప్పుచు మానసింహుఁ డత్యంతాహ్లాదముగ నాతనిగాఁగలించుకొని, సెలవొసంగెను.

అయిదవ ప్రకరణము.

గరమందరము.

జగత్సింహుఁడు ప్రయాణము చేసిన విష్ణుపురమునుండి జహనబాదునకుఁ బోవు బాటయొక్క గుఱుతు లిప్పటికి నున్నవి. ఆబాటకు దక్షిణమున కొంతదూరములో గరమందరమను నగరమొకటియున్నది. దేవాలయమున జగత్సింహునిగలిసికొనిన స్త్రీలీపట్టణమునకే పోయియుండిరి. ఈనగరమునఁబురాతనదుర్గములు చాలఁగనున్నవి. బహుశఃదానికాపేరు, వానిమూలముననే వచ్చియుండును. ఆమోదరానది దానిగుండఁ బ్రవహించుచుండును. మూఁడుకోణములుగానున్న యీపట్టణమునకు మలఁపుతిరిగి రెండువైపుల నానది వ్యాపించియుండెను. మూఁడవప్రక్కఁ బర్వతమును దొలిచి నిర్మించినకోటగలదు. ఆకోటయొక్క శిరోభాగమున, నది మొట్టమొదటఁ బట్టణమున నెటఁబ్రవేశించియుండెనో యాతావున, నాశసమునంటుచు నీటిలోవిశాలమైన దుర్గమొకటి నిర్మింపఁబడియుండెను అదియంతయు నల్లఱాతితోఁ గట్టఁబడినది అభేద్యమగునాదుర్గముయొక్క పాడైపోయినవిశాలోన్నతభాగములిప్పుడుకూడఁ గనబడుచున్నవి. కాలమాహాత్మ్యమున నందలికట్టడములన్నియుఁ గూలిపోయి క్రిందిభాగము లింకను గన్పట్టుచున్నవి. వెలుపలిభాగములఁ జింత,మఱ్ఱి మొదలగువివిధ వృక్షములును, మాధవిమున్నగుపొదలును,

నరణ్యమువలెబెట్టిఁగి, పాములకును, దోడేళ్ళు మొదలగు క్రూరజంతువులకును, నివాసస్థానములయ్యెను. నదీతీరమున మఱికొన్ని దుర్గములున్నవి. వానియం దేకవంశీయులగు కొందఱు భాగ్యవంతులు కాపురమున్నారు. కాని, మనకథకును వీనికిని సంబంధమేమియును లేదు. మొదటిదుర్గమే మనకు గావలసినది.

ఢిల్లీసార్వభౌముఁడగు బాలిన్, వంగదేశమును జయింపనేతెంచినప్పుడు . జయధారసింహుఁడను యోధుఁడొకఁ డాతనితోఁ గూడ నుండెను. బాలినునకు జయమొనఁగూడిననాఁటిరాత్రి చక్రవర్తిపక్షమున నాతఁ డత్యద్భుతశౌర్యమును జూపియున్నాఁడు. అతఁడొనర్చినసేవకు సంతసమంది చక్రవర్తి గరమందరమనుజాగీరు నాతనికి బహుమానమిచ్చెను. ఈజాగీరుదారునివంశీయులు క్రమక్రమముగ పరాక్రమవంతులై కోటలను గట్టుకొని వంగదేశప్రభువును నిరాకరించుచువచ్చిరి. వంగశకము 998-వ సంవత్సరములో పైనివివరించినయాదుర్గము వీరేంద్రసింహుని స్వాధీనమందుండెను. ఈతఁడు జయధారసింహునివంశీయుఁడు

• ఈతనిచిన్నతనములోఁ దండ్రికినినీతనికిని సరిపడినది కాదు. ఇతఁడు దురహంకారి. తాలిమిలేనివాడు. తండ్రియానతిప్రకార మొకప్పుడును బ్రవర్తించినవాఁడుకాఁడు. అందుచేఁ దండ్రియునుఁ దనయుఁడును నెప్పుడును గలహించుచునే యుండిరి. ఎప్పుడును వాదప్రతివాదములాడుచునే యుండెడివారు. వీరియింటి సమీపమున నొకభూస్వామి యున్నాఁడు. ఆతనికిఁ బుత్రులులేరు. ఒక్కకుమార్తెయుం

డెను. ఆమెను దనకుమారునకుఁ బరిణయముచేయవలయునని వీరేంద్రసింహునితండ్రి నిశ్చయించెను. ఈసంబంధమును జేసినచో వీరేంద్రునకు గొప్పయాస్తిలభించునని యాతని యుద్దేశము. ఇంతేకాదు. ఆకన్నెకూడ చాలసౌందర్యవతి. ఏవిధముచేఁ జూచినను ముసలివానిదృష్టికీవివాహము మిక్కిలి యనుకూలముగాఁ గాన్పించెను. వివాహప్రయత్నము లన్నియుఁ జేసెను. దీనినంతను ద్రోసివైచి వీరేంద్రసింహుఁడు తమకు సమీపముననున్న నిరాధారురాలును బేదయు నగు నొకయనాథస్త్రీ తనయను రహస్యముగఁ బరిణయమయ్యెను. ఈవార్త తండ్రి చెవులఁ బడియెను. పట్టరాని కోపమువచ్చెను. తనయునినావలకుఁదఱిమివైచెను. తండ్రిచే లేవఁగొట్టఁబడి వీరేంద్రుఁడు ఢిల్లీకివచ్చెను. సేనలో సైనికుఁడుగా జేరవలయునని యాతనియుద్దేశము. ఆతనిభార్యయప్పుడు గర్భవతి. ఆమెనుదనతోఁ దీసికొనిపోలేదు. తల్లియింటికడనుంచెను.

కుమారుఁడు వెడలిపోయినపిమ్మట నాముసలివాఁడు చాల శోకించెను. పశ్చాత్తాపపడెను. కుమారునివృత్తాంతములనుదెలిసికొన శ్రద్ధవహించెను. అన్నివిధములఁ బ్రయత్నించెను. కాని, నిష్ఫలమయ్యెను. పిమ్మటఁ గోడలిని సన్మానించి సంతోషపూర్వకముగా పేదరాలగునామ తల్లియింటనుండి తనకడకుఁ దీసికొనివచ్చెను. పిదప వీరేంద్రసింహుని భార్య యొక యాఁడుశిశువునుగని కొలదిదినములలోనే కాలధర్మము నొందెను.

ఢిల్లీఁజేరి వీరేంద్రసింహుఁడు సైనికవృత్తి నవలంబించెను. చక్రవర్తి రాజపుత్రసైన్యములోఁ జేరెను. కొలది

కాలములోనే తనశక్తి సామర్థ్యములఁజూపి యందున్నతాధి కారమును బడసెను. కొన్నివత్సరములు గడచినవి. వీరేం ద్రసింహుఁడు చాలద్రవ్యమును సంపాదించెను. గొప్పపేరు తెచ్చుకొనియెను. ఇంతలో నాతనితండ్రి మరణించెను. ఆ సమాచారమును వినియాతఁడిట్లు వితర్కించుకొనెను "ఇఁక మనమింత దూరదేశమున నుండు టనగత్యము సేవకావృత్తి యు ననవసరమే." అతఁడు మరలఁదనస్వగృహమును జేరెను. డిల్లీనుండి యాతఁడెందఱనో మనుష్యులను దనతోఁగూడఁ దీసికొనివచ్చినాఁడు. అందొకపరిచారికయు, నొకసన్యాసియు నుండిరి. మనకథయందు వీరిరువురితోడను మనకుఁ బనియుం డును. పరిచారికపేరు 'విమల' సన్యాసిపేరు "అభిరామ స్వామి."

మనమిదివఱకు విమలను పరిచారికయని పిలుచుచున్నా రము. ముందునునట్లే పిలుతుముగాక! ఆమె వీరేంద్రసిం పని కత్తెయని యందఱు ననుకొనెడువారు. వీరేంద్రసింహుని గృహకృత్యవిషయము లన్నియు నామెయే నిర్వహించుచుం డెను. విశేషించి యాతని కుమార్తెవిషయమున మిగుల శ్రద్ధ తీసుకొనుచుండెను — కోటలో నామె నివసించియుండుటకిఁక వేఱుకారణము లేవియు గనఁబడవు అందుచే నే నామెను బరిచారికయని పిలుచుచున్నాఁడను. కాని, యామెయందును బరిచారికాలక్షణము లేవియుఁ గాన్పించుట లేదు. ఆమెను కోటలోనివారందఱు గృహయజమానురాలుగ గౌరవించు చుండిరి మిక్కిలి విధేయతను జూపుచుండిరి. ఆమెముఖలక్ష ణములనుబట్టిచూడ యౌవనమున నామె యత్యధిక సౌంద

ర్యవతియని చూపట్టుచున్నది. పరిత్యాగసమయమున నస్త మింపనున్న చంద్రిరేఖవలె నామె సౌందర్యతేజోకిరణ లేశ మిప్పటికిని బ్రకాశించుచున్నది. గజపతివిద్యాదిగ్గజుండను నతండొక డాకోటలో నివసించియుండెను. అతండభిరామ స్వామిశిష్యుండు. శాస్త్రపాండిత్య సంపాదనవిషయమున నెట్లు న్నను, చాతుర్యముగా మాటలాడి హాస్యగాండనిపించు కొనవలయునని యతనికిం జాల నభిలాషకలదు. అతడు విమ లనుజూచి "ఈపనికత్తె నేతిముద్ద తపేలావలె మనోహర మయినది. మోహాగ్ని చల్లారినకొలదిని యీామె శరీరమంత కంతకు బింకమునొందుచున్నది" అని చెప్పుచుండును.

తన్నీరీతిగ నెగతాళిమాటలాడినది మొదలు విమల, యాతనికి 'రసికదాసస్వామి' యను నెగతాళి నామము మొసంగి పిలుచుచుండెను. రూపము, నడవడి యటుండనిండు. విమల నాగరికత, సంభాషణతీరుం బరికించినచో నామెను సామాన్య పరిచారికయని భావింపవలనుపడదు. ఆమె చాలాకాలము చక్రివర్తి జనానాలో నుండెనని చాలమంది చెప్పెదరు. అది సత్యమో యసత్యమో విమలయే చెప్పవలయు. కాని, యీా విషయమునమాత్రి మెప్పుడును నామె యే సూచనయుంజేసి యుండినట్లు కనంబడదు.

విమల నితంతువా? భూషణములను ధరించిన దే! విధవవలె పర్వదినముల నుపవాసము చేయుచుండుట లేదే! అయిదువవలెనే సంచరించుచున్నది.

తిలోత్తమ నామె యతిగారాబముతోం జూచుచుం డును. నిజముగా నామెయెడల నెంతో ప్రేమ. ఆమె స్వభావ

మూలయములో స్పష్టపడినదికదా! విమలయున్నఁ దిలోత్త మకుఁగూడ నతిప్రేమ. వీరేంద్రసింహునితో వచ్చిన యభి రామస్వామి సర్వదా యింటికడనుండఁడు. తఱచు దేశమునఁ దిరుగుచుండును. ఒకటిరెండుమాసములు గరమందరమున నున్న, నొకటిరెండునెలలు తిరుగుచుండును. కోటలోని వారును, దదితరజనులును, నభిరామస్వామి వీరేంద్రసింహు నకు నాధ్యాత్మికగురువని తలంచెదరు. అందులకుఁ దగినట్లే వీరేంద్రుఁ డాతని యెఱుకలేకుండ నేకార్యమును జేయఁడు. ఆతని నెంతయో పూజించుచుండును. ఆతఁడు చెప్పినట్లు ప్రతివిషయమును జరుగుచుండును. అభిరామస్వామియనుభవ శాలి, కుశాగ్రబుద్ధి మఱియు జితేంద్రియుఁడు. ప్రాపంచక విషయములపై మనసు వోనీయఁడు. అవసరమున్నప్పు డింద్రి యవృత్తులను సాధించి శాంతముగ లోకవ్యాపారములఁ జొనిపి నడపింపఁగలఁడు. ఇఁక నట్టి మహనీయుని యాలోచ నలు కొనసాగుట కేమికొదువ? అహంకారస్వభావుఁడై తాలిమిలేని వీరేంద్రసింహుని యోచనలకంటె నాతని యో చనలు జయప్రదములనిన నందాశ్చర్య మేమున్నది?

విమలయు నభిరామస్వామియు నేగాకుండ నాస్మాని యను నింకొక పరిచారికకూడ వీరేంద్రసింహునితో వచ్చి యుండెను.

ఆఱవ ప్రకరణము.

అభిరామస్వామి యాలోచన.

విమలాతిలోత్తమలు సుఖముగా నింటికిఁ జేరిన మూఁడు నాల్గుదినములు గడచెను. ఒకనాఁడు వీరేంద్రసింహుఁడు గృహకార్యనిర్వహణస్థానమున మసలందుపైఁ గూర్చుండ నభిరామస్వామి విచ్చేసెను. వీరేంద్రుఁడు లేచి స్వామికొకదర్భాసన మొసంగెను. అభిరాముఁ డందుపైఁ గూర్చుండెను. అతని యనుజ్ఞఁగైకొని వీరేంద్రుఁడు మరల మసలందుపై నుపవిష్టుండయ్యెను.

"వీరేంద్రా! ఈదినమున నీతోఁ గొన్నిముఖ్యమైన సంగతులు మాటలాడవలసి యున్నది"

"స్వామీ! అవహితుఁడను. అనుజ్ఞ యిండు"

"మొగలాయీలకును బఠానులకును గొలఁది కాలములో నొకగొప్పయుద్ధము జరుగనున్నది."

"ఔను. ఏదో ఒకగొప్పయుపద్రవము బహుశః జరుగఁగలదు".

"ఇప్పుడు నీవేమిచేయ నెంచినాఁడవు?"

"ఈహస్తము శత్రుహతముఁ జేయకుండనూరకుండునది కాదు. రానిండు."

"వీరేంద్రా! నీవాడినవాక్యములు నీవంటివీరాగ్రేసరునకుఁదగినవే. అయినను, జయముమాత్ర మొక్కపక్షా

శ్రీమవిలాసమువలననే సమకూడు నదికాదు. సంధివిగ్రహ ములను గూర్చినపద్ధతులను బాగుగ నెఱుంగుటనుబట్టి యుం డును. నీవుప రాక్రమశాలివి. వీరాగ్రగణ్యుఁడవు. కాని, నీ సైన్యము వేయికిమించి లేదు. శత్రువులు నీకంటె నూఱు మడుంగులధిక బలమును గలిగియున్నారు. ఎంతయోధుఁ డయినను నట్టిశత్రునితోయుద్ధమునకు డీకొనునా ? లెక్కకు నీసైన్యముకంటె మొగలాయీలయొక్కయు బఠానుల యొ క్కయు, వాహినులు చాలహెచ్చుగనున్నవి. నీవందొక్కరి సాహాయ్యమును గలిగియుండినఁగాని రెండవవారి చేతినుండి నీవెట్లుదాటిపోఁగలవు? నేనిట్లంటినని కోపింపకుము. బాగుగ నాలోచింపుము. నీకిరువురును విరోధులైన నేమి ప్రయోజ నము? ఎవరితోనైన శత్రుత్వమనర్థకమే. అట్టియెడ నొకరికి ఇద్దు లిరువురితో వైరమెందులకు? కావున నందొకరితోనిష్ట ముగనుండిన మేలని నాయభిప్రాయము"

వీరేంద్రసింహుఁడు చాలసేపూరకుండి యిట్లనియె,

"అయ్యా! అయిన నన్నెవరితోఁ జేరుమనియెదరు?"

"జనుమెప్పుడును న్యాయపక్షముననుండును, ఏపక్ష మున న్యాయముండునో, యాపక్షమునఁ జేరుము. రాజద్రో హము మహాపాపము చక్రవర్తి పక్ష మంగీకరింపుము."

"చక్రవర్తియెవరు? మొగలాయీలును, పఠానులు ను, రాజ్యమునకుఁ బోరాడుచుండుట లేదా?"

"తప్ప మెవరుగైకొనుచుందురో వారేచక్రవర్తులు."

"అక్బరా?"

"నిశ్చయముగ నగ్బరే."

వీరేంద్రుని మొగమునఁ గోపచిహ్నములు కాన్పించెను. క్రమక్రమముగఁ గన్నులెఱ్ఱవడియెను. ఆలక్షణములఁ జూచి యభిరామస్వామి యిట్లనియెను.

"వీరేంద్రా! కోపము నణంపుము. ఢిల్లీ సార్వభౌమునితోఁ జేసుము. మానసింహునితోఁ గాదు"

వీరేంద్రుఁడు కుడిహస్తమునుజూఁచి యెడమ వ్రేలితో దానిని జూపుచు "అయ్యా! మీయాశీర్వచన ప్రభావమున నీహస్తము మానసింహునిరక్తములో మున్చెదఁగాక!" అనియెను.

"శాంతింపుము. శాంతింపుము అహంకార మభీష్టసిద్ధి భంగకరము. మునుపటితప్పిదమున కేయుపాయము చేసైన మానసింహునిదండింపుము. అక్బరుతోనీకు వైరమేల?"

"నేను చక్రవర్తిం జేరి యేసేనాధిపతి చేతిక్రింద సైన్యమునర్చెదను? ఎవరికిసాయమొనర్తును? ఎవరిని గౌరవింతును? మానసింహునా? అట్లొన్నఁడును సరిపడదు — కాలుచేయి యాడుచున్నంతవఱకు — కంఠమున జీవమున్నంతవఱకు — వీరేంద్రసింహుఁ డట్టిపని చేయఁబోఁడు" అని క్రోధముగా ననెను.

అభిరామస్వామి ఖిన్నుఁడై యూరకుండెను. అట్లు కొంచెముసేపుండి "అయినఁ బఠానులలోఁ జేరుటయేనుంచి దనెదవా?" అనియెను.

"ఎవరితోనైన మైత్రిసంపాదించుట నాకంతయగత్యమా?"

"ఔను. అగత్యమే"

"అయినఁ బఠానులపక్షమే యవలంబించెదను."

స్వామి నిట్టూర్పువిడిచెను. మౌనము వహించెను. ఆతనికి నేత్రముల బాష్పము లుదయించెను. వీరేంద్రుఁడు మహాశ్చర్యముతో "స్వామీ! నాయపరాధములను క్షమింపుఁడు. ఎఱుఁగక నేనేమి నేరములఁ జేసితినో యానతిచ్చి నన్ననుగ్రహింపుఁడు" అనియెను. అభిరామస్వామి నేత్రములఁ దుడిచికొని చెప్పెను.

"వినుము. కొన్ని దినములనుండి జ్యోతిశ్శాస్త్రగణితమును జేయుచున్నాఁడను. నీకుమార్తెయందు నీకంటె నాకెక్కువ ప్రేమయున్నదని నీవెఱుంగుదువుగదా! ఆమె గ్రహస్థితిని గణితము చేసినాఁడను"

వీరేంద్రుఁ డూరక చూచుచుండెను. ఆత్రముతో "అయ్యా! గ్రహస్థితి యెట్లున్నది? మీరేమికనిపెట్టితిరి?" అనియెను.

"ఒక మొగలాయీ యుద్యోగస్థునివలన నామెకొక గొప్పయుపద్రవము రానున్నది"

వీరేంద్రునిముఖము నల్లవడియెను.

"మొగలాయీలు నీకు శత్రువులుగా నుండిననే వారిమూలమున నీకాపదవచ్చును. వారికి నీవు స్నేహితుఁడవే యైనచో నట్టిదేదియు సంభవింపదు. ఇందువలననే మొగలా-

యాల పక్షమున నుండుమని నీకు బోధించుచున్నాఁడను. ఈ రహస్యమును వెలిపుచ్చి నీకు వ్యథకలుగఁజేయుట నాయుద్దేశము కాదు. అయినను, మనుష్యప్రయత్నములు పనికిరావు కదా! యోగమును దప్పింప నెవ్వరితరము? అది జరుగకతీరునా? లేకున్న నీవల్లిందులకు నిశ్చయించుకొని యుందువు?

వీరేంద్రసింహుఁడు మూకీభావము వహించెను.

“వీరేంద్రా! కటుల్‌ఖానుని రాయబారి యొకఁడు వచ్చి ద్వారముకడ నున్నాఁడు. నేనాతనిఁజూచియే యిటకు వచ్చితిని. నేను వలదని చెప్పుటచే ద్వారపాలకుఁడాతనిని జాలసేపటినుండి నీకడకు రానీయలేదు. నేను చెప్పవలసిన దేదియో చెప్పితిని నీవాతని నిప్పుడు రప్పింపవచ్చును. అర్హమైన ప్రత్యుత్తరం బీయవచ్చును.”

వీరేంద్రుఁడు మోమెత్తి నిట్టూర్పుతో నిట్లనియెను.

“అయ్యా! తిలోత్తమను నేను చూడనంతవఱకు, నామె నాతనయ యని భావింపనేలేదు. ఇప్పుడో! ఆమెదక్క నాకీప్రపంచమున నెవ్వరునులేరు. నేను మీయాజ్ఞానువర్తినై మెలంగెద. గతమునంతను మఱచి పోయెదను. మానసింహుని పక్ష మవలంబించెదను. రాయబారిని గొనిరానిమ్ము.”

వీరేంద్రునాజ్ఞానుసరణి విదూతను లోనికిఁ దెచ్చిరి. అతఁడొక యుత్తరమునిచ్చెను. అది వీరేంద్రసింహునకు, కటుల్ ఖాన్ వ్రాసినది. ఆ యుత్తరమునందలి సారాంశమిది.

“వేయిగుఱ్ఱపుదళమును, నయిదువందల మొహరీలును శీఘ్రముగఁ బంపుము. లేకున్న గరమండరముపై నిరువది వేల సైన్యముతో నెత్తివచ్చెదము”

వీరేంద్రుఁడుత్తరముం జదివి యిట్లు జెప్పెను.

“రాయబారీ! మీరాజు సైన్యమును బంపనిమ్ము”

దూత, యవనతశిరస్కుండై వందన మొనర్చిపోయెను. విమలచాఁటునను యీప్రసంగమును వినెను.

ఏడవ ప్రకరణము.

పరధ్యానము.

తిలోత్తమ కోటలోనియొకగది గవాక్షములోఁ గూర్చుండియుండెను. ఆగదియామోదరానదినంటియున్నది. నది వేగముగఁబ్రవహించుచు మర్మరధ్వనులను జేయుచుండెను. ఆమెప్రవాహమునందలి యొకసుడివంక వీక్షించుచుండెను. మనసుమాత్ర మక్కడలేదు. పరధ్యానముతో నుండెను. సాయంతనమైనది. అస్తమించుచున్న సూర్యుని మృదుకిరణములచే నాకసమునఁ బశ్చిమాశయందలి మేఘములకుబంగారు పూఁత పూయబడెను. ఆబంగారు మేఘము లీనిరంతరప్రవాహోదకమున నాట్యము చేయుచుండెను. నదికావలియొడ్డున నత్యున్నతసౌధరాజియు, వృక్షపంక్తియు, నాకాశపటముపై జిత్రింపఁబడినట్లుండెను. కోటలోపల శుకపికశారికామయూరాది విహంగము లవ్యక్తమధురధ్వనులు సేయుచుండెను. రాత్రిసమీపించినతోడనే యొక విహంగ మాకసమునఁ దన

రెక్కలవిప్పి నిశ్శబ్దముగఁ జరించుచుఁగూటికై వెదకుచుం డెను. రసాలవృక్షవనమందును నామోదరానదీజలములందును, విహారమొనర్చినమందమలయానిలుండిప్పుడు తిలోత్తమ కుటిలాలకములతోడనో, యామెభుజములపై సొగసుగనున్న పయ్యెదతోడనో, యాటలాడుకొనుచున్నవాఁడు. తిలోత్తమ లావణ్యవతి. ఆమెనిరుపమానరూపసంపదలను పాఠకమహాశయులదృష్టిపథమునఁ బెట్టవలయునని నాకెంతయో యభిలాషకలదు. కాని, యది గొంతెమ్మకోరిక. నాకదిసాధ్యపడునా? ఓపాఠకమహాశయా! నీయౌవనమున నెప్పుడైన మోహావలోకనమున శాంతమృదుపరికాశ విశిష్టనవయౌవనవతీలావణ్యమునుజూచియుంటివా? ఆమెమాధురీరూపము నీహృదయ భావములయందెన్నటికిఁబోవకుండునట్లు మలఁచియున్నదా? ఆయప్సరస్సన్నిభవిగ్రహము నీయౌవనమున, కౌమారమున, వృద్ధత్వమున, కార్యభారముచే నిరవకాశముగనున్నప్పుడు, విశ్రాంతిసమయమున, నిద్రయందు, మెలఁకువను, స్వప్నమున లోపలవెలుపల నంతట నెప్పుడును, గన్పట్టు చుండెనా? అట్లు కన్పట్టుచున్నను లేశమైన హృదయకళంకమును గలుగఁజేయని పరిశుద్ధవ్యక్తియగునట్టి కన్నియ నెప్పుడైనఁ జూచియుంటివా? చూచియుండినచో తిలోత్తమ యెట్టిలావణ్యవతియో నీవుగ్రహింపఁ గలుగుదువు. కొన్ని మనోహరాకృతులు తమ యుజ్వల లావణ్యప్రభాజాలముల మన యజ్ఞానాంధకారమును బాఱఁద్రోలును. మఱికొన్ని తమశరీరకాంతిచ్ఛటలఁ గపట విన్యాసములు నెఱపుచు మన హృదయముల విషపూరితములుగ జేయుచుండును. తిలో

త్తమ రూపరేఖావిలాస మట్టిదికాదు. ఆ మధురాకృతి కుసుమ పేశలము. అది తనకోమలావయవరూపసంపదల మన మనోవీధి హర్షామృతబిందువుల గురియుచుండును. వసంత కాలమున సాయంసమయమందా నిలంబులఁదూఁగాడు మంజుల మాకందాంకురంబుచాడ్పున నాకోమలాకృతి మనతలంపుల నర్తనము సేయుచుండును.

తిలోత్తమ పదునాఱేండ్లది. ఆమెశరీరమింకను నిండు యౌవనవతికివలెఁ బూర్ణముగ నభివృద్ధిఁ జెందియుండలేదు. ఆమెరూపరేఖలయందింకను బాల్యచిహ్నమగపడుచునేయున్నది. ధనురాకారమై మనోహరముగనున్న యామెఫాల ప్రదేశము సంకుచితమునుగాదు. విశాలమునుగాదు. స్నిగ్ధజ్యోత్స్నవలె శాంతిప్రపూర్ణము. ఆమె వినీలచూర్ణ కుటిల కుంతలములు, భ్రూలతలను. గండభాగములను, కంఠ ప్రదేశమునను, భుజతలంబులను, వక్షస్థలమునను, విహరించుచుండెను. మిగిలిన కచపంక్తి వెనుకభాగమున మౌక్తిక హారమున ముడువఁబడియుండెను. ధనురాకారముగఁ దీర్చినట్లున్న యాభ్రూలతలు చిత్రకారుఁడు చిత్రించినట్లొప్పుచుండెను. ఇఁక నొకఛాయమాత్రమిచ్చియుండినయెడల నవియే లోపమును లేక పరిపూర్ణత్వమునుబొంది యుండును. చదువరీ! హాసవిలాస పూరితములగు చంచలనేత్రములు మాత్రమే నీకుఁ బ్రియతమములా? అట్లయినఁ దిలోత్తమ నీహృదయాకర్షమొనర్ప నిరాశపడవలసిందే. ఆదృష్టులు ప్రశాంతములు. తనచూడ్కుల నామె విద్యుత్కాంతులఁ బ్రసరింపఁ జేయనేరదు. ఆకోమలనేత్రము లతివిశాలములు. నిరంతర

శోభా పరిపూర్ణములు, ప్రశాంత తేజో విభాసితములు. అవి పరివ్యాప్తమయి నిర్మలగగనభాగంబు కరణి సుందర నీల కాంతుల మెఱయుచుండును. వీక్షించునప్పు డాసుందరి నిర్మల విశాలనేత్రముల యందెందును గాపట్యలేశమయినను గానఁబడదు. కుటిలవీక్షణముల నామె యెఱుంగదు. ఆచూడ్కులు ధారాళములు, కాపట్యశూన్యములు. హృదయభావ ప్రబోధకములు. అవియే యామె హృదయనైర్మల్యము నెఱుకసేయు నమోఘసూచకములు ఆసుందరివదనము నెవ్వారైనఁ జేఱి పాఱఁజూచిన నామె యవనతముఖియగును చూడ్కులధోముఖంబు లగును. తిలోత్తమ సమగ్రనాసిక యలంకారభారవహనక్లేశ మించుకయిన నెఱుఁగదు.

కెంజాయఁ రంజిల్లు నాయుల్లసితోష్ఠపుటంబు మాధురీరసార్ద్రమయి యొప్పారుచుండెను. ఆయోష్ఠములు శిరీషకుసుమపేశలములు. కించిద్వక్రభావవిలసితములు. నిరంతరమందహాసరేఖా విభాసితములు. ఆహా! మృదుమందహాసాలంకృతంబగు నాసుకుమారాధరకిసలయంబును గాంచుభాగ్యమొక్క తఱినైన నీకన్నులకబ్బెనేని, నీవుసన్యాసివైనను, తత్వవేత్తవైనను, యువకుడవైనను, వృద్ధుఁడవయినను. నీజన్మమధ్యమున దానిని మఱపోఁదఁజాలవు అయిన నమాయకత్వమును, బాలికాత్వమును, దప్పనందు వేఱొకటేదియు గోచరింపదు.

పోతఁ బోసినరీతి బాగుగఁ దీర్చినట్లొప్పుచున్నను, దిలోత్తమ సుకుమారావయవములు పరస్పరానుగుణముగఁ బరిపూర్ణత్వమును బొందియుండలేదు, యౌవనప్రాదుర్భావము

వనో, నైసర్గిక గుణవిశేషమువలననో, యాసుందరగాత్రి మణుసూత్రిమైన స్థూలమైనట్లగపడదు. అయిన నాసుకుమార శరీరావయవమ్ములన్నియుఁ బరిపూర్ణ వలయాకారమునొంది యతికోమలముగఁ గన్పట్టుచుండెను. ఆనిండయిన మణిబంధమున మార్వారీకంకణములు, నానిండయినదండల వజ్రదీపితములగు భుజాలంకారములు, నానిండయిన వేళ్ల నంగుళీయకము, నానిండయిన కటిసీమ బంగారుమొలనూలు, నానిండయినభుజముల భుజకీర్తులు, నానిండయిన కంఠమునరత్నహారము, మెఱయుచుండెను. ప్రత్యవయవమును బరిపూర్ణ సౌందర్యవిభాసితమై యుండెను.

తిలోత్తమ యామెధవనమున గవాక్షమునఁ గూర్చుండి యేమిచేయుచున్నది? సంజకెంజాయ నొప్పారుచున్నయాకసమునుజూచుచుండెనా? అయినయామెసుందరావలోకనముభూమిపైఁబ్రసరించుచున్న దేమి? నదీతీరమునుండివచ్చు మందమలయానిల సౌరభము ననుభవించుచుండెనా? అయిన, నామె ఫాలభాగమున స్వేదబిందువు లుదయించుచున్న వేమి? మలయానిలుం డామెవదనమున నొకప్రక్కను మాత్రమే సోఁకుచున్నాఁడు. పొలములమేయుచున్న పశుగణమును జూచుచుండెనా? అదియునుగాదు. పశుగణమింతకుఁ బూర్వమే 'అంబా' యని యఱచుచుఁ దమయిండ్లకుఁ బోయియే యుండెను. కోకిలాగీతమును వినుచుండెనా? అట్లయినచో దీర్ఘాలోచన సేయుదానివలె నట్లుచూచుచున్న దేమి? లేదు. ఆమె యేమియుఁజూచుటలేదు. వినుటలేదు.—తానను భవించిన కష్టసుఖముల నెమరువేసి కొనుచుండెను.

ఈబాలప్రాయమున నెట్టియాలోచన లామెహృదయ మునాకర్షించియుండును? ఆమెహృదయమున నేదయిన మోహాంకుర ముదయించి యపూర్వవికారమునకులోనుజేసెనా? అయియుండును

ఒకపరిచారిక దీపమును గొనితెచ్చెను. ఆలోచనల విడిచి తిలోత్తమ యొకపుస్తకమును గైకొని దీపముకడం గూర్చుండెను. ఆమె చదువంగలదు. అభిరామస్వామికడ సంస్కృతము నభ్యసించెను. ఆమె యేమిచదువుచున్నది? కాదంబరి. ఆపుస్తకమామెకు సంతోషజనకము కాలేదు. కొంచెము చదివి దానినటనుంచెను. పిదప సుబంధువిరచితం బగు వాసవదత్తం గైకొనియెను. ఒక్కించుక చదివి పరధ్యాన ముతో నాలోచించుచుండెను. మరలంజదివెను. మరలయో చించెను. వాసవదత్తకూడ నామెకంత మనోహరముగ లేక పోయెను. పిదప గీతగోవిందమును గైకొనెను కొంతసేపటికి వఱకది యింపుగనేయుండెను, కాని,

"ముఖరమధీరమ్ త్యజమంజీరమ్ రిపుమివ కేళిలోలమ్" అనుగీతమును చూచునప్పటి కామెకు సిగ్గువచ్చెను. పుస్తకమును క్రిందఁబడవైచెను. ఆమెకొంతవఱకు శయ్యపైఁ గూర్చుండెను అట, కలమును సిరాబుడ్డియు, నుండెను. పర ధ్యానముతో నామె యదియు నిదియు వ్రాయ నారంభించె ను.—క—స—మ--గది-తలుపు - చెట్టు – మనుష్యుఁడు ఇంక నే మేమియో— క్రమ క్రమముగ నాశయ్యయం దొకభాగ మంతయునట్టి వ్రాఁతలతోనిండిపోయెను. ఇఁకవ్రాయుటకుఁ దావులేదు, ఆమెచేయుచున్న దేదియో యిప్పుడు గ్రహించె

ను. తాను చేసినపనికయినవ్వుకొనియెను. తానేమివ్రాసెనో. చదువుకొనియెను. ఆమె యేమివ్రాసినది ? వాసవదత్తా.— మహాశ్వేతా—క-స-మ-ప-చెట్టు- సంజాతి-. శివా- గీత గోవింద-విమలా-పొదలు-ఆకులు- కొన్నిఁ యద్దగీతలు-కొన్ని నిడుపుగీతలు- కొన్ని వంకరటింకర గీతలు-కోట-అది-ఇది- ఇంకను నేమివ్రాసినది?

"కుమారజగత్సింహ"

తిలోత్తమముఖము సిగ్గుచే నెఱ్ఱవడియెను. వెలివి తక్కవపిల్లా! నీవు సిగ్గుపడుట కిక్కడ నెవరున్నారు ?

"కుమారజగత్సింహ" తిలోత్తమయీమాటకొకసారి రెండుసారులు, మూఁడుసారులు, లెక్కలేనన్నిసారులు చదివెను. దొంగతనముచేయునప్పటిదొంగవలెనామెతలుపువంకజూచెను. మరలఁజూచెను. మరలజదివెను.

తనకృత్యము నెవ్వరైనఁజూచిపోవుదురనుభయముచే నామెకుఁ జాలసేపుచదువధైర్యము లేకపోయెను. అతిశీఘ్రముగ జలమునుదెచ్చి వ్రాసినదంతయు, గడిగివైచెను. కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. ఆమెతనవస్త్రముతోఁ దుడిచివైచెను ఇంక నేదయినస్పష్టముగఁ గన్పట్టుచుండెనేమోయని పరీక్షించెను. ఒకగుర్తైనదానిపై లేదు. కాని, ఇంక నేదయో యున్నటులామెకుఁ గాన్పించుచుండెను. ఆమెమరలఁ గడిగి శుభ్రముగఁదుడిచివైచెను. ఇంకను నింకనుగన్పట్టుచునేయున్నది ఏమది?

"కుమారజగత్సింహ."

45

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

విమలయాలోచనము.

అభిరామస్వామి తనకుటీవరములోఁ బవిత్రాసనముపైఁ గూర్చుండెను. విమల యట నిలువబడియుండెను. జగత్సింగు నితో వారెట్లుకలిసికొనిరో యాకథనంతయునాతనితో జెప్పుచుండెను.

"ఈదినము పదునాల్గవదినము. రేపటితో పదునేను దినములు పూర్తియగును"

"మంచిది నీవేమినిశ్చయము చేసికొంటివి?

ఈవిషయమున మీయాలోచనకావలయు, అందులకే మిమ్ములదర్శించితిని"

"అట్లయిన నావిషయమున నీకనేమియు నాలోచనము సేయరాదని నాయభిప్రాయము"

విమల యూరకుండెను. మిగులవిచారమునొందెను.

"ఏల? అట్లువిచారముతో నున్న దానవేమి?"

"ఇఁక తిలోత్తమ నేమి సేయవలయు?"

'ఏమి! తిలోత్తమ హృదయక్షేత్రమున మోహాంకురములుదయించెనా?"

కొంచెముసేపుండి విమల యిట్లనియెను.

"స్వామీ! నేను మీకడ నెంతని యీవిషయమును వెలిపెట్టుదును? ఈపదునాలుగు దినములనుండియు నహర్ని

శము నామెచేష్టలం గనిపెట్టుచున్నదానను. మోహవికారములామెహృదయమున బాగుగావృద్ధినొందినవి”

“నీవాఁడుదానవు. అనురాగచిహ్న మొక్కించుక కనఁబడినతోడనే యది యెంతోఘనముగ నున్నదని యూహింతువు. విమలా! తిలోత్తమ భావిసుఖమునుగూర్చి విచారింపకుము. ఆమె బాలిక. ప్రథమావలోకమున నామెహృదయమించుకంత యొకపరికి కొఱఁగినది. ఈవిషయమును ప్రసంగము నామెకడఁ దేకుండనుండినచోఁ గొలఁది కాలములోనే యామె జగత్సింహుని మఱచిపోఁగలదు”

“స్వామీ! ఇదియట్లుకాదు. ఆమెలక్షణములను బరికింపమీరనుకొనినట్లులేదు. ఈపదునేను దినములలోపల నామెస్వభావమున నెంతయో మార్పు జెందినది. సఖులతోఁగాని నాతోఁగాని యుల్లాసముగా మాటలాడుటలేదు మాతోడనే కాదు ఈనడుమ నామె తఱచుగమాటలాడియే యెఱుఁగదు. చదువుకొనుటలేదు. పుస్తకములు శయ్యక్రింద నిద్రించుచున్నవి పూలచెట్లెండిపోవుచున్నవి నీరుపోయువా రెవరు? ఉపేక్షవహించుటచే వినోదవిహంగములు కృశించుచున్నవి. వేయేల ఆమె భుజించుటలేదు. నిద్రించుటలేదు పరిశుభ్రవస్త్రముల ధరించుటలేదు. ఆమె మున్నెన్నఁడు నాలోచన చేసి యెఱుంగదు. ఇప్పుడో! షష్టిఘటికలు నాలోచనా నిమగ్నయై యుండెను. ఆమెవదనము వాఁడిపోయి యున్నది.

అభిరామస్వామి చాలసేపు మాటలాడలేదు. “ఒక్కమాఱు చూచినంతమాత్రమున నంతదృఢానురాగ మేర్పడదని నానమ్మకము. ఐనను, స్త్రీహృదయము దురవగాహము.

అందు ముఖ్యముగ నవయౌవనవతుల హృదయము భగవాంతునకే యెఱుక. ఒరు లెఱుంగఁజాలరు. కాని, నీవిప్పుడేమి చేయుదువు? ఆసంబంధమునకు వీ రేండ్రు డెన్నటికిని సమ్మతింపఁడు"

"నేను నాభయము మూలముగనే యీవిషయము నింతవఱకు వెలిపుచ్చలేదు. జగత్సింగునకు మావంశనామము నెఱింగించి యుండలేదు." విమలమొగ మొక్కింతమాఱ్పు జెందెను. ఇట్లనెను. "ఇప్పుడు మనమహారాజు మానసింహుని తోఁ జెలిమిచేయ నిశ్చయించుకొనియెనుగదా! జగత్సింగల్లుఁడగుటకు సమ్మతించిన నందుపద్రవ మేమున్నది?"

"మానసింహుఁడుమాత్రి మావివాహమున కెట్లంగీకరించును?"

"అతఁడంగీకరింపకున్న జగత్సింగే స్వతంత్రింపఁగలఁడు"

"వీ రేంద్రసింహుని తనయ నాతఁడు మాత్రమేల పరిణయమాడును ?"

"కులగౌరవవిషయమున నీరెండువంశములలోనునంత లోటుపాట్లు లేనివంశ మేది ? జయధార సింహుని పూర్వులు యదువంశములోని వారేకదా!"

"అట్టివంశమున జననమొందిన తిలోత్తమ మ్లేచ్ఛుని భావమఱఁదిని బెండ్లియాడునా?"

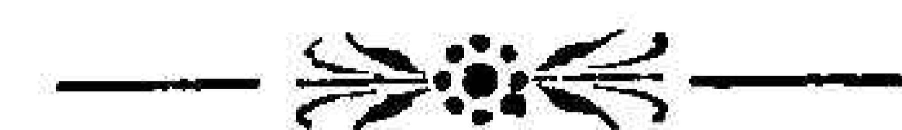
విమల యాతనిపై దృష్టిసారించెను.

"ఎందులకుఁ బరిణయమాడరాదు ? యదువంశమున కంటె హీనమగు వంశమేది?"

ఈమాటయనినతోడనే సన్యాసినేత్రములగ్నిఁగురియఁ సాగెను.

"దుష్టురాలా! నీదుష్టగుణమును నీవుపోనిచ్చుకొంటివి కావు. నాయెదుటనుండి యావలకు బొమ్ము" అని కఠినముగా ననియెను.

తొమ్మిదవప్రకరణము.

కులాలంకారము.

జగత్సింగు తండ్రికడ సెలవుపుచ్చుకొనిబయలువెడలెను. ఆతని సమాచారములు పఠానుల కత్యంతభయమును గలుగ జేసెను. వారికి దిగులుజనియించెను. కటుల్ ఖానుని నేఁబదివేల సైన్యముతోఁగూడసువర్ణరేఖానదియావలకుఁ దరిమివేయుదు ననికదా యాతఁడు శపథముపట్టియున్నాఁడు. ఆతఁడింతవఱకు నట్టిజయమును గాంచకపోయినను జహనబాదునుండి బయలుదేరిన పదునైదుదినములలోపల సేనాధిపతిగనుండి చూపిన వ్యూహరచనాది యుద్ధనైపుణ్యమును విని మానసింహుఁడపరిమితానందమును బొందెను. "పరాక్రమశాలియగు నాతనయునిమూలమున రాజపుత్రుల ప్రాచీనయశస్సు పునరుద్ధారణమునొందఁగలదు" అనిమెచ్చుకొనెను.

జగత్సింగు పరిపంథిచమూసాగరముపైఁ దనకొలఁది సైన్యముతోఁబోయి బహిరంగముగ రణమున నెదిరించుట

తగనిపని యని యెఱుంగును. అట్లెదిర్చిన నపజయమో, మృత్యువో, తప్పదు. అందుచే శత్రుసేనల కెదుటఁబడి రణమొనర్పకుండుటకై జగత్సింహుఁడొక క్రొత్తపద్ధతి నవలఁబించెను. తనసైన్యమును సాంద్రారణ్యములయందును, విశాలపర్వతగుహలయందును, దాచియుంచుచువచ్చెను. అట్టితావులాదేశముననున్నవి. పటకుటీరములకుఁ గూడ నట్టిప్రదేశములనే యేర్పఱచెను. అవి యెత్తైనగుట్టల మఱుఁగున నుండి యత్యంతసమీపముననున్న మనుష్యునకుఁగూడఁ గానరాకుండనుండెను. ఇవ్విధంబున దాఁగియుండి పఠానులగుంపైన సమీపముననున్నదని తెలిసినతోడనే సముద్రతరంగమువలె బైఁబడి వారిని నిర్మూలముఁ జేయును.

వివిధవేషములతో వేగువాండ్రబంపి శత్రువుల సమాచారములఁ దెప్పించుకొనుచుండెను. వేగువాండ్రు, పండ్లమ్మువానిపోలిక, చేఁపలమ్మువారివిధమున, యాచకులభాతి, మతసన్యాసులరీతి, బ్రాహ్మణులవైఖరి, వైద్యులవలె, బోయిశత్రువుల యుద్దేశములను, బ్రయత్నములను, దెలిసికొనివచ్చుచుండిరి. అతఁడిట్లు వార్తలనెఱింగి యనువయిన తావునకు శీఘ్రముగ రహస్యముగ సైన్యమును భవితవ్యమెఱుఁగకుండవచ్చు పఠానులఁ దాఁకుటకై పంపుచుండెడివాఁడు. ప్రస్తుతావస్థనుబట్టి యొకచిన్నయపజయము సంభవమైనను, నది తన సంపూర్ణనాశనమునకుఁ గారణమగునని జగత్సింహుఁ డెఱుంగును. అందుచే నామార్గమున నొకవేళ పఠానులబల మధికముగ వచ్చెనేని యెదుర్కొనెడివాఁడు కాఁడు. వారు దృష్టిపథమును

దాఁటినపిదప మెల్లగ వారిని వెంబడించి, యశ్వముల నాహారపదార్థముల నాయుధ సామగ్రిలఁ గొల్లగొట్టుకొని పోవుచుండును. అట్లుగాక వారు స్వల్పముగనుండిరేని యనువగు ప్రదేశమునకు నచ్చువఱకును బొంచియుండి రాఁగనే వారి పైఁబడి యాఁకలిగొన్న పెద్దపులివలె ముక్కలుముక్కలుగ వారిని నఱకించుచుండెను. ఇట్లుచేయుచుండుటచే రాజపుత్త్రబలము సమీపముననున్నదని యెఱుంగక పఠానులు యుద్ధసన్నాహము చేయకుండ నుండుచువచ్చిరి. పాపము వారాకస్మికముగ రాజపుత్త్రులనోటఁబడి పోరాటములేకయే ప్రాణములను గోల్పోవుచుండిరి.

ఈవిధముగా నెందఱో చాలఁగలవడిరి. పఠానులు నాశనమైరి. తుదకు బహిరంగరణమున జగత్సింగు సేనల నిర్మూలముఁజేయవలయునని వారు దృఢనిశ్చయులైరి. కాని, వారెక్కడనున్నారో యెవరును జెప్పలేరు. యమభటులవలె పఠానులు యవసానకాలమున వారంతట వారగపడి వారి మరణకార్యములు సమాప్తినొందినతోడనే మరలనదృశ్యమై పోవుచుండిరి. జగత్సింహుఁడు వ్యూహరచనాది విద్యలఁ బరిపూర్ణుఁడు. ఆతఁడెప్పుడును దన యయిదువేలవాహిని నొక్కచోఁ గూర్పలేదు. ఇక్కడవేయి-అక్కడ నైదువందలు మఱియొకచో-రెండువందలు ఇంకొకచో రెండువందలు-ఈరీతిగ నుంచుచువచ్చెను. శత్రువు వచ్చుచున్నాఁడని తెలియుటతోడనే యెక్కడకెంత పంపవలయునో యక్కడ కంత సైన్యము నంపుచుండెడివాఁడు. కార్యము ముగిసిన పిమ్మట నిఁక నాతావునఁ దనసేనల నుంచెడివాఁడుకాఁడు. రాజ

పుత్త్రికెక్కడనుండిరో యెక్కడలేరో పఠానులు తెలిసికొనలేకపోయిరి ప్రతిదినమునను, ప్రతినిమిషమునను, పఠానుల నాశనసమాచారములే కటుల్ ఖానునకు వచ్చుచుండెను. ఏది యెట్లున్నను కోటలోనుండి కొలఁదికొలఁదిగ సైనికులీవల రాను జంకుచుండిరి వారిదుండగము లణఁగిపోయినవి. వారికి కోటయే శరణ్యమయ్యెను. తుద కాహారపదార్థసంపాదన మే వారికి దుర్ఘటముగ నుండెను. పఠానులవలన దేశమున కుపద్రవముగలుగకుండ వారింపఁబడెననియు, వారు జగత్సింహుని చేతిలోఁ జిక్కికొసిరనియు, మానసింహునకు సమాచారము వచ్చెను. అతఁడు తనయునకిట్లుత్తరమువ్రాసెను.

"క్షత్రియకులాలంకారమా! కుమారా! చక్రవర్తి దేశమును పఠానులచేతినుండి విడిపింపఁగలవని నమ్ముచున్నాఁను. నీకు సాహాయ్యమునకై యింకను బదివేల సైన్యమంపితిని"

దానికి జగత్సింగిటులఁ బ్రత్యుత్తరము వ్రాసెను.

"తండ్రీ! మీచిత్తము. ఇంకను నధికముగ సేనలు వచ్చినమేలే. రాకపోయినను మీయనుగ్రహమున. నీయైదువేలతోడనే నాశపథముఁ జెల్లించుకొనియెదను."

జగత్సింగు వీరావేశుఁడయ్యెను. అవిచ్ఛిన్నవిజయాభిలాషియై యేగెను.

ఓ శైలేశ్వరా! నీయాలయమున నేయువతీమణియొక్క ప్రేమావలోకనమున కీతఁడుపశ్యుఁడయ్యెనో, యాఘనవనైక సుందరి యీసంగర కలకలారావమన్యమున జగత్సింహుని

మనసునకుఁ దలఁపునకువచ్చునా ? అదృశ్యమయిపోవునా ? అదృశ్యమైనచో నాతఁడును నీవలె జాతితో సృజియింపఁబడినవాఁడే.

పాఠకులారా ! రండు. మనము విమలయొద్ద కేగుదము జగత్సింగు ఆయియో మనుష్యుఁడో మాత్రముగాక! కారణకారణాధ్యానములతో మనకేల ? ఈయన్నిటికంటె విమలయొక్క తెఱయే మనోహరమైనది.

పదియవ ప్రకరణము.

ఆలోచనానంతర ప్రయత్నము.

అభిరామస్వామి విమలను బొమ్మనిననాఁటి సాయంకాల మామె తనభవనమున నలంకరించుకొనుచుండెను. ఆమె ముప్పదియైదేండ్ల వయసుగల స్త్రీగదా ! అలంకరణమునం దింకను నామెకుత్సాహ ముండునా ? ఏమి ? ఎందుల కుండదు ? యౌవనమున కిన్నియేండ్లతోఁ బోవునను నియమ మున్నదా? ఎప్పుడునుండదు. మోహసౌందర్యము లెంతకాల ముండునో యంతకాలమును యౌవనముండును. అవి పోయిన నదియుఁ బోవును. సౌందర్యవిహీనయగువనిత నిజముగా యువతియైనను ఫలితయే. యువతిసౌందర్యవతియయ్యెనేని యామె నిరంతర యౌవనవతియగును. ఎవతెహృదయము మోహా

ల్లాసముల కపటించయమో యామె యువతి కాదు. దానియందు సుభవ మెప తెలుందునో యీయామె కేండ్లలో బనిలేదు. ఇప్పు డును విమలశరీర ముల్లాసభావములచే నుప్పొంగుచు నే యు న్నది. ఇంకను నామెయంతరంగము మోహాపరిపూర్ణమయి యేయున్నది. ఇప్పటికిని మోహ ప్రేరితములగు భావములామె హృదయమును పీడ నేలేదు ఇందే కాదు. ఏండ్లుగడచినకొలది సుకుమార సౌందర్యము మృదుభావము నొందుచుండును. వయువయులు కొంచెము వయస్సుగడచినవారుగ నుండు రేని. యీమాటకుఁ దప్పక సమ్మతించెదరు.

ఆమె యోష్ఠములు పక్వబింబ ఫలసదృశములు తాం బూలరాగ సంయుతారుణ కాంత్యుజ్వలములు. దాని సౌందర్య మును జూచిన యేమనుజుఁ డామెయావనవతి కాదని చెప్ప గలఁడు? కజ్జల సంయుత విశాల నేత్రములనుండి వెడలుచున్న యాచంచలకటాక్షవీక్షణములం జూచిన, నామె యిరువదియై దేండ్ల యువతికంటెఁ దక్కువ వయస్సుగలది కాదని యెవఁడు చెప్ప సాహసించును? ఆహా! ఏమియీ నేత్రద్వయ సౌందర్య ము! ఏమి యానిర్మాణకౌశలత! ఏమియీసుందరతర వీక్షణము ఏమి యీప్రకాశము! కొందఱు స్త్రీల నేత్రములు లాక్షా ప్రపూ ర్ణములు. అనవరత కేళీవిలాస తత్పరాయత్త చిత్తసంసూచక ములు.

విమల నేత్రములిట్టివే. పాఠకులారా! విమల నిశ్చయ ముగ యావనవతి. ఇంతే కాదు. ఆమె నిరంతరయావన మనుభవించుచున్నదని చెప్పవచ్చును. చంపకకుసుమచ్ఛా యతో మెఱయుచున్న యామె మృదుగాత్రమునుగాంచి,

పదునాఱేండ్లయువతీమణి యింతకంటె కోమలశరీర యని యె వ్వఁడు చెప్పఁగలఁడు? ఆమెకర్ణమూలమాటుననుండి వచ్చిగండ భాగములపైఁబడు చూర్ణకుంతలములనుజూచిన నామెను జవ్వనియని చెప్ప సందేహ మెందులకు? యువతికిమాత్రమట్లు కపోలములపైఁ బడుచుండవా? ఓపాఠకమహాశయులారా! నాదొకప్రార్థనము. నామనవి చెల్లింపుఁడు. మీమనోనేత్ర ము నొకమాఱు వికసింపఁజేయుఁడు. విమల దర్పణముకడ తలదువ్వుకొనుచు నెట్లు గూర్చుండియుండెనో చూడుఁడు! సాంద్రములగుశిరోజముల వామహస్తమునఁ బట్టుకొనియెట్లు దువ్వెనచేఁ జిక్కుదీయుచున్నదో పరికింపుఁడు. ఆమెయావన మనోహరవేషమును దర్పణమునఁ జూచికొని యెట్లుమందహా సముఁ జేయుచున్నదో వీక్షింపుఁడు. నడుమనడుమ నామె యోష్ఠములనుండివచ్చు మృదుమధుర గానామృతమును మె ల్లగఁ జెవియొగ్గివినుఁడు. ఇంతేకాదు. మీయభిలాషకలదేని కామోద్రేకజన్యములగు నామెవక్షోజవైభవ దర్శనమున మీనేత్రములకు విందొనర్పుఁడు. పిమ్మట నవి కాలమును జయించెనో లేదో నిష్పక్షపాతముగఁ జెప్పుఁడు. ఇవియన్ని యుఁ గనివిని మీరిప్పు డామెకంటె నేయువతీరత్నము మీ హృదయము నాకర్షింపఁగలదో యోచింపుఁడు.

ఆమె శిరోజములను జడయల్లుకొనియెను. జడముడి వేయలేదు. వీపున వ్రేలాడవైచెను. పరిమళోదకములలోఁ దడిపిన చేరుమాలుచే వదనమును దుడిచికొనియెను. సుగంధ ద్రవ్యములతోఁ గూడినతాంబూలరాగముచే నామెయోష్ఠ ములు ప్రకాశించుచుండెను. ముత్యములచేఁ జెక్కఁబడిన

కంచెల దొడిగికొనియెను. ఆమెశరీరమంతయు సువర్ణమయా లంకారముల ధరించెను. పిమ్మట నాలోచించి మరల నామె యందు కొన్నిటిని దీసివైచెను. బుటేదారియంచులతో నున్న మనోహరవస్త్రముల ధరియించెను. పగడములచేఁ బొదుగఁబడిన పాదరక్షలఁ దొడిగికొనియెను. జగత్సింహునిచే నియ్యఁబడిన ముత్యాలహారమును జక్కఁగదువ్విన యామె శిరోజములఁ జుట్టుకొనియెను.

అలంకరించు కొనుట యయినది. విమల తిలోత్తమ యున్నగదిలోనికిఁబోయెను. ఆమె వేషమునుజూచి తిలోత్తమ యాశ్చర్యపడి యిట్లనియెను.

"విమలా! ఇదేమి? ఈయలంకార మెందులకు? విశేషములేమి?"

"ఆగొడవయంతయు నీకేల? నీకుఁ జెప్పదగినదికాదు"

"చెప్పవా? నిజము చెప్పు! నీవెట కేగెదవు?"

"నేను వెళ్ళిపోయెదనని నీతో నెవరుచెప్పిరి?"

తిలోత్తమ కలవరపడియెను. విమల యామె యామ్రుల పాటుగ్రహించి నవ్వుచు నిట్లనియెను.

"నేను చాలదూరమేగుచున్నాను"

తిలోత్తమవదనము పూర్ణముగ వికసించిన కమలము వలె నయ్యెను.

"నీ వెటకేగెదవు?"

"చెప్పకో!"

తిలోత్తమ యామెవదనమునఁ జూడ్కులు నిలిపెను.

విమల యామెహస్తమును గ్రహించి గవాక్షముకడకుఁ దీసికొనివచ్చి యిట్లు చెప్పెను.

"నేను శైలేశ్వరునియాలయమున కేగుచున్నదానను. అచ్చట నేనొక రాజోత్తమునితోఁ గలిసి మాటలాడవలసి యున్నది."

తిలోత్తమ శరీరము కంపమొందెను. ఏదియోగొప్ప మనోవికార ముదయించెను. ఆమె ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. విమల చెప్పఁదొడంగెను.

"నేనభిరామస్వామితో మాటలాడితిని. జగత్సింగునకు నిన్నిచ్చి పరిణయమొనర్ప మీతండ్రిగా రెన్నఁటికి నిష్టపడరు. అట్టిప్రస్తావము నాతనికడఁ దేరాదు. ఇంక నీవిషయ మాతనిచెవిఁబడిన నేమి ముప్పువాటిల్లునో? ఎంత యాగ్రహ మొందునో? ఎట్టి దండనవిధించునో? ఈగండము గడచిన భగవంతున కనేకవందనములొనర్చెద."

తిలోత్తమ యవనతముఖియై "అయిన నెందుల కేగెదవు" అనెను.

"ఈదినమున వచ్చెదనని యాతనితో వాగ్దత్తమొనర్చి యుండలేదా? మనవృత్తాంతము నెఱింగించెదనని చెప్పియుండలేదా! మనల నెఱింగినంతమాత్రమున నతనికగు ప్రయోజనమేదియో నెఱుంగను. ఐనను మన యుదంత మాతనికిఁ దెలిపెదను. ఈసందర్భమున నాతఁ డేది శ్రేయస్కరమని తలంచునో చూతముగాక! నిజముగా నిన్నాతఁడు ప్రేమించిన-"

ఆమెను సంపూర్తిగ నుడువనీయలేదు. తిలోత్తమ సిగ్గుచే నామెనోరును మూతవేచి "విమలా! ఈమాటయేమి! సిగ్గు! సిగ్గు! నీయిష్టమువచ్చినచోటకుఁ బొమ్ము. అంతేకాని నావిషయమెవరియొద్దను తలపెట్టకుము. ఒకరివిషయమును నాకడ నుడువకుము." అనియెను.

విమలకు నవ్వువచ్చెను. "నీవు బాలికవు; పాప మీ వయసున నిన్నిసంగ్రదమునముసుఁగుమని యెవ్వరు చెప్పెదరు?"

"పో! ఇంక నీమాటలు నేను వినను పొమ్ము."

"అయిన నేనాలయమునకుఁబోను."

"ఎక్కడకును బోవలదని నిన్ను పట్టుకొంటినా యేమి? నీ వెక్కడకుఁ బోవలయునన్న నక్కడకుఁబోవచ్చును."

"అయిన నేను వెళ్ళనేవెళ్ళను" అని విమల నవ్వుచు చెప్పెను.

తిలోత్తమ యవనతావలోకనయై "వెళ్ళు" అనెను. విమలకు మరల నవ్వువచ్చెను. ఒక్కచుక నేపూరకుండి యామెతో "నేను వెళ్లెదను. మరల వచ్చునంతవరకు నిద్రబోకుము." అనియెను. తిలోత్తమమోమునఁ జిఱునగవంకురించెను. అది "నేనెట్లు నిదురపోఁగలను." అని చెప్పుచున్నట్లుగ పడియెను. విమల దానిని గ్రహించెను. ప్రయాణోన్ముఖయయ్యెను. తిలోత్తమభుజముపైఁ జేయివైచి రెండవచేతితో నామెగడ్డమును బట్టుకొని ఒక్కమా రామెముఖమువంకఁ బరికించెను. సింధుప్రేమమున నామెను ముద్దుపెట్టుకొనెను. తిలోత్తమ గాఢాలోచనయై చూచుచుండెను. ఆ తిలో

నాప్మానీ గదితలుపునొద్దకు వచ్చి "విమలాప్రభువువారి సెల వయినది." అనియెను.

తిలోత్తమ యామాటవిని విమలతో రహస్యముగ "నీవు నీదుస్తులను మార్చుకొని మఱి యటకుఁబొమ్ము" అని చెప్పెను. విమల "భయములేదు" అని బదులునుడివి వీరేంద్రసింహుని శయనాగారమున కేగెను.

ఆయన పండుకొనియుండెను. పరిచారికయొకతె పాదములుపట్టుచుండెను. ఇంకొకర్తు విసరుచుండెను. విమల పానుపుకడకేగి "ఏమిసెలవు" అనియెను. వీరేంద్రుఁడు తలయెత్తి చూచి యాశ్చర్యమునొంది యిట్లనియెను.

"విమలా! నీవేదైన పనిమీదఁ బోవుచుంటివా?"

"చిత్తము. ఏలిక యాజ్ఞయేమి?"

"తిలోత్తమ యేమిచేయుచున్నది? ఆమెకు దేహారోగ్యము చెడినది. ఇప్పుడు నెమ్మదిగ నున్నదా?"

"ఉన్నది"

"విమలా! నీవొక్కింత విసరెదవా? ఇంతలోనాప్మానీ తిలోత్తమను దీసికొనివచ్చును."

ఇంతవఱకు విసరుచున్నస్త్రీ యవ్వలికేగెను. విమల యాప్మాని నావల వేచియుండుమని సైగచేసెను. వీరేంద్రుఁడు కొండొకపరిచారికతో "లక్ష్మీ! తాంబూలమును గొని రమ్ము." అనియెను. పాదసంవాహన మొనర్చుచున్నయామెః తాంబూలమును దేఁబోయెను.

"విమలా! ఈదినమున వేషమువైచితి వెందులకు?"

"పనియుండి"

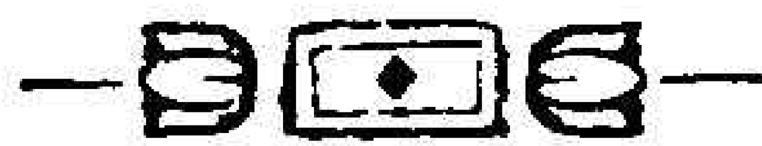
"ఏమిపని? నేను వినరాదా?"

"అయిన వినుఁడు"

విమల యాతనిపై మోహవికారబీజములగు వీక్షణములఁ బఱపి యిట్లనియెను "నేను జారిణినిగదా! నే నిప్పు డొకస్థానమునకుఁబోవలయు"

ఇట్లు చెప్పుచు నటనుండి యామె తత్క్షణమ వెడలిపోయెను.

పదునొకండవ ప్రకరణము.

ఆప్మానీదాత్యము.

విమల సైగపరికార మాప్మాని యామెకొఱకు వేచియుండెను. విమలవచ్చి యిట్లుపలికెను.

"నీతో రహస్యమయిన మాటయొకటి చెప్పవలసియున్నది"

"నీ వేషమునుజూచి యీదినమున నేదో గొప్పవిశేషమొకటి యుండియుండుసని యిదివఱకే యనుకొంటిని"

"నేనిప్పుడొకకార్యముమీఁదఁ జాలదూరము పోవలసియున్నది. ఒంటరిగఁబోలేను అన్యులఁగూడ దీసికొనిపోవుట శ్రేయము గాదని తోఁచెడిని. నీవిప్పుడు తప్పక నాతో రావలయు"

"నీ వెటకేగెదవు"

"ఆష్మానీ! నన్నింతగా నీ వెప్పుడు నడుగలేదే?"

ఆష్మాని కలవరపడియెను. విమల యిట్లు చెప్పెను.

"కొంచెమాగి నే జెప్పునది వినుము. నేను కొన్ని గృహకృత్య వ్యవహారములనిమిత్త మేగుచున్నదానను. అవి నిర్వహించుకొని మరల వచ్చెదను. ఆష్మానీ! ఇంక నొక మాట. ఈదినమున నీపూర్వపరిచయు నొక్కనిని నీవు చూచెదవనుకొమ్ము. ఆతఁడు నిన్నానవాలుపట్టఁగలడా?" ఆష్మానీ యాశ్చర్యముతో "అదేమి?" అనియెను.

"నీవు రాజాజగత్సింగును జూచెదవనుకొమ్ము."

ఆష్మానీ యూరకుండెను. గద్గదస్వరముతో నిట్లనెను.

"అంతటిభాగ్యము నాకు లభించునా?"

"లభించుననుకొనుము."

"రాజపుత్త్రుఁడు నన్నుఁ దప్పక గుర్తించును"

"అయిన నీవు రావలదు. ఇంక నేనెవ్వరిని దీసికొని పోవుదును? ఒక్కతెను పోలేనే?"

"రాజపుత్త్రుని జూడ నాకుఁ జాల నభిలాషగలదు."

"ఆకోరిక నిప్పుడణంచుకొనుము. నేనిప్పుడేమిచేయుదును? ఏమియునుదోఁచుట లేదు."

విమల యాలోచింపఁ దొడంగెను. అకస్మికముగ నాష్మానీ విమలకుఁ దెలియకుండ నవ్వ మొదలు పెట్టెను.

"నిర్నిమిత్తముగ నవ్వుచున్నావెందులకు?"

"నాకొకయూహ వొడమినది. మనదిగ్గజుని గూడఁ దీసుకొనిపో. గూడదా?"

"మంచిమాటచెప్పితివి. ఆరసికుని దీసికొనిపోయెదను"

"నేనూఱక హాస్యమునకంటిని."

"పరిహాసము కాదు. ఆమందునిగూర్చి నాకేమియు ననుమానము లేదు. గ్రుడ్డికన్ను తెఱచినను మూసినను సమానమే. దానికి రాత్రింబవళు లనుభేద మేమి? ఆబ్రాహ్మణుఁ డేమియు గ్రహింపలేఁడు. కాని, యాతఁడు వచ్చుట కిష్టపడఁడేమో? ఏమిచేయవలయు?"

"ఆపనినాపైఁ బెట్టుము. నేనాతనిఁదోడి తెచ్చెదను. కొంచెముసేపీద్వారముకడ నాఁగుము" అని ఆప్మానీ నవ్వుచుఁ జెప్పి కోటలోని కుటీరమువంక కరిగెను.

అభిరామస్వామి శిష్యుఁడగు గజపతివిద్యాదిగ్గజునిఁ జదువరు లెఱిఁగియే, యున్నారు. విమల యాతనిని 'రసికదాసస్వామి' అని యెందులకుఁ బిలుచుచుండెనో కూడ పాఠకు లెఱుఁగుదురు. ఈసుప్రసిద్ధపురుషుఁ డాకుటీరములో నివసించి యుండెను. ఇంచుమించాతఁడు తొమ్మిదడుగులపొడవుండును. కొంచెము తక్కువగా నొక యడుగు విశాలము. కటిప్రదేశము మొదలు పాదమువఱ కాతని కాళ్ళపొడ వాఱడుగులు. వానిపుష్టినిగూర్చి చెప్పనక్కఱలేదు. రెండును రెండుపుల్లలవలె నుండును. ఆతని శరీరకాంతి సిరానుబోలి యుండును. అతని కాళ్ళను కట్టెలనుకొని యొకప్పుడగ్ని మ్రింగివేయ యత్నించెను. కాని, వానియందు రస మేది? రసవిహీనమని

విసర్జించుటచే నవి కొరకచ్చులయ్యెను. అతఁడు చాల పొడ వగుటచే వంగి మడతఁబెట్టుటకు సిద్ధముగ నున్నట్లుండెను. అతని యవయవములన్నిటిలోను ముక్కు ప్రధానస్థానము గై కొనినది. శరీరమునం దంతట నుంపవలసినపుష్టి నంతయు నటనుంచినట్లు కన్పట్టుచుండెను. ఆతనిశిర స్సోధ్రదేశపు బోయవానివలె క్షౌరము చేయఁబడియుండెను. ఇప్పుడిప్పుడే పెఱుఁగుచున్న వెంట్రుక లాతనిశిరస్సుపై ననేకముగ సూదు లను గ్రుచ్చినట్లున్నవి. లలాటముననుంచిన తిలకసౌందర్యము కొంచెము చక్కగనున్నది.

'గజపతి విద్యాదిగ్గజ' మనుబిరుద మాతని కూరక వచ్చినదికాదు. అతనిబుద్ధి యసాధారణ మైనది. బాల్యకాల మునఁ జతుష్పతి విద్యాశాలయందు వ్యాకరణ మభ్యసింప నారంభించెను. ఏడు మాసముల పదునేరుదినములైనను గాక పూర్వమేయాతఁడు "వృద్ధిరాదైచ్" అను సూత్రమును మూలవ్యాఖ్యానములతోఁ గూడ వల్లించివైచెను. భట్టాచా ర్యులవారి యనుగ్రహము వలననైననేమి, సహాధ్యాయుల విద్యాపఠనధ్వనులవలననైననేమి, పదునేను సంవత్సరముల లోపల నాతఁడా మూలాగ్రముగ నామవాచక సంబంధము యిన విద్యనంతను బూర్తి చేసెను. వేఱువిషయమునఁ బ్రవే శింపక పూర్వము గురువు నామవాచకమునఁ వీఁడెంతగడిదే రెనో పరీక్షింతమని 'నాయనా? రామశబ్దమున కంతిమున 'అమ్' చేర్చిన నేమివచ్చునని యడిగెను. గజపతి చాలసే పాలోచించి 'రామాంత' అని బదులుచెప్పెను. (సరియైన రూపము రామమ్.)

"బిడ్డా! నాయొద్ద నేర్చుకొనందగినదంతయు నేర్చుకొన్నాఁడవు. విద్యసంపూర్ణ మయినది. ఇఁక నీకుఁ జెప్పుటకు నాకడ సమర్థతలేదు. నీవింటికిఁ బోవచ్చును"

"గురువర్యా! నాదొక్కమనవి. నాకు బిరుదమో!'

'నీవసామాన్యవిద్యను సంపాదించితివి. బిడ్డా! అందులకై నీకొక యపూర్వబిరుదము నీయవలసియున్నది. విద్యాదిగ్గజమను బిరుదమును గైకొనుము.'

గజపతి చాలఁ దృప్తినొందెను. గురునకు వినయపూర్వకముగ వందన మొనర్చెను. ఇంటికిఁబోయి యిట్లు యోచించుకొనెను. 'వ్యాకరణశాస్త్రమునఁ బరిపూర్ణుఁడనైతిని కదా! కొంచెము ధర్మశాస్త్రముకూడ నభ్యసించెదఁగాక. అభిరామస్వామి యాశాస్త్రమున గొప్పపండితుఁడని వినియున్నాఁడను. సూర్యకిరణప్రసార మున్నంతవఱకీప్రపంచమున నాతఁడుదక్క నాకు బోధింపఁదగినవా రెవరున్నారు? నేనాతనియొద్దకే పోయెదను'

. ఇట్లు నిశ్చయముఁజేసికొని యాకోటలోనికివచ్చెను. అభిరామస్వామికడఁ జాలమంది శిష్యులున్నారు. అతఁడెవ్వరిని నిరాకరించెడువాఁడు కాడు. అందుచే దిగ్గజుఁడేమేని నేర్చుకొనినను నేర్చుకొనకపోయినను నాతనికి విద్యఁజెప్పుటకు నిరాకరింపలేదు.

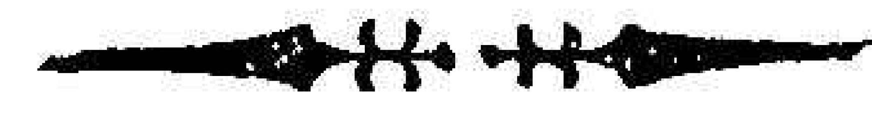
పవిత్రుఁడగు నీగజపతి కేవల వ్యాకరణజ్ఞుఁడే కాఁడు న్యాయవాదియును, సాహిత్యమును, హాస్యశాస్త్రమును గూడ నీతఁడు చవిచూచినాఁడు. వీనియం దీతఁడు ప్రవీణుఁ

డనుట కుదాహరణము "నేతిముద్దతపేలా" ఈతఁడీవిద్యా యుధము లన్నియు నాస్మానీపైఁ జూపుచుండెను. దీనికొక రహస్యకారణమున్నది. అతఁడొకప్పు డిట్లూహించుకొనెను. "నేనిటకు వచ్చినది వినోదమునకొఱకుగదా? ఇదే నాదివ్యమైన బృందావనము. నేనెకృష్ణుఁడను. ఈయాస్మాని నా రాధిక" ఆస్మానీకి హాస్య మనిన నతిప్రియము. ఆమె కీ మదనమోహనుఁడు వినోదార్థము పెంచుకొను మర్కటముగా నుండెను. విమలకూడ నీవాసన గ్రహించినది అప్పుడప్పుడీకోతి నాడించుట కామెయు వచ్చుచుండును.

"ఇదిగో! నాచంద్రావళి ఏమి! ఎందులకుకాదు? దీనికి నేతిముద్దతపేలాయని బిరుద మిచ్చితినిగదా? ఇది తెచ్చి పెట్టకొన్నదని విమలకుఁదెలియకుండు టెంత యదృష్టము"

మాధవుని యదృష్ట మేమోకాని యీదినమున నొక గొప్పయానందము గలుగనున్నయది. వృకభాను తనయ తనంతటఁదా నాతని కుటీరమున కేగుచున్నది.

పండ్రెండవ ప్రకరణము.

ఆస్మానీసాంకేతికస్థానము.

దిగ్గజమనోహారిణియగునాస్మానీ సౌందర్యమెట్టిదియో తెలిసికొనఁజదువరు లువ్విళులూరుచుందురు. వారివినోదార్థ మీపరికరణమున నామెంగూర్చి తెలిపెదఁగాక! స్త్రీలలావణ్యము నిదివఱ కెందఱోకవులభివర్ణించి యున్నారు. నేనును

నీపాత్రిమార్గమునఁ బోయిన నదిహేయముగ నుండును. గ్రంథచౌర్యము కూడనగును. కావున నేనిటప్రార్థనమును ముందుగ నారంభించి పిదప నామెలావణ్యమునువర్ణించెద.

ఓవాగ్దేవతా! ఓపద్మాసనా! ఓశరదాత్రికాచంద్రని భాననా! ఓకృపాపత్రిపూర్ణ! ఓమృదుపదాధరీకృతపంకజా! నేనాప్తానీసౌందర్యము నభివర్ణింపఁ దలంపుఁ గొన్నాఁడను. నీ మృదుపదాశ్రియమిచ్చి రక్షింపుము. ఓసుందరయువతీజన గర్వభంజనీ! నీవు బహుమృదు సమాసపదనిర్మాతవు నేను సౌం దర్యమును వర్ణింపఁ బోవుచున్నాఁడను. నాకొక్కమాఱునీల లిత పదాశ్రయమిచ్చి రక్షింపుము. పండితజనమనోభీష్టప్రదా యినీ! ఓదీనజనసంరక్షణీ నీవువిద్యావిహీనుల నెప్పుడును బ్రే మింపనిదానవు. బారటాలయందు విద్యాదీపమును బ్రకాశ మొందించిన తల్లివినీవే. ఒక్కసారి నాలోనున్నయజ్ఞానాంధ కారమును బాపి నన్ననుగ్రహింపుము.

తల్లీ! నీకు రెండు వేలురూపములున్నవి. రఘువంశ కుమారసంభవ మేఘదూత శాకుంతలాదులు రచియించు నప్పుడు కాళిదాసునం దేరూపముచే నుంటివో, యేరూప ముచే నావేశించి మహాకవి వాల్మీకిచే రామాయణమును రచింపఁ జేసితివో, యేరూపముచే భవభూతిభారవులయందుఁ బ్రవేశించి మాలతీమాధవీ కిరాతార్జునీయములను విరచింప శక్తినొసంగితివో, యట్టిరూపమున నాయందుఁ బ్రవేశించి నాభుజములకు, నొప్పి యెత్తింపకుము. ఏరూపముచే శ్రీహర్షు నావేశించి నైషధకావ్యమును, తనయసామాన్య విద్యాప్రభా

వముచే విరచింపనొప్పితివో, వంగదేశమునకంతకు హృద యాకర్షణము గావించిన భరతచంద్రునియందు దశరథరాయి యందు నేయాకారముచే నుంటివో, బారటాలయందు పు కాలయములయం దేరూపముచే నధివసించియుంటివో, యట్టి రూపమున నాశిరసునఁ బ్రవేశింపుము. అమ్మా! నేనాష్మానీ సౌందర్యమును వర్ణించెదను.

ఆష్మానీ వేణి చాలపొడవయినది. పామువలె నున్నది. దానిని జూచుటతోడనే సర్పముయొక్క గర్వ మణగిపోయి నది. అది చుట్టచుట్టుకొనిపోయి యిల్లు విచారించెను.

"అయ్యో! ఆష్మానీజడచే నేను పరాభవింపఁబడితిని. లజ్జలేక నా మొగమును మరల నీలోకమున కెట్లుచూపుదును? పాతాళమునకుఁ బోయెదఁగాక" అని పుట్టలోదూఱిపోయెను. అది విని బ్రహ్మ "ఓహో! లోకమునకు గొప్పయుపద్రవము సంభవించినదే! ఇఁక జనులను గఱచువారెవ్వరు. అని యోచించి దానితోఁకఁ బట్టుకొని యివ్వలకు లాగెను." తన ముఖము మరల పరిజలకుఁ జూపవలసివచ్చెననెడి సిగ్గుచేఁ గాము తనతలను బుట్టను బెట్టి కొట్టుకొనియెను. అందుచే దానితల చదునైనది. అప్పటినుండియు పాములకు పడగ లేర్పడినవి. కళాహీనమయిన తనరూపమును జంద్రుఁడామె వదనముకడఁ జూపవెఱచెను. సిగ్గుపడి తలయెత్తలేకపోయెను. సృష్టికర్తకడకేగి మొఱపెట్టుకొనెను. విధాత "సుధాకరా! భయపడకుము. వెళ్ళుము; లెమ్ము. ఇఁకమీఁద స్త్రీలవదన ములు మఱుగుపరచెదనులే" అని భయముదీర్చి పంపివేసెను. అప్పటినుండియు స్త్రీలకు మేలిముసుఁగు లారంభమయినవి.

ఆప్మానీనేత్రములు రెండును రెండుకాటుకపిట్టలవలె నుండెను విధాత సూక్ష్మబుద్ధిగలవాఁడు. ఆపక్షులు తమ రెక్కలనుజాపి యెగిరిపోవునను భీతిచేఁ బంజరమునకుఁ దలుపులవలె గను రెప్పల నేర్పఱచినాఁడు. ఆమెనాసిక తానే యధికురాలనని గరుత్మంతునితోఁ బోరాడుచుండెను. ఆతఁడు పక్షులకు రాజు. పక్షిరాజు భయపడి తత్క్షణము వృక్షాగ్రమునకుఁ బాఱిపోయెను. ఆకాలమునుండియు విహంగములకు ధరణీజములమీఁదనే జీవింపవలసివచ్చినది. ఒకానొక కారణమున నొకదానిమ్మపండు వంగదేశమునుండి పాట్నాకు వలసపోయెను. ఒక యేనుఁగు దానితో వెంటఁబడెను. ఆగజము దానితొండముతోఁగూడ బర్మాకు వలసపోవుచున్నది. ధవళగిరిమాత్ర మక్కడనే యుండెను. ఆమహీధరము తనలోనిట్లు వితర్కించుకొనెను. "నేను ఎంతయెత్తున్న దానను? అయిదుమైళులా? ఇవియో; ఇవి యాఱుమైళ్ళున్నవే?" ఈవిషయముంగూర్చి యది దీర్ఘాలోచనచేయ మొదలుపెట్టెను. అందుచే దాని తల వేఁడియెక్కెను. అప్పుడాపర్వతముపై హిమము మెండుగ వర్షించుచుండెను. అప్పటినుండియు నాకొండమంచుఁ గురియుచుండును. ఆప్మానీ సౌందర్య మిట్లున్నది.

అదృష్టదేవత యాప్మానీపై ద్వేషము వహించెను. పాపమామె విధవయయ్యెను. ఆమె దిగ్గజుని కుటీరముకడకు వచ్చెను. తలుపు వేసియున్నది. లోపల దీపము వెలుఁగుచుండెను.

"ఏముండోయి మహానీయా!"

ఎవరును మాటాడలేదు.

"ఏమండో గోసాయిక్"

ఎవరును మాఱుపలుకలేదు,

"చంపుడు. ఈమాయలాఁ డేమిచేయుచున్నాఁడు! ఓహో! రసిక దాసస్వామీ!"

ఇప్పటికిని ప్రత్యుత్తరములేదు.

ఆస్మానీ తలుపుసందునుండి తొంగిచూచెను. ఆతఁడు భోజనము సేయుచుండెను. అందుచే మాటలాడలేదు. బ్రాహ్మణులు భోజనసమయమున, మాటలాడుట సంభవించెనేని వారిఁక భోజన మొనర్పరుకదా!

"ఇతఁడు మిగుల నాచారము నడుపుచున్నాఁడు. ప్రసంగానంతరమున, భోజన మొనర్చునోలేదో చూచెదఁగాక" అని యాస్మానీ తనలో ననుకొని యిట్లనియెను.

"నేను విటదాసిని"

ప్రత్యుత్తరములేదు.

"ఓరసికాగ్రగణ్యా!"

"హామ్"

"బ్రాహ్మణుఁడు కబళము నోటనుంచుకొని మాటలాడెను."

"అది మాటలాడుట కాదు" అనుకొని "ఓహో! దైర్యదర్పణమా!" అని పిలిచెను.

"హామ్"

"ముందు మాటలాడుము, పిదపఁ దినవచ్చును"

"హామ్, హామ్"

,,ఇట్లేనా? నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు కావా? ఇట్టిపని చేయుదువా? ఇదియంతయు నిప్పుడే స్వామికి విన్నవించెదను. గదిలో నెవరిని పెట్టుకొని యున్నాఁడవు?"

బ్రాహ్మణుఁడు భయపడి గదియంతయుఁ జూచెను. ఎవ్వరును లేరు. మరల భోజన మొనర్ప నారంభించెను.

,,ఇదేమి మరల తినుచున్నావు. మాటలాడిన పిదప మరల భోజనము చేయుదురా?"

,,ఏది? నేనెప్పుడు మాటలాడితిని?''

ఆప్మానీ పక్కుననవ్వి యిట్లనియెను.

,,ఇప్పుడు మాటాడలేదా!''

,,ఎప్పుడు''

ఆప్మానీకి మరల నవ్వువచ్చెను.

,,ఇదిగో యిప్పుడు మాటాడలేదా?''

,,ఔనౌను. లేదు. నేనిఁక తినను."

,,ఇంకఁ దినరాదు. ఆలస్యమేల, లెమ్మ తలుపుఁ దీయుము''

ఆప్మానీ మరల తొంగిచూచెను. నిజముగా నాతఁడు విస్తరికడనుండి లేవఁబోవుచుండెను.

,,వలదు. వలదు మిగిలిన కుంభమునుగూడఁ జెల్లించి మఱిలెమ్మ''

,,కాదు. కాదు. అట్లుచేయరాదు, నేనుమాటలాడితిని''

,,నాతోడు నీవుతప్పక తినవలయును"

"మహాపాపము. మాటలాడినపిదప భోజనము చేయుదునా?"

"నేను నీతోఁ గొన్ని రహస్యపుమాటలు చెప్పవలయునని వచ్చితిని. నీవుమరల భోజనము జేయకున్న నని నీతోఁ జెప్పను. ఇదిగో వెళ్లిపోవుచున్నదానను.

"వలదు. వలదు. అమ్మానీ! కోపపడకు. నేనుతినెదను"

బ్రాహ్మణుఁడు మరల తిననారంభించెను. రెండుమూఁడు కబళములు తినినపిదప నామ్మానీ యిట్లనెను.

"చాలు. తిన్నాఁడవు. లెమ్ము. తలుపుఁదీయుము."

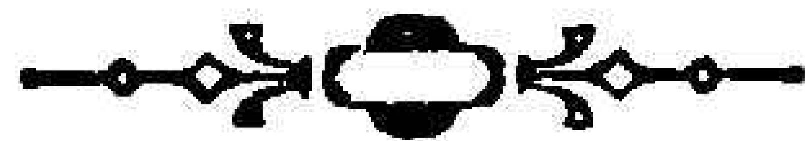
"చేతిలోనున్నది తిననిమ్ము."

"చాలునని యెప్పుడును నీకడు పేడువదు. లెమ్ము. లేనిచో మాటలాడినపిదప భోజనము చేసెనని యందఱితోఁ జెప్పెదను."

అబ్బ! ఏమితొందర? ఇదగో! లేచుచున్నాఁడను"

బ్రాహ్మణుఁడు పరిషేచనము చేసి లేచితలుపుఁదీసెను.

పదుమూఁడవప్రకరణము

ఆష్మానీ వ్యభిచారము.

తలుపుతీసినపిదప నాష్మాని లోనఁబ్రవేశించెను. తన ప్రేమాస్పదయగు నాయువతికి రసికులొనరించురీతిగ స్వాగత మొసంగుటకై యాతఁడు మిగులసంతసముతో తనచేయి యెత్తి యిట్లుపాడెను.

"ఓం గాయిత్రీవరదా దేవీ"

" ఇదిచక్కని పద్యభాగము. దీని నెక్కడనుండి సంపాదించితివి?"

"నేనీదినమున నీకొఱకురచియించితిని"

"నీవిఁక విటసార్వభౌముఁడ వని పిలువఁదగినవాఁడవు".

"రసికాః! కౌసికో వాసః" "సుందరీ! కూర్చుండుము. హస్తప్రక్షాళన మొనర్చుకొని వచ్చెదను".

ఆష్మానీ తనలో " అభాగ్యుఁడా! చేయికడుగుకొనుము. మిగిలినయన్నమును గూడ నీచేఁ దినిపింపకుండిన నన్నీ పేరునఁ బిలువకుము." అని యనుకొని ప్రకాశముగా—

"ఏమి ప్రక్షాళనమెందులకు? తిను. తిను?" అనియెను.

"ఏమనెదవు? పాత్రముకడనుండిలేవలేదా? మరలఁ దినుటయెట్లు?"

"ఎందులకు తినరాదు. ఇఁక నక్కడ నన్నము లేదా? విసర్జించి కడుపు మాడ్చుకొనెదవా?"

"నేనేమిచేయుదును? నీవంతతొందర నిచ్చితివి" అని విచారముతోఁ జెప్పుచు బ్రాహ్మణుఁడన్నమువంక నత్యాతురతతోఁ జూచుచుండెను.

"అయినఁ దప్పక నీవుతినవలయు"

"ఎంతపాపము! నేను పరిషేచన మొనర్చితిని. అట నుండి లేచితిని, మరలనెట్లు తినెదను?"

"నీవు తినితీరవలయు, నేనుజూచెదను" అనిచెప్పుచు నాషాస్మాని యతనిచేయిని గ్రహించి బలాత్కారముగ నీడ్చుకొనిపోయి భోజనపాత్రముకడఁ గూర్చుండఁబెట్టెను.

"ఛీ! ఛీ! ఏమిపనిచేసితివి? మూతికడుగుకొనకుండ నన్ను ముట్టుకొనెదవా?"

"ముట్టుకొనిన నుపద్రవ మేమి? మోహావిషయమున నట్టి యభ్యంతరములేదు"

బ్రాహ్మణుఁ డూరకుండెను.

"తినుము"

"నేను పరిషేచన మొనర్చితిని, అన్నముకడనుండి లేచితిని. మఱియు నన్నుముట్టుకొంటివి, ఇఁక నేనెట్లు భుజించెదను."

"నీవుతినవలయు. ఇంతమాత్రమేకాదు. ఈపాత్రమున నేనుతినిన పిమ్మటఁ గూడ నీవు భుజింపవలయును."

ఇట్లు చెప్పుచు నాప్మాని యొకముద్దనుగయికొని నోటఁ బెట్టుకొని భుజించుచు మిగిలినయన్నమును బాత్రమునునుంచి "రమ్మతినుము" అనియెను. బ్రాహ్మణుఁడు తెల్లబోయి చూచుచుండెను. "మాట! విను" అని యాప్మాని దిగ్గజుని చెవిలో నేమియో చెప్పెను.

బ్రాహ్మణుఁ డొక్కగంతువైచి "హాయి! హాయి! అయినఁ దప్పక తినెదను" అని కేకలువేయుచు పశువువలె నపవిత్రిమయిన యాయన్నమును మ్రింగ నారంభించెను. కనురెప్ప వేయునంతలో నదియంతయు నదృశ్యమయ్యెను.

"ప్రియా! ఇఁక—"

"తొందరపడకుము. ఆనోటియుండేనా ?"

"ఔనౌను. ముఖప్రక్షాళన మొనర్చుకొని వచ్చెదను" అనిచెప్పుచుఁ బోయి యతివేగముగ వచ్చెను. నోరు కొంతభాగము కడిగికొనియెను. కొంతభాగమునకు జలదర్శనమే లేదు ; ఒక మెతుకు పండ్లసందున నిరుకుకొని యుండెను.

"కాంతా! ఎక్కడ? నీయధరామృతమేది ?"

"నీకు హానిసంభవించును. ముందు మూతిని దుడిచికొనుము"

తొందరతో నాతఁడు చేతులును మొగమును దన వస్త్రము యొక్క ముందటిచెఱఁగుతోఁ దుడిచికొనియెను.

"ప్రియా ! ఇఁక—"

"ఈపక్కకురమ్మ"

దిగ్గజుఁ డామెయొద్ద కేగెను. ఆమె ప్రక్కను గూర్చుండెను.

"నోరుఁదెరువుము"

దిగ్గజుఁడు మాటాడుటలేదు. చెప్పినట్లెల్ల చేయుచుండెను. అతఁడు తనరెండుపెదవులను విప్పి దాశవలెపెట్టెను. ఆస్మానీ చేరుమాలునుండి తాంబూలద్రవ్యములఁదీసి నమలనారంభించెను. దిగ్గజుఁడు నోరునట్లే విప్పియుంచెను. ఆమె నోరంతయు తాంబూలద్రవ్యములతో నిండియుండెను. ఆమె యాతమ్మ్మి నాతనినోట నుంచెను. పాపము గజపతి యిరుకునఁబడెను. దుఃఖాకరమయ్యెను. ప్రియురాలొసంగిన తాంబూలము నమియలేడు. ఉమిసిన విరసుఁడందు రేమో! పోనిండు! దానిని మ్రింగనులేఁడు. అతఁడప్పుడే భోజనముచేసెను. పాపము నోటినిండనున్న యాతమ్మి నెట్లుమ్రింగగలడు? అందుచే నీలకంఠునిగళమందున్న హాలాహలమువలె నది యక్కడనే యుండెను.

ఇదియే సమయమని ఆస్మానీ దంతశోధకితో నాతని విశాలనాసికారంధ్రముల నట్టె పొడిచెను. ఆతనికొక్క తుమ్మువచ్చెను. తక్షణమే యాతనినోటనున్న యమృతము ప్రవాహరూపమున నతివేగముగ బయలువెడలి యాతని శరీరమునంతను ముంచివైచెను.

సందేహావస్థనుండి విడివడి బ్రాహ్మణుఁడు శరీరమును గడిగికొని యీక్రింది మనోహరగీతమును బాడెను.

"దక్షిణే పశ్చిమే వాపి నకుర్యాద్దంతధావనమ్"

పదునాల్గవ ప్రకరణము.

దిగ్గజుని బలాత్కార ప్రయాణము.

అట విమల, యాష్మానీ యెంతసేపయినను రాలేదని తొందరపడుచుండెను. ఇంక నిట వేచియుండినఁ గార్యము లేదని తలంచి గజపతిని స్వయముగ వెదకుట కామె బయలువెడలెను. కుటీరములోనికి వచ్చుచుండుటఁగని యాష్మానీ "రమ్మచంద్రావళీ! రమ్మ" అనియెను.

గజపతి "ఈదినము సుదినము. ఉదయమున శయ్య నుండి నేనే శుభముహూర్తమున లేచితినో? ఒకటేచాలును. రెండువచ్చినవి. శాస్త్రమిట్లు చెప్పుచున్నది"

"ఏకచంద్రస్తమో హంతి నచమూఢ శతైరపి"

ఆష్మానీ—"ఈరసిక శేఖరుఁడు వర్ణభ్రష్టుఁడయ్యె. వింటివా?"

గజపతి—'అదియెట్లు?'

ఆ—'నేనెంగిలిచేసిన యన్నమును నీవు భుజింపలేదా?'

గ—'ప్రపంచక విషయమయిన యుపద్రవమం దే మున్నది? అన్నము పవిత్రమయినది. నీవుతల్లి భగవత్స్వరూపిణివి'

'హో! హో!'

విమల యాష్మానీ చెవిలో రహస్యముగ "ఇతఁడు రాఁడా?" అనియెను.

‘ఆవిషయ మిఁకను ఇతనితోఁ జెప్పలేదు.’

‘అయిన నేఁజెప్పెదను, ఓరసిక శేఖరా! నేను ముఖ్యముగ నొకమాట చెప్పవలసియున్నది

‘అదయేమి’

“నీకు మాయందుఁ బ్రేమకలదా?”

“ఆహా! ఏమిప్రశ్న?”

“మాయిరువురియందును”

“ఇరువురు! ఇరువురియందును”

“నేఁ జెప్పినట్లుచేయుదువా?”

“సందేహమేమి?”

“తత్క్షణమేనా?”

“తత్క్షణమే?”

“ఈనిముసమున నేనా?”

“ఈనిముసమున నే”

“మేమిరువుర మిప్పు డెందులకు వచ్చితిమో నీవెఱుంగుదువా”

“నే నెఱుగుదును”

‘మేము నిన్నుఁదీసికొని లేచిపోయెదము’ అని యాస్వామిని చెప్పెను.

బ్రాహ్మణుఁడు మూఁగవానివలె నయ్యెను. నోరుదెఱచుకొని యట్లెకూర్చుండెను. విమల యతిప్రయత్నమున నవ్వు నాఁపుకొని

'మాటాడవేమి?' అనియెను.

'న్యా—న్యా—న్యా—ట—ట—ట'

'అయిన నీవు రావా?'

'న్యా—న్యా—న్యా—ట—ట—ముందు స్వామి యొద్ద కేగి చెప్పవలదా?

'ఆయనతో నేమిచెప్పెదవు? మీగురువుగారితో యోచించుటకిది మీయమ్మతద్దిన మనుకొంటివా ?'

'కాదు, కాదు, అయిన, వెళ్ళనక్కఱలేదు, కాని, మీరేదినమున వెళ్ళెదరు?'

"ఏదినముననోనా? ఇప్పుడే, నేనలంకృతనై వచ్చితిని, చూడలేదా?"

'ఇప్పుడీనిమిషమున నేనా?'

"ఔను, ఎందులకుఁగా రాదు? నీకిష్టము లేదేని చెప్పుము మేము మఱొకనిని వెదకుకొనెదము, మామనస్సులుమాత్రము నీపయిననే యున్నవి."

గజపతి చాలకాలమోర్పు వహింపలేకపోయెను.

'మంచిది, నేనుసిద్ధముగ నున్నాఁడను'

"అయిన వస్త్రమును బుచ్చుకొనుము"

దిగ్గజుఁడు నమజలి పుచ్చుకొనియెను. విమల పరిహాసోద్యుక్తయయ్యెను, గజపతికూడఁ బోవసిద్ధపడి 'సుందరీ'

'ఏమనియెదవు'

'మనము మరలవచ్చు టెప్పుడు?'

'మరల వచ్చుటయా? మనము స్థిరముగఁ బోవుటలేదా? మనము ముప్పొరమును మఱియొక దేశమున దంపతులమై చరింతము.'

దిగ్గజుఁడు పరమానందము నొందెను.

"అయిన నీవస్తువులన్నియు నిట వదలి వేయనా?"

"అవశ్యము. అవి నిరర్థకములు."

'ఈయిత్తడిపాత్రిలును నెట్లయిన విడువవలసిన దేనా?'

'భయపడకుము. వీని నన్నిఁటిని నేను మూల్యము నిచ్చి పుచ్చుకొనెదను.'

బ్రాహ్మణుఁడు కొంచెము విచారపడియెను కాని యేమి చేయఁగలఁడు? వారియిష్టము ననుసరించి ప్రవర్తింపవల యును కదా! లేనిచో వారియెడఁ దనకుఁ బ్రేమ లేదనుకొందు రేమో యని యాతనికి సందేహము. అతఁడు విమలతో నిట్లనెను

'పోనిమ్ము. ఈఘుంగిపతి యేమో?' (పుస్తకములుంచుకొనెడి యీతాకులపెట్టె)

'ఇట్టివి బండ్లకొలఁది నున్నవి' అని విమలయనుకొని 'త్వరపడుము'

విద్యాదిగ్గజున కున్నవి మొత్తమున రెండు పుస్తకములు. అందొకటి సంస్కృత వ్యాకరణము ఒకటి హిందూ ధర్మశాస్త్రము. ,, వ్యాకరణముతోనిఁక నాకేమిపనియున్నది. అవియంతయు నామఁగరతలామలకమే కదా! ధర్మశాస్త్రము మోవికొనిపోయెదఁగాక" అని యాతఁడు దాని నాపెట్టయం

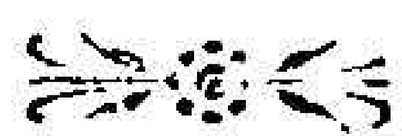
మించెను. దుర్గా? శ్రీహరీ! అని కేకవైచి విమలతోడను, నాష్మానీతోడను, బయలువెడలెను. కొంతదూరమరిగినపిదప నాష్మానీ "నడచుచుండుఁడు. నేను పిదపవచ్చి కలిసికొనెదను" అనిచెప్పియామె గృహమునకుఁబోయెను. విమలాగజపతులు పోవుచుండిరి. చీఁకటిలో వారు తెలిసికొనవలేదు అప్పుడే కోటఁదాటిపోయిరి. కొంచెముదూరమరిగినపిదప దిగ్గజుఁ డిట్లనియెను.

'ఆష్మానీ రాలేదేమి?"

'ఆమె రాదు గాఁబోలు! నాయొక్కతెతోను వచ్చుటకు నీకిష్టములేదా?"

బ్రాహ్మణుఁడు మౌనము వహించెను. కొంతసేపుండి నిట్టూర్పువిడిచి 'అయ్యో! పాత్రములారా!' అనియెను.

పదునేనవ ప్రకరణము.

దిగ్గజుని ధైర్యము.

విమల త్వరగత్వరగ నడచుచుండెను. గరమందరము వాఁక్రైను రాత్రి గాఢాంధకారము. నక్షత్రములకాంతి నామె జాగ్రత్తగ నడచుచుండెను. పొలమునఁ బ్రవేశించెను. కొంచెము దిగులువడియెను. గజపతి యొక్కమాటయైన నాడుటలేదు. అట్టి సమయమున మనుష్యకంఠధ్వని యొంతసంతోష

దాయకము! ఎంతభయనివారకము! ఎంతసుఖకరము! అందుచే విమల దిగ్గజు నిట్లు పలుకరించెను.

"రసికాగ్రిగణ్యా! ఏమి యాలోచించుచున్నావు?"

"నాయిత్తడిపాత్రములఁగూర్చి"

విమల మాఱుపలుక లేదు. తనలో నవ్వుకొనుచుండెను. మరల కొంతసేపటికి "దిగ్గజా! దయ్యములనిన నీకు భయముకలదా?" అని ప్రశ్నించెను.

"రామ. రామ. రామ. రామనామోచ్చారణ మొనర్పుము" అని కేకవైచుచు విమల కొఱకగజము సమీపమునకు వచ్చెను.

"ఈమార్గమున దయ్యములబాధ చాలఁగ నున్నది"

దిగ్గజుఁడు మిక్కిలి సమీపమునకువచ్చి వ్రేలాడుచున్న యామె చీర చెఱఁగును బట్టుకొనియెను. విమల యిట్లు చెప్పుచుండెను.

"ఆనాఁడు మేము శైలేశ్వరుని యాలయమునుండి వచ్చుచున్నప్పు డాత్రోవప్రక్క నున్న మఱ్ఱివృక్షము కడ నేదియోకనఁబడినది. చాలభయంకరరూపము గలది"

ఆమెచీర లాగఁబడుచుండుటనుబట్టి బ్రాహ్మణుఁడు రాపియాపనలెఁ గంపించుచున్నాఁడని యామె తెలిసికొనియెను. ఆవిషయమునుగూర్చి యింకను జెప్పినచో నిఁక చలనమే యుండదు. అందుచే నాప్రసంగమును జాలించి "రసికశేఖరా! నీవేమయినఁ బాడఁగలవా?" అని యడిగెను.

"ఆ! పాడఁ గలను"

"కూని రాగమునుదీయని రసికుఁ డుండునా? పాడుము"

♦ దిగ్గజుఁ డిట్లు పాడఁదొడంగెను.

శ్యామలగాత్రి కదంబస్థితుఁగను
సమయము చెడ్డదియే సఖివామలో
చనయిటు వినవే పరవశనయి
పోయితినే

ఈవిపరీతపుధ్వనిని విని యాపక్షికూను నెమరువేయుచు మెల్లగఁ బండుకొనియున్న యొక గోవతివేగముగఁ బ్రాణ సంరక్షణకై పరుగెత్త నారంభించెను. ఏదియెట్లున్నను నాతఁ డింక నీరీతిని పాడుచునేయుండెను.

(*) తతకేకికలాపకలాపకునిన్ మురళీధరుఁ
గనివెనుక మతిదప్పిపోయిననాఁడే
కులమున మచ్చనుదెచ్చితినే
♦ చెలియాతని నవ్వులువెన్నెలలే పలు కాడిన తేనెలు
చిప్పిలునే చెలియాతని నవ్వులుముద్దులపల్లులు గని మ
తిచెడిన దిఁకేమందున్.

♦ ధా స ధ సా రి రి గా మా రి రి గ మ ప
ప రి రి గ రి స ని సా గ మ పా ధ బా
మ మ గ గ రి రి గా మ మ ధ ధ ధ ధ
ప మ గ రి సా
(*) ప ప సా స స రీ స రి గా మ గ రీ గ మ పా రి రి
గ రి స ని సా గ మ పా ధ పా ప మ గా రి
గ గ మ మ ధా ధ ప మా గ రి సా

దిగ్గజుఁ డెంతయో కాలము పాడలేదు. అకస్మాత్తుగ నాతని చెవి కవ్వరోంగనా వీణాగానస్వరసమ్మేళనమై యతిమనోహరమై యమృతతుల్యమైన మధురగానధ్వని యొకటి వినవచ్చెను. విమల హెచ్చుస్థాయిని పాడుచున్నది. ఆగానమాయెదియే.

అత్యంతమనోహరమై మహోల్లాసకరములగు సప్తస్వరములను, నారాత్రియందు నిశ్శబ్దమయిన యాకాశమునంతట వ్యాపింపఁజేయుచుండెను. ఆగానధ్వని మందమలయమారుతముతోఁ జేరి దోతెంచుచుండెను. దిగ్గజుఁ డాగీతమునత్యంతశ్రద్ధతో వినుచుండెను. ఆమె మానివేయుటతోడనే "మరల" అని దిగ్గజుఁ డనియెను.

"మరల నేమి ?"

"మనోహరమైన కీర్తనయొకటి పాడుము."

"ఏమి పాడుదును"

"వంగదేశపు కీర్తనము పాడుము"

"అట్లే" ఇట్లు చెప్పుచు విమల పాడ నారంభించెను.

ఇంతలో నామెధరించిన వస్త్రము చెఱఁగు గట్టిగ లాగబడియెను. ఆమె వెనుకకుఁ దిరిగిచూచెను బ్రాహ్మణుఁడు వ్రేలాడుచున్న యామె చీఱచెఱఁగును గట్టిగఁ బట్టుకొని పాదసమీపమునఁ బ్రాణములన్నియు బిగబట్టుకొనియుండెను.

✦ స రి గా గ గ గా రి గ మా మ మ మా గ పా ప ప సా మ గ రీ రి రి రీ ప మ గా గ గ గా మ గ రీ రి రి రీ గ మ ప ధ ప మ గ మ గ రి సా సా సా

విమల యాశ్చర్యపడి "అది యేమి? అట్లు పడిపోయినావు మరల దయ్యము కనఁబడెనా యేమి"—అని యడిగెను.

బ్రాహ్మణుఁడు మాటాడలేకపోయెను. వ్రేలితోఁ జూపుచు "అక్కడ" అనియెను. విమల యావైపునకుఁ జూచెను. కష్టముమీఁద వచ్చు నుచ్ఛ్వాసము లామె చెవులం బడియెను. త్రోవకు సమీపమున నేదియో యున్నదని యామె కనిపెట్టెను.

ధైర్యము తెచ్చుకొని బాగుగఁ బరికించెను. అది చక్కగ నలంకరింపఁబడినయొక యశ్వము. ప్రాణావసాన సమయమున నెగయూపిరి విడుచుచున్నదని యామె తెలిసికొనెను.

విమలనడువ నారంభించెను. ఆగుఱ్ఱమును జూచినప్పటినుండియు నామె ఏమికీడుమూడునో యని భయమొందుచుండెను. చాలసేపు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. అర్ధక్రోశము నడచిరి. దిగ్గజుఁ డామెను మరలలాగెను. విమల "ఏమి" అని యడిగెను. గజపతి యొకవస్తువు నామెకుఁ జూపెను.

"ఇదియొక సైనికుని తలపాగ" అని చెప్పి విమల యోచనాసముద్రమున మునింగెను.

చంద్రోదయము మైనది. విమల యింకను నేదియో యోచించుచునే యుండెను. చాలసేపు గడచినపిమ్మట దిగ్గజుఁడు ధైర్యము తెచ్చుకొనియిట్లనియెను. "సుందరీమణీ! నీవు మాటాడుట లేదేమి?"

"ఈత్రోవపై నున్నగుఱ్ఱములను జూచినావా?"

గజపతిసవిమర్శదృష్టితో మార్గమును జూచి ఇట్లు బదులుచెప్పెను.

"ఔను. ఎన్నియోగుఱ్ఱపు డెక్కలగుర్తులున్నవి.

"ఆ! వివేవకమున నట్లుండవలయును. దీనినిబట్టి నీ వే మయినగ్రహించితివా."

"లేదు"

"అదిగో మరణించిన గుఱ్ఱము. ఇదిగో సైనికుని తల పాగ. ఇవిగో నిటనశ్వములకాలిచిహ్నములు. వీని నన్నిటిని జూచియు నీవేమియును గ్రహించుకొనలేదా? నేను వేఱ చెప్ప వలయునా?"

"అయినవిశేషము లేమి?"

"ఇప్పుడేయెందఱో సైనికు లీమార్గమున నడచినారు"

"అయిన, వారు మనలను మించి చాలదూరముపోవు వఱకును మనము మెల్లగఁబోవుదము" అని యాతఁడు భయ ముతో ననియెను. విమల విచారముతో నిట్లు బదులు చెప్పెను.

"ఓయి మందబుద్ధీ! మనలను మించిపోవుటనుచు చెప్పు చున్నావేమి? ఆచిహ్నము లెటువైపున కున్నవో చూడ లేదా? ఈసైనికులు గరమందరము ప్రక్కకేగినారు"

విమల విచారపడెను. శైలేశ్వరాలయము దృష్టిపథ మునఁ బడియెను. విమల యిట్లు యోచించెను "ఈ బ్రాహ్మ ణుఁడు జగత్సింగునుజూడరాదు. చూచిన కీడుమూడఁగలదు. ఈతనిని దప్పించుకొనుటెట్లు?" ఆమెయిట్లు యోచించుచుండ

బ్రాహ్మణుఁ డామెకుఁ దప్పించుకొనుమార్గమును జూపెను. చీరచెఱఁగును మరల లాగెను. ఆమె తిరిగి చూచి "ఏమి" అనియెను.

"దానికది యెంతదూరమున్నది?"

"దేనికి?"

"ఆమఱ్ఱిచెట్టునకు"

"ఏమఱ్ఱిచెట్టునకు"

"నీవాదినమున దానినెక్కడఁజూచితివో యాచెట్టునకు."

"దేనినిజూచితిని"

"రాత్రిలయందు పేరు చెప్పరాదు."

విమల యాతని యుద్దేశమును గ్రహించెను. సమయమునకు బాగుగ జ్ఞప్తికి వచ్చెనని తలంచి పెద్ద కంఠధ్వనితో "ఓహో" అనియెను.

"అదియేమి? అదియేమి?" చెప్పవా? అని యాతఁ డాతురముతో నడిగెను.

విమల శైలేశ్వరునియాలయముకడ నున్న మఱ్ఱిచెట్టును జూపి "అదిగో యదే మఱ్ఱిచెట్టు" అని మెల్లగా ననియెను. దిగ్గజుఁ డొకయంగుళమైన ముందున కడుగిడలేదు. ఇఁక నడుగిడలేఁడు. నిశ్చయము.

ఆతనివలెఁ గంపింపఁజొచ్చెను. విమలయిట్లనియెను.

"నాతోఁగూడ రమ్ము"

"నే నిఁక నొక్క యడుగైన నైవఁజాలను." అని యాతఁడువడఁకుచుఁ జెప్పెను.

"ఔను నేనుకూడ భయపడుచుంటిని."

బ్రాహ్మణుఁ డొకయడుగు ముందునకు వైచి పరుగెత్తిపోవ సిద్ధపడియెను. విమల చెట్టువైపునకుఁ జూచెను. ఆవృక్షముకడ తెల్లనిరూపమొకటియున్నది అది శైలేశ్వరుని నందివాహన మని యామె యెఱుంగును. గజపతితో నిట్లు చెప్పెను.

"నిన్నుఁ గాపాడునీయిష్టదేవమునుస్మరించుకొనుము. చెట్టుక్రిందనున్న దానిని జూచితివా?"

"ఓభగవానుఁడా! రక్షింపుము, రక్షింపుము" అని కేక వేయుచు నాతఁడు వెనుకకుఁ బరుగెత్తెను. అతనికాళ్ళు చాల పొడవైనవి. వానియనుగ్రహమున నాతఁడొక క్షణికములో నర్ధక్రోశముదాఁటిపోయెను.

విమలగజపతిస్వభావము బాగుగనెఱుంగును. అతఁడు దిన్నఁగ దుర్గద్వారము కడకుఁ బోవునని యాలోచించెను. అందుచేనించుకేనియు సందేహమొందక యామెయాలయము వైపునకు నడచెను.

విమల యింతకుఁబూర్వమాలోచింపనివిషయమొకటి యిప్పుడు జ్ఞప్తికిఁదెచ్చికొనెను. "జగత్సింహుఁ డాలయమునకువచ్చియుండునా?" ఈయాలోచన మామెకుఁ జాలవిచారముగలిగించెను. అతఁడుతప్పకవచ్చెదనని వాగ్దత్తమొనర్చియుండలేదు. అతఁడుచెప్పినదేమి? "ఈయాలయముననన్నుఁ జూఁడగలవు. లేనిచో నన్నెప్పుడును గనలేవు" అనికదా! ఈవాక్యములఁబట్టి చూడనాతఁడు వచ్చుటకంటె రాకపోవు

టకే యెక్కువయవకాశమున్నది. అతఁడు వచ్చియుండనిచో వృథాప్రయాసముకదా! ఆమెయిట్లు చింతించెను.

"అయ్యో! నేనీవిషయము నింతకుముందేల యాలోచింపనైతిని? బాహ్మణు నేల మరలఁ బంపివైచితిని? ఈయర్ధరాత్రిమున నేనొక్కతెను మరలి పోవుటెట్లు? ఓ శ్రైలేశ్వరా? ఏమిచేయుచున్నావో కదా!"

ఆలయముకడకుఁ బోవలసినచో నామఱ్ఱివృక్షముక్రింద నుండియే పోవలసియుండెను. విమల యెట్లో పోవుచుండెను. అట నందివాహనములేదు. ఇంతకుఁ బూర్వము చూచినతెల్లని రూపమునులేదు. ఆమె కొంచెమాశ్చర్యపడెను. వృషభముండిన నట నెక్కడనో స్పష్టముగ నగపడవలసిననే కదా!

విమల యాతరుప్రకాండము వంక వీక్షించెను. దాని కావలప్రక్కనున్న మనుష్యుని తెల్లదుస్తులయొక్క యొకభాగము కనుపెట్టెను. ఆమె చాలభయపడియెను. అతిశీఘ్రముగ నామెట్లనుదాఁటి యాలయము కడకుఁబోయి శక్తి కొలఁదిని దలుపును ద్రోసెను. అది వేయఁబడియుండెను. 'ఎవరక్కడ?' అని కేకవైచెను. నిలువంపైన యాకట్టడమునుండి 'ఎవరక్కడ?' అని ప్రతిధ్వని వినవచ్చెను. విమల ధైర్యమును దెచ్చుకొని యిట్లనియెను.

"మార్గాయాసము నొందియున్న యబలను."

తలుపువీడెను. లోనదీపము వెలుఁగుచున్నది. ఆమె ముందున్నతుడగు మనుష్యుఁడొకఁడు నిలువఁబడెను. ఆతని

చేతఁ గత్తితోనున్న యొుఱయొకటి యుండెను. విమల సూ
తనిఁ జూచెను. ఆనవాలు పట్టెను. ఎవరు?

రాజాజగత్సింహుఁడు.

పదునాఅవ పరిచ్ఛేదము.

శైలేశ్వరసన్నిధానము.

విమల విశ్రాంతిఁజెందుటకై కూర్చుండెను. శైలేశ్వ
రునకును రాజునకును వందనము లొనర్చెను. కొంతసేపటి
వరకును ఇరువురును మాటలాడలేదు. వారిహృదయములో కరి
కొక రెట్లుఱింగింపవలయునో వారెఱుంగలేకపోయిరి. ఇరువు
రును గలవరమొందిరి. మాటలాడ నారంభించుటెట్లు? ఇట్టి
విషయములలో విమల పూర్ణప్రజ్ఞకలది. మాటలాడనుగల
దు. ఊరకుండనుగలదు. చిఱునగవుతో నామె యిట్లనియెను.

"శైలేశ్వరుని యనుగ్రహమునమిమ్ము మరలఁ జూడఁ
గలిగితిని.

ఈయర్ధరాత్రమున నాకుఁ జాల భయమయినది. మి
మ్ములను జూచుటతోడనే మరల ధైర్యము గలిగినది.

మీకందఱకు క్షేమమా?"

జగత్సింహుడు తిలోత్తమయందు నిజముగ బద్ధాను
రాగుఁడై యుండెనో లేదో ముందు తెలిసికొనిన పిదపఁదక్కిన
విషయములను బ్రసంగింపవలయునని విమల తలంచి యిట్లు
చెప్పెను.

"చిత్తము. మా క్షేమముకొఱకే శైలేశ్వరుని బూజింప నిటవచ్చితిని. కాని, మీరలొనర్చినయర్చనలచే దేవుఁడు సంప్రీతుఁడయినాఁడు ఇఁక మాపూజలనంగీకరించునా? కావున సెలవుఁగైకొని మరలిపోయెదను."

"మంచిది. నీవొక్కతెవుఁ బోలేవు. నేను నీకు సహాయము వచ్చెదను"

జగత్సింగు కేవల మాయుధవ్యాపారతత్పరుఁడయి యుండ లేదని విమల గ్రహించెను.

"నేనొక్కతె నేల పోలేను ?"

"మార్గమందే దేని యుపద్రవము గలుగవచ్చును"

"కలిగిన మానసింహ మహారాజుకడకుఁ బోయెదను"

"ఎందులకు ?"

"మీచే నియమింపఁబడిన సేనాధిపతి రాష్ట్రప్రజలకు మార్గమధ్యమునఁ గలుగు నుపద్రవముల నణఁప నశక్తుఁడుగ నున్నవాఁడు; శత్రునిర్మూలనా సామర్థ్య మాతనికడ లేదు" అని మహారాజుతో విన్నవించుకొనెదను.

"శత్రువులను నాశనమొనర్ప నీశ్వరునకైనను సాధ్యముకాదు. ఇఁక మనుష్యుఁడన నెంత ? చూడుము. ఈశ్వరుఁడుతనకోపాగ్ని చేనంగజుని భస్మము చేసినాఁడుకద! పదునేను దినములక్రిందట నీయాలయమునందే యామన్మథుఁడే యద్భుతముగఁ దన పరితాపము నగపఱచుచు కలవరిమొందించినాఁడు. ఈశ్వరుని పరాక్రమ మట్టిది ఇఁక మనుష్యుఁడన నెంత ?" అని సైన్యాధిపతి సమాధానముఁ జెప్పకొనెను.

"ఎవరిని గలవర మొందించినాఁడు" అని విమల చిఱునగవుతో నడిగెను.

"సేనాధిపతినే"

"ఏమి? మహారాజీయసాధ్యకార్యమును నమ్మెనా?"

"నాకు సాక్షులున్నారు?"

"ఎవరు?"

"నీవు. మంచిస్వభావముగల—"

"ఈమీపరిచారిక దుస్స్వభావముగలది. నన్నువిమలా యని పిలువవచ్చును"

"నాకుసాక్షి విమల"

"కాదు. విమల యెప్పుడు నట్టిసాక్ష్య మీయదు"

"కావచ్చును. పదునేను దినములలోపలనే తానుచేసిన వాగ్దత్తమును, మఱపుఁ జెందినయామె యెప్పుడును సరియైన సాక్ష్యమునీయదు"

"నేనేమి వాగ్దత్త మొనర్చితిని?"

"మీసఖివంశనామము లెఱింగింప వాగ్దత్తమొనర్చి యుండలేదా?"

విమలకంఠధ్వని యింతలో మార్పుచెందెను.

"రాకుమారా! ఆవిషయమునుమీకడఁ దెలుప సందియమందుచున్న దానను. ఆమె యుదంత మెఱింగించి మీమనస్సునకు సంతాపమును గలుగజేసినదాన నగుదునేమో యని భయ మగుచున్నది"

రాజపుత్త్రుఁ డొక్కింతుక యాలోచనము చేసెను. పరి
హాసవచనములు చాలించి యిట్లనెను.

"విమలా! ఆమెవృత్తాంత మెఱింగించుట వలన నా
కసౌఖ్యముఁ గలుగుననియే తలంచుచుంటివా?"

"ఔను"

జగత్సింగు కొంచెమాలోచించి మరలనిట్లనియెను.
"ఏమిరానున్నదో రానిమ్ము. నామనోరథ మీడేర్పుము.
ఆమె యెవ్వరో యెఱుంగఁజాలకపోవుటచే దుస్సహాపరితాప
తప్తుఁడ నగుచున్నాఁడను. ఈ పరితాపమునకంటె వేఱుప
ద్రవ మేమియునుండదు. ఒక వేళ నీవుతలంచినదియే సత్యమై
నను నిప్పుడు నేననుభవించున్న వేదనకంటెనది యధిక బాధా
కరముగ నుండదు. పిదప నేనెట్లో చూచుకొనియెదను. ముందీ
పరితాపాగ్నిఁ జల్లార్పుము. విమలా! నేను వినోదముకొఱ
కిటకు రాలేదు. వినోదముగా యథేచ్ఛతోఁ జరించుటకు
నాకిప్పు డవకాశము లేదు. ఈపదు నేను దినములనుండియు
గుఱ్ఱమువీఁపుదక్క వేఱుశయ్య నెఱుంగను. నాహృదయ
మునకు విశ్రాంతి లేదు. నీకొఱకు యత్నించుచున్నాఁడను"

ఆతని గుట్టుఁదెలిసికొనుటకే విమల యిదివఱకిట్లుమా
టలాడెను. ఆమె యభీష్టము నెఱవేఱినది. జగత్సింహుని
యభిప్రాయమును దెలిసికొనియెను. అయిన నింకను నాతని
హృదయమును దెలిసికొనఁగోరి యామె యిట్లనియెను.

"రాజపుత్త్రా! నీవు రాజనీతివిదుఁడవు. ఈయుద్ధసమ
యమున నీకులభ్యముకాని యొకయువిదయందు బద్ధానురాగు
డవై పరితాప మందుచుందువా?"

"నీవామెను మఱచిపోయితివా. ఇరువురకును శ్రేయమే. నీకుయుద్ధమున జయము గలుగును."

'ఆఁ! ఎవరిని మఱచిపోవుట?' ఆతని యధరోష్ఠము మనోవ్యాకులభావగర్భితమైన మందహాసమును సూచించుచుండెను. "ఆఁ! ఎవరిని మఱచిపోవుట ? మీచెలిరూపము ప్రథమావలోకనసమయముననే నాహృదయమున మలఁచినట్లు స్థిరముగ నాఁటుకొనినది. ఈశరీరము భస్మమయినఁగాని యాహృదయమునుండి యారూపము విడిపోవుటెట్లు? జనులు నన్ను కఠినహృదయుఁడందురు. ఱాతిమీఁద మలఁచినది. ఱాయి నశించినప్పుడుదక్క నశింపదనినీ వెఱుంగవా? యుద్ధమునుగూర్చి యేదియో మాటలాడితివి. నేనా లావణ్యరాశిని జూచినదిమొదలు రణములోననే యుంటిని. రణరంగమున నున్నను నింటికడనున్నను నామె ముఖలావణ్యమొక్కనిమిషమైన నాహృదయమునకు మఱపురాలేదు. పఠానుఁడు నాతల నఱుక చేయియెత్తినప్పుడు నాహృదయమునకు ముందుగ నీవిషయమే జ్ఞప్తికివచ్చెడిది. "అయ్యో! ఇట వీరమరణము నొందితినేని యిఁక నీజన్మమున నాకామెయువతీరత్నమును దర్శించుభాగ్యము లభింపక పోవునుగదా! ప్రథమావలోకనమే కడసారి చూపగునుగదా!' అని విచారించెడివాఁడను. "విమలా! మీచెలిఁజూడ నేనెచ్చటకుఁ బోవలయు?"

విమలకు సంశయ విచ్ఛేదమయ్యెను. ఇఁక నాతని హృదయమును దెలిసికొన నగత్యమేమికలదు ? ఆమె యాతనితో నిట్లనియెను. "నీవాసుదతీమణిని గడమందరమునఁగాంచఁగలవు. ఆమెపేరు తిలోత్తమ. వీరేంద్రసింహుని తనయ."

జగత్సింగునకు సర్వదష్టమైన ట్లయ్యెను. అవనతశిర స్కుండై ఖడ్గమునకుఁ జేరగిలఁబడి నిట్టూర్పు విడిచెను. చాల సేపటికి 'విమలా! నీవనిన మాట నిజమైనది. తిలోత్తమ నాతిలోత్తమ కానేరదు. రణమునకుఁ బోయెదను. నాభవిష్యత్సౌఖ్యమునందలి యాశలన్నియు శత్రువుల రక్తములోఁ గడిగివైచెదను'' అని విచారముతో ననెను.

విమలయుఁ జాల విచారమొందెను. "రాజకుమారా! ఈప్రపంచమున వాస్తవానురాగముగల వారెవ్వరైన జయమొందిరేని నీవును తిలోత్తమను బరిణయమాడఁగలవు. ఇంతలోనే నిరాశఁ జెందనేల? అదృష్టమీదినమునఁ బ్రతికూలముగ నుండిన తే వనుకూలముగ నుండవచ్చును" అనియెను.

ఆశావాక్య మెంతో మధురమయినది. ఆశాదేవత మహాగాఢాంధకారదినమున మానవుని చెవియందు రహస్యముగ నేదియో మాటలాడును. "మీరంతగా చింతించుచున్నారెందులకు? నామాట వినుఁడు. మబ్బును, వానయు శాశ్వతముగ నుండవు." అని యాశాదేవత విమలాముఖమున వాక్రుచ్చెను. జగత్సింహుఁ డామాటలు వినెను. భగవదుద్దేశము నెవ్వరు చెప్పఁగలరు? అదృష్టవిధానములను ముందుగ నెవరు తెలిసికొనఁగలరు? (ప్రపంచమున నసాధ్య మగు కార్యమేదికలదు? ఎన్నియసాధ్యకార్యములు ప్రపంచమున సాధ్యముగుటలేదు.)

జగత్సింహుఁ డాశాబద్ధుఁ డయ్యెను. యిట్లనియెను. "ఈదినమున నాకుమనస్సుస్థిమితము లేదు. కర్తవ్యనిశ్చయము

నందసమర్థుఁడను. విధివిధానము జరిగితీరును. అది యవిలంఘ్యము. హృద్గతమును వెలిబుచ్చుచున్నాఁడను. ఇదె శైలేశ్వరునిసన్నిధిని శపథ మొనర్చుచున్నాఁడ. తిలోత్తమను దక్క మఱియెవ్వరిని నేను పరిణయమాడఁబోను. విమలా! నామాట లన్నియు మీ చెలితో విన్నవింపుము. ఆమె నింక నొక్కమాఱు చూడవలయునని చాలనభిలాష కలదు. ఇంక నెప్పుడు నిట్టికోరిక గోరను.

విమల ముఖము సంతోషముచే వికసింప నిట్లనెను.

"మాసఖియిచ్చుప్రత్యుత్తరము మీ కెఱుఁజేరుటెట్లు?"

"నిన్ను మరల శీఘ్రముపుచ్చుకొనుమని కోరుటకు నాకు సాహసము గలుగకున్నయది. అయినను నానిమిత్త మొక్కమాఱు మరలశీఘ్రమపడి యీయాలయమునఁ గలిసికొంటివేని నేను నీఋణమునందుండెదను. ఎప్పుడో యొకప్పుడర్హమైన ప్రత్యుపకార మొనర్చి జగత్సింగు నీఋణమును దీర్చుకొనగలఁడు"

"రాజతనయా! నేనునీసేవకురాలను, నన్నన్నివిధముల వేఁడుకొనబనిలేదు. అయినను, రాత్రిలయందు దీర్ఘరాత్రివను రా నాకుఁజాలభయమగుచున్నది. నావాగ్దత్తమును జెల్లింపక పోవుదుననుభీతిచే నేనీనిశియందుసాహసమునవచ్చితిని. దేశమున శత్రుబాధ లధికముగనున్నవి నేను మరల రాలేను"

జగత్సింహుఁడు కొంచెమాలోచించి యిట్లనియెను.

"విమలా నేనొక్కమాటచెప్పెదను నీకుఁదప్పగానుండనిచో నేననీతోఁగూడ గరమందరమునకు వచ్చి యనువయిన ప్రి

దేశమున రహస్యముగనుండెదను మీచెలిహృదయము నట
నాకెఱింగింపవచ్చును”

“అయినరమ్మ” అని విమల యాహ్లాదముతో నని
యెను.

వారాలయమునుండి నిర్గమింపనుద్యుక్తులైరి. ఇంతలో
నాలయమున కావలప్రక్క నెవ్వరో మెల్లగ నడచుచున్న
ట్లడుగులధ్వని వారికివినవచ్చెను. జగత్సింహుఁడు.

“నీవెవరినైనఁగూడఁ దీసికొనివచ్చితివా?” అనవిమల
నడిగెను.

“లేదు”

“అయిన మనమిప్పుడు విన్న ధ్వని యెవరిది ? మన
ప్రసంగము నవ్వలనుండి యెవ్వరును వినలేదుగదా !” అని
చెప్పుచు నతఁడీవలకువచ్చి యాలయముచుట్టును దిరిగెను.
ఎవ్వరునుగనఁబడలేదు.

పదునేడవ ప్రకరణము.

వీర పంచమి.

శైలేశ్వరునకు వందనమొనర్చి వారిరువురునుగరము
దరమునకుఁ బ్రయాణమైరి. అతివేగముగనడచుచుండిరి. ఇరు
వురునుమాటలాడుటలేదు. ఒక్కింతసేపటికి రాజిట్లనియె.

"విమలా! నాకొక్క విషయమునుగూర్చి మహాశ్చర్యము కలుగుచున్నది. అదివినిన నీవేమిచెప్పెదవో నాకుఁ దెలియదు."

"ఏవిషయము?"

"నీవు పరిచారికవు కావని నాయుద్దేశము"

"అట్లు తలంచుచుంటిరేల? " అని విమల మందహాసముతో నడిగెను.

"వీరేంద్రసింహుని తనయ అభ్రిరు ప్రభువుకోడలు కాకపోవుట కొక ప్రత్యేక కారణమున్నది. అదిచాలరహస్యము. కేవలము సేవకురాలవేయైనచో నీవాకారణమును దెలిసికొనఁజాలవు"

విమల నిట్టూర్పువిడిచెను.

"కుమారా ! నిజమును గ్రహించితివి. నేనుపరిచారికనుగాను. అయినను నాదురదృష్టముచే నట్లు సంచరింపవలసివచ్చినది. అదృష్టమును నిందింపనేల? అది యంత చెడ్డదియును గాదు." అనివిచారముతో బదులుచెప్పెను.

ఈప్రసంగ మామెకు విచారకారణ మని జగత్సింహుఁడు గ్రహించెను. ఆప్రస్తావనను మానివేసెను.

"రాజపుత్రా! ఇప్పుడు కాదుగాని మఱియొకప్పుడు నావృత్తాంతమును దెలిపెదను. ఆధ్వని యేమి ? మనల నెవఁడైన వెంబడించుటలేదుకదా ?"

మనుష్యుల యడుగులధ్వనియు, నిరువురుమనుష్యులు గుసగుస లాడుకొను ధ్వనియు, వారికి వినవచ్చెను. వారొక

మైలు నడచిరి. జగత్సింగు "విమలా! నాకు చాల సనుమానముగ నున్నది. చూచి వచ్చెద నుండుము" అని చెప్పి కొంచెము వెనుక కరిగెను. చుట్టును బరికించెను. ఎవ్వరును గనఁబడలేదు. మరల వచ్చి విమలతో నిట్లనియె. "ఎవఁడో కుటిలుఁడొకఁడు మనతోఁగూడ వచ్చుచున్నట్లున్నది. మెల్లగ మాటలాడుము"

ఒరులకు వినఁబడకుండ మాటలాడుచు నిరువురును గోటయొద్దకు వచ్చిరి.

"నీవిప్పుడీదుర్గమున నెట్లు ప్రవేశించెదవు? అర్ధరాత్రిము. ద్వారము బంధించియుండును కదా!"

"నేనివ్వలకు వచ్చునప్పుడందులకుఁ దగిన యేర్పాటుఁ గావించియే వచ్చితిని"

"రహస్యమార్గ మేదయిన నుండెనా?"

"చోరుఁడున్నచోట కన్నముండదా?"

"విమలా! నేనింక ముందునకు రానక్కఱలేదు. ఈ సమీపముననున్న రసాలవనమునం దుండెదను. తిలోత్తమతో నామాటలుగ నిట్లనుము. "నిన్నొక్కమాఱు దర్శింప నభిలాషమెందుగఁగలదు. నాకన్నులకట్టిభాగ్య మలవడఁజేయ వేవిధముల వేఁడుకొనుచున్నాఁడను. అది యిప్పుడు కాకపోయిన పదునేనుదినములు—ఒకమాసము—తుదకొక సంవత్సరము గడచినపిమ్మటనైనను సరియే"

"అవన మంతరహస్యమైనది కాదు. నాతోఁగూడ రమ్ము."

"ఇంక నెంతదూరము?"

"దుర్గములోపలకు"

రాకుమారుఁడు కొంచెము యోచించెను.

"విమలా! నేనట్లు చేయజాలను. యజమానునియాజ్ఞ లేకుండ దుర్గమునఁ బ్రవేశింపను."

"నీకు భయమేమి?"

"క్షత్రియజన్మ లెప్పుడును భయమన్నమాట యెఱుంగరు. కాని, యంబీరుప్రభువు తనయుఁడు దుర్గేశుని యెఱుక లేకుండ దుర్గమునఁ బ్రవేశించిన నది చౌర్యమనిపించుకొనదా?" యని కోపముతోఁబలికెను.

"నేను నిన్నుఁదీసికొనిపోవుచుండఁ జౌర్యమెట్లగును?"

"నేనిట్లనుచున్నా నని యన్యథా భావింపకుము. నీవు పరిచారికవు నన్ను కోటలోని కాహ్వానముసేయుటకు నీకు స్వాతంత్ర్య మేమికలదు?"

"నాకు స్వాతంత్ర్యముకలదు. ఆవిషయమున నీకు నమ్మకముకలిగిన పిమ్మట నే రావచ్చును"

"అట్లే!"

విమల రహస్యముగ నాతనితో నేదియో చెప్పెను.

"అమ్మా! దయచేసి నడువుము, నేనును వచ్చెదను"

"నేను సేవకురాలను నీవట్లనరాదు. నాకాజ్ఞాపింపుము"

"నీయిష్టమెట్లకో"

వారు నడచుచున్నతోవ దుర్గద్వారముకడకుఁబోవు
ను. ఆప్రక్కను మామిడితోఁటకలదు. ప్రధానద్వారముకడ
కది స్పష్టముగ నగపడదు. ఆమోదరానదివైపునకుఁబోఁదలఁ
చినవారితోఁట మార్గముననే పోవలసి యుండును. విమల
ప్రధానమార్గమును విడిచి తోఁటలో బ్రవేశించెను. రాజా
మెతోఁగూడ నడచుచుండెను.

వారందుఁ బ్రవేశించిన తోడనే క్రింద రాలియున్న
యెండుటాకులు నలిగి యెవరోమనుష్యులు నడచుచున్నట్లు
ధ్వని వినవచ్చెను. విమల "మరల" అనియెను.

"ఒక్కించుకసేపిట నాఁగుము. నేనుచూచివచ్చెదను"
అని చెప్పుచు జగత్సింహుఁ డొఱనుండి కత్తినిదీసి ధ్వని విన
వచ్చిన త్రోవంబటి పోయెను. ఎవ్వరును గానరాలేదు
ఆమామిడితోఁపునందునుగు భాగమంతయు నడవి మొక్కల
పొదలతో నిండియుండెను. మఱియు వృక్షచ్ఛాయచే
గాఢాంధకారమయము. ఏమిగాన వచ్చును ? మృగముల
యొక్క కాలిచప్పుడుచేనైన నీధ్వని కలుగవచ్చును. ఎట్లయి
నను సంశయవిచ్ఛేదనము కర్తవ్యమని నిశ్చయించుకొని జగ
త్సింహుఁడొకవృక్షాగ్రమునకెక్కెను. చుట్టునవలోకించెను.
చాలసేపటికి కొందరుమనుష్యులు గనబడిరి. వారిశిరస్సులపైఁ
జంద్రకిరణోజ్జ్వలితంబులగు తలపాగ లుండెను. వారొక
యత్యున్నతవృక్షచ్ఛాయ గాఢాంధకారమున డాఁగియుం
డిరి.

జగత్సింహుఁడు వారలను బాగుగ గుర్తించెను. ఇరువురుండుట స్పష్టము. వృక్షమునుగూడ నానవాలు చూచుకొనియెను. మెల్లగ దిగి విమలయొద్దకు వచ్చెను. చూచిన దంతయుఁ జెప్పెను.

"ఇప్పుడు రెండు బల్లెము లుండెనా"

"బల్లెము లున్న నేమి"

"వారెవరో బాగుగ గుర్తించెదను. వారు ధరించిన యుష్ణీషములఁబట్టి చూడ దుర్మార్గులగుపఠానులని తోఁచెడిని. వారేదో దురుద్దేశముతో మనలను వెంబడించియుందురు"

విమల కప్పుడు చచ్చిపోయిన యశ్వమును, తలపాగయు, గుఱ్ఱపుకాలి గుర్తులును స్మరణకు వచ్చెను.

"మీరిటనుండుఁడు. ఆయుధములను గైకొని వచ్చెదను" అని చెప్పుచు విమల కోటక్రిందకుఁ బోయెను. ఆమె యలంకరించుకొనిన గదియొక్క గవాక్ష మీవనమున కెదురుగ నున్నది. ఆమె యాగవవాక్షము కడ కేగి తనకడ నున్న తాళముచెవి ద్వారబంధమునకు వ్రేలాడఁబడియున్న తాళమునుఁ బెట్టిత్రిప్పెను పిదప గడియనుబట్టుకొని గవాక్షమును గోడలోనికిఁదోచి వైచెను. అదియొకక్రొత్తపద్ధతి గవాక్షము. కమ్మలసహితముగ గోడలోనికిఁబోయి మార్గమేర్పడియెను. విమల గదిలోఁ బ్రవేశించెను. గవాక్షము నెప్పటియట్ల త్రిప్పి తాళము వైచెను. లాగిచూచెను, తాళము సరిగా పడినది. అవ్వలివారలకు రాదని నిశ్చయించుకొనెను.

త్వరితముగ నడచి యాయుధశాలకరిగి యారక్షకు నితో నిట్లనియెను.

"నాకు రెండుకుంతములిప్పుడు కావలయు. ఇమ్ము. మరల నవి నీకిచ్చెదను. ఇట్లడిగి పుచ్చుకొంటి నని యెవ్వరితోడను జెప్పకుము"

"అమ్మా! వానితో మీకేం బ్రయోజన మేమి?"

"ఈదినమున వీరపంచమివ్రతమును జేయుచున్నదాను. స్త్రీలు శూరుండగుతనయుండు గలుగవలె నని యీ వ్రతమును జేయుదురు. అందాయుధపూజ ముఖ్యము. నాకట్టి తనయుండు కలుగవలయునని యభిలాష. ఇది యొరులతోం జెప్పకుము"

ఆయుధశాలాధికారి గ్రహింపం గలిగినంత గ్రహించెను. ఆదుర్గమునందలిసేవకు లందఱామెకు విధేయులే. ఈతండును మఱుమాటాడకుండ రెండువాండికుంతములం దెచ్చి యిచ్చెను.

విమల యతివేగమున గవాక్షముకడకు నచ్చి మును పటివలెనే దానిని తెఱచి జగత్సింహునియొద్ద కేగెను.

మిక్కిలి తొందరగం బోవుచుండుటవలననో, మరల శీఘ్రముగ వత్తమను నుద్దేశముతోడనో విమల గవాక్షమును వేయకుండంగనే పోయెను. ఇది యపాయమునకు దారిచూపుటయేగదా! గవాక్షమునకు సమీపమున నొకవృక్షముకడ నాయుధపాణియై యొకమనుష్యుండు కూర్చుండియుండెను. ఇది యంతయుం గనిపెట్టెను విమల దృష్టిపథమును దాటిపోవు వఱకు నాతండటనుండి కదలలేదు. పిదప నాతండు పాదరక్షల

నటవిడిచి మెల్లగ నడచి గవాక్షమును సమీపించెను. లోపల నెవరైన నున్నారేమో యని పరికించెను. ఎవ్వరును లేరు. నిశ్శబ్దముగ లోపలకేగెను. గదిద్వారమునుదీసి కోటలోపలఁ బ్రవేశించెను.

ఇంక నిట జగత్సింహుఁ డాయుధములను విమలయొద్ద నుండి గైకొని యథారీతిగ వృక్షాగ్రము నధిరోహించెను. తానానవాలుంచుకొనిన వృక్షమువంక వీక్షించెను. ఇప్పు డక్కడ నిరువురు లేరు. ఒక్కతలపాగయే కన్పట్టుచుండెను. రెండుచేతుల రెండుబల్లెములఁ దాల్చి యాతలపాగకై గుఱి చూచి శక్తికొలఁది విసరివేచెను. ఎండుడాకుల మర్మర ధ్వనులు విననయ్యెను. ఏదియో యొకపదార్థము క్రిందపడినట్లయ్యెను. ఇంక నక్కడ పాగ లేదు. జగత్సింగు గుఱితప్పునా? చెట్లకొమ్మలనుండి యామనుష్యుని క్రిందపడవైచి మఱితృప్తి నొందెను.

జగత్సింగు వేగముగ వృక్షమునుదిగి యామనుష్యునికడ కరుదెంచెను. అతఁ డాయుధపాణి యగు నొకమహమ్మదీయ సైనికుఁడు. చచ్చినట్లు పడియుండెను. కుంతమాతని నేత్రముగ గుచ్చుకొనినది.

రాజు జాగ్రత్తగఁ బరికించెను. ప్రాణము పోయినది. ఆయుధ మాతని నేత్రములోనే కాదు— మెదడులోఁ గూడ నాటెను. ఆతనికంచుకమున నొకకాగితమున్నది. జగత్సింగు దానిని పుచ్చుకొని వెన్నెలలో నిట్లు చదివెను.

"కటుల్‌ఖానుని పక్షమువా రందఱు నీయుత్తరముం దీసికొని వచ్చినవాని యుత్తరవుల కిది చూచినతోడనే విధేయులుగావలయును.

"కటుల్ ఖాన్"

విమల యామాటలను వినెను. కాని, దానియర్థమును గ్రహింపలేకపోయెను. జగత్సింగు విమలయొద్దకు వచ్చి యంతయుం జెప్పెను.

"అయ్యో! ఈసంగతి నీకాయుధములను దెచ్చి యిచ్చినపు డెఱుంగకపోయితినికదా! ఎఱింగియుండిన నీకా కుంతలములఁ దెచ్చియిత్తునా? నేనెంత పాపాత్మురాలను? ఈరాత్రి నేనొనరించిన ఘోరకార్యమునకుఁ జాలకాలము వఱకుఁ బరిహారమును జేయలేను.

"ఇందు విచారించుట కేమియు నవకాశము కలదు. నశించినవాఁడు శత్రువేకదా! అందుఁ దగనిపని యేమున్నది?"

"రణవీరులట్లె తలంచెదరు. మేము స్త్రీలముగదా".

విమల కొంచెమాలోచించి "రాజకుమారా! ఇంక నిటుఁ దడయుట యపాయకరము. కోటలోనికిఁ బోవుదము రమ్ము. తలుపును దెఱచివచ్చితిని. రమ్ము" అనియెను.

ఇరువురును శీఘ్రముగ నడచివచ్చి కోటలోపలఁ బ్రవేశించిరి. లోపల నడుగిడునప్పుడు జగత్సింహునకు హృదయము కొట్టుకొనియెను. కాళ్ళు కంప మొందసాగెను. అపారపారావారశత్రుసైనిక నికాయంబుపై రణరంగమునకుఁ బోవునప్పుడుకూడ నాతనికిఁ గొంచెమైనను చెమ్మ చెదరి యెఱుంగదు.

అట్టి దీసంతోషభవనమునఁ బ్రవేశించుచునప్పు డిట్లు కంపము జనియించె నేమిచెపుమా? భవితవ్యమేమి సూచనచేయు చున్నదో?

విమల మరలయథాప్రకారముగ గవాక్షమునుమూసి రాజపుత్త్రునితో శయనాగారమును బ్రవేశించెను.

"రాజతనయా! నేనొక నిమిషములో మరల వచ్చెదను" దయచేసి యీశయ్యపై నధివసింపుఁడు. మీహృదయ మాన్యథావర్తింపదేని భగవంతునిశయ్యాస్థానము వటపత్త్రమే కదా యని తలపుఁడు."

విమల యన్వలకేగెను. కొంతసేపటి కాగది నంటి యున్న యింకొకగది తలుపు తీయఁబడియెను. లోపలినుండి "రాజతనయా! ఇటుదయచేయుఁడు ఒకమాటవినుఁడు" అను మాటలు వినవచ్చెను.

మరల జగత్సింహుని హృదయము కొట్టుకొనియెను. బహుశః అంతరాత్మ స్పష్టముగ నేదియో యాతనికి బోధించి యుండును. అతఁడు శయ్యనుండి లేచి విమలయొద్ద కేఁగెను.

ఆమె మెఱుపువలె నదృశ్యయయ్యెను. ఆగది సుగంధ ద్రవ్యములచే బరిమళించుచుండెను. స్వచ్ఛమైన దీపము ప్రకాశించుచుండెను. అట నొకప్రక్క మేలిముసుఁగున నొక యువతీ రత్నమున్నది. ఆమె తిలోత్తమగారక మఱెవ్వరు?

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము

విమల మరల తనగదిలోనికివచ్చి శయ్యపైఁ గూర్చుండెను. ఆమె మనోరథము నెఱవేరినది. ముఖము పరిపూర్ణానందమును సూచించుచుండెను. అటవెనుక దీపము వెలుఁగుచున్నది. ఎదుట దర్పణమున్నది. ఆమెదుస్తులు ధరించినవి ధరించినట్లున్నవి ఒక్కనిమిషమామె తనరూపమును దర్పణమునఁ జూచుకొనియెను. ఆహా! ఏమి యావేణికుటిలత్వము! ఏమియానేత్రసౌష్టవము! ఏమికిందికనుఱెప్పపై నాకాటుకరేఖ! ఏమియాయధరసౌందర్యము! గులాబిపూచాయవంటి యాతాంబూలరాగము. ఆకర్ణాలంకార చుంబితగండభాగములు. ఇవియన్నియుఁ దాల్చినవి తాల్చినట్లుండెను. ఆమె మోరగిలఁ బరుండియుండెను. పాఠకులారా! ఒక్కమాటా సమయమున నాయువిదనుజూచిన నెవనికన్యయువతిపై మనస్సుపోవును? విమల మందహాసము సేయుచుఁ దనలావణ్యమును గూర్చి యాలోచించుకొనుచుండెను. తాను విశేషప్రయత్నమొనర్చి మిగుల శ్రమనొంది తీసికొనివచ్చిన నిరుపమానసౌందర్యరాశి యగు జగత్సింహునిం దిలోత్తమతోఁ గూర్చినందులకామె విచారపడునా? ఎప్పుడు నట్లుతలపదు. తాను పూనినకార్యము సఫలీకృతమయ్యెనని పరమానందము నొందుచుండెను. దిగ్గజునిమాట యామె తలంపునకు వచ్చెను. కారణము లేకుండ నతఁడు గృహమునుండి వెడలనపూర్తింపనందులకామెకు చిఱునవ్వువచ్చెను.

విమల జగత్సింగుకొఱకు వేచియుండెను. ఇంతలో సమీపమందలి మామిడితోఁటయందు శంఖధ్వనియొకటి విననయ్యెను. ఆమె యులికిపడి వెంటనే తనగదినుండి బయలు వెడలెను. ఎప్పటివలె నాధ్వని దుర్గద్వారముకడనుండి వచ్చి యుండలేదు. అదిగాక యిట్టిసమయమున నెప్పుడును నట్టి ధ్వని చేయరు. వెంటనే యామె మనసునకు శైలేశ్వరాలయమునకుఁ బోయి వచ్చులోపల జరిగినదంతయు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. ఆమె యాధ్వని యేదో యాపత్సూచకమని తలఁచెను. గవాక్షము నొద్దకువచ్చి పరికించెను. అందేమియుఁ గనఁబడలేదు. భయము నొందియామె గదినుండి బయలు వెడలెను. ఆగది కావల పెరడు. దాని కావలవరుస గదులు అందు సౌధముపై కెక్కుటకు సోపానములు కలవు. విమల పైకేగెను. అంతట నవలోకించెను. ఎవరును గాన్పింప లేదు. తోఁట గాఢాంధకారమయము. ఆమెకు భయ మధికమయ్యెను. పిల్ల గోడయొద్దకు వచ్చి వక్షము దానిపై నానిక్రిందకు వంగి దుర్గము చుట్టునున్న ప్రదేశమును విమర్శించెను. ఎవరును గానరాలేదు. స్నిగ్ధజ్యోత్స్నాసముదయమున పచ్చనిపత్రసముదాయ మోలలాడుచుండెను. నడుమ నడుమ మందమారుతుఁ డాకుల నల్లలనాడించుచుండ నవి యెఱ్ఱగ మెఱయుచుండెను. తోఁటయడుగుభాగ మంతయు నంధకారబంధురము. అక్కడక్కడ చంద్రప్రకాశము పత్రముల నడుమనుండి తప్పించుకొని మచ్చ మచ్చలుగఁ బ్రకాశించుచుండెను. నిశ్శబ్దముగనున్న యా మోదరా నదీప్రవాహముపై ధవళకిరణుండు నక్షత్రగణముతోఁగూడఁ బ్రతిఫలించుచుం

డెను. అవ్వలియొడ్డున దూరముగ గగనచుంబిత సౌధరాజి దృశ్యమగుచుండెను. వానిపై పహరా మనుష్యుఁ డటు నిటు తిరుగుచున్నట్లు కన్పట్టుచుండెను. ఇవి యన్నియు నామెచూచెను. ఆశాభంగమునొంది వెనుకకు మరలెను. ఇంతలో నామెవీపు నెవరో వ్రేలితోఁ దాకినట్లైనది. తటాలున వెనుకకుఁ దిరిగి చూచెను. ఆతఁడాయుధహస్తుఁడగు నొక మనుష్యుఁడు. ఆమెయెప్పుడు నాతని నెఱుఁగదు. ఆమె చిత్తరువు వలె నిలువఁబడిపోయెను.

"నోరెత్తకుము. ఎత్తితివా నిన్నీకోటక్రిందకుఁ ద్రోసి వేయుదును" అని యాతఁ డనియెను.

విమల నిట్లాకస్మికముగ భ్రమాన్వడచేసిన యామనుష్యుఁడు పఠానుసైనికుని వేషము ను దాల్చియుండెను. ఆతఁడు ధరించియున్న యమూల్యములగు దుస్తులనుబట్టి యాతఁడేదియో ముఖ్యాధికారియని సులభముగఁ దెలిసికొనవచ్చును. అతనివయసు ముప్పదేండ్లకుమించదు. అత్యంత సౌందర్యవంతుఁడు. ఉన్నతమయిన లలాటభాగమున నాతని తలపాగయందొక షజరిమలంకరింపఁబడియున్నది. విమల పూర్ణముగ భయవివశయయియుండనిచో తనకెదుట గన్పట్టు పురుషుఁడు రూపసంపదలయందు రాకొమరునకుఁ దీసిపోవువాఁడు కాఁడని యనుకొనియుండును. ఆతనిశరీరమంతగొప్పదికాదు. వక్షస్థలమును నంతవిశాలమయినదికాదు ఆతనియందు వలెనే యీయాతనియందును వీరశృంగారలక్షణములు గానవచ్చుచుండెను. కాని, యీయాతనిశరీరమంతకంటె మృదువైనది. అనర్ఘ్యమయిన యాతని మొలదట్టియందు పవడపుబొత్తము

లతోఁ గూర్పబడిన యొఱయు, నందొక డెమాస్కసుపట్టణములోఁ జేయఁబడిన కటారియు నుండెను. ఆతనిచేత నొఱ దీసిన ఖడ్గముమాత్రముండెను. ఇఁక నేయాయుధమును లేదు.

"కేకలు వైచకుము. వైచినఁ దత్క్షణము నిన్ను క్రిందకుఁ ద్రోసి వైచెద"

విమల స్వభావముగ మనస్థైర్యముకలది. ఆమెకుఁ గలిగిన భయాద్భుతములొక్కనిమిషము మాత్రమేయుండెను. రెండవమాట యాతఁడు మాటాడుటతోడనే యాతని యభిప్రాయమునుగ్రహించెను. ఆమెయున్నది సౌధాంతము. ఎదుటనాయుధ హస్తుఁడగు సైనికుఁడు. సైనికులు వ్యర్థాలాపము లాడువారుగారు. అతఁడు బెదరించినట్లుత్రోసి వేయుట కూడ నంతకష్టమయినదికాదు. నిపుణవతియగు నామె యివి యన్నియు మనమునఁ దలపోసి "నీవెవరవు?" అని యడిగెను.

"నన్ను తెలిసికొన నీకగత్యమేమి?"

"నీవీదుర్గమున కేలవచ్చితివి? చోరులగ్నిస్తంభమున కంటఁగట్టఁబడుదురని నీవెఱుంగవా?"

"నేను చోరుఁడనుగాను."

"నీవిట కెట్లు వచ్చితివి?"

"నీయనుగ్రహావశముననే — నీవు గవాక్షమును దెఱచిపోయి నప్పుడిందుఁ బ్రవేశించితిని. ఇటకు నీవెనుకనే వచ్చుచుంటిని."

విమల హస్తమున శిరసును మొత్తుకొనియెను.

"నీవెవరవు?"

"ఇంకను నన్నుఁ దెలుపుకొనుటకు సందియమెందు లకు? నేను పఠానుఁడను."

"పఠానుఁడనినఁ జాలదు జాతికి పఠానుడవే. కాని. నీవెవరవు?"

"నా పేరు అస్మాన్ ఖాన్"

"నేనెప్పుడట్టివానిని వినియుండలేదు"

"కటుల్ ఖానుని సేనాధిపతిని"

విమల కంపించెను ఎట్లయిన నాతని చేతులనుండి తప్పిం చుకొనిపోయి వీరేంద్రసింహునకీవార్త నెఱింగింపవలయునను నుద్దేశమామె హృదయమును దహించివేయుచుండెను. కాని, యది యెట్లు సాధ్యమగును? కేవల మసాధ్యము. మార్గమున కడ్డముగ నతఁడు నిలువఁబడియుండెను. ఇఁక వేఱుగతిలేదు. ఆమె యిట్లు తలంచెను "నేనీతనితో మాట లాడుచుఁ గాలక్షేపము సేయుచున్నంతవఱకు నేను నిర్భయ ముగ నుండవచ్చునుగదా! ఇంతలో నేకానొకవాఁడైన నిటుల రాఁగూడదా!" ఆమె మరల మాటలాడఁ దొడంగెను.

"నీవీదుర్గము నెందులకుఁ బ్రవేశించితివి"

"వీరేంద్రసింహునకు మాపక్షమున నుండుటకై దూ తంబంపితిమి. ఆతఁడు సమర్థతగలదేని సైన్యము నెత్తి రావ చ్చునని మరల వర్తమానమంపెను."

నీవు చెప్పునది తెలిసినది. ఈదుర్గాధిపతి మీతో స్నే హముసర్పక మొగలాయీలతోఁ జేరెననియు నందులకు దుర్గమును బట్టుకొనవచ్చితిమనియు—అయిన నీవొక్కఁడవే కనఁబడుచున్నాఁడవే?"

"ప్రస్తుత మొక్కడనే."

"అందులకనియే కాంబోలు నన్ను పోకుండ నభ్యంతరములుగఁ జేయుచున్నాఁడవు?"

పఠానుని చేతినుండి తప్పించుకొనుటకిఁక నాశలేదని తుదకామె యిట్లుచెప్పెను పిఱికితనము నారోపించినందులకుఁ గోపముదెచ్చుకొని యతనిధైర్యమును గనఁబఱచుటకు దారియొసఁగునని యామె యోచించెను. ఆతఁడిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

"సుందరీ! నన్ను భయపెట్టుటకు నీకడ క్రీగంటి చూపులు దక్క వేఱాయుధము లెవ్వియు లేవు. వానికై నను నంతగా భయపడను. అయినను నీతో నాకొక్కపనియున్నది"

విమల యాశ్చర్యమునొంది యాతనిముఖముపై తన దృష్టిని సారించెను.

"నీవస్త్రము చెఱఁగున నున్నతాళమును నాకిమ్ము. నాహస్తములచే నిన్ను ముట్టుకొని నిన్నగౌరవపఱచుటెందులకు?"

విమల మందహాసమొనర్చుచు "ఇది మిగుల చక్కగ నున్నది. ఇంత కొక్కనిమిషము పూర్వము నన్ను క్రిందుకుఁ ద్రోసివేయ యత్నింపలేదా?"

"అవసరమువచ్చినప్పుడు ధర్మమనగత్యము. అవసరమయ్యెనేని యిప్పుడు నట్లే యొనర్చెదను"

ఆతనికిప్పుడు గవాక్షముయొక్క తాళ మత్యావశ్యకము, ఈ విషయము గ్రహించుటకు వివేకవతియగు విమల

కెంతకాలము కావలయును? కాని, యతని నెట్లు తప్పించుకొనవలయునో యామెకుఁ దెలిసినదికాదు. తనంతట తాను దాని నీయనియెడల నాతఁడు బలాత్కారముగఁ గైకొనఁగలఁడు. విమలగాక మఱెవ్వరైన నట్టిస్థితియందున్నచో తాళమును నిస్సంశయముగ నిచ్చియుందురు కాని, విమల సామాన్యముగ నిచ్చునా? ఆమె యిట్లు బదులుచెప్పెను.

"నేనీతాళము నీయనిచో నీవెట్లుపుచ్చుకొందువు ?" ఇట్లుచెప్పుచు వస్త్రము నామె హస్తములోనికిఁ దీసికొనియెను. అస్మాన్ తన నేత్రము లావస్త్రముపై నుంచి యిట్లనియెను.

"నీవీయనియెడల నీమృదుగాత్ర స్పర్శనభాగ్యము నాకు లభింపఁగలదు"

"అట్లే చేయుము" అనిచెప్పుచు విమల వస్త్రమును దోఁటలోనికి విసరివైచెను. అస్మాన్ తనహస్తమును జాపి యెగురుచున్న వస్త్రమును బట్టుకొనియెను. అస్మాన్ యొక్క జాగ్రతయు మెలఁకువయుఁ జూచి విమల యత్యాశ్చర్య పడియెను.

అస్మాన్ విమలహస్తములను తనహస్తములతో దృఢముగాఁబట్టుకొని వస్త్రముననున్న తాళమును దంతములతో విప్పి దట్టియందు భద్రపఱచెను విమలముఖము వెలవెలఁబోయెను. అస్మాన్ ఖాన్ నామె చేతులను వస్త్రముతో నొక్క స్తంభమునకుఁ గట్టివైచెను.

"ఇట్లుచేయుటలో నీయుద్దేశమేమి ?" అని విమల యనెను.

"ఈపని రణమున కవసరము"

"ఈపాపకార్యమునకు ఫలితము శీఘ్రకాలములోనే యనుభవింతువుగాక!"

విమలనట్లేయుంచి యాస్మాన్ వెడలిపోయెను. మరల వచ్చి "స్త్రీలనోరు నమ్మరాదు" అని చెప్పుచు నామెనోరును వస్త్రముచేఁ గట్టిగఁ గట్టివైచెను.

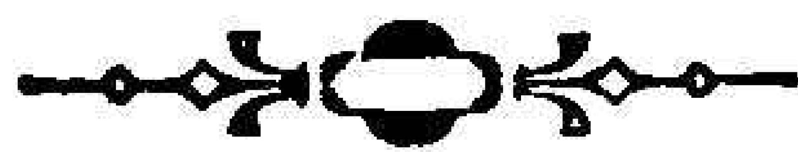
అస్మాన్ విమలయొక్క క్రిందిగదిలోనికి దిగెను. తాళమును ద్రిప్పి మునుపటివలె గవాక్షమును గోడలోపలకుఁ ద్రోసివైచెను. మార్గ మేర్పడియెను అస్మాన్ మెల్లగ నీల వైచెను. పాదరక్షలులేకుండ నొక్కఁడు వృక్షముమాటు నుండి వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించెను. ఇంకొకఁడువచ్చెను. మఱొకఁడువచ్చెను. వేఱొకఁడువచ్చెను. ఇట్లనేకులు కోట లోఁబ్రవేశించిరి. తుదివానితో "ఇఁక రావలదు. నీవును, దక్కినసైనికులును, వెలుపలభాగముననుండుఁడు. నేను సైగ చేసినతోడనే కోట నరికట్టుఁడు. తాజ్ ఖానునితో నిట్లుచెప్పుము" అని యస్మాన్ చెప్పెను.

ఆమనుష్యుఁడు మరలిపోయెను. సైనికులతో గూడ నస్మాన్ ఖాన్ నిశ్శబ్దముగ బురుజుపై కెక్కెను. విమలను బంధించియున్న ప్రదేశమునుండి పోవుచు నిట్లనియె. "ఈ యువిద చాల వివేకవతి. ఈమెను నమ్మరాదు. రహీమ్! నీవిచ్చోట రక్షకుఁడవుగా నుందువా? ఆమెనోరు విప్పివేయుము. కాని, యామె యెగురుటకుఁగాని యెవనితోనైన మాటలాడుటకుఁగాని, కేక వేయుటకుఁగాని, యత్నించెనేని తక్షణము పజికివేయుము, సంశయింపకుమా!"

"చిత్తమల్లే యొనర్చెదను"

పఠానులాబురుజునుండి యాబురుజునకుఁ బోవుచు కోట యావలి ప్రక్కకుఁబోయిరి.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము.

కాముకుఁడు—ఆతని యువతి.

కుశాగ్రబుద్ధియగు నస్మాన్ వెడలిపోవుట విమల చూచెను. తనబుద్ధిసామర్థ్యముచే నెట్లో బంధమునుండి విడి వడవచ్చునను నాశచే ధైర్యము తెచ్చుకొనియెను. ఏమి చేయవలయునో యోచించుచుండెను.

కొంతసేపయినపిమ్మట నాతనితో మాటలాడ నారంభించెను. కావలివాఁడు కానిమ్ము! కాలునిదూతగానిమ్ము! అట్టి సుందరీమణితో మాటలాడకుండ నెవఁడుండఁగలడు? విమల మొదట నేదో లోకాభిరామాయణమును బ్రసంగింప నారంభించెను. పిదప క్రమక్రమముగా నాతనిపేరు, దేశము, ఇల్లు ఉద్యోగము, కష్టము, సుఖమునుగూర్చి వివిధ ప్రశ్నలను బ్రశ్నించెను. ఆతనికిఁగూడ నామెయం దంతయావ్యాయము జనించెను. సమయమునుజూచి విమల తనయమ్ములపొదినుండి వాఁడియైన బాణములఁదీయ నారంభించెను. ఒకప్రక్క నమృతముఁ జిలుకు మృదుమధురవాక్యములు, ఇంకొకప్రక్క గుటి

తప్పకుండ విడిచినపువ్వుటమ్ములు. ఇవిరెండును నాతని హృదయమును గలగింపనారంభించెను. వాని విధమునంతనుజూచి విమల యాతనికి వినాశకాలము దగ్గఱ వడెనని తెలిసికొని మృదుమధురస్వరమున నిట్లనియెను.

"సాహేబుజీ! నాకుఁ జాల భయమగుచున్నది. నా యొద్దకు వచ్చి కూర్చుండెదవా ?"

సాహేబు పరవశుఁ డయ్యెను. విమల సమీపమునకు వచ్చి కూర్చుండెను. ఆమె యితరవిషయములనుగూర్చిమాట లాడెను. విమల తనయౌషధము పనిచేయుచున్నదని గ్రహించెను. అతఁడామె సమీపమునకు వచ్చినదిమొదల లామెను దదేకదృష్టితోఁ జూచుచుండెను.

"మీకు స్వేదము విస్తారము పట్టినట్లున్నది. నాహస్తముల నొక్కమాఱు విప్పితిరేని మీకొక్కింత విసరెదను. పిదప మరల నన్నుగట్టివేయవచ్చును." అని విమలయనియెను.

ఆతని లలాటమున నొక్క స్వేదబిందువయిన లేదు. కాని, విమల నిస్సంశయముగ దానినిజూచియుండెను. లేనిచో నామె యెందులకనియుండును? ఇంతేకాదు. ఆమె యాహస్తములో విసరుట ? ఆహా! అమృదుహస్తము! అట్టిభాగ్య మెవ్వరికి లభించును? ఇట్లాలోచించుకొని రహీమ్ వెంటనే యామెకట్లు విప్పెను.

విమల తనవస్త్రముతో నాతనికిఁ గొంచెము విసరెను. పిదప నేమియు నభ్యంతరము లేకుండ తన శరీరమును గప్పుకొనియెను. రక్షకుఁ డామెను మరల బంధింపలేక పోయెను.

నీవికొక కారణమున్నది. విమలను కట్టుటకు త్రాడుకావలెను గదా! ఆవస్త్రమును త్రాడుగా నుపయోగించుటకంటె నామెశరీరమున నుంచుటయే మేలుగానున్నది. అది యామె కెంతో సౌందర్యము నొసంగుచున్నది. ఆమె రూపసంపదలు మఱింత ప్రకాశించుచుండెను. ఏరూపసంపదల నుదయమున దర్పణమునఁ జూచుకొని విమల మందహాసమొనర్చెనో యవి యిప్పుడీ రక్షకుని మూఁగవానివలెఁ జేసివైచెను.

"సాహేబుజీ! నిన్ను నీభార్య ప్రేమింపదా?"

"నీకట్టియాలోచన మేల కలుగవలయును?"

"ప్రేమించు నెడల నిట్టివసంతర్తు సమయమున నిట్టి భర్తను విడిచి యామె యెట్లు సహించియుండఁగలదు?"

గాఢమయిన నిట్టూర్పే దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరము.

విమల యమ్ములపొదినుండి యమ్ములు నిరంతరాయముగ వెడలుచున్నవి

"చెప్పుటకు నాకుసిగ్గగుచున్నది. కాని, నీవే నాభర్తవైనచో నన్నువిడిచి రణమునకేగ సహింపఁగలుగుదునా?"

కావలివాఁడు మరల నిట్టూర్పువిడిచెను. విమల యిట్లు చెప్పుచుండెను.

"నీవు నాభర్తవైతివా!" ఆమెకూడ నొక్కింతనిట్టూర్పు విడిచెను"

మోహపూరితాపాంగవీక్షణముల సారించెను. రక్షకుఁడు పరవశత్వమును బొందెను.

క్రిపుక్రిమముగ నాతఁడు సమీపమునకు జరుగుచుండెను. విమలయు నట్లే చేయుచుండెను. వారిశరీరము లొండొంటిఁ దాఁకినవి. కావలివాని కుద్రేకము గలిగెను. విమల తన మృదుహస్తము నాతనిపై వైచెను. ఆతఁడు పరవశుండయ్యెను.

"అడుగ సిగ్గగుచున్నది. నీవు జయమును గాంచినచో నేను జ్ఞప్తియందుందునా ?"

"ఎంతమాట! నిన్నెప్పుడైన మఱచిపోవుదునా ?"

"నాహృదయము నీ కెఱిగింపనా?"

"ఇంతకన్న నేమికలదు. అవశ్యము. చెప్పుము"

"చెప్పను. నేఁజెప్పను. విని నీవెట్లుయోచింతువో ?"

"చెప్పవా? చెప్పవా? నిన్ను బ్రతిమాలు కొనియెద. నన్ను నీదాసానుదాసునిగ గ్రహింపుము. చెప్పుము."

"నీతో లేచిపోవుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నదానను. దుర్మార్గుఁడగు నాభర్తకుఁ గళంకముఁ దెచ్చిపెట్టెదను."

"మరల క్రీగంటిచూపుల మోహమాదయింపఁజేసెను. రక్షకుఁడు సంతోషముతో నుప్పొంగుచు గంతులు వేయుచుండెను.

"నీవట్లు చేయుదువా?"

"ఓగజపతి విద్యాదిగ్గజ రమ్ము! నీవంటి వివేకులింకను గొంద ఱీప్రపంచమున నున్నవారు. చూడుము."

"నీవు తీసికొనిపోయినచో రాకేమి? నిశ్చయముగ వచ్చెదను. అది నాకెంతో యానందదాయకము."

"నేనెప్పుడును నీసేవకుఁడనే. తీసికొనిపోవవా ?"

"అపారమైన నీప్రేమకు బదులు నేనేమి చేయఁగలను. ఈస్వల్పమును గ్రహింతువుగాక !"

ఇట్లు చెప్పుచు విమల తన మెడలోనున్న బంగారపు గొలుసును నాతని కంఠమునవైచెను. ఆతని యానందమునకు మేరలేదు. స్వర్గసుఖ మనుభవించుచుండెను.

"ఒకరి కంఠమందలిహారము నొకరికంఠమున వేయుటయే పరిణయమని మాశాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నవి.

సాహేబు పండ్లుపైకిఁగన్పట్టునట్లు నవ్వుచు నిట్లనియెను

"హు! హ్హా హ్హా! అయిన మనము పరిణయమైతిమనుట నిశ్చయమా ?"

"నిశ్చయ మగును" అని చెప్పుచు విమల యేదోయాలోచించుచుండెను.

"ఏమి యాలోచించుచున్నావు?"

"ఏమియును లేదు. నాకింకను సుఖముగలుగునను నాశలేదు. మీవాండ్రు దుర్గమును వశపఱచుకొనలేరని నాకుఁదోఁచుచున్నది."

"ఎపుడును నట్టిసందేహమొందకుము. దుర్గమీపాటికే మనదై యుండును.

"లేదు, లేదు, ఈవిషయమున నొకరహస్యమున్నది"

"అది యేమి?"

"నీకుఁ గోటను బట్టుకొను సామర్థ్యముగలదేని యది నీకు వెల్లడిచేయుదును."

రక్షకుఁడడిగినసిద్ధముగ నోరుతెఱచుకొని యుండెను. విమల చెప్పుటకయిష్టముతో నున్నట్లు నటించెను.

"ఏమి? ఏమి?" అని తొందరతోఁ నాతఁడడిగెను.

"నీకుఁ దెలియదుగాని జగత్సింహుఁడు పదివేల సైన్యములతో నీదుర్గమునకు సమీపమున నున్నవాఁడు. మీరటకు రహస్యముగ వచ్చెదరని విని యంతకుముందే యాతఁ డాకస్మికముగ వచ్చినాఁడు. ఆతఁడిప్పు డేమియు మాటలాడఁడు కాని, మీరు జయమునొంది నిర్భయముగ విశ్రాంతివహించి యున్నప్పు డాతఁడు వచ్చి మిమ్ములను జుట్టుముట్టును"

సాహెబు నిర్ఘాంతపడి మౌనము వహించి యుండెను.

"అదియెట్లు" అని యాతఁ డాశ్చర్యమున నడిగెను.

"ఈసమాచారము నీకోటయందందఱును దెలియును. నేనుకూడ వింటిని."

సాహెబానందపరవశుఁడయ్యెను.

"ప్రియా' నేఁడు నన్ను ధన్యునిజేసితివి. నేను పోయి సేనాధిపతికీవార్త నెఱింగించి వచ్చెద. ఇట్టి సమాచారము నెఱింగించినందులకు బహుమాన మందెదను. నీవిటనే యుండుము. శీఘ్రముగ వచ్చెదను"

విమల విశ్వాసమునుగూర్చి యాతని కిసుమంతయైన సంశయము లేదు.

"నీవు మరల వచ్చెదవా?"

"తప్పకుండ, ఇప్పుడేవచ్చెదను"

"నన్ను మఱవకుము"

"మఱవను. ఎప్పుడును మఱవను"

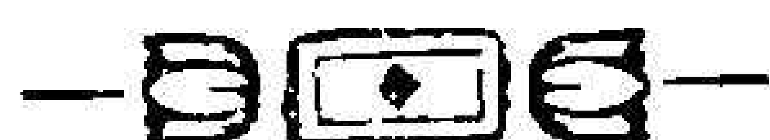
"రాకపోయిన నాతోడు"

"నీకంతభయమేల ? తప్పకవచ్చెదను"

అతఁడుదృష్టిపథమునుండి దాఁటిపోవుటతోడనే విమల మెల్లఁగజాఱెను.

అస్మాక్ చెప్పిన మాట నిజమయినది. విమలనేత్రములలో విషమున్నది. ఆమె కన్నులలో నిసుకపోయును.

ఇరువదియవ ప్రకరణము.

గదినుండి — గదికి

విమల బంధమునుండి విడివడియెను. స్వేచ్ఛ నొందెను. ఇప్పుడు ప్రథమకర్తవ్య మేది? వీరేంద్రసింహునకీవార్త యెఱిఁగించుట కదా! ఆయుద్దేశముతోడనే యామె యూపిరియైన విడువకుండ నాతనికయనాగారమువంకకుఁ బోవుచుండెను.

ఆమె యింకను సగము దూరమైనను నడువలేదు. రణసూచకమగు, 'అల్లాహో!' అనుధ్వని వినవచ్చెను. "పఠానుల జయసూచకధ్వనియాయిది!" అనియామెయొక వెఱ్ఱికేక వైచెను. పెద్దకోలాహలము వినవచ్చెను. కోటలోని వారందఱు మేల్కనిరని యామె యనుకొనెను.

పఠానులు వీరేంద్రుని శయనాగారమునకుఁ బోయిరి. తలుపును బ్రిద్దలుకొట్టి లోనఁ బ్రవేశించిరి. ఇదియంతయు నామె చూచుచుండెను. అట నేదియో గందరగోళముగ నున్నది.

ఆమె తొంగిచూచెను. వీరేంద్రుఁ డగపడియెను. నడుము గట్టిగ గట్టఁబడియుండెను. వెఱ్ఱివానివలె నాఁతడు ఖడ్గమిటునటు త్రిప్పుచుండెను. శరీరమునుండి రక్తము వరద లగుచున్నది అంతలో నతని ప్రయత్నములన్నియు వ్యర్థమైనవి. బలిష్ఠుఁ డగునొకపఠానుని కత్తి దెబ్బతగులుటచే, నాతని చేతనున్న ఖడ్గము క్రిందపడిపోయెను. ఆతనిని పఠానులు ఖైదిగాఁ బట్టుకొనిరి. ఇవియన్నియు విమలచూచెను. అధైర్యపడియెను. అటనుండి బయలుదేరెను. తిలోత్తమను రక్షించుట కింకను నవకాశముకలదని యటువైపు బరుగెత్తెను. త్రోవయందును సందు సందుల మూలమూలల నెక్కడఁ జూచిన బఠానులే. తిలోత్తమకడ కేగుట సులభసాధ్యము కాదు. దుర్గము శత్రువులస్వాధీన మయ్యెననుట కించుకేని సందియము లేదు.

విమల, తాను తిలోత్తమగది వైపున కేగిన పఠానులచేఁజిక్కుదునని తలంచెను. వెంటనే వెనుకకు మరలెను. చాల వ్యాకులపడియెను. ఈమహాపత్సమయమున నీసమాచారములను దెల్పి జగత్సింగును, తిలోత్తమను, గాపాడుట యెట్లని మనస్సున యోచించుచుండెను. ఇంతలో సింకొకగదిని కొల్లగొట్టిసైనికు లామార్గమున వచ్చుచుండిరి. వారిని జూచి విమల మిక్కిలి భయపడియెను. అతిత్వరితముగఁ

బోయి యొకగదియందొక పెట్టె చాటున దాగికొనియెను. పఠాను లాగదిలోనికివచ్చి దోచుకొనుచుండిరి. వారు పెట్టె వెనుకఁ జూచిరేని తప్పక వారికి కనఁబడును. వారి పాలఁ బడకుండ తప్పించుకొనుభాగ్యము తనకులేదని విమల చింతించెను. ధైర్యమును వహించి యామె కొంచెముసేపట నుండెను. మెల్లగా పెట్టెయంచునుండి వారిచేష్టలఁ జూచుచుండెను. విమల నిరుపమానధైర్యసంపదగలది ఆపదకాలఁదిని నామెధైర్య మతిశయించుచుండెను. పఠానులు వారిపని మీఁద నుండుటఁజూచి యామె యటనుండి బయలువెడలి మెల్లగ నడుగులిడుచు తప్పించుకొనిపోవఁ బ్రయత్నపడియెను. కొల్లగొట్టుకొనుటయందత్యాశక్తితో నున్నపఠానులీమెను జూడలేదు ఆమె తలుపును దాటి పోనుద్యుక్తురాలగుచుండ నొకసిపాయి వెనుకనుండి వచ్చి యామె చేయి పట్టుకొనియెను. ఆమె వెనుకకుఁ దిరిగి చూచెను. అతఁడు రహీమ్‌సాహేబు.

"ఇప్పుడు పరుగెత్తుము. ఎక్కడకుఁ బోయెదవు"

విమల రహీమ్‌చేతిలో మరలఁ బడియెను. తెల్లపోయెను. కాని యా వెలవెలపాటొక్కనిమిషమే. ఆమె నిరుపమాన సూక్ష్మబుద్ధి బలమున మరల నామె మొగ మంతలో వికాసమును బొందెను. ఉల్లాసభరితమై యధాస్థితికి వచ్చెను. ఇట్లు తలంచెను. ఈతని మూలముననే నాప్రాణములను గాపాడుకొనియెదఁగాక! అతనితో నిట్లుచెప్పెను. "హామ్! చెప్పెదనాతో రమ్ము!" ఇట్లు చెప్పుచు నాతనిహస్తమునుబట్టు

కొని యవ్వల కీడ్చుకొనిపోయెను. ఆతఁడు ఏమియు ననక యూమెతోఁగూడఁ బోవుచుండెను

"మంచివాఁడవు. వారందఱు నుండగ నట్లుచేసెదవా? నన్ను పిడిచి నీవెక్కడకుఁ బోయితివి. నేను నీకొఱకు వెదుకని ప్రదేశమెక్కడను లేదు."

ఆమెక్రీగంటిచూపులు మరలఁ బ్రసరించెను. గొప్ప బుద్ధిమంతుడగు నాసాహేబు కోపాగ్ని చల్లారెను.

"జగత్సింహుని సమాచారముల నెఱింగింప సేనాధిపతికొఱకు వెదకుచుంటిని. ఆతని కనుఁగొనలేకపోయితిని. మరల బురుజుపైకి వచ్చితిని. కాని, నీవక్కడలేవు. అప్పటినుండియు నిన్ను ప్రతిస్థలమునను వెదకుచుంటిని"

"ఎప్పటికిని రాకపోవుటచే నీవు నన్ను మఱచిపోయితివని తలంచితిని. అందుచే నిన్ను వెదకుచు బయలు వెడలితిని. దానికేమిగాని యిఁకనాలస్యముచేసిన లాభమేమి? మీవాండ్రు కోటను బట్టుకొన్నారు. మనము పలాయనమగుట కిదియే సమయము"

"ఈరాత్రికాదు. రేపుదయమున. సేనాధినాయకునితోఁ జెప్పకుండ నేవచ్చుటెట్లు? రేపుదయమున నాతనియొద్ద సెలవు గైకొని వచ్చెదను"

మనమప్పుడే పోవచ్చును. కాని, తక్షణము నాయలంకారములు మొదలయినవి జాగ్రత్తచేయవలయు—లేనిచో సితరసైనికులపహరించుకొనిపోయెదరు"

"అయిన సరియే."

విమల, రహీమునుగూడఁ దీసికొనిపోవుటకుఁ గారణ మితరసిపాయిలచేతినుండి తప్పించుకొనుటకే కాని వేఱు కాదు. సూక్ష్మబుద్ధియగు నామె భావిజ్ఞానమునకు దృష్టాంత ముగ నట్టి స్థితియే సంభవించెను. వారిరువురు నెంతో దూ రము పోలేదు. అంతలో పఠానుల రెండవగుంపు వారి కెదురు పడియెను. వారు విమలను జూచి "ఇదిగో జారిణి !

"సహచరులారా ! ఇటు రాఁబోకుఁడు. మీవ్యా పారములఁ జూచుకొనుఁడు" అని రహీమ్ చెప్పెను.

సైనికులు సంగతిని గ్రహించి వారిని వదలివేసిరి. అందొకఁ డిట్లనియెను. "రహీమ్! సేనాధిపతి నీనోటనుండి యీకబళము నూడఁబెఱుకు కొనకపోయిన నీవదృష్టవంతుఁ డవే"

రహీమును విమలయు వెడలిపోయిరి. విమల యాతనిని క్రిందనున్న తనశయనాగారమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

"ఇది నాశయనాగారము. ఇందున్నవస్తువులలో, నీకుఁ గావలసినవి పుచ్చుకొనుము. దీనిపైనున్నదికూడ నాపడకటిల్లె. నేనుపోయి నాయలంకారములు వస్త్రములు మొదలగు నవి తీసికొనివచ్చెదను" అని చెప్పుచు నామె తాళముచెవుల గుత్తి నాతనియొద్దఁ బడవైచెను.

అనేకవస్తువులతో నిండియున్నయాగదిని రహీమ్ చూచెను. పెట్టెలకు తాళములు లేకుండఁ జేయుటకై త్వరపడు చుండెను, విమలయొక్క నమ్మకమువిషయమున నాతనికి రవ్వంతయైన సందేహములేదు. ఆమె యీవలకువచ్చి గొల్లె

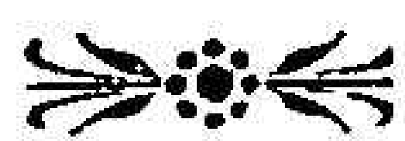
మునుదగిల్చి యాగదికి తాళమును వైచెను. రహీం యాగది యందిప్పుడు కైదీగనున్నాఁడు.

విమల సౌధముమీఁదకుఁ బఱుగెత్తెను. తిలోత్తమ యొక్కయు నామెయొక్కయు భవనములు దుర్గమునందు లోపలిభాగమున నుండెను. అందుచేపఠానుసైనికు లింకను నంతదూరముపోలేదు. ఇంతేకాదు. ఈయాగ్నేలు, అల్లరి, ఆపద నాయువతీయువకులెఱుఁగుదురో లేదోసందియమే. విమ లయట కేగెను. కానితత్క్షణము లోపలకుఁబోలేదు. నూతనదంపతులవిలాసచేష్టలఁ జూడవలయు ననువినోదమామె కధిక మయ్యెను. తలుపు రంధ్రమునుండి చూచుచుండెను. ప్రకృతి స్వభావము నెవ్వరు దాఁటఁగలరు? భయంకరమైనయాపదసమయమునఁ గూడవిమలవినోదమునకు లోనయ్యెను. ఆమె కొంచె మాశ్చర్యపడియెను. ఏమిచూచినదో? తిలోత్తమ శయ్యపైఁ గూర్చుండియుండెను. జగత్సింగు నిలువఁబడియుండెను. సౌందర్యరాశి యగునాయువతీరత్నముయొక్క మృదు కరముల నాతఁడు పట్టుకొనియుండెను. మఱియు నాతఁడు నేత్రములను దుడుచుకొనుచుండెను. విమల యిట్లు యోచించు కొనియెను.

"అశ్రువుల విడుచుచున్నారు. ఇది వీరొండొరులు సెలవు తీసికొనుసమయము కాఁబోలును! ఏమయినను నీయిరువురును సంభవింపనున్న మహాపదనుగూర్చి యేమియు నెఱుంగరుకదా! ఆహా! ఈప్రపంచమున మోహముమాత్రమే మహాద్భుతప్రభావముకలది. ఓమోహదేవతా! శ్రీవణేంద్రి

యశక్తి నశింపకయున్నను, ఈదంపతుల నీకోలాహలము విన బడకుండునట్లు మహాబధిరులను జేసివేసితివికదా!''

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

యుద్ధము

విమల లోనఁ బ్రవేశించెను. సంభవింపనున్న మహాపదను జగత్సింహునకు విన్నవించెను. మొదట నాతఁడామాటను విశ్వసింపలేదు. ఇంతలో పఠానులకోలాహలము వినన య్యెను.

ఆతనిసందియములు పోయినవి.

"రాజోత్తమా! శీఘ్రముగఁ దాఁటిపోవుటకే దేని యుపాయమునుఁజూపుము. లేనిచో మనమిట నశించిపోయెదము.

ఒక్కనిమిషము వఱకాతఁ డాలోచించుచుండెను.

"వీరేంద్రసింహుఁ డేమిచేయుచున్నాఁడు?''

"శత్రువు లాతనిని బట్టుకొనిరి.

తిలోత్తమయొక్క కేకవైచి శయ్యపై మూర్ఛపోయెను. జగత్సింహుఁడు తెల్లవోయి "రక్షింపుడు, రక్షింపుడు. తిలోత్తమను రక్షింపుఁడు'' అనియెను.

విమల తత్క్షణము పన్నీరుబుడ్డినిదెచ్చి యామెనోటి మీఁదను, లలాటముననుమెడపైని చల్లనారంభించెను. విస రుచుండెను. కలకలము క్రమముగ సమీపించుచుండెను.

"అదిగో! వారువచ్చుచున్నారు. మనలను రక్షించుకొనుటయెట్లు?" అని విమల యడిగెను. జగత్సింగు నేత్రముల నగ్నిగురియ నిట్లనియె.

"ఓభగవానుఁడా! నీయాజ్ఞ యిట్లున్నదా? ఇట్టియాపత్సమయమునఁ నీస్త్రీలనడుమ నేనిట్లు కప్పువడియుండవలసినదేనా?"

"ఇపుడిట చేయవలసినపని యేదియో చూడుము. నేనేమియు మేలు చేయలేక పోయినను తుదకు దిలోత్తమపక్కనుబడి చచ్చిపోయెదను" అనివిమల కఠినముగ సదుత్తరమిచ్చెను.

రాజుమనసున కదిములుకువలె నాఁటెను. ఇట్లనెను.

"ఇట్టిదురవస్థయం దీమెను విడిచి నేనెట్లు పోఁగలను. ఆమెకొఱకు నేనుకూడ నిట ప్రాణముల విడిచెదను"

ఆనిమిషమున కానిమిషము భయంకరధ్వనులును నాయుధధ్వనులును సమీపములగుచు వినవచ్చుచుండెను

"తిలోత్తమా! తిలోత్తమా! ఇట్టిసమయమున నీవేల మూర్ఛపోయితివి? నిన్ను నేనెట్లు రక్షింపఁగలను?" అనివిమల యనియెను. తిలోత్తమ నేత్రములను విప్పెను.

"తిలోత్తమ మరలఁ బ్రతికినది. రాజకుమారా! రాజకుమారా! ఆమెను రక్షించుటకింకను నవకాశమున్నది."

"భూచరఖేచరులెవ్వరునుగూడ మనల నింక రక్షింపఁజాలరు. మనమీగదిని విడిచితిమా నిన్ను కోటయావలకుఁ దీసికొనిపోఁగలను. కాని అయ్యో! తిలోత్తమ యసహాయ

రాలగును. విమలా! చూడుము! అదిగో వారు సోపానముల నెక్కుచున్నారు. ముందు నాప్రాణముల నిటనర్పించెదను. కాని, ప్రాణములు పోగొట్టుకొనియైనను మిమ్ము రక్షింప లేక పోయితినికదాయని చింతించుచున్నాఁడను."

ఒక్కనిమిషములో విమల తిలోత్తమనెత్తుకొని యిట్లనియెను!

"అయ్యా! తిలోత్తమను నేనెత్తుకొని వచ్చెదను"

తత్క్షణమే యిరువురును దలుపునొద్దకువచ్చిరి. ఆవైపున నలుగురు పఠానులు పరుగెత్తుచుండిరి.

"విమలా! కాలము మించిపోయినది. నావెనుకకు రమ్ము" అని రాజపుత్రుఁ డనియెను

పఠానులు వారిని జూచిరి. 'అల్లాహో, యని కేకవైచి దయ్యములవలె వారిపై దుమికిరి. వారినడుమునకుఁ జుట్టబడి యున్న యాయుధములధ్వనికూడ నధికమయ్యెను. జగత్సింహుడు తనఖడ్గము నందొకని వక్షమున గట్టిగ నాటెను. దానితో వారి కేకలన్నియు నణఁగినవి. ఆపఠానుఁడు భయంకరముగ నార్చి మరణించెను. రాజపుత్రుఁడాయుధమును దీసికొనకముందే, ఇంకొకపఠానుఁ డొకబల్లెము నాతనిమెడపై విసరెను. కాని, యదితనమెడపైఁ బడకపూర్వమే మెఱుపువలె నతివేగముగ నెడమచేతితో దానిని బట్టుకొని, యాకుంతము తోడనే జగత్సింహుఁ డాశత్రువు నొక్కపోటునఁ గడతేర్చెను. ఒక్కనిమిషములో తక్కిన యిరువురుపఠానులొక్కమాటుగఁదమయాయుధముల నాతనిపై విసరిరి. పాపమాతని కూపి

రివిడుచుటకైన నవకాశము లేదు. అందొకనిముంజేతిని నఱకి వైచెను. కాని, రెండవవాని దెబ్బనుదప్పించుకొనలేకపోయెను. ఆదెబ్బశిరస్సుపైఁ దగులకుండ, నాతనిభుజముపై గాఢముగఁ దగిలెను. జగత్సింగు గాయమునొంది వేఁటకానిచే దెబ్బతినిన పెద్దపులివలె రెట్టించిన యాగ్రహముగలవాఁడై మరలఁగొట్టఁ బ్రయత్నించు పఠానుని యాయుధమును రెండుచేతులగట్టిగఁ బట్టుకొని యొకవ్రేటున నాతని శిరస్సును ఖండించెను. ఇంతలోఁ జేయిఁ బోఁగొట్టుకొనినపఠానుఁడు నడుమునను న్నచిన్న కటారిని రాజపుత్త్రునిశరీరముపై వైచెను. అది యాతనిచేతిలో గాఢముగఁ గుచ్చుకొనియెను. రాజపుత్త్రుఁడు దానినొక సూదిగుచ్చుకొన్నట్లెంచి, పాదములో నొక్కుతన్నుదన్ని యాతనిని దూరముగఁ బడవైచెను. ఆపఠానుని శిరమును ఖండింప యత్నించుచుండ పఠానులసేనాప్రవాహము "అల్లాహో!" యని భయంకరధ్వనులు చేయుచు నాభవనములోనికి రానారంభించెను. ఇఁక వీరితో రణమొనర్చుట ప్రాణమర్పించుటకుఁ గాని వేఱులాభము లేదని యనుకొనియెను.

ఆతనిశరీరమునుండి రక్తము ప్రవహించుచుండెను. దేహము రక్తవిహీన మగుటచే నాతఁడు దుర్బలుఁడయ్యెను.

తిలోత్తమ యింకను మూర్ఛనొందియే యుండెను. విమలయేడ్చుచు నామెనుదనపై బరుండఁజేసెను. రాజకుమారునినెత్తుకుపడి విమలవస్త్రములు రక్తమయమైపోయెను.

అప్పటికప్పుడే గదియంతయు పఠానులచే నిండిపోయెను. రాజపుత్త్రుఁ డాతనికత్తికిఁ జేరగిలఁబడి యొక్కనిమిషము శ్రమతీర్చుకొనుచుండెను. ఒకసైనికుఁ డిట్లనియెను.

"బానిసవాఁడా! విధేయుఁడవు కమ్ము. నీప్రాణములను పుచ్చుకొనము."

ఈవాక్యమారిపోవనున్నయగ్నికిఁ గ్రొత్తపుల్లవైచినట్లయ్యెను. జగత్సింగు ముందునకు దుమికి యాతనితలను నఱికి పాదములకడఁ బడవైచెను. పిదప నాయుధమును ద్రిప్పుచు "యవనులారా! రాజపుత్త్రుఁ డెట్లుచచ్చిపోవునో చూడుఁడు" అనియెను.

ఆతనియాయుధము మెఱుపువలె నృత్యము సేయుచుండెను. క్రమయుద్ధమువలనఁ బ్రయోజనములేదనియు సాధ్యమైనంతవరకుశత్రువులవధియించి చచ్చిపోవలయుననియు నాతఁడు నిశ్చయము చేసికొనియెను. సాంద్రముగనున్న సేనాసమూహములో నుఱికి ఖడ్గమును రెండుచేతులఁ బట్టుకొని తన్ను రక్షించుకొనుట కించుకంతైనఁ బయత్నము సేయక శత్రువుల నఱుమాడుచుండెను. ఒకటి—రెండు—మూఁడు—ఒక్కొక్క దెబ్బ కొక్కొకని కవయవఖండనమో, బలమయినగాయమో యగుచుండెను. గాయములు రక్తధారల నాతనిపైఁ గురియుచుండును. రాజపుత్త్రుని హస్తములుపట్టు వదలెను. తలతిరుగుచుండెను. నేత్రములదృష్టి తక్కువయ్యెను. కర్ణముల కస్పష్టధ్వనియొకటి మాత్రము వినఁబడియెను.

"చంపకుఁడు! ఎవ్వరును జంపకుఁడు! రాజపుత్త్రశార్దూలమును జీవముతోఁ బంజరమున నుంపుఁడు"

రాజపుత్త్రుని కిఁక నేమియు వినఁబడలేదు. ఈవాక్యములస్మాన్ ఖాన్ పలికెను.

రాజపుత్త్రుని చేతులు పట్టువదలి వ్రేలఁబడియెను. ఆతనిఖడ్గము గణగణమనుధ్వనితో క్రిందఁ బడిపోయెను. ఒక పఠానుని శవముపై నాతఁడు స్మృతితప్పి పడెను.

ఇరువదియొందిపఠాను లారాజచంద్రుని తలపాగయం దున్న రత్నము నపహరింపవలయు నని యాతనిపై దుమికిరి. అస్మాన్ ఖా నిట్లు చెప్పెను.

"మీప్రాణములపై నాశయున్నచో రాజపుత్త్రుని నంటకుఁడు."

అందఱును వెనుకకు తగ్గిరి. అస్మానును, నింకొకసైని కుఁడును జగత్సింహు నెత్తికొనివచ్చి పట్టుపై శయనింపఁ జేసిరి. ఒకనిమిషమునకుబూర్వమే యాతఁడు తనవివాహానం తరమునఁ దిలోత్తమతో విలాసముగ నేశయ్యపైఁగూర్చుండి నిర్భరానందమునుబొంద నభిలషించెనో యాశయ్యయే యిప్పుడాతని కంపశయ్యయైనది. ఔరా! కాలమహిమ!

పిదప నస్మాన్ ఖా నిట్లడిగెను—

"ఆస్త్రీ లెక్కడ నున్నారు?"

విమలాతిలోత్తమల నస్మాన్ ఖాన్ చూడలేదు. రెం డవమాఱు పఠాను లామందిరమునఁ జొరఁబడినప్పుడు విమల రానున్న యాపదను గ్రహించెను. వేఱుగతి లేమి శయ్య క్రిందఁ దిలోత్తమనుదాచి, తానును దాఁగికొనియెను. అస్మా నిట్లనియెను.

"ఆస్త్రీ లెక్కడనున్నారు? కోటయంతయుఁ బరిశో ధింపుఁడు. కూడనున్నస్త్రీ యసాధ్యురాలు, చాల తెలివి

గలది. ఆమె తప్పించుకొనిపోయిన నాకు నెమ్మది కలుగదు. జాగ్రత్తగ నుండుడు. మీ రెండ్రిని తనయయెడల నమర్యాదగఁ బ్రవర్తింపకుఁడు."

కొందఱు సైనికులు కోటలోపల నితర ప్రదేశముల వెదకఁబోయిరి. ఒకరిద్దఱాగదినలువంకలఁ బరికించుచుండిరి. అన్నిమూలల వెదకిరి. అగపడలేదు. ఒకఁడు దీపముతో మంచముక్రిందఁ జూచెను వాఁడొక్క కేకవైచుచు నిట్లు చెప్పెను.

"అయ్యా! ఇక్కడనున్నారు."

"వారేనా?" యని యస్మానాత్రిముతో నడిగెను.

"వారే, వారే. ఇక్కడ నున్నారు."

అస్మాన్ ముఖము వికసించెను.

"ఈవలకు రండు, భయములేదు"

విమల ముందుగ నివ్వలకు వచ్చెను. పిదపఁ దిలోత్తమను దీసికొనివచ్చి కూర్చుండఁబెట్టెను. తిలోత్తమకు మరల జీవము వచ్చినది కూర్చుండి యుండెను.

"మనమిప్పు డెక్కడనున్నాము" అని మెల్లగా విమల నడిగెను

"భయములేదు. మేలుమ్మనుఁగు సరిగ వైచికొనుము" అని విమల రహస్యముగఁ జెప్పెను.

ఆయువిదలను, గనిపెట్టిన యాసైనికుఁ డస్మానుతో "ఈస్త్రీలను నేను చూచితిని. ఏలికచిత్తము" అని మెరు.

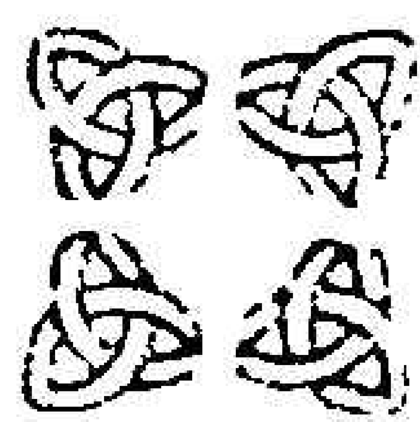
"నీవు బహుమతి యడుగుచున్నాఁడవా? నీపేరెవరు?"

"నాపేరు కరీమ్. కాని నాపేరెవ్వరు నెఱుంగరు. నేను పూర్వము మొగలాయీ సైనికులలో నుండెడివాఁడను. అందుచే నన్ను మొగలుద్యోగస్థుఁ డనియెదరు"

విమల కంపమునొందెను. అభిరామస్వామి గ్రహచార గణితము జ్ఞప్తికివచ్చెను.

"మంచిది. నేను జ్ఞప్తియుంచుకొనెదనులే." యని యుస్మాన్ చెప్పెను.

మొదటిభాగము సంపూర్ణము.

దుర్గేశనందని.

రెండవ భాగము

మొదటి ప్రకరణము.

ఆయేషా.

జగత్సింగు నేత్రములు విప్పెను. మనోహరమైన మందిరమున శయ్యపై నుంటినని యాతఁడు తెలిసికొనెను. ఆప్రదేశము నదివఱకెన్నఁడు చూచియుండినట్లు స్ఫురింపలేదు. ఆ గది విశాలమైనది, అనర్ఘ్యపదార్థాలంకృతము. చలువరాళ్ళతోఁ జేయబడిన చప్టాపై మృదువగు తివాసీ పఱువఁబడియుండెను. దానిపై వరుసగఁ బన్నీరుబుడ్లు వెండి, బంగారము, దంతముతో నిర్మింపఁబడిన వివిధవస్తువులు పెట్టియుండెను. తలుపులకు ముందునైపున చలువనొసంగుటకై పచ్చని తడకలు వ్రేలాడవేయఁబడి యుండెను. సూర్యకిరణప్రసారము గదియందుఁజొరకుండ నుండినప్పటినుండియు వానిని దడిపి మత్తనగునట్లు చేయుచుండిరి. ఆప్రదేశము నానావిధ పరిమళభరితమైయుండెను.

అందఱు నిశ్శబ్దముగనుండిరి. రాజపుత్త్రిన కొక పరిచారిక మెల్లగ పరిమళోదకములు చిలకరించిన వీవనతో విసరుచుండెను. ఇంకొక ర్తుక కొంచెము దూరమునఁజిత్త

రావువలె నిలుచుండియుండెను. రాజపుత్త్రుఁడు పండుకొని యున్న దంతపుమంచముపై నాతని పరిక్కనొక్కయువిద కూర్చుండియుండెను. ఆమె యాతని గాయములకు మందు వ్రాయుచున్నది. క్రిందతివాస్పిపై శ్రేష్ఠములగు దుస్తులను ధరించియుండిన పఠానుఁడొకఁడు తాంబూలమును నములుచు పర్షియన్ పుస్తకమును జదువుకొనుచుండెను. కాని, పైకి చదువుట లేదు. ఎవరును మాటలాడుట లేదు. ధ్వనిచేయుట లేదు.

జగత్సింహుఁడు చుట్టునుజూచెను. ఒత్తిగిలఁబోయెను. శరీరమంతట కఠినమైన గాయములు పడియుండుటచే నొప్పిచే కదలలేకపోయెను.

"నెమ్మదిగనుండుఁడు. కదలకుఁడు". అని పరిక్కను గూర్చుండియుండినస్త్రీ మృదుమధురకంఠనినాదముతోఁ బలికెను.

"నేనెక్కడ నున్నాఁడను ?" అని యాతఁ డతిసీరస స్థితితో నడిగెను.

"అయ్యా! మాటలాడకుఁడు. మీరర్షాప్రదేశముననే యున్నారు. విచారపడకుఁడు. మాటలాడకుఁడు"

"ఇప్పుడు కాలమెంత యయినది ?"

"మధ్యాహ్న మయినది. మీరు మాటలాడరాదు. మాటలాడిన వ్యాధికుదురదు. మేమీపరిదేశమును విడిచి పోవలసినవారమగుదుము."

"ఇంకనొక్క మాటమాత్రమే. నీ వెవరవు?" అని ప్రయత్నపూర్వకముగ నడిగెను.

"నాపే రయేషా"

రాజు మెల్లగ నయేషాముఖలక్షణములను జింతన చేయుచుండెను. ఆమె నాతఁ డిదివఱకెప్పుడైనఁ జూచియుండెనా? లేదు.

అయేషా యువతీశిరోమణి యేండ్లిరువదిరెం డున్నవో లేవో? ఆమె సౌందర్య మతిమనోహరము. ఆసౌకుమార్య మనన్యసామాన్యము. అట్టిరామణీయక మొకటిరెండుమాటలఁ దెలుప వలనుపడదు. తిలోత్తమయుఁ బరిపూర్ణసౌందర్యరాశియే. కాని, యయేషాసౌందర్యమట్టిదికాదు. దాని తీరు వేఱు. నిరంతరసుకుమార యౌవనవిరాజిత యగువిమల రూపరేఖలుకూడ మనుజుల హృదయాకర్షణమును గావించునవియే, కాని యవాఙ్మానసగోచరములగు నయేషాశృంగార సౌమ్యలక్షణములతోఁ నవియును సాటిరానేరవు. కొందఱు సుందరీమణుల సుకుమారలావణ్యము వికసితవసంతమల్లికా కుసుమవిలాసమును గ్రేళిసేయుచుండును. నవవికసితవిలాస విరాజితము, మందాక్ష నిమీలితము, కోమలావయవసమంచితము, నిర్నిద్రతేజోవిభాసితము, మంజులమాధురీ ప్రపూర్ణ పరిమళసమ్మిళితము, తిలోత్తమసౌందర్య మట్టిది. కొందఱు విలాసినీమణుల శరీరసౌందర్య మపరాహ్ణసలపద్మసదృశము—పరిమళవిహీనము—ముకుళీభావ సన్నిహితము—ఆర్ద్రీభావ విరహితము—అయిన విలాసశ్శోభితము. పరిపూర్ణవికసితము—తేజోవిరాజితము—మధుపరిపూర్ణ పరిపక్వము. విమలభాష

సంపద యట్టిది. బాలభానుని కోమలారుణస్పర్శమున వికసిత హృదయమై విలసిల్లు పద్మినియుంబోలె నయేషా యొప్పారుచుండెను. అట్టిదేదీప్యమానసౌందర్యము, అట్టిదివ్యసౌరభము, అట్టిమాధురీరసపరిపూర్ణసందర్శనము—అట్టితేజః పుంజము—సకల కుసుమరాజంబగునట్టి రాజీవంబునంగాక మఱియెచ్చటనుండును? అదిముకుళితంబునుగాదు — ఆర్ద్రీభావ విరహితంబును గాదు. ఉజ్వలతేజఃపుంజ సమాచ్ఛాదితము.

ఈవికసితపద్మపత్రికాంతు లిపుడు సూర్యకిరణములఁ గూడఁ దిరస్కరించుచున్నవి. అయిన నాకమలము మృదు మందహాసకాంతుల విలసిల్లుచునే యుండెను. చదువరీ! నీ వెన్నఁడైన సౌందర్యప్రకాశమును జూచియుంటివా? చూడఁ కున్నఁ దుదకు వినియైననుందువు చాలమంది లావణ్యవతులు తమ సౌందర్యకాంతులజుట్టును ప్రకాశింపచేయుదురు. కొందఱు తమ సౌందర్య ప్రకాశమున మామలగృహములఁ బ్రకాశింపఁజేయుచుందురు. రేపల్లెవాడయందును, నిశుంభయుద్ధమునందును, నాయాపరిదేశములు స్త్రీలసౌందర్యముచేఁ బ్రకాశించినవే. కాని యాపరికాశ మపరిమితాకరమైనది. సౌందర్యపరికాశమన నాయభిప్రాయ మేమియో చదువరులు గ్రహించిరా? విమలసౌందర్య పరికాశముకలదియే. కాని యాపరికాశము ప్రదీపపరికాశమువంటిది. కొంచె మస్పష్టమయినది చమురుతక్కువ. అయినను గృహోపయోగము నకుఁ జాలును. దాని సాహాయ్యమున నొకగదినుండి వేఱొకగది కేగవచ్చును. వంటజేసికొనవచ్చును. ప్రక్కవేసికొనుట మొదలగు కార్యములఁ జక్కఁజేసికొనవచ్చును. కాని దాని

నంటరాదు. అంటినదహించును. తిలోత్తమకూడ సౌందర్య ప్రకాశితయే. ఆకాంతియర్ధచంద్రుని మృదుకిరణప్రకాశము వంటిది—స్వచ్ఛమైనది. ఉపశాంతికరమైనది—చల్లనిది—కానిప్రతిదినోపయోగమున కనుపడనిది — స్వభావముగ నంత దృఢమైనదికాదు -- దూరమునుండి వచ్చునది — అయేషాసౌందర్య ప్రకాశము మధ్యాహ్నసూర్య ప్రభాసమాదృశము—జాజ్వల్యమాన తేజోవిరాజితము. అనేక సహస్ర కిరణ ప్రకాశితము — తత్కిరణ ప్రసారమునఁ బ్రతిపదార్థమును, హాసముద్రిత మగుచుండును.

సరోవరమునకుఁ బద్మ మెట్టిదో మనకథ కయేషా యట్టిది. కావున నామెముఖ సౌందర్యాదిలక్షణములఁ జదువరులకుఁ గరతలామలకముసేయఁ జాలవేడుక పడుచున్నాఁడను. ప్రకృతిమర్మజ్ఞయుఁ జిత్రనిర్మాణకుశలిదియు నగు దివ్యలేఖని నావశమై యుండెనేనియు— కేవల చంపకవర్ణమును గాక, కోమలారుణచ్ఛాయయును గాక, నవవికసితపుండరీక ద్యుతియునుగాక, త్రివిధవర్ణసమ్మిళితమగు నాశరీరచ్ఛాయను బోలి నచాయ నాయత్తపఱచుకొనఁ గలిగితి నేనియు— కోమలకుటిలకుంతలముల నలంకృతమై, కుసుమశరుని విహారరంగస్థలము కరణి నొప్పారు నా విశాలవర్తుల ఫాలప్రదేశ మున్నదున్నట్లు చిత్రింపఁగలిగితి నేనియు — కోమలముఖమండలమునఁ గుటిల కుంతలముల నంతమనోహరముగ నల్లుకొనినట్లు వ్రాయఁగలిగితి నేనియు—చికురజాలముల శ్రవణద్వయపార్శ్వముల నంత మాధుర్యముగ మలపినరీతి లిఖింపఁగలిగితి నేనియు—కౌశేయ సమాదృశము లగునట్టి వినీలకుంతలముల నిర్మింపఁ గలిగితి నే

నియు — ఫాలాగ్రముననుండి కుంతలములకవ్విధంబున సీమంత
మును దిద్దఁగలిగితినేనియు — ఆసుందరచికురజాలములనంత
కోమలసంస్కారమునుబొందినట్లు ప్రదర్శింపఁగలిగితినేనియు,
— ఆస్నిగ్ధోన్నతకేశజాలములనట్టి వేణీవిలాసమునఁ గ్రాలునట్లు
ప్రదర్శింపఁగలిగితినేనియు — భ్రూలతలనంతసాంద్రముగఁ జిత్రిం
పఁగలిగితినేనియు — కణతలకడనతిసూక్ష్మాగ్రములుగనుండి
క్రమక్రమాభివృద్ధిఁ గాంచి భ్రూమధ్యభాగసామీప్యమున
నుచితమై వైశాల్యము నొంది పరస్పరచుంబనాభిలాష నట్లొం
డొంటినొఱసికొన యత్నించులాగున భ్రూలతల వ్రాయఁ గలి
గితినేనియు — విద్యుల్లతికాప్రభాజాలముల ఢళఢళత్కాంతులఁ
బ్రకాశించు నీరదంబులగతి కోమలచంచలము లగునట్టి మృదు
పక్ష్మములఁ జిత్రింపఁ గలిగితినేనియు — ఆవిశాలనేత్రముల
రమణీయతను, నాయుభయపక్ష్మములఁ సుందరవక్రరేఖావి
లాసమును, కోమలారుణరేఖాసమ్మిళితం బగునాయుజ్జ్వల
నీలకాంతిస్ఫురణంబును, కృష్ణదీధితిప్రకాశితము లగునాకనీ
నికలను, ఆత్మగర్వసంసూచకంబుగ విరళితపుటంబులం గ్రా
లునాసమగ్రనాసికను, ప్రకృతిమాధురీనిలయస్థానం బగునా
యోష్ఠపుటంబును, సుందరవేణీసమాలింగితంబును, చంద్ర
కాంతోపలసదృశంబునగు నాగళసౌభాగ్యంబును, శ్రవణా
లంకారచుంబితంబు లగు నాసంపూర్ణవికసితగండభాగంబు
లను, వివిధరత్నకటక ప్రదీపితములును, సమధికబలసంపూర్ణ
ములును, నగునామృదుకరములను, నైజదీధితుల రత్నాంగు
ళీయప్రభాజాలముల నడంచునాకోమలాంగుళులతీరును, స్థలప
ద్మరేఖావిలాసంబునుంబోలి యామృదులహస్తముల సౌకు

మార్యమును, ఆత్మకాంతిచ్ఛటలచే హారమౌక్తికద్యుతుల నపహసించు నావిజృంభితవక్షస్స్థలగాంభీర్యవిలసనమును, సమున్నతబలోదంచితావయవశోభితం బగునామంజులగాత్ర మహిమంబును, చిత్రఫలకంబునకుఁ దేఁగలిగితినేనియు—వీని నన్నిటి నుచితరీతిఁ బ్రదర్శింపఁగలిగితినేనియు—అప్పుడును గూడ నేనాలేఖిని నంటసాహసింపను. అసత్యమైనయీప్రపంచమున నయేషాసౌందర్య మొక్కటియే సత్యమైనది. ప్రకృతిరమ సృజించినపదార్థములందెల్ల నామెయే సర్వోత్కృష్టయైనది. ఆమెకటాక్షము సాయం సమయమందలి మందానిలంబునఁ గదలియాడునీలోత్పలంబుల ననుకరించుచుండును. అయ్యో! ఆవేశితుఁడనుగాక యామెను జిత్రింప నేనెట్లుసాహసింతును?

జగత్సింహుఁ డయేషాను చూచెను. తత్క్షణమే యాతనిమనసునకుఁ దిలోత్తమ స్ఫురణకువచ్చెను. శూలముగ్రుచ్చినట్లయ్యెను. ఆతని సిరలవెంట రక్తమతివేగముగఁ జలింపనారంభించెను. గాఢమయిన యాతనిగాయములనుండి మరల రక్తమతివేగముగఁ బ్రవహించుచుండెను. నేత్రములు మూఁతవడియెను. స్మృతిలేకుండఁబోయెను. శయ్యపైనున్న యాలావణ్యవతి తత్క్షణమే లేచెను. చదువుకొనుచుఁ దివాసిపైఁ గూర్చుండియున్న మనుజుఁ డయేషాను పలుమాఱు జూచుచుండెను. ఆతనిదృష్టిపుస్తకముమీఁదికిని, నయేషాపైకిని, గంతులువైచుచుండెను. ఆతనికి తనివితీరలేదు. శయ్యనుండి లేచుచున్న కాంతను గండభాగంబులనాట్యమాడుచున్న కర్ణాలంకారంబులఁ దదేకధ్యానమునఁ గాంచుచుండెను. అయేషా తిన్నగ నతనికడకువచ్చి చెవిలో రహస్యముగ నిట్లు చెప్పెను

"అస్మాన్! శీఘ్రముగ వైద్యుని రప్పింపుము"

కోటనుబట్టుకొనిన యస్మాన్ ఖానితఁడే. అయేషా వాక్యమునువిని వైద్యునికొఱకు కాతఁడవ్వ కేగెను. ఆయువిధ వెండిపీటపైనున్న పాత్రనుగైకొని యందున్న ద్రవపదార్థముతో రాజపుత్రుని ఫాలమును, ముఖమును, తడుపుచుండెను.

అస్మాన్ ఖాన్ వైద్యుని దీసికొనివచ్చెను. వైద్యుఁడు రక్తప్రవాహము నాపుటకుఁ దగినయౌషధముల నయేషాకిచ్చి వాని యుపయోగములను, వాని నిచ్చువిధములను మెల్లగఁ జెప్పెను. అయేషా వైద్యునిచెవియందు "ఇతని వ్యాధిని గూర్చి మీరేమి తలంచెదరు?" అని యడిగెను.

"జ్వరము చాలభయంకరముగ నున్నది"

వైద్యుఁడు సెలవుఁగైకొని వెడలిపోయెను. ద్వారము కడనున్న యస్మాన్ ఖా నాతనితో మెల్లగా నిట్లనియెను.

"ఈతనికి నెమ్మదికలుగునా? మీయభిప్రాయ మేమి?"

"నాకేమియు నమ్మకము లేదు. అయిన నీయుద్రేకము తగ్గిన పిమ్మట మరల నన్నుఁ బిలువుఁడు"

రెండవ ప్రకరణము

పుష్పపరివృతోపలము.

ఆరాత్రి చాలప్రొద్దుపోవువఱకును నయేషాయు నస్మాన్ ఖానును జగత్సింహునియొద్దఁ గూర్చుండిరి. ఆతని కొక్కింత సేపు తెలివి, ఒక్కింత సేపుస్మృహలేమి. వైద్యుఁడు పదింబదిగ వచ్చుచుఁ బోవుచుండెను. అయేషా యెడతెగకుండ నాతనిని గనిపెట్టుకొనియుండెను. పండ్రెండుగంట లయినది, ఒకదాసి కోపలికివచ్చి యయేషాతో ‚‚బీగము నన్ను నీకొఱకుఁ బంపినది." అనిచెప్పెను.

అయేషా నేను వెళ్ళెద ననియెను. అస్మాన్ కూడ లేచెను.

"నీవుకూడ లేచితి వేమి"

''చాలరాత్రియైనది. నీకు సాయముగ వచ్చెదను"

అయేషా సేవకులతో "జాగ్రత్తగ నుండుఁడు'' అని చెప్పి తల్లిభవనమువంక నడచెను. అస్మా నిట్లడిగెను.

"నీవీరాత్రి బీగముకడ నుండెదవా?''

''ఉండను. మరల రాజపుత్రునికడకు వచ్చెదను."

''అయేషా! నీతో సమానలగుదయాస్వభావ లీలోకమున లేరు. మీతండ్రి కీతఁడు గర్భశత్రువు కదా! అదియుఁ దలంపక నిజముగా నీవాతనిని మృత్యుదేవతనోటఁ బడకుండ రక్షించితివి, నీవలె నాతనికి సహోదరియైనను బరిచర్యలఁ జేయదు''

అయేషాముఖము మందహాసాలంకృతం బయ్యెను.

"అస్మాన్! ప్రకృతియందు నేనాఁడుదాననై జన్మించితిని. నాపథమవిధి వ్యాధిపీడితుని గాపాడుట దానినుపేక్షించితినా! మహాపాప మొనరించినదాన నగుదును. నావిధిని నేను నిర్వర్తించినందుల కాధిక్యమేమియును లేదు. కాని నీకుమాత్ర మట్టిబుద్ధి యేలపుట్టవలయును? అస్మాన్! నీకు నీతఁడు ప్రబలవైరికదా! రణక్షేత్రమున నీగర్వమణంప నెప్పుడును గోరుచుండెడివాఁడు కదా! నీహస్తముల చేత నే యిట్టిదశకుఁ బాల్పడినవాఁడుకదా! అట్టి వైరిణశత్రువును గూర్చి ప్రతిదినము నంతశ్రమ నొందుచు జాగ్రత్తసేసికొనుచున్నాఁడవెందులకు? అట్లుచేయుట నీగుణవిశేషములనే వెల్లడి సేయుచున్నది."

"అయేషా! లోకమంతయు నీయట్టిమృదులస్వభావము గలదియేయని తలంచుచున్నావు. నాహృదయమునీవనుకొనినట్లంత యుదారమైనది కాదు. జగత్సింహునకు నెమ్మదిగానున్నందువలన మాకుఁ గలుగులాభములను నీవెఱుంగవా? ఆతఁడిప్పుడు మరణించెనేని,యందుచే మాకగుప్రయోజనమేమి? రణరంగమున మానసింహుఁడు కుమారునకుఁ దీసిపోవువాఁడుకాఁడు. ఒకయోధునకు బదులుగ నింకొకనితోఁ బోరవలసియుండును. జగత్సింహునిమేము కాపాడి యాతనిని కైదిగనుంచితిమేని మానసింహుఁడు మేము చెప్పినట్లల్ల నడచును. ఆతని ప్రియతనయుని బంధవిమోచనకై మాకనుకూలమగు పద్ధతులతో సంధి చేసికొనవలసిన వాఁడగును. ఇంతేగాక, యక్బరుకూడ నట్టిసమర్థుఁడగు సేనాధిపతిని మరల

సంపాదించుకొనుటకై సంధివిషయములనే యాలోచించును. మేమాతని నాదరముతోఁ జూచితిమేని రాజపుత్త్రుఁడుగూడఁ గృతజ్ఞుఁడై పఠానులకులాభముగఁ జక్రవర్తితో సంధియొనర్పఁ దనశక్తికొలఁది పాటుపడును అతనిప్రయత్నములు వ్యర్థములు కానేరవు. అథమమాతనిని విడిచిపుచ్చినందులకు విశేషద్రవ్యమయినను లభింపఁగలదు. రణరంగమున జయము సంపాదించుటకంటె నాతనిప్రాణమునుగాపాడుటయే మాకుఁ జాలశ్రేయస్కరము."

అస్మాన్ ఖా నిప్పుడిట్టినడవడిని గలిగియుండుటకుఁ గారణమీయోచనలనుమాట వాస్తవమే. సందియములేదు. కాని, కేవల మీయోచనలేకాకుండ నింకనొక్కవిశేషము కూడ గలదు. కొందఱు మనుజులు తమ్ము లోకులుక్రపాప్రూత చేతస్కులని యనుకొని పోవుదురను భయముతోఁ బైకిఁ గఠిన హృదయులవలె చరించుచుందురు. అట్టివారు దయను స్త్రీలక్షణముగఁ బరిగణించి నిరంతరమును దానిని దిరస్కరించుచుండియు, సదా మంచినే చేయుచుందురు. అట్టివారి నిదియేమని యడిగినప్పుడు "అయ్యా! మీరన్యథా భావింపవలదు. ఈమార్గమున నాకార్యమును నెఱవేర్చుకొనఁదలంచితిని" అనిచెప్పి వారిస్వభావమునుగప్పిపుచ్చుకొనుచుందురు. అస్మాన్ ఖా నిట్టితరగతిలోని వాఁడని యయేషా యెఱుంగును. ఆమె నవ్వుచు నస్మాన్‌తో నిట్లనియె.

"అస్మాన్! అందఱును నీవలె స్వార్థపరులును, దూరదృష్టియుతులు నగునట్లు భగవంతుఁడనుగ్రహించిన బాగుగ

నుండును. అట్లయిన నీ కమంచిపేరు బ్రసక్తియే యుండ కుండఁ బోవును.'

అస్మాన్ కుయుక్తిగఁ బ్రత్యుత్తర మీయనెంచి మృదుస్వరమున నిట్లనియెను.

'నేను స్వార్థపరుఁడనే. ఇందులకింకొక దృష్టాంతము జూపెదను.".

ఆయేషా విద్యున్మిళితపయోధరదృశంబగు తనదృష్టి నాతనిపైఁ బఱపెను. ఆతఁడిట్లు చెప్పుచుండెను.

"నేనాశతో జీవించియున్నాఁడను. ఎంతకాలమి ట్లాశాబద్ధుఁడనయి యుందును?"

ఆయేషా గంభీరముగ వీక్షించెను. అస్మాన్ ఖానున కావీక్షణమునఁ గ్రొత్తయందములు కాన్పించెను.

'ఆవిషయమును తండ్రిగారి నడుగుము. ఆయన నీ కేమియు లేదనలేఁడు'

"ఆప్రయత్న మిదివరకే యయిపోయినది"

"ఆతఁ డేమి చెప్పెను"

" ఆతఁడుబీగముతో నయేషా నామె ఇష్టమువచ్చిన వానికిచ్చెద'నని వాగ్దత్తమొనర్చినాఁడు. కాని, యిప్పటివఱకును నీహృదయము నేనెఱుంగలేక పోతిని."

మరల నామె మృదుమధుర వదనము మందహాసాలంకృతంబయ్యెను, ఇట్లనియెను.

"స్త్రీలహృదయమును బురుషు లెప్పుడు తెలిసికొనఁ గలిగిరి?"

"దీనినిబట్టి నేనేమి యనుకొందును?"

"నేను నిన్ను ప్రేమించుచున్నానని"

అస్మాక్ ముఖము సంతోషముచేఁ బ్రకాశించెను.

"నీనాథునిగనా?" అని యస్మానడిగెను.

"నా ప్రియసోదరునివలె"

అస్మాక్ ముఖము వెలవెలఁబోయెను.

"అయ్యో! ఇంకను నట్లే యనెదవా? ఓ దైవమా! ఈ కోమలగాత్రి హృదయమును బుష్పపరివృతోపలముగఁ జేసితివా?" అనియెను.

అయేషా నామె జననికడకంపి యస్మాక్ ఖాక్ విచారి హృదయముతోఁ దనయింటికేగెను.

మూడవ ప్రకరణము.

నీవాతిలోత్తమవు కావా ?

ఆమఱుసటి సాయంతనము జగత్సింగు పరుండియున్న గదిలో నయేషాయు, నస్మాఖానును, వైద్యుఁడును గూర్చుండియుండిరి. వారు మాటలాడుటలేదు. నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. అయేషా శయ్యపైఁ గూర్చుండి రాజపుత్త్రునకు విసరుచుండెను. మఱియు నట్టియుపచారములొనర్చుచుండెను. వైద్యుఁడను నిమిషము నాతనినాడిని బరీక్షించుచుండెను. రాజునకు స్పృహలేదు

"ఈజ్వరము తగ్గినప్పుడితఁడు బహుశః మరణించును ఆసమయము దాఁటెనేని తప్పక యీతనివ్యాధి కుదురఁగలదు." అని వైద్యుఁడనియెను.

జ్వరము క్రమక్రమముగ తగ్గుచుండెను. అందఱును జాగ్రత్తగఁ గనిపెట్టి చూచుచుండిరి. వైద్యుఁడు పదింబదిగ నాతని నాడిని జూచుచుండెను హీనము—ఇంకను హీనము—ఒక్కింతస్ఫుటము—అని యాతఁడు మెల్లగఁ జెప్పుచుండెను.

ఆకస్మికముగ రాజపుత్త్రుని ముఖము వైవర్ణ్యమును బొందెను. "కాలము సమీపించుచున్నది" అని వైద్యుఁడనెను. అయేషాస్వాములు కదలకుండ నాత్రిముతో నా వాక్యములను వినుచుండిరి. వైద్యుఁడు జగత్సింగు నాడిని బట్టుకొనియుండెను.

కొంచెముసేపుండి "స్థితిబాగుగలేదు. నాడి క్రమము తప్పినది" అనియెను, అయేషా మొగము వెలవెలఁబోయెను. అంతలో రాజపుత్త్రుని వదనము రక్తవిహీనమై వికారసూచకమయ్యెను. ఆతని పిడికిళులు గట్టిగబిగిసికొనిపోయినవి. నేత్రములు స్వభావ విరుద్ధముగఁ జలించుచుండెను, ఆతనికిఁ గాలము సమీపించెనని యయేషా తెలిసికొనియెను. ఔషధమును సిద్ధముగఁ బట్టుకొనియున్న వైద్యుఁడాలక్షణములఁ నన్నింటిఁజూచి యాతనినోరుఁదెఱచి యాఔషధమును వేసెను. అతిశీఘ్రముగ మార్పుకనఁబడియెను. క్రమక్రమముగ నాతని ముఖము యథాస్థితికివచ్చెను. వేఱు వికారములులేవు. స్వభావముగ నున్నది. శరీరమున వ్యాప్తమైన తెలుపు పోయినది. రక్తమన్నినాళములఁలగుండ జక్కఁగఁ బ్రవహించు చుండెను.

నుప్పిళులు పీడినవి. నేత్రము లంతస్స్మితతచే మూఁతలు వడిరెను. వైద్యుఁడు నాడిని శ్రద్ధతో జాగ్రత్తగఁ బరీక్షించెను. చాలసేపు పరీక్షచేసి చూచి "ఇఁక నేమియు భయము లేదు. తప్పక యితఁడు జీవించును." అని సంతోషముతోఁ జెప్పెను.

"జ్వరము తగ్గినదా" అని యసామ్‌న్‌ఖా నడిగెను.

"ఆ! తగ్గినది"

అయేషాయు, నసామ్నుఁడును నతికుతుకముఁ బొందిరి.

"ఇఁక నేమియు నపాయములేదు. నేఁటనుండి నవసరములేదు. పండ్రెండుగంట లగుదనుక మీరీ యౌషధము నప్పుడప్పుడీతని కిచ్చుచుండుఁడు" అనిచెప్పి వైద్యుఁడు వెడలిపోయెను. పిమ్మట నసామ్‌న్‌ఖానుగూడ దనయింటికేగెను. అయేషా రాజును గాపాడుచు నాతనిప్రక్కను శయ్యపైఁ గూర్చుండియుండెను.

రాత్రి రెండుజాములు కావచ్చుచున్నది. జగత్సింగు కనులు దెఱచెను. తోడనే ముందుగ నయేషాయొక్క విలాసవదన మాతని కగపడియెను. ఆతని కేర్గంటిచూపులనుబట్టి యాతని మనసు పరిభ్రమించుచుండెనని యయేషా తెలిసికొనియెను. ఆతఁ డేదియో జ్ఞప్తికిఁ దేఁ బ్రయత్నించువానివలెఁ జూచుచుండెను. కాని, యందాతనికి జయము కలుగలేదు. ఏమియు జ్ఞప్తికి రాలేదు.

అయేషావైపునకుఁ జాలసేపు వీక్షించి యిట్లనియెను.

"నేనెక్కడ నున్నాఁడను"

రెండుదినముల పిమ్మట మరల నాతఁడు మాటలాడుట కిదియే మొదటిసారి. ఆమె యిట్లు బదులుచెప్పెను.

"కటులుఖానుని కోటలోపల"

రాజు మరల నేదియో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనఁ బ్రయత్నించెను. చాలసేపూరకుండి "నేనెందుల కిక్కడ నున్నాడను?" అనియెను.

అయేషా మొదట నేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయలేదు, కొంతసేపాఁగి "మీరు జబ్బుగనున్నారు" అని బదులుచెప్పెను.

"లేను, లేదు. నేను ఖయిదీని" అని రాజపుత్త్రుఁ డాలోచనసేయుచుఁ దలపంకించుచుఁ జెప్పెను. ఆతని ముఖలక్షణములు మార్పునొందుచుండెను.

అయేషా ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. రాజునకు జ్ఞాపకశక్తి మరలఁ గలుగుచున్నదని గ్రహించెను.

"నీ వెవ్వరవు"

"నా పేరయేషా"

"అయేషాయెవ్వరు?"

"కటులుఖానుని కుమార్తె"

రాజపుత్త్రుఁ డూరకుండెను. మాటలాడుటకు బలమును దెచ్చుకొని చాలసేపటికి కిట్లనియెను.

"నేనెన్నిదినములనుండి యిటనున్నాఁడను?"

"నాల్గుదినములనుండి"

"గడమందరణ మింకను మీస్వాధీనమునం దుండెనా?"

"ఉన్నది"

జగత్సింగు మరల నొక్కింత విశ్రాంతి వహించి యిట్లనెను. వీరేంద్రసింహుం డేమిచేయుచున్నాఁడు?"

"ఖైదీగ నున్నాఁడు. ఈదినమున నాతని విచారణ జరుగును"

జగత్సింగుని ముఖముకాంతి విహీనమయ్యెను.

"తక్కిన దుర్గనివాసులంద ఱేరీతిగనున్నారు?"

"అన్నివిషయములు నాకుఁ దెలియవు" అని యాత్రిముతో నయేషా యనెను.

రాజు తనలో నేదియో గొణుగుకొనియెను. ఆతనిపెదవులనుండి యొకపేరుజారి యివ్వలఁబడెను. అయేషా దానిని వినియెను.

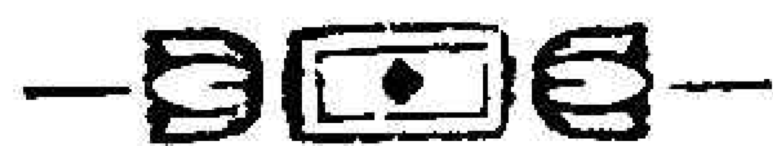
"తిలోత్తమ"

అయేషా మెల్లగలేచి వైద్యుఁడిచ్చిన యౌషధమును దేఁబోయెను. అది నోటికింపైనది అయేషా కర్ణాభరణము లూగులాడుచుండెను. ఆమెనిరుపమాన సౌందర్యమునుగూర్చి జగత్సింగు యోచించుచుండెను. ఆమె యౌషధమును దీసికొనివచ్చెను. అదిపుచ్చుకొని యాతఁడిట్లనియెను.

"నేను స్పృహలేకుండ పడియుండినప్పుడు స్వర్గమునందుండు నప్సరస యొకర్తు నాతలదిక్కునఁ గూర్చుండి నన్నుఁగాపాడుచుండెనని కలగంటిని. నీవా తిలోత్తమవు కావా?"

"అయ్యా! మీరు తిలోత్తమనుగూర్చి కలగని యుందురు" అని యయేషా ప్రతివచనంబిచ్చెను.

నాలుగవ ప్రకరణము.

మేలిముసుఁగుతోనున్న యువతి.

"కోటఁ బట్టుకొనినపిదప రెండు దినములు గడచినవి. మధ్యాహ్నసమయమునఁ గోటలో కటులుఖాను కొలువుదీర్చి యుండెను! రాజసేవకు లిరుప్రక్కల బారులుదీర్చి యుండిరి. ముందుభాగమున పరిమితజనసమూహము నిశ్శబ్దముగఁ గూర్చుండెను. ఈదినమున వీరేంద్రసింహుని వ్యవహారమును విమర్శించెదరు.

ఆయుధపాణులయి రక్షకభటులు కొందఱు వీరేంద్రసింహుని దీసికొనివచ్చిరి. ఆతని ముఖ మెఱ్ఱబారి రక్తముఁ గ్రిక్కుచుండెను. కాని, యందు భయసూచక మేదియును లేదు. ఆతని విశాలనేత్రములు ప్రజ్వలించుచు మిణుగురుల రాల్చుచుండెను. ఆతని ముకుపుటములుబ్బి యదరుచుండెను. ఆతఁ డధరమును గఱచుకొనుచుండెను. ఆతనిజూచి ఖాసిట్లనెను.

"వీరేంద్రసింహా! ఈదినమున రాజద్రోహాపరాధమునకయి నిన్ను విచారించెదము. నీవు మాయెడలఁ బ్రతికూలాభిప్రాయము నేల కలిగియున్నాఁడవు?"

వీరేంద్రుని ముఖ మెఱ్ఱవడియెను. గోపము నణంచుకొని యిట్లు చెప్పెను.

"నేను చేసిన దేదియో ముందు నాకుఁ జెప్పుము"

"అయ్యా! ఏలికను గౌరవముగ సంబోధింపుము" అని యొకసభ్యుఁ డనెను.

"స్వామును సైనికులను నీవేల పంపలేదు" అని ఖానడిగెను.

"నీవు రాజద్రోహివి. దోపిడికాఁడ వని గూడ నిన్న పిలువవచ్చును. నీకు నేనెందులకు ధనమీయవలయు? సైన్యము నేల పంపవలయు?" అని నిర్భయముతో వీరేంద్రసింహుఁ డడిగెను.

చూపఱు లాశ్చర్యపడిరి. ఆతఁడు తన నాశనమునకయి సిద్ధమగుచున్నాడని యనుకొనిరి. కటులఖానునకత్యాగ్రహమున శరీరము కంపించెను. కాని మనో వికారములను సులభముగ జయించుటలో నాతఁడు కడు నేర్పరి. కోపము నణచుకొని మెల్లగ నిట్లనియె.

"నీవు మా రాష్ట్రములో నివసించియుండియు మొగలాయీలలో నెందులకుఁ జేరితివి?"

"నీ రాష్ట్ర మెక్కడనున్నది?"

కటుల్ ఖాను క్రోధావేశుఁడయి యిట్లనియెను.

"ఓరీ! ద్రోహి! నీవు తగిన ఫల మనుభవింపఁగలవు. నీ ప్రాణముల నాసించుట కింకను నీకవకాశ మున్నది. కాని నీవు పిచ్చివాఁడవు. నీయహంకారమే నిన్ననగఁద్రొక్కుచున్నది."

వీరేంద్రసింహుఁడు తిరస్కారసూచకముగ నవ్వుచు నిట్లు ప్రతివచనం బిచ్చెను.

"కటుల్ ఖాను! నేను నీకుఁ జిక్కుకొనినంతమాత్రమున నీయనుగ్రహము నాసించువాఁడనుగాను. నీవంటిశత్రుని యనుగ్రహమును నేనెన్నఁ డపేక్షింపను. ఈప్రాణము నట్లు రక్షించుకొనకపోయిన నేమిలోపము? నాప్రాణములను బుచ్చుకొనినంతమాత్రమున నీవు తృప్తినొంది సుఖపడఁ గలిగితి వేని సంతోషపూర్వకముగ నాప్రాణముల నిటఁ దీసిపెట్టెదను. కాని, నీవు నన్నును నావారిని నపకీర్తి పాలుచేసితివి. నాప్రాణప్రియను నీవు—"

ఇఁక నాతఁడు తన విచారమును చాలసేపాపలేకపోయెను. గద్గదకంఠుఁ డయ్యెను. నేత్రములు బాష్పావృతములయ్యెను. నిర్భయాత్మకుఁడును, గర్వియు నగు నావీరేంద్రసింహుఁడు తల వ్రేలవయిచి బాలునివలె నేడ్వనారంభించెను.

కటుల్ ఖాను స్వభావసిద్ధముగ నతికఠినుఁడు. ఎవరికేని నాపదమూడిన దన్న, నాతనికిఁ గడుసంతోషము. అదియుఁ దనవంటిప్రాణియేయని తలంచువాఁడు కాఁడు. అతని శత్రుఁడగు వీరేంద్రసింహుని దురవస్థఁ జూచినతోడనే కటుల్ ఖానునిముఖ మానందముచే వికసించెను. అతఁడిట్లనియెను.

"వీరేంద్రుఁడా! నావలన నీకుఁ గావలసిన యుపకారమేమయిన నుండెనా? ఆలోచించుకొనుము. నీమరణము సమీపించినది."

మండుచున్న వీరేంద్రునిహృదయము నాతని యంతర్బాష్పములే సేదదేర్చెను. ఆతఁడు మెల్లగా నతనితో నిట్లు చెప్పెను.

"శీఘ్రముగ నన్ను వధించుట కాజ్ఞయిమ్ము. ఇంత కంటె వేఱేమియులేదు"

"అది సరియే. ఇంక మఱేమయిన?"

"ఈజీవితమున నాకింక వేఱేదియు లేదు"

"కడసారి యొక్కమాఱు నీతనయను జూడఁ గోరిక లేదా?"

చూపఱులందఱు విచారగ్రస్తులై నిశ్శబ్దముగనుండిరి వేరేంద్రుని నేత్రములనుండి యగ్నికణము లొలుకుచుండెను.

'పిరిలిపోయియున్న యీహృదయము నింకను పాదము చేననఁగ ద్రొక్కుచున్నాఁడ వెందులకు? ఇట్లు చేసినఁగాని నీకుఁ దనివిలేదా! కానిమ్ము. నీయిష్టమువచ్చినట్లొనర్పుము. లోకమున నేను పరాక్రమవిహీనుఁడనై పోయినాఁడను. కాని పరలోకమున్నది భగవంతునికడ విందులకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగుదువుగానిలే"

ఈమాటలుకటుల్ ఖానునకు హృదయసంకటమును గలిగించెను. ఎంతదుష్టునకైనను పరలోకము భగవంతుఁ డనువాక్యములు చెవులఁబడినప్పుడు హృదయము కంపింపకుండునా?

'తలవరీ! ఇంకేమియులేదు. నీపనిచేయుము" అనికటుల్ ఖానసియె.

కొలువు నిశ్శబ్దముగనుండెను. ఆప్రజాసమూహము నను చ్ఛ్వాస నిశ్వాసములైనను లేవు. సూదికిందఁబడినను నా ధ్వని వినవచ్చుచుండెను.

రక్షకభటులు వీరేంద్రుని వధ్యస్థానమునకుఁగొంపో యిరి. ఆతఁడింకను నటకుఁ జేరలేదు. నడుమ నొకమహమ్మ దీయుఁడువచ్చి యాతని చెవిలో నేదియో రహస్యముగఁ జెప్పెను. వీరేంద్రుఁడు దానిని గ్రహింపలేదు. అప్పు డామహ మ్మదీయుఁడొకయుత్తరము నాతనికిచ్చెను. పరధ్యానముతో నాలోచించుచు వీరేంద్రుఁ డాయుత్తరము విప్పిచూచెను. అది విమలస్వయముగ వ్రాసినది. ఆతఁ డయిష్టమును సూచించు నాలేఖను నలిపి యావలఁబాఱవై చెను. ఉత్తరమును దెచ్చిన యాతఁడు దానిని గైకొని వెడలిపోయెను.

చూపఱులలో వీరేంద్రునసమీపమున నున్న యొకఁడిం కొకనితో మెల్లగా నిట్లనియెను.

"ఈయుత్తరముబహుశః యీతనితనయ యంపినదై యుండును.

వీరేంద్రుఁ డీమాటవిని వెనుకకుఁ దిరిగి 'నాకొమార్తె యనుచు మాటలాడుచున్నా రెవరు? నాకు కుమార్తె లేదు' అనియెను.

ఉత్తరముఁ దీసికొనిపోవుచున్న యాతఁడు "నేనువచ్చువఱకును నిరీక్షింపుఁడు" అని భటులతోననియెను.

"చిత్తము మహాప్రభూ!' అని వారు బదులునుడివిరి.

ఉత్తరమును దీసికొనివచ్చినవాఁ డస్మాన్ ఖానుఁడే. అందుచేతనే సేవకు లాతనిని మహాప్రభూ'యని సంభోధించిరి.

లేఖనుగైకొని యాతఁడభ్యంతరమందిరములో కిరింది భాగమునొద్ద కరిగెను. అట మేల్మొసుంగువైచికొనిన యువ

దయొక్కర్తుండెను. అస్మానామెయొద్దకువచ్చి యిటునటుం జూచి జరిగినదంతయుం జెప్పెను.

"నేను నీకు మిక్కిలి కృతజ్ఞురాలను నాకు సంగుచున్న దాసను కాని మమ్ముల నీమురవస్థపాలు జేసినవాఁడవు నీవే ఈమాట జ్ఞప్తి దెచ్చుకొని నానిమిత్తమీపని చేయవలయు"

అస్మాక ప్రత్యుత్తరమీయలేదు. ఆమెగద్గదస్వరముతో మరల నిట్లనియెను.

"నీవంగీకరింపవేని నాకింక దిక్కెవరు? భగవంతుండే గతి. అతండే న్యాయమును జేయఁగలఁడు"

"అమ్మా! నీవు నాపైఁ బెట్టినకార్యమెంత యుపాయకరమైనదో తెలిసికొలఁజాలకున్న దానవు. ఈ విషయము కటుల్ ఖానెతింగెనేని నా ప్రాణములను బుచ్చుకొనక మానఁడు."

"కటుల్ ఖానుఁడా? నీప్రాణములను బుచ్చుకొనుటయా? అస్మాన్! నన్నెందులకు వంచింపఁ జూచెదవు? కటుల్ ఖానుఁడు నీవు లేశమాత్రమైన నపకారముఁ జేయఁగలఁడా?"

"కటుల్ ఖానునిసంగతి నీకుఁ బాగుగఁ దెలియదు. అయినను నిన్నువధ్యస్థానమునకుఁ గొంపోయెద. రమ్ము"

వారిరువురు నాస్థలమునకువచ్చిరి. వీరెందుకుఁడు సన్యాసివలె నున్న యొక బ్రాహ్మణునితో మాటలాడుచుండెను. విమలనుజూడలేదు. విమల మేల్ముసుంగునుండి యాబ్రాహ్మణుని గుర్తించెను ఆతఁడభిరామస్వామి.

"అయ్యా! ఇదే నా కడసారివందన మర్పించుచున్నా డను. ఇఁక నేజెప్పవలసిన దేమియున్నది? ఇఁక నీప్రపంచ మున నాకెవరున్నారు? ఎవరికొఱకు నేను భగవంతుని ప్రార్థింతును?" అని వీరేంద్రుఁడాతనితో ననియెను.

అభిరామస్వామి మేల్ముసుంగునందున్న యువిద నా తనికిఁజూపెను. వీరేంద్రుఁడు వెనుకకుఁ దిరిగి చూచెను. తోడనే మేలిముసుఁగునుదీసివైచి విమల సంకెలలతోనున్న యాతనిపాదములపైఁ బడెను.

"విమలా!" అని యాతఁడు గద్గదస్వరముతో నని యెను.

విమల యావేశముతో "ఓనాథా! ప్రాణప్రియా! నా సర్వస్వమా! నేనీదినమున బహిరంగముగఁ జెప్పుచున్న దానను. నన్నెవ్వరు నడ్డుపెట్టలేదు. ఓనాథా! జీవితేశ్వరా! నన్నిట విడిచి నీవెటకేగెదవు? ఎటకేగెదవు?" అనియెను.

వీరేంద్రుని నేత్రములనుండి బాష్పములు వెల్లువలగు చుండెను.

"ప్రియా! విమలా! ఇట్టిసమయమున నన్నేల దుఃఖ సముద్రమున ముంచెదవు? శత్రువులు మరణమునకు భయ పడితిననుకొనరా?" అని యామెను లేవనెత్తుచు ననియెను. విమల యూరకుండెను.

"విమలా! నాకనుజ్ఞ నీవుకూడ నన్ననుసరించెదవా?"

"కాదు. ఇపుడుకాదు—కొంచె మాలస్యముగ— ముందుగ నాతిప్పిదమునకుఁ బగదీర్చుకొనెదను."

వీరేంద్రునిముఖ మారిపోవనున్న దీపమువలె నొక్క-మాఱు ప్రకాశించెను. విమలతో నిట్లనియెను.

"నీస్వహస్తముతోడ నేనా?"

"ఈహస్తముతోడనే. ఇదిగో నాచేతినుండి కంకణములఁ దీసివేయుచున్నదానను. ఇఁక వీనితోఁ బ్రయోజనమేమి? [ఆమె యలంకారములను కంకణములను దీసి దూరముగఁ బాఱవైచెను.] ఇఁక నాచేతు లే యలంకారమును ధరియింపఁబోవు. కాని వానిస్థానమున నిశిత ఖడ్గముంపబడును."

"నీవుతప్పక జయమునుగాంచఁగలవు. దైవము నీకు దోడగుఁగాక" అని వీరేంద్రుఁడు సంతోషముతోననియెను

"నేనిఁక నిరీక్షించియుండఁజాలను" అని తలవరి కేకవైచెను.

విమలా. నీవు పోవచ్చును" అని వీరేంద్రుఁ డానతిచ్చెను.

"అట్లుకాదు. నన్ననాథగఁ జేయనున్న దారుణాసిపాతము నీకన్నులతోఁజూచిగాని యిటనుండిపోవను. నీరక్తమున న్యాయాన్యాయసంశయమునిన్నియు ముంచివైచెదను"

విమల వాక్యము శాంతముగనుండెను. కాని, భయసూచకమైనది.

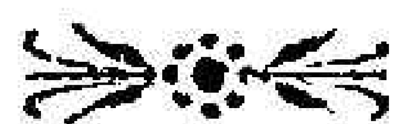
"అట్లేచేయుము" అని చెప్పి వీరేంద్రుఁడు తలవరికి సైగచేసెను.

తలవరి యెత్తినగొడ్డలిని విమల చూచెను. అది సూర్యకిరణములలోఁ దళతళమని మెఱయుచుండెను. ఆమె నేత్ర

ములోనొక నిమిషము మాత్రపడియెను. అవి సురల వీడు నప్పటికి వీరేంద్రసింహుని మూర్ధము రక్తముచే మలినమై యామెకడఁబడి దొరలుచుండెను.

విమల రాతివిగ్రహమువలె నిలువఁబడిపోయెను. ఆమె శిరోజాగ్రమైనను గాలియందు కదలుటలేదు. నేత్రమున నొక్క బాష్పబిందువైనలేదు. దృష్టి శిరసుపైనుండెను. చలించుటలేదు.

అయిదవ పరిచ్ఛేదము.

గతభర్తృక.

తిలోత్తమ యెటనున్నది? అయ్యో! తండ్రిలేని నిరాధారురాలగు నాబాలిక యేమైపోయినదో కదా! విమల యెటనున్నదో? వధ్యస్థానమున కామె యెటనుండివచ్చినదో? ఆ దారుణకార్యానంతరమున నామె యెటకేగినదో?

వీరేంద్రసింహుఁ డవసానసమయమునఁ బ్రియతనయఁ జూడ నపేక్షింపలేదేమో? ఆమె పేరువిన్నంతమాత్రమున నాతనికోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్లినదెందువలననో? "నాకీలోకమునఁ గుమార్తెలేదు" అని యాతఁడెందులకనియుండెనో? విమల యుత్తరముఁ జదువనైన జదువకుండ నాతఁడేలపాఱవయిచెనో? అయ్యో! పాఠకులారా! మీకెంత సందియమేల? కతలుల్ ఖానుని వీరేంద్రుఁడెట్లు నిందించెనో, యెట్టిదారుణము

సంభవమయ్యెనో జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొనుఁడు. నన్ను నావారల నపకీర్తిపాలుచేసితివని బోనులోని సింగపుఁ గొదమవలె నెట్లు గర్జించెనో జ్ఞప్తి లేదా ?

విమలాతిలోత్తమ లెటనున్నారని యడుగుచున్నారా? కటుల్ ఖానుని యంతఃపురమును బరీక్షించినచో మీకగ పడుదురు.

“జారా! ప్రపంచవైఖరి. అదృష్టచక్రము నిర్దయాత్మకమైనది. అది యిట్లే తిరుగుచుండును. యౌవనము, లావణ్యము, సద్భావము, నిర్మలత్వము, నన్నియు — సర్వమును నతికఠినమగు దాని పరిభ్రమణవేగమున నలఁగి నాశనమై పోవును.

ఏకోటయందుఁగాని, యేపల్లెయందుఁగాని, యెవ్వరైన, సౌందర్యవతియగు నే యువిదయైన పట్టువడెనేని వినోదార్థమామెను దనకడ కంపుచుండుఁడని కటుల్ ఖానుఁడొక నిబంధన నేర్పఱచెను. గరమందరమును బట్టుకొనిన మరునటిదినమున నాతఁడాదుర్గమునకుఁబోయెను. చెఱయందున్న వారిని విచారించుట, వారికి కావలిభటుల నేర్పఱచుట, మొదలగుపనులొనర్చుచుండెను. ఆ ఖయిదీల నడుము విమలాతిలోత్తమలుండిరి. వారి నిరువురను. తన యంతఃపురమునకుఁ బంపివేసెను. పిదప నాతనిహృదయ మితర కార్యములమీఁదికి బోయెను. తమ ప్రభువును విడిపించుకొనుటకయి రాజపుత్ర సైనికులు తనపై నెత్తివచ్చుచున్నారని యాతనికి వార్తవచ్చెను. అందుచే వారి నెదుర్కొన నుపాయములఁ జింతించు

చుడెను. తన్మార్గమున నీతని కీకొత్త బానిసలతో వినోదమనుభవింప నవకాశము లేకపోయెను.

విమలను, తిలోత్తమను, వేఱువేఱుగదులలోనుంచిరి. చదువరులారా! తండ్రిలేని యీ బాలిక పాపము క్రిందఁబడి దొరలుచున్నది. ఆమె యాకోమలశిరీషగాత్రి మిప్పుడు పరాగమిళితమై యున్నది. ఇట్లని మనము జాలినొంది చూచిన నేమిలాభము? ఏమిప్రయోజనము? ఇప్పుడు తిలోత్తమను జూచువారెవరు? వసంతకాలమునఁ జక్కని కుసుమముల తోడను, మొగ్గలతోడను, శృంగారితమై కన్నులవిందొనర్చు పూఁతీవను బరిమళముకొఱ కెవ్వఁడు ప్రార్థింపకుండును? దానిసందర్శనమున నెవ్వఁడానందింపకుండును? ఆతీవ చుట్టుకొనియున్న వృక్షము తుపానుచేఁ బడిపోయినప్పుడు వేళ్ళతోఁబెల్లగిలిన వృక్షమునువిడిచి యాతీవను జూచువాఁరెవరు? తోఁటవాఁడు తీవను బాదముతోఁద్రొక్కి చెట్టును దీసికొనిపోవునుకదా!

చదువరులారా! మనము మఱియొకచోటునకుఁ బోవుదము. విమల నిపుణవతి. ఉల్లాసవతి. చాతుర్యవతి. చుఱుకైనది. పాపమామె యిప్పుడట్లులేదు. చీఱఁచెఱగును నేత్రములపై వైచుకొని పంకనిర్మగ్నయై విచారించుచు ననాథయై యుండెను. మన మొక్కసారి యామెయొద్దకుఁబోయి చూచి వత్తమురండు.

విమలయీమె యేనా?

విమలా! చక్కగదువ్వుకొనిన యాశిరోజము లేనాయివి? నీశిరమట్లు ధూళిచేనిండియున్న దేమి? బుఱ్ఱదారియఁ

చులతో మనోహరముగ నుండునాచీర యేది? రత్నఖచితము గుళంచెల యెటనున్నది? ఇదియేమి? నీవస్త్ర మంతధూళిధూసరితమైన దేమి? ఇట్టివస్త్రమును దాల్చినా వేమి? ఆనగలన్నియు నెటువోయినవి? నీకపోలముల నెప్పుడు ముద్దాడుచుండు కర్ణాలంకారములేవి? నీనేత్రములెందుచే నట్లుబ్బినవి? అయ్యో నీ క్రేగంటిచూపు లెటుపోయినవి? నీలలాటమున గాయమెందుల కయినది? ఎవరు నీకట్లుగాయ మొనర్చిరి?

వీనికన్నిటికి నొక్కటే యుత్తరము. పాపము విమల యిప్పుడు గతభర్తృక ఆమె యిప్పుడస్తానునికో అకునిరీక్షించుచుండెను.

అస్తాన్ ఖానునుజూచి పఠానులందఱును గర్వపడుట న్యాయమే. ఆతనికి రణమే వృత్తియగుటంబట్టి జయమునొండగూర్చ నెట్టికార్యము నైనను జేయుటకు వెనుదీయుఁడు. కాని రణకార్యములు ముగిసినపిదప పరాజితులవిషయమున నగత్యముగ నెట్టిదుష్కృత్యములును జేయసమ్మతింపఁడు. విమలాతిలోత్తమలకట్టి దురవస్థగలుగఁజేసినది కటుల్ ఖానేగాని యీతఁడు కాఁడు. ఇతఁడెప్పుడును వారల ఖయిదీలుగఁబట్టుకొనియుండలేదు. అస్తానునుగ్రహమువలననే విమలయానాఁడు వధ్యస్థానమున భర్తను జూడఁగలిగెను. ఆమె వీరేంద్రునిభార్యయని వినినతోడనే పాప మాతనిహృదయము నీరయిపోయెను. ఆతఁడు కటుల్ ఖానునకు మేనల్లుడు, అభ్యంతరమందిరములలోనికిఁ బోవుటకాతనికి స్వాతంత్ర్యముకలదు. ఈసంగతి యిదివఱకే విశదమైనది. కాని, కటుల్ ఖానుని యంతః

పురమందిర ద్వారము దాఁటుటకు మాత్రిమాతనితనయులకైనను, నస్మానునకయినను, సాధ్యము కాదు. అస్మాను కటుల్ ఖానునకు కుడిభుజము. కటుల్ ఖా నామోదరానదీపర్యంతరాష్ట్రిమునంతయు జయించిన దీభుజబలమువలననే, అందుచేఁ గోటలోనివారందఱు కటుల్ ఖానునకువలెనే యస్మానునకును విధేయులై యుండిరి. తన్మూలముననే విమలను భర్త కడకుఁ గొంపోవునప్పు డెవ్వరు నేయాటంకములును జేయలేదు.

రెండుదినములు జరిగినవి. విమల మిగిలిన నగలన్నియు జనకుఁ బరిచారికగా నియమింపఁబడినయామె కిచ్చెను.

"అమ్మా! ఏమిసెలవు?"

"నిన్నటివలెనే నీవస్మాన్ ఖానునియొద్ద కేగుము. ఒక్కమాఱు నాకాతనిదర్శన మొసంగుమనియు, నిదియే నాతుది ప్రార్థనమనియు, నింక నెన్నఁడు నట్టికోరికఁ గోరననియు, వేఁడుకొంటినని యాతనితోఁ జెప్పుము."

పరిచారిక యట్లుచేసెను. అస్మానిట్లు చెప్పెను.

"నేనటకు వచ్చుట యిరువురకు నపాయకరమే. నా యింటికడఁ జూడవచ్చునని చెప్పుము"

"అటకుఁ నేఁబోవుటెట్లు?" అని విమలయడిగెను.

"అమ్మా! అతఁ డందులకుఁ దగినయుపాయము చేసెదనని చెప్పినాఁడు" అని పరిచారిక బదులుచెప్పెను.

రాత్రిపడియెను. అయేషా పరిచారికలలో నొకర్తు లోపలికివచ్చి లోపలిభాగమున రక్షకులుగనున్న కొజ్జాలతో

నేదియో మాటలాడెను. విమల నస్మాన్ ఖాను కడకు గొం పోయెను. ఆతఁడు విమల నిట్లడిగెను.

"నావలన నీకింకను గావలసిన ప్రయోజనమేది?"

"ఒక చిన్నకార్య మున్నది. రాజపుత్త్రుఁడు జగత్సింహుఁడు జీవించియుండెనా?"

"ఆఁ! జీవించియున్నాఁడు"

"ఆతఁడు ఖైదీయా?"

"ఖైదీయే కాని యిప్పుడు చెఱసాలలయందు లేఁడు. అతనికిఁ గాయములు తగిలినవి. మంచముపట్టియున్నాఁడు"

"మరదృష్టవంతురాండ్రగు నీయువిదల సంబంధము గలిగినంతవఱకుఁ బ్రతియనుష్యుఁడును దురదృష్టవంతుఁడే యగుచున్నాఁడు. భగవదనుగ్రహ మిట్లున్నది. ఆతనికి వ్యాధి కుదిరినచో నీయుత్తరము నాతనికిమ్ము. అంతపర్యంత మిది నీయొద్దనుంపుము. ఇదియె నాప్రార్థనము." అని యుత్తరము నాతని కిచ్చెను.

అస్మాన్ ఖా నాయుత్తరమును మరల నిచ్చుచు నిట్లు చెప్పెను.

"నేనీపని చేయఁజాలను. నన్ను మన్నింపుము. జగత్సింహుఁ డిప్పుడే స్థితిలో నున్నను, నాతఁడు కయిదీగనే యెంచఁబడుచున్నాఁడు. మొదట మేము చదువకుండ నీయుత్తరము నట్టివాని కిచ్చుట మాకనుచితము, అది మాయజమానుని యాజ్ఞలకు వ్యతిరేకము."

"ఇందాక్షేపణీయమైన యంశము లేవియు లేవు. నా మాట నమ్ముము. నీ వేమియు సందేహింపఁ బనిలేదు. యజమానునియాజ్ఞ యనుచున్నా వేమి? యజమాని యెవరు? నీకు నీవే యజమానుఁడవు."

"ఇతర విషయములలో నామామగారి యుత్తరవులకు వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తింపఁగలను. కాని, యీ విషయమున మాత్రము మట్లొనర్పఁజాలను. ఈయుత్తర మనపాయకర మని చెప్పుచున్నావు నీమాటయందు నాకు సంపూర్ణ విశ్వాసముకలదు. కాని, యిందుకొఱకు నేనా నిబంధన నతిక్రమింపఁజాలను. ఈకార్యమున నీకు సాహాయ్య మొనర్ప నాకుసామర్థ్యము లేదు."

"అయిన సరియే! నీవు దీని చదువుము" అని విమల విచారముతో ననెను. ఉస్మాన్‌ఖాన్ ఉత్తరమును గైకొని చదువ నారంభించెను.

ఆఱవ ప్రకరణము.

విమల యుత్తరము.

రాజకుమారా!

నాజీవితచారిత్రమును నీకు వివరించెద నని యొకదినమున నేను వాగ్దత్త మొనర్చియున్నదానను. నావాగ్దత్తము నెఱవేర్పవలసిన యవసరము వచ్చినది.

తిలోత్తమ యబ్బీరుసింహాసనాధినేత యర్ధాంగిలక్ష్మి యైయున్నప్పుడు నాచారిత్రమును నీకడ విన్నవింపవలెనని నేనెంతో యాశతో నుంటినికాని యాయాశ — అయ్యో — దైవమా — పాతాళమునకుఁ ద్రొక్కఁబడినది. ఇఁక కొలఁదికాలములోనే యీభూలోకమునుండి విమలా తిలోత్తములు పోయిరని బహుశా నీవు వినఁగలవు. మాబ్రతుకింక లెక్క దినములలో నున్నది.

ఇందుమూలముననే నీకిప్పుడీయుత్తరమును వ్రాయుచుంటిని. నేను మిగుల పాపాత్మురాలను. నాజీవితకాలములో నేనెన్నియో దుష్కృత్యము లొనర్చితిని. నే నీలోకమును విడిచిపోయిన తోడనే లోకము నన్నెంతయో నిందించును. ప్రజలు నాపై నెన్ని యకార్యకరణముల నారోపింతురో? అప్పుడు నాకుఁ గలుగనున్న యపకీర్తిని బాపువా రెవ్వరు? నాకీలోకమున నట్టిమిత్రు లెవ్వరున్నారు?

నాకు బంధువుఁ డొక్కఁడున్నాఁడు. కాని, యాయన యింకఁ గొలఁదికాలములోనే ప్రాపంచకవిషయములఁ బరిత్యజించి మోక్షవిషయికకార్యములఁ బ్రవర్తించును. అట్టి యభిరామస్వామి మూలమున నాయుద్దేశము నెఱవేఱఁజాలదు. రాజపుత్త్రా! ఎప్పటికయినను నేను నీబంధువర్గములో నొక్కర్తనుగా నోపుదు నని యాశనొందితిని. ఎప్పటికయిన నన్ను బంధువురాలనుగఁ దలంపవలయునని వేఁడుకొనుచున్నాను.— కాని యిప్పుడీవిషయ మేరితో విన్నవించుచుంటిని? ఈనిర్భాగ్యురాండ్ర యదృష్ట మగ్నిజ్వాలవలె దగ్గఱనున్న స్నేహితుని గూడ ముట్టుకొనుచున్నయది. అది యట్లుండనిమ్ము. ఈసేవ

కురా లొనర్చు విన్నపమును మఱచిపోవకుము. విమల జారిణి యనియు పరిచారికారూపముననున్న యుంపుడుకత్తెయనియు లోకులు చెప్పకొనునప్పుడు "విమల హీనవంశోత్పన్న. అద్మష్టహీన, విషయాసక్త, కూడనికార్యము లెన్నియోఁ జేసినది, కాని, జారిణిమాత్రము కాదు" అని లోకమునకు వెల్లడిసేయుము. ఇప్పుడు స్వర్గమునందున్న పూజనీయుఁడు, నాయదృష్టవశమున నన్ను యథావిధిగఁ బరిణయమైనాఁడు. నా నాథుఁడు వ్యభిచారవిషయమున నన్నెప్పుడును ననుమానించి యుండలేదు.

ఈవిషయము చాలకాలమునుండి రహస్యముగనున్నది ఇప్పుడెవ్వరు నమ్ముదురు? అతనిభార్యనైయుండియుఁ బరిచారికామిషమున నేలపరివర్తింపవలసివచ్చెనో చెప్పెద వినుము.

గరమందరసమీపస్థమగు పల్లెయందు శశిశేఖరభట్టాచార్యుఁడను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు కలఁడు. అతనితండ్రి చాల భాగ్యవంతుఁడు. శశిశేఖరుఁడు తనకు యౌవనము వచ్చువఱకు విద్యానిధి యయ్యెను. కాని యావిద్య స్వభావమునందలి మాలిన్యమును దొలఁగింపలేక పోయెను. భగవంతుఁ డాతని కమితమయిన సుగుణసంపద నిచ్చి యాతనిహృదయమున విషయలోలత్వమునుగూడ నాటియుంచెను విషయలోలత్వ మెప్పుడును యౌవనమున నభివృద్ధిచెందునుగదా!

ఆకాలమున గరమందరమున జయధారసింహుని వంశపువాఁడగు రాజపుత్రుఁ డొకఁడుండెను. అతఁడు చక్రవర్తి సైన్యమున సైనికుఁడుగఁ జేరి చాలకాలము ఢిల్లీలో నుండెను అతనిభార్య గరమందరముననే యుండి భర్తకొఱకుఁ జాల

కృశించుచుండెను. ఆమెసౌందర్య మసామాన్యము. తుదకామె యింద్రియవృత్తుల నణంపజాలక శశిశేఖరుని మోహించి యాతనితో యథేచ్ఛముగ విహరించెను. కొలందికాలములోనే యామె గర్భవతి యయ్యెను.

పాపమును నగ్నియుఁ జాలకాలము దాఁగియుండవు. శశిశేఖరుని యకార్యకరణము తండ్రిచెవులఁ బడియెను. తన కుమారునివలన నింకొకకులమునకుఁ గలుగనున్న యాకళంకమును దొలఁగించుటకై యాతఁడతిశీఘ్రముగ నింటికి రానలయునని యామెభర్త కుత్తరము వ్రాసెను. మఱియుఁ దన తనయునిఁ గఠినముగ మందలించెను. తండ్రిచే నవమానింపఁబడి యాతఁడు దేశమునువీడి లేచిపోయెను.

ఆతఁడు కాశీ కేగెను. విద్యాసముద్రుఁడని పేరొందిన దండి కీర్తినిధిని యాతనికడ విద్యనభ్యసింప నారంభించెను. శశిశేఖరుఁడు స్వతఃకుశాగ్రబుద్ధికలవాఁడు. కావున షడ్దర్శనములలో నాతఁడు పూర్ణప్రజ్ఞావంతుఁడయ్యెను. మఱియు ఖగోళశాస్త్రమునఁగూడ శ్లాఘ్యతఁ గాంచెను. దండి యాతనియెడ నత్యంతవాత్సల్యముతో నుండెడివాఁడు.

శశిశేఖరుఁడట నొకశూద్రస్త్రీయింట వాసము సేయుచుండెను. ఆమె కొకనవయౌవనవతి కుమార్తె కలదు. ఆయువతి వంటకుఁ గావలసిన పదార్థములు మొదలగునవి యందించుచు నాతని పూజించుచుండెను. జననీజనకుల గౌరవమును గాపాడుభారము బిడ్డలయందుండును కదా! ఇఁక నేఁజెప్పనదే మున్నది? ఆశూద్రయువతియే ఈ దురదృష్టవంతురాలగు విమలకు జనని.

ఈసమాచార మంతయు విని దండి "బిడ్డా! అకృత్రిమప్రవర్తకులకు నేను విద్యగఅపను. ఇంక నీముఖమును గాశీపట్టణమున నెన్నఁడును జూపింపకుము.' అనియెను.

శశిశేఖరుఁడు లజ్జనొంది యటనుండి వెడలిపోయెను. మాతాత మాయమ్మను కులభ్రిష్టయని యింటనుండి వెడలఁగొట్టెను.

పేదరాలగుమాయమ్మ నన్నుఁ దీసికొని యొక కుటీరమునకుఁ గాపురమునకు వచ్చెను. ఆమెకాయకష్టమువలన మేము పొట్టఁబోసికొనుచుంటిమి. మేము పేదవారమగుటచే మమ్మొల నెవ్వరును లక్ష్యము సేయలేదు. నాతండ్రిసమాచారములు దెలియనులేదు. ఇట్లు కొన్నియేండ్లు గడచినవి. హేమంతఋతువున నొకనాఁడొకధనికుఁడగు పఠానుఁడు వంగదేశమునుండి ఢిల్లీకా మార్గమునఁ బోవుచుండెను. అతఁడు చాల రాత్రియగువఱకు కాశీపట్టణమును జేరెను. విశ్రమించుటకెక్కడతావు దొరకలేదు. భార్యయు నొకశిశువు నాతనితోఁగూడ నున్నవారు. వారు మాకుటీరమునకువచ్చి మాయమ్మను నారాత్రి తమ్మట గడుపుకొననిమ్మని వేఁడుకొనిరి. "హిందువులెవ్వరును నాకాశ్రియ మీయలేదు. ఈశిశువుతో నీరాత్రి మేమెక్కడకుఁ బోవుదుము? పాప మీబుడుతఁడు చలిని సహింపలేకున్నాఁడు. నాతోఁగూడ మనుష్యులు విస్తారముగ లేరు. ఈకుటీరమున మాకొక్క గదినిచ్చితివా యదియు చాలును. నీకుఁ బరితృప్తియగునట్లుగ బహుమాన మొసఁగెదను." అనియెను. అతఁడొక యత్యవసర కార్యముమీఁద ఢిల్లీకిఁ దొందరగఁ బోవుచుండెను. అతనితో నొక్కసేవకుఁడు మాత్రము

న్నాఁడు. మాయమ్మ యెంత పేదరాలో యంతదయార్ద్ర స్వభావముగలది. ధనమందలియాసక్తి చేనైననేమి యాశిశువునందలి కనికరముచే నైననేమి మాకుటీరమున వారికిఁ దావొసంగెను. ఒకభాగమున దీపముపెట్టుకొని భార్యాపుత్రులతో నాతఁడు పరుండియుండెను. వేఱొకభాగమున మేము శయనించితిమి ఆకాలమున వారణాసియందు శిశువుల నెత్తుకొని పోవుచోరు లెందఱోయుండిరి. అప్పుడు నేనాఱేండ్లదానను. జరిగినదంతయు నేను చెప్పజాలను. మాయమ్మచే వినిన విషయముల నిటనుడివెదను.

రాత్రిరెండుజాము లయినది. దీపము వెలుగుచుండెను దొంగయొకఁడు గోడకుఁ గన్నముత్రవ్వి లోపలబ్రవేశించి యాపఠానుపిల్లవానిని దొంగిలించుచుండెను. అప్పుడు నాకు మెలకువ వచ్చినది. చూచితిని. "దొంగదొంగ" యని పెద్దకేక వైచితిని. అందఱు మేల్కనిరి.

పఠానునిభార్యకు దనప్రక్కనుపరుండబెట్టినబిడ్డ కనఁబడలేదు. తత్క్షణము యామె పెద్దకేకవైచెను. చోరుఁడు బాలునితోఁగూడ నావలకు బాఱిపోయెను. పఠానుఁడాతను వ్యనిపై దుమికి వానిజుట్టుపట్టుకొని శిశువు నూడబెఱికికొనియెను. చోరుఁడు తన్ను రక్షింపుమని ప్రతిమాలుకొనఁబఠానుడాతని చెవి నొకదానినిగోసి విడిచిపెట్టెను.

అస్మాన్‌ఖా నింతవఱకును జదివి యేదియో యోచన సేయ దొడంగెను. విమలతో నిట్లనియెను.

"నీకింక వేఱొకపేరు లేదా?"

"ఉన్నది. అది మహమ్మదీయనామము. దానిని మా తండ్రి మార్చివైచినాఁడు."

"ఆ పేరేమి? మహరు కాదా!"

"ఔను. నీవెట్లెఱుంగఁ గలిగితివి?"

"నేనే ఆపిల్లవాఁడను"

విమల యాశ్చర్యపడియెను. అస్మాన్ మరల చదువ నారంభించెను. మరుసటిదిన ముదయమున నాపతానుఁడు బయలుదేరిపోవుచు మాయమ్మతో నిట్లనియెను. 'నీకుమూర్తిమాకుఁ జేసిన యుపకారమునకు బదులు మేమేమియుఁ బ్రత్యుపకార మొనర్పలేము. అయినను నీమనోరథము నెఱింగింపుము నేను ఢిల్లీకిఁ బోవుచున్నాఁడను. నీవేదికోరిన నది యక్కడనుండి పంపెదను, ద్రవ్య మపేక్షింతువేని యదియే పంపెదను మాయమ్మ యిట్లు బదులుచెప్పెను. "నాకుద్రవ్యముక్కఱ లేదు. ఇట్లే పాటుపడి పనిచేసికొని కాలమును సుఖముగాఁ గడపఁగలను. కాని. మీకుఁ జక్రవర్తితో విశేషపరిచయ ముండెనేని——"

"పరిచయమున్నది. రాజస్థానమున నీకుఁ గావలసిన సాయ మొనర్చెదను"

'అయిన దయచేసి యీబాలికతండ్రి సమాచారముల నారయఁ బ్రయత్నింపుఁడు. తెలిసెనేని నాకుఁ దెలియఁజేయుఁడు.'

'అట్లేచేయుదు' ననిపతానుఁడు వాగ్దత్తము చేసెను. ఆతఁడు కొంతద్రవ్యము నీయఁబోయెను. కాని, మాయమ్మ

వలదని దానిని నిరాకరించెను. ఆతనివాగ్దత్తము ననుసరించి నాతండ్రిసమాచారము లనుగనుఁగొనుటకై చకిరివర్తియు ద్యోగస్థులఁ గొందఱనునియమించెను. కాని, కార్యములేక పోయినది. ఇది గడచినపదునాలుగేండ్లకు మాతండ్రి సమాచారమును వారెఱింగిరి. దానిని మాయమ్మకడ కంపిరి. 'ఆతఁడు ఢిల్లీలో నున్నాఁడు. శశిశేఖరభట్టాచార్యుఁడనుటకు బదులుగ అభిరామస్వామి యనుపేరును వహించినాఁడు' ఈ వార్త వచ్చునప్పటికి మాయమ్మ లోకాంతరగతురాలయ్యెను ఆచార విధ్యుక్తముగఁగాకుండఁ బరిణయమాడిన స్త్రీలకు స్వర్గమునఁ దావుగలదేని మాయమ్మ స్వర్గమునందుండుట నిశ్చయము.

నాతండ్రిసమాచారము నాకెఱుఁగవచ్చునప్పటికి మాయమ్మ లేకపోవుటచే నాకు కాశియందుండుట కిష్టము లేకపోయినది. నాకీప్రపంచమునఁ దండ్రిదక్క నింకనెవ్వరును లేరు. ఆతఁడు ఢిల్లీలోనుండ నేను గాశియందుండు టెందులకు అని యోచించి నేనాతని కడకుఁ బోయితిని. మొట్టమొదట నాతఁడు నన్నుజూచి చాలనసహ్యించుకొనెను. కాని, నేనాతనిపాదములపైబడి యేడ్చుచుండ తుదకాతనికిఁ బరిచర్య సేయుచుండుట కంగీకరించెను. 'మహాటు' అనెడినానామమును మార్చి పిమల యని పేరుపెట్టెను. శ్రద్ధాభక్తులతోఁ దండ్రిగారికిఁ బరిచర్యలు సేయుటలో నాకాలమంతయుఁ గడుపుచుంటిని. ఇది యంతయు నాయందాతనికిఁ బ్రేమగలుగఁ జను తలంపుతోఁ జేసినదికాదు. నిజముగా నాతనియందుఁగలగౌరవభావముననే చేయుచుంటిని. ఆతఁడక్క నాకిక నెవ్వరున్నా

ము? ఆతనికి సేవసేయుటదక్క నాకీప్రపంచమున సౌఖ్యమేమి యున్నది? కర్తవ్యమేమికలదు? నేఁజేయు సేవకు సంతసించుటనో, మానవస్వభావమునకు లోఁబడుటనో, యాతనికి నాయందు చాలప్రేమయుదయించెను. ప్రేమప్రవహించుచున్న నదివంటిది పరిగ్రహించుచున్నకొలఁదిని శక్తియభివృద్ధి యగుచుండును. నానాథుఁడు వధ్యస్థానముననున్నప్పుడు, ప్రేమసముద్ర మెంతయగాధమయినదో నేను దెలిసికొంటిని.

ఏడవ ప్రకరణము

విమల యుత్తరము. శేషము.

రాజపుత్రా!

గరమందరమున మా తండ్రిని మోహించి గర్భవతియైయున్న యొక పేదయువతి యుండెనని యిదివఱకుఁ దెలిసియున్నాను. ఆమె యదృష్టముకూడ మా తల్లివలెనే యయినది ఆమెకుఁగూడ నొక తనయ యుద్భవించెను. భర్తయనంతర మామెయు నా తల్లివలెనే పాటుపడి బిడ్డతో కాలము గడుపుచుండెను. ఫల మెప్పుడును ఉత్పత్తిస్థానమును బట్టియుండదు పూచుకుసుమములనుబూయు వృక్షములు కఠిన పర్వతములపై బయలువెడలుచున్నవి. అంధకారబంధురములగు గనులనుండి దేదీప్యమానములగు రత్నములు పుట్టుచున్నవి. ఆ పేదయువిద కుటీరమున భూసంచారనక్షత్ర మొకటి బయలువెడలెను. ఆమె కుమార్తె యద్వితీయ సౌందర్యవతి

యని పేరువడసెను. కాల మత్యద్భుతములను జూపుచుండును. కాలమే యావితంతువు కళంకమును దుడిచివైచెను. ఆయువతి జననహేతువును గొందఱు మఱచిపోయిరి. కొందఱెఱుఁగనే యెఱుంగరు. కోటలోనివారు కొందఱెఱుఁగుదురో యెఱుఁగనేయెఱుంగరో? ఇఁక వేఱే చెప్పవలదేమి? ఆ సౌందర్యవతియే యీ తిలోత్తమజనని.

తిలోత్తమ యామె తల్లిగర్భము నుండగనే నాకీ పరిణయమైనది. ఆకాలమున నొకనాఁడు మాతండ్రి తన యల్లుని మా కుటీరమునకుఁ దీసికొనివచ్చెను. ఆతనిని తన శిష్యుఁడని చెప్పుకొనెను. నిజమైన వృత్తాంతము నా నాథుని వలన నాకుఁ దెలిసినది.

ఆతనిఁ జూచినతోడనే నా హృదయ మవశ మయిపోయినది. ఆతఁడు ప్రతిదినమును మా కుటీరమునకువచ్చి చాలసేపుండెడివాఁడు. అనేకవిషయములనుగూర్చి మాటలాడుచుండెడివాఁడు. తథలు చెప్పుచుండెడివాఁడు. నేనాతని మధురవాక్యామృతమును గ్రోలి యానందించుచుండెడిదానను. నా శరీరమును హృదయము నాతనికి నామనసున నమ్మి వెచితిని. ఆతఁడుకూడ నన్ను నిరసింపలేదు. ఒకరియుద్దేశ్యముల నొకళ్ళము గ్రహించితిమి. నేనాతనితో మాటలాడితిని ఆతఁడు రహస్యముగ నాడినమాటలర్థ్వను లిప్పటికిని గంధర్వవీణాగానమువలె నాచెవియందు ధ్వనించుచున్నవి.

నాహృదయము నాతనికి వేరగ విక్రయించినను, నా తల్లియనుభవించిన యవస్థమాత్రము నామనస్సును వీడిపోలేదు నా కన్యాత్వమును విక్రయింప నిష్టములేకపోయినది.

కాని, యిది యాతనియాత్మనక్యాగ్నిని జల్లార్పలేకపోయినది. మాతండ్రి యీసంగతి నంతయుఁగనిపెట్టెను. ఒకదినమున నాయనకును, నా నాథునకును, నీక్రిందిసంభాషణ జరిగెను. అది చాటున నుండి వింటిని.

"విమలనువిడిచి నేను వేఱొకచో నుండఁజాలను. నీవు విమలను బెండ్లియాడితివా! నీతోఁగూడ నేనుందును. కాని, నీయభిప్రాయ మన్యథానున్నచో—"

"అయ్యా! నేను శూద్రస్త్రీనెట్లు పెండ్లియాడుదును" అని యాతఁడు కోపముతో ననియెను.

"నీవిదివఱకు జారజనెట్లుపరిణయమైతివి" అని మా తండ్రి యపహాస్యముతోఁ బలికెను"

"పరిణయమగునప్పుడామె యట్టిదని నేనెఱుఁగను. పూర్ణముగఁ దెలిసియుండియు శూద్రస్త్రీనెట్లు వివాహ మాడుదును. ఇంతేకాక నీ పెద్దకూఁతురు జారజయైనను శూద్రస్త్రీ కాదు"

"పెండ్లియాడ నీకిష్టము లేకపోయినచో నీవిటకువచ్చు టాక్షేపణీయము. నీవిఁకమాకుటీరమునకు రానగత్యము లేదు నేనే నీ యొద్దకు వచ్చుచుండెదను"

ఆనాఁడు మొదలాతఁడు కొంతకాలమువఱకు మాకు టీరమునకురాలేదు. నేను ప్రతిదినము నాతనికొఱకత్యా తృముతోఁ జూచుచుండెడి దానను. తుదకాతఁడు మరలరా నారంభించెను. ఆతఁ డిక్కడ రాకుండ నుండలేకపోయెను, ఆతఁడువచ్చుట మానినతోడనే ప్రేమయని నేయో నేను

తెలిసికొనఁగలిగితిని. కడపటిసారి యాతఁడుమాకుటీరమునకు వచ్చుచున్నప్పుడు మునుపటివలె లజ్జావిహీతహృదయనై యుండరాదని నిశ్చనిశ్చయించుకొంటిని. ఈవిషయమును మా తండ్రి గ్రహించెను. ఒకనాఁ డాయన నన్నుపిలిచి "విమలా! నేను సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించితి నని నీవెఱుంగుదువు కద ! నేనెప్పుడును నీతోనుండ నాకవకాశము లేదు. దేశసంచారము చేయవలసి యుండును, నేనుసంచారమున కేగినప్పుడు నీవెటనుందువు"? అనియెను.

మాతండ్రిని విడిచియుడుటకు నేను చాలవిచారించితిని. "నేనుకూడ నీతోవచ్చెద"నంటిని. ఇంతలోనాహృదయమునకు నానాథుచూపట్టెను. మరల నిట్లుచెప్పితిని. "లేదా, నేను మునుపటివలెనే కాశియందుండెదను"

"విమలా! అట్లుకాదు. ఇంతకంటె మంచికార్య మొకటియున్నది నీకొఱకొక మంచియాశ్రయముజూచుదను. నేను దేశసంచారార్థమేగినప్పుడు నీవు మానసింహరాజువారి మాతన రాజ్ఞీమణికడఁ బరిచారికగా నుండవచ్చును."

"తండ్రీ! నన్ను విడిచిపుచ్చెదవా!'' అనియేడ్చితిని.

"లేదు. లేదు. ప్రస్తుతమున నేనిటనే యుందును. నీవు మానసింహునినగరున కేగుము. ప్రతిదినమును నిన్నుఁ జూచుచుండెదను. అచ్చట నీకెట్లుజరుగునో చూచి యాగత్యమయిన యేర్పాటుల నన్నిఁటిని చేసెదను.' అని యాతఁడనెను రాజకుమారా! నేను కొన్నాళ్ళు మీమందిరమున నివసించియుంటిని. ఈమిషచే నాతండ్రి నన్ను తనయల్లునిదృష్టిపథమునుండి తొలఁగించెను.

మీతండ్రిగారి భవనమున నేను చాలకాలముంటిని. కాని నీవదియెఱుంగవు నీవప్పుడు పదేండ్లబాలుఁడవు. అజ్మీరులో మీతల్లితోఁగూడ నున్నాఁడవు. అప్పుడు మీకొత్త సవతితల్లికడ నేనుంటిని. మహారాజకుమారసింహునకు, దండకు బుష్పములవలె నెందఱోరాణులుండెడివారు. మీసవతితల్లుల నందఱు నీవెఱుంగుదువా? యోధపురపురాజతనయయూర్మిళ నీజ్ఞప్తియందుండెనా? ఆమె నాయందగపఱచిన దయను, నేనెంతని చెప్పఁగలను? ఆమెనన్నుఁ బరిచారికగాఁ జూడలేదు. ప్రియసోదరివలె నన్నాదరించినది ఆమెయాదరమున నేను మంచివిద్య సంపాదించితిని. ఆమెయనుగ్రహముననే బుటేదారీపనికూడ నేర్చుకొంటిని. ఆమెను సంతోషపచుకొఱకే సంగీతనృత్యముల నభ్యసించితిని, ఉత్తరములు వ్రాయుటకూడ నామెయే నాకు నేర్పినది. అందుమూలమున నేనాకీయుత్తరము వ్రాయుసమర్థత వొడమినది. ఆమెయనుగ్రహమువలననే యిప్పటికిని మంచియదృష్ట మనుభవించుచున్నదానను. ఆమె యాదరించుటయేగాక నన్ను మహారాజునకుఁ గూడఁ బరిచయము చేసెను. సంగీతనృత్యములయందు నాకుఁ గొంతప్రజ్ఞకలదు. నావలన సంగీతనృత్యములను విని మహారాజానందించుచుండెడివాఁడు. మహారాజు నన్ను స్వకుటుంబములోని దానివలెఁ జూచుచుండెడివాడు. నన్ను జూచుటకుఁ దఱచుగావచ్చెడు నాతండ్రి నాతఁడు చాల గౌరవించుచువచ్చెను.

ఊర్మిళతో నేనుసుఖముగఁ గాలముఁగడుపుచుంటిని. కాని నాకొక్క విచారము మాత్రముండెను. నామర్యాదఁదక్క—

తక్కినవన్నియునా ప్రాణములతోఁగూడ నెవనికర్పింపసిద్ధముగ నుంటినో, యట్టినామనోహరుఁడు చాలకాలమునుండి నాకుఁ గనఁబడుటలేదు. ఆతఁడునన్నుమఱచిపోయెనా? లేదు. రాజపుత్రీ! ఆమ్మానియును పరిచారికను నీ వెఱుగుదువా? ఎఱిఁగియుందువు. నేనామెతోసఖ్యమొనర్చితిని. నానాథుని సమాచారములను దెలిసికొనిరానామెనుబంపితిని. ఆమెయట్లు చేసినది. నేనాతనికొకయుత్తరమువ్రాసితిని. దానికాతఁడు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసెను. దానినిగూర్చి నేనెంతనిచెప్పఁగలను? ఆదినమునకాదినము మేము వేఱయినను. నీట్లుత్తర ప్రత్యుత్తరముల మూలమున మాటలాడుకొనుచు నన్యోన్యానురాగము నభివృద్ధిచేసికొనుచుంటిమి.

ఈరీతిగ మూఁడేండ్లు గడచినవి. చాలకాలమునుండి విడిపోయినను, నొకరినొకరు మఱవక యన్యోన్యానురాగముతో నున్నందున మాప్రేమ నాచువలె పైపైనున్నదిగాదనియు, పద్మమువలె వేళ్ళుపాఱియున్నదనియుఁ దెలిసికొంటిమి. తుదకు నామనోహరున కేల యోర్పులేకపోయెనో, నే నెఱుంగను. ఆతఁడు దూరాలోచనలేక ప్రవర్తించెను. ఒకనాఁడు నాగదియందు నేనొక్కతను బరుండియుంటిని. మేలుకువ వచ్చి చూచునప్పటికి నాతలదిక్కున నాదీపప్రకాశమున నొక మనుష్యుఁడు కన్పట్టెను. అప్పు డీమధురవాక్యములు నాచెవులం బడినవి.

"ప్రియా! భయమొందకుము. నేను నీవాఁడను"

నేనేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తును? మూఁడేండ్ల తరువాత

నైన సమావేశము! నేనన్నియు మఱచిపోతిని. ఆతని కంఠ
మును గౌఁగలించుకొని యేడ్చితిని. నాకొక్కింత మాటలాడ
శక్తిగలుగఁగనే "ఈయభ్యంతర మందిరమున కెట్లు వచ్చి
తివి?" అని యడిగితిని.

"ఆస్మానీ నడుగుము. నీళ్ళు మోయువానివలె నామె
వెంట వచ్చితిని. అప్పటినుండియు నిందు దాఁగియుంటిని."

"అయిన నిప్పు డేమిచేయవలయు?"

"ఏమియా? నీయిష్టము."

ఏమిచేయవలయునాయని యాలోచించుచుంటిని. ఏ
మార్గము నవలంబింతునాయని యోచించితిని. నాభావోద్రే
కము లేమార్గము నవలంబించినవో యామార్గమునకే నా
హృదయమును బోయెను. ఇంతలో నాకస్మికముగ నాగది
తలుపు తెఱువఁబడెను. మాయెదుట మానసింహమహారాజు
నిలువఁబడియెను.

ఇఁక వివరముగఁ జెప్పఁబనియేమి? నా నాథుఁడు
కైదీగాఁ బట్టుకొనఁబడియెను. న్యాయశాస్త్రానుసారముగ
దండింతునని మహారాజు తనయుద్దేశమును వెలిపఱచెను.
అప్పుడు నాయవస్థ యెట్లుండునో నీవే యూహించుకొనగలవు.
ఏడ్చుచు నూర్మిళపాదములపైఁ బడితిని. నా యవివేకమును
నిష్కపటముగ నొప్పుకొంటిని. నేరమంతయు నాపైని బెట్టు
కొంటిని. నాతండ్రిని గలిసికొని యాయనపాదములపైఁగూడఁ
బడితిని. మహారాజున కాయనయందు గౌరవముకలదు, గురు
వువలె సన్మానించుచున్నాఁడు. నాతండ్రిప్రార్థన నాతఁ డంగీ

కరించునని తలంచితిని. "నీ పెద్దకుమార్తె దురదృష్టము నాలో చింపుము" అని నాతండ్రితో విన్నవించితిని. అయన మహా రాజుతో గలిసి మాటలాడుదునని యనుకొంటిని కాని, నా ప్రార్థనలన్నియు నాతనికడఁ జెవిటికి సంకూదినట్లైనవి. ఆతఁ డాగ్రహమునొంది నన్నిట్లు నిందించెను. "నిర్భాగ్యురాలా! నీవు సిగ్గును విడిచివైచితివా?"

ఊర్మిళకు నన్ను రక్షింపవలయు నని యూహ వొడ మెను. నావిషయమున మహారాజును బ్రతిమాలుకొనియెను, "వీరేంద్రుఁడు విమలను బరిణయమాడ నంగీకరించునేని నే నాతనిని క్షమించెదను" అని మహారాజానతిచ్చెను. అతని యభిప్రాయమును నేనుగ్రహించి యూరకుంటిని నానాథుఁ డామాటను విని యత్యాగ్రహము నొంది యిట్ల ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

"నే నెప్పుడును ఖైదీగనైన నుండెదను. నాపా[illegible] ములు విడువుమన్న విడిచెదను; కాని నేనెన్నఁటికిని నొరు పవితను బెండ్లియాడను. నీవు రాజపుత్త్రిఁడవై యుండియు నన్నెట్లాపని చేయుమనెదవు?"

"నాసోదరిని యువరాజగు సలీమునకిచ్చి పరిణయ మొనర్చినప్పుడు, నిన్నొకబ్రాహ్మణుని తనూజాతను వివాహ మగుమని చెప్పుటలో నాశ్చర్యమేమి కలదు?" అని మానసిం హుఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

నానాథుఁ డంగీకరింపలేదు, ఇట్లనియెను.

"మహారాజా! జరిగినదేమో జరిగినది. అనుగ్రహ ముంచి విడిచి పెట్టితివా యిఁక నేనెన్నఁడును విమల పేరైనఁ దలపెట్టను"

"నీవుచేసిన నేరమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్త మేమిచేసికొన నెంచితివి? విమలను విడిచిపెట్టుటయా? ఇతరు లామెను గుల భ్రష్టయని పరిత్యజింపరా?"

ఎంతచెప్పినను నాతఁడు పట్టువిడువలేదు. ఆతఁడు కారాగృహమున నతినీచముగఁ జూడఁబడెను! అతికష్టమను భవించుచుండెను. ఆబాధల సహింపలేక తుదకాతఁ డర్ధాంగీ కారము నొసంగుచు నిట్లుచెప్పెను.

"విమల నాయింటఁ బరిచారికగా సంచరింప నిష్టపడు నేని, ఆమె యీవివాహ విషయము నాకెప్పుడును జ్ఞప్తికిఁ దేకుండు నేని, ఆమె యెప్పుడును నాకు ధర్మపత్నియని చెప్పఁ గొనకుండు నేని, నేనాపూర్వవనితను బెండ్లియాడెదను. లేనిచో నేఁ బరిణయముగాను."

మహోత్సాహముతో వీనికన్నిటికిని నేను సమ్మతించితిని. నాకు భాగ్యముపైఁగాని, పేరునందుఁగాని యించుకం తయిన నాశలేదు. నానాథునికొఱకే నేను పరితపించుచుంటిని నాతండ్రియు మహారాజనుగూడ నిందులకు సమ్మతించిరి. నేను పరిచారికావేషమున నానాథునిగృహమునకు వచ్చితిని.

నామనోహరుఁడు నన్ను నిర్బంధము మీఁదఁ బరిణయ మైనాఁడు. నిర్బంధమునఁ జేకొనిన కాంత నెవ్వరు ప్రేమింతురు? పరిణయానంతరమున నాతనికి నాపైఁ జాలనసహ్యము

జనియించినది. పూర్వపు ప్రేమయంతయు నదృశ్యమైపోయెను. మానసింహునివలనఁ దాననుభవించిన కష్టము. అమర్యాద, జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుచు నన్ను నిందించుచుండెడివాఁడు.

ఆతని తిరస్కారమే నేను ప్రేమగా భావించుకొనెడి దానను. ఈవిధముగఁ గొంతకాలము జరిగినది. కాని యివి యన్నియు నిం దుదాహరించుటవలన లాభమేమి? నాస్వీయ చరిత్రతో సంబంధించిన దింతయే ఇఁక నధిక మేమియు లేదు. తరువాతఁ గ్రమక్రమముగ నాతని యనురాగమును మరలఁ బడయఁగలిగితిని. కాని, యెప్పటికిని ఢిల్లీరుప్రభు వుపై నాతఁ డధికముగ వైరభావమునే కలిగియుండెడివాఁడు. అది విధినిధానము. లేనిచో నివియన్నియు నెందులకు సంభ వించును? రాజకుమారా! నాపని యయిపోయినది. నా వాగ్దత్తమును నెఱవేర్చుటకే నేనిది వ్రాయలేదు. నాగౌరవ మును బోఁగొట్టుకొని నేను గరమందరప్రభువుని భవనమున నుంటినని లోకు లనుకొనెదరు. నేనీప్రపంచమును వీడిపోయి నప్పుడు, నాగౌరవమునకుఁ గలుగు కళంకమును నీవు తుడిచి వేయుదువని నాప్రార్థనము. ఇందులకే నే నీయుత్తరము వ్రాసితిని.

నాచరిత్రముతో సంబంధించిన విషయములనుమాత్ర మే యిందువ్రాసితిని. నీ వెవరి నిమిత్తమాత్రముతోనుందువో అట్టియామెనుగూర్చి యొకవిషయమైనను వ్రాయలేను. ఆమె పేరీప్రపంచమున నశించిపోయినదని తలంపుము. తిలోత్తమ కవించియున్నదనుమాట మఱచిపొమ్ము.

ఉత్తరమునంతను జదివి యస్మాన్ ఖా నిట్లనియెను.

"అమ్మా! నీవు నాప్రాణములను గాపాడితివి. నేను నీఋణమును దీర్చికొనియెదను."

విమల నిట్టూర్పు విడిచి యిట్లుబదులు చెప్పెను.

"అయ్యో! నానిమిత్త మిప్పు డేమిచేయఁగలవు? నీ వలన నగుకార్య మిప్పుడేమికలదు? అయిన నింకనొక్క—

"అది తప్పక యొనర్చెదను."

విమలనేత్రములు దీక్షితి వహించెను. ఇట్లనియెను.

"అస్మాన్! ఏమనుచుంటివి? మండుచున్న యీహృదయమును మరల నీవేల వంచించెదవు"

అస్మాన్ తనవ్రేలినుండి యుంగరమును దీసి యిట్లు చెప్పెను.

"ఈయుంగరమును బుచ్చుకొనుము. ఒకటిరెండు దినములలో నేనేమియుఁ జేయలేను. కాని కటుల్ ఖానుని జన్మదినము రానున్నది. ఆనాఁడు సంతోషముతోడను, మద్యపానాదులతోడను, రక్షకులోడలుమఱచియుందురు. ఆరాత్రి నిన్ను దాఁటించెదను. అర్థరాత్రిమున నభ్యంతరమందిర ద్వారముకడకు రమ్మా. అట నిట్టియుంగరము నింకొకదాని నెవ్వఁడగపఱచునో వానితోఁగూడఁ బొమ్ము. ఏవిఘ్నమును లేకుండ నీవు దాఁటిపోఁగలవని యనుకొనెదను. అయినను నిది యంతయు భగవదధీనము."

"భగవంతుఁడు నిన్ను రక్షించుగాక; ఇంతకన్న నేఁ జెప్పునదేమి?" అని విమల యనియెను.

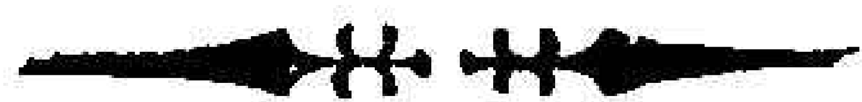
విమలకు గద్గదస్వరము వచ్చెను. మాటాడలేకపో పోయెను. ఆతనికడ సెలవుగైకొని పోనున్న సమయమున నామెతో "నీకొక్కమాట చెప్పెదను. నీవొక్కతెవే రమ్ము. నీవెవరినైనఁ దీసికొనివచ్చినచో నీయుద్దేశము కొనసాగ నేరదు. అపాయకరముగూడ నగును" అని యస్వాననియెను.

తిలోత్తమను దీసికొనిపోరాదని యాతని యభిప్రాయముగా గ్రహించి విమల తనలో నిట్లనుకొనెను.

"మంచిది. మేమిరువురమును పోరాదేని ముందు తిలోత్తమనే యవ్వలకుఁ బంపివైచెదను"

విమల యాతనికడ సెలవుఁ గైకొనిపోయెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

పునరాగోగ్యము.

కాలము పరుగుత్తుస్వభావము కలది. నీవేమిచేయుచున్ననుసరే కాలముమాత్రము నిలువఁబడదు. పరుగెత్తుచునే యుండును. నీ వెటిస్థితిలో నున్నను కాలగమన మాఁగియుండదు. పోవుచునేయుండును. పథికుఁడా! వర్షమున. గాలిచే, నధికముగఁ గష్టపడుచున్నావా? నీశిరసుపై మేఘములు కాఱు క్రమ్ముకొని గర్జించుచున్నవా ? వాయువులు క్రమముదప్పి విసరుచున్నవా? వర్షములోఁ దడియుచుంటివా? నీ దేహమును వడగండ్లు మొత్తుచున్నవా? తలఁ దాఁచుకొనుటకు నీకెక్కడ

నాశ్రియము లేదా? కొంచెము యోర్పువహింపుము. ఈదినము శాశ్వతముగ నుండదు. వెళ్ళిపోవును. కొంచెమునే పోగును. ఈభయంకరదినము గటచిపోఁగలదు. మంచికాలము రా నున్నది. సూర్యుఁడు మరలఁ బ్రకాశింపనున్నాఁడు. రేపటి వఱకు నిరీక్షింపుము.

ఎవరిదినములు గడచిపోవు? ఎవరికి కష్టదినములు శాశ్వతములుగానున్నవి? సోదరుఁడా! ఏల దుఃఖించెదవు? ఎవరికి సుఖదినములు గడచిపోకుండ నున్నవి? ఏల డంబములు పలికెదవు?

ఎవరి దినములు గడచుటలేదు? తిలోత్తమ పరాగ మునఁ బడిదొరలుచున్నవి. అయినను దినములు గడచిపోవు చునే యున్నవి.

విమల హృదయము పగకు నివాసగృహమైనది. ఆ గృహముయొక్క ప్రతిభాగమునందును, నావిరోధసంబంధ మయిన విషము వ్యాపించియున్నది. అనునిమిషమును నా విషము దుస్సహముగ బాధించుచున్నది, దినమున కెన్నినిమి షములు? ఎన్నినిమిషములు గడపిన దినమగును! ఆమె దిన ములు గడచుటలేదా?

జయమునుగాంచిన కటులూ ఖాఁ మహాభోగముతో నున్నాఁడు. ఆతనికి దినములు సుఖముగా నున్నవి. అయినన వియును గడిచి పోవుచునే యున్నవికాని. నిలిచియుండుట లేదు.

జగత్సింహుఁడు వ్యాధిపీడితుఁడై యున్నవాఁడు. వ్యా ధిపీడితునకు కాలము చాలనాలస్యముగ నడచునని యెవ్వారె

యుంగరు? అయినను నాతనికినిదినములు గడచి పోవుచునే యున్నవి.

అవును. దినములు గడచుచునేయున్నవి. జగత్సింహు నకుఁ గ్రిమక్రమముగఁ బునరారోగ్యము కలుగుచున్నది. మృత్యుదేవత నోటినుండి తప్పివచ్చినాఁడు. క్రమక్రమముగ బలము చేరుకొనుచున్నది. శరీరగురుత్వత యదృశ్యమైనది. ఆఁకలి కలిగెను. బలము కలిగెను. హృదయమున కాతృము జనియించెను.

ఆతనిప్రథమోద్దేశము—'తిలోత్తమ యెటనున్నది?' బలము కలిగినకొలఁదిని విచారకరమైన హృదయముతో నా తఁడు మార్గమునవచ్చుచుఁ బోవుచునుండువారి నందఱఁదిలో త్తమనుగూర్చి యడుగుచుండెను. కాని, యెవ్వరును దృప్తికర మగుప్రత్యుత్తర మీయలేదు. అయేషా యెటుంగదు—అ న్మాన్ చెప్పలేదు—సేవకులును బరిచారికలు, తెలిసియో తెలియకయో చెప్పలేదు. వారికట్లాజ్ఞయైనది. జగత్సింహు నకు, ముండ్లశయ్యపైఁ బరున్నట్లుండెను.

ఆతనిరెండవ యుద్దేశము భవితవ్యవిషయము—'ఏమి కానున్నదో' ఈప్రశ్న కెవ్వరుత్తర మీయఁగలరు? ఆతఁడు కైదీగనున్నాఁడు. అయేషాస్వామినులయనుగ్రహమునఁ జెరసా లలో నుంచుటకు బదులాతఁడు చక్కగ నలంకరింపఁబడిన విశాలభవనముననున్నాఁడు. పరిచారికలును, సేవకులును, వచ్చి యుపచారములు సేయుచున్నారు. అడుగుటయే తడ వుగఁ బ్రతివస్తువును సిద్ధముగనుండెను. సహోదరికంటె నధిక జాగ్రత్తతో నయేషా కాపాడుచుండెను. అయినను ద్వారము

కడ పర్వతమువలె రక్షకుఁడొకఁ డున్నాఁడు. రాజపుత్త్రుఁడు మధురపదార్థములఁ దినుచు బంగారుపంజరమున నున్నపక్షి వలెనున్నాఁడు. అతనికిఁక స్వేచ్ఛ యెప్పుడు? స్వేచ్ఛతప్పి కొండఁ గలుగుననునిశ్చయ మేమికలదు? అతని సైన్యములెట నున్నవి? సేనాధిపతినిగోల్పడి యాసైనికు లేమిచేయుచున్న వారు?

మూఁడవయుద్దేశ మయేషావిషయము. మనోహారిణి యై హృదయాకర్షణము గావించుచున్నయాసుందరి యెవ్వరో? ఈసద్గుణమూర్తి యాకృపావతార మెటనుండి యీప్రపంచము నకు దిగివచ్చెనో?

అయేషాకు విశ్రాంతిలేదు—ఆయాసములేదు—అవి ధేయతలేదు. ఇది యంతయు జగత్సింహుఁ డెఱుంగును. ఆమె నిరంతరము నాతనిని శ్రద్ధతోఁ జూచుచుండెను. ఆతనివ్యాధికు దురునంతవరకామె ప్రతిదినమును బాలసూర్యునివలె నుదయ మున నే పూగుత్తి చేతఁదాల్చి మందయానముతో వచ్చుచుం డెడిది. స్నానభోజనసమయ మతిక్రమించినను నామె యచ్చ టనే యుండుట నాతఁడు చూచుచుండెను. అవశ్యకరణీయము లందీర్చి మరలనతిశీఘ్రముగ వచ్చుచుండెడిది. బీగమువరిచారి కను బంపునంతవఱకు నక్కడనేయుండి పరిచర్య సేయుచుండె డిది. వ్యాధిపీడితుఁడై మంచము పట్టినమనుష్యుఁ డెవ్వఁడు? లావణ్యరాశియగు యువతియొక్కర్తు తలదిక్కునఁగూర్చుండి మృదుహస్తములతో విసరుచు నుపచారములు సేయుభాగ్య మలవడెనేని వ్యాధి, యంతబాధాకారము కాదని, యాతఁడే చెప్పఁగలఁడు.

పాఠకమహాశయా! జగత్ప్రింహుఁడెట్టిస్థితి యందుండెనో మనసుచేఁ జూచుకొన నీకభిలాషగలదా? అయినసరియే. నేఁజెప్పిన ట్లొనర్పుము. నీశరీరమంతయు గాయములతో బాధనొందుచున్న దనుకొనుము. మంచముపై పడియుంటివని భావింపుము. శత్రువులనడుమ కై దీగానుంటివనితలంపుము. నీవున్నది యమూల్యపదార్థలంకృతమై చల్లనై సుగంధ బంధురమగు విశాలభవన మనుకొనుము. నీదృష్టినొక్కమారాద్వారమువంకఁ బ్రసరింపఁజేయుము. ఆకస్మికముగ నీకధికసంతోషముగలిగి ముఖవికాసము కలుగును. అదిగో యావచ్చుచున్న వ్యక్తి శత్రుమధ్యమున నిన్నుసోదరునివలెఁ గాపాడును. ఆవ్యక్తి స్త్రీ, ఆమె స్త్రీమాత్రమే కాదు యౌవనవతి పూర్ణముగ వికసించిన పద్మమువంటిది. అట్టి పరుండియుండి నీవామెనునిశ్చలముగఁ జూచుచుండుము. ఆరూపమున సౌందర్యమెట్లు మూర్తీభవించెనో చూడుము. ఆయాకృతి యిప్పుడిప్పుడేకొంచె మున్నతమగుటకు నుంకించుచున్నది. పరిపూర్ణావయవానురూపత్వము గలది. సంపూర్ణ దివ్యలక్షణ విశిష్టయగు దేవత. ప్రకృతి పోఁతపోసిచేసిన సుకృతబొమ్మ ఆమె గమన సౌందర్యమెట్లుండునో పరికింపుము. నీవెప్పుడైన మదగజయానమును వినియుంటివా? అదేమి? హంసగమన మెట్లుండునో చెప్పఁగలవా? ఆయువతిగమనమును, గుర్తుంచుకొనుము. మర్దళము సంగీతమున లయఁజూపును. అట్లే ఆమెపదగతులకు నీహృదయము లయఁజూపును. ఆమెహస్తమునఁ బూలగుత్తియున్నది చూడు! నిరవధిక తేజోవిరాజితము లగు నాహస్తములకడ నాకుసుమము లెట్లు ప్రకాశహీనములయియున్నవో

చూచితివా? ఆమెగళప్రకాశముకడ నాబంగారుగొలుసెట్లు వన్నెదఱిఁగియున్నదో చూచితివా? ఓహో! ఇదేమి? నీనేత్రములు తెప్పపాటులను మఱచిపోయిన వేమి? ఆమెమెడయొక్క సొగసు చూచినావా? చంద్రకాంతోపలసన్నిభంబగు నామె గళప్రదేశమున నావినీలకుటిల కుంతలము లెట్లుపడుచున్నవో చూచితివా? అదిగో, యామెకర్ణాలంకారము లెంతమనోహరముగ నల్లలాడుచు మెఱయుచుండెనో కనుఁగొంటివా? ఆమె శిరసు కొంచెము వంగియున్నది. గుర్తించితివా? కొంచెము, పొడవును తగ్గించుకొనుట కట్లుచేసినది. నీవు తదేకధ్యానముతోఁ జూచుచున్నా వెందులకు? నిన్నుఁగూర్చి యయేషా యేమనుకొనును?

అయేషా వ్యాధిపీడితుఁ డగుజగత్సింహునకుఁ దనసేవ యెంతకాల మవసరమో. అంతకాలము నామె ప్రతిదినమును విడువకుండ నాతనియొద్దనేయుండి యాతనికుపచారములు సేయుచుండెడిది. ఆతనివ్యాధి తగ్గుచున్నకొలఁదిని నామెరాకయుఁ దగ్గుచుండెను. ఆతఁడు పూర్ణారోగ్యమును బొందినప్పుడామెరాక చాలయరుదైనది ఎప్పుడో — ఒకమాఱు రెండుమాఱులు — ఆమె వచ్చునప్పుడెల్ల సాధారణముగా నస్మానుని కూడఁ దీసికొని వచ్చుచుండెను. శీతకాలమునఁ బ్రొద్దెక్కిన కొలఁదిని పెఱుఁగుచున్న మనుష్యునకు దూరముగఁ దొలఁగిపోవుసూర్యకాంతివలెనే యారోగ్యము నొందుచున్నకొలఁదిని జగత్సింహునకయేషాదూరమగుచుండెను.

ఒకనాఁటి సాయంకాలమున జగత్సింహుఁడు కోటయావలిప్రదేశమును జూచుచు గవాక్షములోఁ గూర్చుండియుం

డెను. ఆమార్గమున మనుష్యులు వ్యాపారములమీఁదనో, వినోదముకొఱకో, యటునిటు పోవుచుండిరి. వారియదృష్టముతో జగత్సింహుఁడు తనయదృష్టమునుఁ బోల్చుకొనియెను. చాలవిచారము నొందెను. ఒకప్రదేశమున గొందఱు మనుష్యులు చుట్టువారి యుండిరి వారినడుమ నొకమనుష్యుఁడో, యేదయిననొక పదార్థమో యుండెను. రాజపుత్త్రునిదృష్టియావైపునకేగెను. వారేదో వినోదము ననుభవించుచున్నారని యాతఁడనుకొనెను. వారేదో శ్రద్ధతో వినుచున్నారనికూడ గ్రహించెను. నడుమనున్నది వస్తువో, మనుష్యుఁడో, యెవ్వరో, యాతనికిఁ గనఁబడలేదు. అతఁడును గొంచెము వినోదమునొందెను. కొంతసేపటికిఁ జాలమందిచూపఱు లటనుండి వెడలిపోయిరి. అతనివేఁడుకతీరెను. ఆనడుమ పులివలెఁ జాటి యాకులపుస్తకమును చదివి వినుపించుచున్నవాఁ డొక్కఁ డుండెను ఆచదువరి యాతనివినోదమును, మఱింతయభివృద్ధిచేసెను. అతఁడు మనుష్యుఁడైన గావచ్చును. లేదా, దేవతాగ్ని వలన నాకులు దహింపఁబడియున్న తాళవృక్షమద్య్రప్రమాణమైనఁ గావచ్చును. అతఁ డంతపొడవు నంతెవర్తులమును గలిగియుండెను. కాని తాళవృక్షము మాత్ర మెన్నఁటికిని తొండమువంటి యంతనాసిను మోయఁజాలదు. అతనియాకార మెట్లుండెనో నడవడియు నట్లే యుండెను. అతఁడు చదువుచు, హస్తము, శిరసు, ముక్కు వీనితో చేయుచున్న యభినయములను జగత్సింహుఁడు వినోదముతోఁ జూచుచుండెను. ఇంతలోనస్మాన్‌ఖాన్ వచ్చెను. ఒకరికొకరు వందనములఁ జేసికొనిరి.

"తదేకధ్యానముతో గవాక్షమువంకఁ జూచుచున్నా వేమి?"

"చెట్టు తునుకవలె నేదో యిట నున్నది. నీవును జూడవచ్చును"

అస్మాన్ చూచి యిట్లు చెప్పెను.

"ఇదివఱకు మీ రెప్పుడు నీతనిని జూడలేదా?"

"లేదు"

"ఇతఁడు మీ బ్రాహ్మణుఁడే ఈతని సంభాషణ చాల నింపుగనుండును. నే నీతనిని గరమందరమునఁ జూచితిని."

రాజపుత్త్రిన కాత్రముజనియించెను. తనలో నిట్లను కొనెను. "గరమందరమున నుండెనా? తిలోత్తమనుగూర్చి యేమయినఁ జెప్పఁగలఁడేమో?"

"ఆతని పేరేమి?" అని యాతఁడాత్రముతో నడిగెను.

అస్మాన్ ఖాన్ కొంచె మాలోచించి యిట్లు చెప్పెను.

"ఆతని పేరు చెప్పుటకొంచెము కష్టము. అది యంత త్వరలో జ్ఞప్తికిరాదు గణపత్ ?—కాదు—గణపతి ?—గజపత్ ?—కాదు—గజపతి? ఇఁక నేమి ?"

"గజపతి?—ఇది వంగదేశపునామము కాదు. అయి నను నీతఁడిక్కడివాఁడే యని తోఁచుచున్నది."

"ఔనౌను ఇతఁడు వంగదేశస్థుఁడే. ఒక భట్టాచా ర్యుఁడు. ఈతని కేదో బిరుద మున్నది' ఎలిమ్—ఎలిమ్—తరువాత నేమి?"

"కాదు—కాదు. వంగదేశపుబిరుదము లెప్పుడును 'ఎలిమ్.' అని యుండును. ఎలిమనఁగా వంగభాషలో విద్య యని యర్థము. విద్యాభూషణుఁడనియో, విద్యాజిగీషుఁడని యో యుండవచ్చును."

"జానాను విద్యా—ఇంక నేదోయున్నది. ఉండుము —వంగభాషలో నేనుఁగు నేమని పిలిచెదరు."

"హస్తి."

"ఇంకను"

"కరి—దంతి—వారణ—నాగ—గజ—"

"ఆఁ! ఆఁ, అదే యాతనిపేరు గజపతి విద్యాదిగ్గజుఁడు."

"విద్యాదిగ్గజుఁడా? నేను వినినంతవఱకిట్టి బిరుదము కాదు. పేరునకును బిరుదమునకును, సరిపోయినది. నా కాతనితో మాటలాడవలయునని యున్నది."

జగపతి సంభాషణమును నస్మాక్ విసియుండెను. రాజపుత్త్రినితో మాటలాడినందువలన భయము లేదని తలంచెను.

"ఇందేమియు నుపద్రవము లేదు"

వారిరువురు నింకొకగదిలోని కేగిరి. సేవకునిచే గజపతిని బిలువనంపిరి.

తొమ్మిదవ పరిచ్ఛేదము.

దిగ్గజుని వాక్చాతుర్యము.

సేవకుఁడు గజపతిని లోపలకుఁ దీసికొనివచ్చెను. రాజపుత్త్రిఁడాతని నిట్లడిగెను.

అయ్యా! "నీవు బ్రాహ్మణుఁడవా?"

"యావన్త్యోఽస్థితో దేవా, యావద్గంగా మహీతలే. అసారేఖలు సంసారే సారం శ్వశురమందిరమ్"

జగత్సింహుఁడు వచ్చుచున్న నవ్వు నణంచుకొని యాలసికి వందనము చేసెను.

"బాబూ! * ఖోదాఖాఁ నిన్ను రక్షించుఁగాక!"

"నేను మహమ్మదీయుఁడను గాను. హిందువుఁడను"

"ఈతడు మోసగాఁడు. తప్పక యవనుఁడే. నన్ను మోసము చేయ యత్నించుచున్నాఁడు. ఇందుల కీతని కేదో యుద్దేశముండి యుండును. లేనిచో నన్నిందులకు లోపలికిఁ బిలిపించును.?" విచారముతో ఓఘనతగల ♦ ఖాన్ బాబూ! నేను నిన్నెఱుంగుదును. నేను మీయన్న మేతిని బ్రతుకుచున్నాఁడను. నన్నవమానింపకుము. నేను మీసేవకాను సేవకుఁడను"

జగత్సింగాతని చిక్కును గ్రహించి యిట్లనెను.

---

* ఖోదా= దేవుఁడు; ఖాన్=బియదు. దేవునకు బియదుండదు. ఇతనికి వచ్చియురాని హిందూస్థానభాష. అందుచే నిట్లనియెను. పాఠకులారా! విద్యాదిగ్గజుని తప్పుపట్టకుఁడు.

♦ ఇదియును తప్పుమాటయే విద్యాదిగ్గజుని యంతవాఁడిట్లన్నాఁడు.

"నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు. నేను రాజపుత్రుఁడను. నీవు నాయెడ నుపయోగించుభాషయుక్తమైనదికాదు. నీ పేరు గజపతివిద్యాదిగ్గజుఁడా?"

దిగ్గజుఁడు తనలో నిట్లు యోచించుకొనెను. "హా! ఇదిగో! ఇతడు నా పేరునుగూడ నడుగుచున్నవాఁడు. నాకీతఁడేమికష్టమును దెచ్చి పెట్టనున్నాఁడో! భగవంతునికే యెఱుక" "సాహేబుగారూ! నాపైదయఁజూపుఁడు (చేతులు జోడించి) నేనొకబీదబాపఁడను. మోకరించి వేడుకొనుచున్నాఁడను? నాపై దయయుంచుఁడు" అనియెను.

జగత్సింహుఁడు బ్రాహ్మణుని యపరిమితభయమును గాంచెను. తనకార్యమునాతనివలనఁ దెలిసికొనుట యసాధ్యమనితలంచెను. అందుచే నాప్రసంగమునుమార్పుచేయఁవలెయుననునుద్దేశముతో నిట్లనియెను.

"నీచేతనున్నపుస్తక మేమి?"

"మణిపురచరిత్రము—"

నీవు బ్రాహ్మణుడవు. మణిపురచారిత్రము నేల వ్రాయుచున్నాఁడవు"

"హెమ్. హెమ్. నేనొకప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడనేకాని యిప్పుడు కాను"

జగత్సింహున కాశ్చర్యమును విసుఁగును జనియించెను.

"ఏమంటివి? నీవు గరమదరమున లేవా?"

దిగ్గజుఁ డిట్లు యోచించుకొనియెను, మరణము—దండన— నేను వీరేంద్రసింహునిదుర్గమున నుంటిననికూడ

నీతఁడెట్లుండును. నీ కేందురిని జేసినట్లే నన్నును జేయుమయా. బ్రాహ్మణుని నేత్రములవెంట బాష్పములు ప్రవహింప నారంభించెను. "ఖాన్ ప్రభూ! అనుగ్రహింపుము. ఏడ్చుచు (శక్తికొలది చేతులనలుపుచు) నేను ప్రార్థించుచున్నాఁడను. నేను నీసేవకుఁడను. నన్ననుగ్రహింపుము"

"నీకు మతియున్నదా?"

"చిత్తము. మహాప్రభూ! ఉన్నది. నేను నీసేవకుఁడను. నీవాఁడను"

"నీకు భయము లేదు. నీపుస్తకమునఁ గొంతభాగము నాకుఁ జదివి వినిపింపుము"

బ్రాహ్మణుఁడు పుస్తకములోని పద్యభాగము నీడ్చుచుఁ జదువుచుండెను. ఆతని నేత్రము లింకను బాష్పావృతము లయ్యే యున్నవి. ఆతని కంఠధ్వని యప్పుడేడ్చుచుఁ జదువుచున్నట్లుండెను. నాటకశాలయందుపాధ్యాయుఁడు బాలకుని పట్టుకొని నులివేయుచుఁ బాడించినట్లుండెను.

కొంతసేపు చదివినపిమ్మట రాజపుత్త్రి యిట్లడిగెను.

"నీవు బ్రాహ్మణుఁడవై యుండియు మణిప్పురి చారిత్రము నేలచదువుచుంటివి?"

"నేను మహమ్మదీయులలోఁ గలిసిపోయితిని"

"అదెట్లు?"

"మహమ్మదీయబాబులు కోటలోఁ బ్రవేశించినప్పుడు వారు నాతోనిట్లనిరి. 'బ్రాహ్మణుఁడా! రమ్ము. కులభ్రష్టుఁడవు కమ్ము' పిమ్మట వారు నన్నీడ్చుకొనిపోయి కోడిపలో (పులావు) ను దినుమని నిర్బంధించిరి"

"పలోయన నేమి ?"

"స్వచ్ఛమయినపాలలో నుడికిన యాతపబియ్యము."

అతని యభిప్రాయమును రాజపుత్రుఁ డుగ్రహించెను.

"తరువాత ?"

"వారు నాచే కల్మి చదివించిరి."

"కల్మాయా ? తరువాత"

"వారు నాతో 'నీవు మహమ్మదీయుఁడ వైతివి' అని చెప్పిరి. అప్పటినుండియు నేను మహమ్మదీయుఁడను"

"కోటలోని తక్కినవారో ?"

"తక్కినబ్రాహ్మణుల నందఱను నావలెనే చేసిరి"

రాజపుత్రుఁ డస్మాన్ ముఖముపై దృష్టి నారించెను. లోపల నణఁగియున్న యాతని యాగ్రహము నస్మాన్ గ్రహించి యిట్లు చెప్పెను.

"రాజచంద్రా! ఇందుపద్రవ మేమున్నది? మహమ్మదీయమత మొక్కటియే నిజమయినదని మేము నమ్మినారము. ఏమార్గము చేనైన నామతమును వ్యాపింపఁజేయుట పుణ్యమే కాని పాపముకాదని తలంచితిమి."

జగత్సింహుఁ డాతని కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయ లేదు.

"విద్యాదిగ్గజా!"

"నన్ను సాహేబుదిగ్గజా! అని యనుగ్రహింపుము."

"అట్లే. సాహేబుజీ! కోటలో నుండెడి తదితరులను నీవేమైన నెఱుఁగుదువా ?"

జగత్సింహుని యభిప్రాయమును గ్రహింపవలయునని యస్మాన్ ఖానాత్రిముఁ జెందుచుండెను.

"అభిరామస్వామి పాఱిపోయినాఁడు."

అతని కేదైనఁ దెలిసియున్నచో నిఁక స్పష్టముగఁ జెప్పునని జగత్సింహుఁ డనుకొని యిట్లడిగెను.

"వీరేంద్రసింహుఁడో?"

"నబా బాతని శిరచ్ఛేదము చేసినాఁడు"

జగత్సింహునిముఖ మెఱ్ఱవారెను. అస్మానుతో నిట్లనియెను,

"ఆతఁ డేమి చెప్పినాఁడు? బ్రాహ్మణుఁ డసత్యము చెప్పెనా?"

"వీరేంద్రసింహుని విచారణచేసి రాజద్రోహి యని స్థిరపఱచి వధించినారు."

రాజపుత్త్రుడు నేత్రము లగ్నిగురియుచుండ నిల్లనెను.

'నేను నిన్నొక్కమాట యడుగవలసియున్నది. ఆపని నీసమ్మతముమీఁదనే జరిగినదా?'

'లేదు. నాయాలోచనకుఁ బ్రతికూలముగ జరిగినది.'

రాజపుత్త్రు డేదియో యాలోచించుచుండెను. ఆసమయమున నస్మాను దగ్గఱనతో "నీవు పోవచ్చును" అనియెను. ఆతఁడు వెడలిపోనుండెను. జగత్సింగాతనిచేయి పట్టుకొని యాఁపి యిట్లనియెను.

"ఇఁక నొక్కమాట. విమల యెటనున్నది?"

బ్రాహ్మణుఁడు నిట్టూర్పు విడిచెను. కొంచెమేపు పూడవచ్చెను.

"విమల యిప్పుడు నబాబుగారి యుంపుడుకత్తెగా నున్నది."

రాజపుత్త్రుఁడు మరల నస్మానవంకఁ జూచి యిట్లనెను

"ఇదియునిజమేనా?"

అస్మానాతనికిఁ బ్రత్యుత్తర మీయక దిగ్గజునితో "నీ వింకను నెందులకున్నావు? పొమ్ము" అనియెను.

జగత్సింహుఁడు బ్రాహ్మణుని హస్తమును బట్టుకొనెను. ఆతఁడు చేయిని విడిపించుకొనలేకపోయెను. అట్టె నిలువబడియెను.

"ఇఁకనొకనిమిష మాఁగుము. అయిపోయినది. ఒక్కమాట ఇఁకనొక్కమాట! తిలోత్తమ?"

"తిలోత్తమకూడ నిప్పుడు నబాబుగారియుంపుడుకత్తెయే. వారిరువురు నిప్పుడు మహాభోగముల నందుచు నెమ్మదిగ నున్నారు."

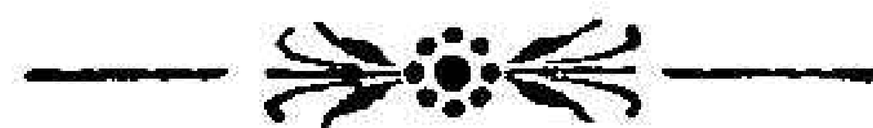
రాజపుత్త్రుఁడాతనిహస్తమును ద్రోసివచ్చెను. ఆతఁడు పుడమలమీఁద నడచుచు నదృశ్యమైపోయెను.

అస్మాన్ ఖాన్ సిగ్గుపడియెను. మెల్లగ నిట్లనియెను.

"నేను కేవల ముద్యోగస్థుఁడనే."

"నీవు రాక్షసోద్యోగస్థుఁడవు."

పదియవ ప్రకరణము

మాధురీవిగ్రహమా ! తొలగిపొమ్ము.

జగత్సింహుని కారాత్రి కంటిపై తెప్పపాటు లేదని వేఱుగఁ జెప్పఁబనిలేదు. అతని శయ్యపై నపరిమితముగఁ దేళ్ళు, జెఱ్ఱులు ప్రాఁకుచున్నట్లుండెను. పరితాపాగ్నిచే హృదయము దహింపఁబడుచుండెను. పతిలోత్తమ మరణించె నేని నిఁక నీలోకమున తాను మనియుండుట దుస్సహమని యదివఱకాను దలంచెనో యాతిలోత్తమ యింకను జీవించియుం డుటయే జగత్సింహునకు విచారకారణమయ్యెను.

అది యెట్లు ? తిలోత్తమ యింకను జీవించియున్నది. అట్టిమృదుకుసుమమును, అట్టిదివ్యమాధుర్యమును, అట్టిస్నిగ్ధ ప్రకాశమును జగత్సింహుని వీక్షణ మెటుదిరిగిన నట దర్శన మొసంగెడునట్టి సుకుమారగాత్రిమును, అట్టికోమలతనువల్లిని అట్టితేజోనిధిని. మృత్యుదేవత తన కడుపునఁ బెట్టుకొనఁ గలదా? ఈభూమి—ఈవిశాలమహీతలము—ఆకోమలగాత్ర చిహ్నములనైనఁ గలిగియుండదా? ఎంతవిచారకరమైన విష యము ? ఎంత దుస్సహమైన సమయము ! జగత్సింహుని నేత్రములనుండి యందుగువృక్షములనుండి పాలుస్రవించునట్లు బాష్పములు స్రవించుచుండెను. తత్క్షణమే నరకసదృశమగు కటులూఖానుని భోగభవన మాతని హృదయమున కెట్టయెదుటఁ గన్పట్టెను. ఆశిరీషపుష్ప మాదుష్టాత్ముని పక్క నుండఁజూ చెను. అతని హృదయ మగ్నిపర్వతమువలె మండుచుండెను.

ఏలావణ్యరాశియొక్క రూప మాతనిహృదయాంతరాళమున ప్రతిష్ఠితమై ప్రకాశించుచుండెనో యట్టి తిలోత్తమ యిప్పుడు పఠానులయంతఃపురవాసిని యయ్యెంగదా! ఆహా!

రాజపుత్త్రునకిఁక నట్టిరూపమునం దనురాగముండునా క్షత్త్రియ కులాలంకార మగు నాపౌరుషశాలి తనహృదయమునుండి యట్టివిగ్రహమును జించిపాఱవేయుట కిసుమంతయైన సంశయించునా?

ఆవిగ్రహము జగత్సింహుని హృదయక్షేత్త్రమున బాగుగా వేళ్ళుపాఱియున్నది. వేళ్ళతోఁ బెఱికి పాఱవేయవలయునన్న హృదయముకూడ పెల్లగిలిపోవలయునుగదా! అట్టి మనోహరరూపమును శాశ్వతముగ నెల్లు వెడలఁగొట్టివేయఁగలఁడు! అది యాతనికి సాధ్యమగునా? కలఁతఁజెందిన యాతనిహృదయమున జ్ఞాపకశక్తి కలిగియున్నంతవఱకు రక్తమాంసములు శరీరము నాశ్రయించియున్నంతవఱ కారూప మాతని హృదయాత్మలపైఁ బ్రభుత్వము నెఱపుచునే యుండును.

ఇఁక మనశ్శాంతినిగూర్చి చెప్పనవసర మేలేదు. కలఁతజెందిన యీయాలోచనలమూలమున నాతనికి వివేచనాశక్తి లేకుండఁబోయెను. జ్ఞాపకశక్తి క్షీణింపనారంభించెను. తెల్లవారుసమయ మయినది. శిరసును చేతిలోనుంచుకొని కూర్చుండియుండెను. బుద్ధి యూఁగులాడుచుండెను. ఆలోచనాశక్తి యంతయు నశించిపోయెను.

ఆతఁడట్లే చాలసేపు గూర్చుండియుండుటచే శరీరము నొప్పియెత్తెను. విస్తారమగు మనోవేదనచే నాతనికి జ్వరము వచ్చినట్లుండెను. ఆతఁడు గవాక్షముకడ కేగెను.

ఆతని లలాటమునకు చల్లని మలయానిలము సోఁకెను. మిట్టును నంధకారము, ఆకసమున సన్ననిమేఘము వ్యాపించియుండెను, నక్షత్రము లస్పష్టమిగ నుండెను. అక్కడక్కడ శాంతప్రకాశనక్షత్రములు వేగముగ సంచరించుచున్న పయోధరములమాటున నుండి మినుకు మినుకు మనుచుండెను. కొంచెముదూరమున వృక్షము లొండొంటితోఁ గలిసి యాకసమున నంధకారబంధురమగు భిత్తికవలె నొప్పుచుండెను. వృక్షముల నాశ్రయించి మెఱయుచున్న మిణుఁగురుపురువులు వజ్రములభాతి ప్రకాశించుచుండెను. ఎదుటనున్న సరోవరమున గగనముయొక్కయు ధరణీజములయొక్కయు ఛాయ లస్పష్టముగఁ గన్పట్టుచుండెను.

ఆరాత్రి వారిధరములకడనుండి శీతలత్వము, నపహరించిన మందమలయానిలుం డాతనిశరీరోష్ణమును గొంతవఱకుఁ జల్లార్చెను. జగత్సింహుఁడు గవాక్షముకడ శిరస్సుపైఁ జేయి నైచుకొని నిలువఁబడియుండెను. ఎడతెగని మనోవ్యాకులత్వమువలనను నిద్రలేమిచేతను నాతఁడు చాల నలసిపోయెను. మలయానిలస్పర్శమున నాతఁ డొక్కింత శాంతమునొందెను. ఆలోచనలనూ వదలివైచెను. ఉద్దేశము లొక్కింత మార్పుఁ జెందెను. ఇంతవఱకు నాతనిహృదయము నిశితమగుకటారిచే గాయపఱుపఁబడుచుండెను. ఇప్పుడదిపోయినది. దానికి బదులుగ నిరాసయనుకటారి నొప్పియెత్తించుచుండెను. కాని యీ

బాధ మునుపటికంటే కొంచెము తక్కువయినది, ఆశ విడిచి పెట్టుటయే బాధగనుండెను. నిరాశ యొక్కమూలు హృదయమున స్థిరపడెనేని బాధయంత యధికముగ నుండదు. దెబ్బ తగిలినప్పుడే బాధయధికము. గాయము చాలకాలమునుండునదియైనను సంతకష్టముగా నుండనేరదు. అతఁడు నిరాసచే మాత్రమే కొంచెము బాధపడుచుండెను. నక్షత్రవిహీనమై యంధకారబంధురమైన యాకసమువంక వీక్షించెను. పిదప బాష్పావృతలోచనుండై నక్షత్రవిహీనమైన యంధకారబంధురమైన తన హృదయాకాశమునుజూచెను. ఆతనిజ్ఞాపకశక్తి క్రమక్రమముగ మెల్లగ మరల రాఁదొడఁగెను. ఆతనిబాల్యము, యౌవనము నందలిసంతోషము అన్నియు నతనిహృదయమునకు గోచరమయ్యెను. ఆతఁడాలోచనలలో మునిఁగి క్రమక్రమముగ నవసుఁడై పోయెను. శరీరము చల్లపడియెను. ఆయాసముచే నింద్రియజ్ఞానము క్రమక్రమముగఁ దగ్గిపోయెను. గవాక్షమును బట్టుకొని యాతఁడు నిద్రవోయెను.

నిద్రలో నాతఁ డొకస్వప్నముం గనియెను. అది చాల బాధాకరమైనది. మిక్కిలికలవరమును గలుగఁజేయునది. నిద్రలోనే యతని కధికాగ్రహము కలిగెను. ఆతఁ డత్యంతవేదన నొందుచున్నట్లు ముఖము సూచించుచుండెను. పెదవులు కంపించుచుండెను. లలాటమున స్వేద ముదయించెను. పిడికిళ్ళు దృఢముగ ముడుచుకొనిపోయినవి.

ఆతఁ డులికిపడిలేచెను. తొందరతో నడువ నారంభించెను. ఆతఁ డిల్లెంతగా బాధపడుచుండెనో వ్రాయుటకు నాకుఁ జాలకష్టముగ నున్నది.

ఉదయసూర్యకిరణములచే నాగదిగోడలు ప్రకాశించుచున్నవి. తుదకు జగత్సింగు భూమిపైఁబడి నిద్రపోవుచుండెను శయ్యలేదు. తలగడ లేదు.

అస్మానుఖానువచ్చి యతనిని లేపెను. వందనమొనర్చి యుత్తరమొకటి రాజపుత్త్రున కిచ్చెను. అతఁ డదియేమియు ననకుండఁ గైకొని యస్మాన్ వంక వీక్షించెను. రాజపుత్త్రుని హృదయము పరిభ్రమించుచున్న దనియు నిప్పుడే విషయమును మాటలాడ నదనుగాదనియుఁ దలంచి యస్మానిట్లనియెను. "రాజోత్తమా! నీవిల్లుక్రిందపరుంటివేమని నేనాశ్చర్యబడను ఈయుత్తరమును నీకందఁజేసెద నని వ్రాసినవారితో వాగ్దత్త మొనర్చియుంటిని ఇఁక దీనిని దాఁపఁ బనిలేదు. ఇంతవఱకును నేకారణముచే నీకు దీనిని నేనీయలేదో యదియంతయు నీకుఁ దెలిసిపోయినది, అందుచే నీయుత్తరమును నీకడ విడిచి వైచెదను. నావకాశము గలిగినప్పుడు చదువుము. నేను మరల సాయంకాలము వచ్చెదను. ప్రత్యుత్తరము వ్రాయ నిచ్ఛకలదేని వారికది పంపెదను."

ఇట్లు చెప్పుచు నుత్తరము నాతనికిచ్చి యస్మాన్ వెడలిపోయెను. రాజపుత్త్రుని హృదయము మరల యథాస్థితికివచ్చెను, ఒంటరిపాటున నాతఁ డాయుత్తరమును మొదటినుండి తుదవఱకుఁ జదివెను. అగ్నిని జేసి ఉత్తరము నందువైచెను. అది మండుచున్నంతసేపును నాతఁడు దానివంకఁ జూచుచుండెను. పూర్ణముగ దహింపఁబడినది. రాజు తనలో నిట్లనుకొనెను

జ్ఞాపకశక్తి నిగలిగించు నీయుత్తరమును జ్వాలలకర్పించి కృతార్థుడనైతిని. పరితాపాగ్నిచే జ్ఞాపకశక్తి కూడ దహింపఁబడును. కాని, యది దీనివలె భస్మమయిపోదేమి చెపుమా?

పిదప నాతఁడు ప్రాతఃకాలోచితకృత్యముల నిర్వర్తించి భగవత్ప్రార్థనముఁ జేసెను. వినయపూర్వకముగ వందనమొనర్చి చేతులుజోడించి పైకి దృష్టిసారించి యిట్లనియెను. భగవానుఁడా! తండ్రీ! నీసేవకుని బరిత్యజింపకుము. నేను రసపుత్రవీరున కనుగుణముగ వర్తించెదను. నేను నీయనుగ్రహమునమాత్రమే వేఁడుచున్నాఁడను, జాతివిహీనుఁడగు నానీచుని యుంపుడుకత్తెను నాహృదయమునుండి త్రోసివైచెదను. ఈప్రయత్నమునఁ బ్రాణమును గోలుపోయితినేని నిన్ను లోకాంతరమున సేవించెదను. మనుష్యుఁడు చేయఁదగినదంతయుఁ జేసితిని. ఇంకను చేసెదను. ఓసర్వహృదయపరిశీలకా! నా యాత్మకుహరాంతరాళమును బరిశీలింపుము. ఇంకను దిలోత్తమకొఱకుఁ బరితపించెదనేమో చూడుము. ఇంకను నామెసందర్శనాభిలాష కలదేమో పరికింపుము. స్మృతిమాత్రము నిరయాత్మకమైనది. అది యింకను నన్ననవరతము బాధించుచునే యున్నది. నామనోరథమును విసర్జించివైచినాఁడను ఈజ్ఞప్తి నెప్పటికి రాకుండఁ ద్రోసివేయఁజాలనా? తండ్రీ! నాపై దయఁ జూపుము. లేనిచోఁ గ్రూరతమమగు నాస్మృతి నన్ను పేరు లేకుండఁ గడతేర్చివేయును.

ఆతనిహృదయమునుండి యాయాకారమదృశ్యమయ్యెను. తిలోత్తమా! పాపము నీవు బాలికవు. నేలపైఁబడియుండి నీవేమి తలపోయుచున్నావు? దేనివెలుఁగును నమ్మకొని నీవి

విపదంధకారమునుండి వెలువడ నత్యాత్రముతో నిరీక్షించుచుం టివో యానక్షత్ర మింక నీకుఁ బ్రకాశ మొసఁగదు. దేని నూత కోలగ నమ్ముకొని యీమహాకల్లోల విపదంబుధినుండి ప్రాణము నుద్ధరించుకొనఁదలఁచితివో యాపలక నీచేతినుండి జారి పోయినది. దేన నిడి నీమనోరథముల నెల్ల నీవివత్సముద్రము నుండి గట్టెక్కించుకొనఁ దలఁచితివో యానావ యడుగంటి నది.

పదునొకండవ ప్రకరణము

స్థలము మార్చుట.

చెప్పినప్రకార మస్మాన్ ఖాన్ సాయంకాలమున వచ్చి యిట్లనియెను.

'రాజకుమారా! ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెదవా?'

రాజపుత్త్రిఁ డుత్తరమును వ్రాసి యుంచెను. అదియూ తని చేతికిచ్చెను. అస్మాన్ ఖాను దానినిగ్రైకొని యిట్లు చెప్పెను

'ఈకోటలో నివసించువా రెవ్వరైన మఱియొకరికుత్తర మంపు నెడల మొదట నందు వ్రాసినయంశములు మాకు సమ్మ తముగ నుండినఁగాని పంపుట కంగీకరింపవలనుపడదు. ఇట్ల న్నందులకు మన్నింపుము.'

జగత్సింహుఁడు విచారముతో నిట్లనియెను.

"'ఆవిషయమును నాతోఁ జెప్ప నేల? నీవు చదివి యిష్ట ముండె నేని పంపుము"

అస్మానుత్తరమును విప్పి యిట్లు చదివెను.

'దురదృష్టవంతులారా! నీవిన్నపమును మఱపుఁజెందను. కాని, నీకు నీనాథునియందు నిశ్చయముగఁ బ్రేమకలదేని నీవాతనితోఁగూడఁ బోవలసినది. తన్మూలమున నీపేరునకు సంభవించిన కళంకము నశించిపోఁగలదు.

"జగత్సింహుఁడు."

ఉత్తరము చదివినపిమ్మట నతఁడిట్లనియెను.

'రాజోత్తమా! నీవు చాలకూరుఁడవు'

'పఠానులకంటె నధికకూరుఁడను గాను.'

అస్మాన్ మొగ ముఱ్ఱనడియెను. కొంచెము కఠినభావముతో నిట్లనియెను.

'మొత్తముమీఁద పఠానులు నీవిషయమున నంతనీచముగ బ్రవర్తింపకపోయి యుండవచ్చును.

జగత్సింహునకు లజ్జాక్రోధము లినుమడించెను. "నా విషయమయి నేను చెప్పలేదు. నీవు నన్నుఁ జాలదయతోఁ జూచుచున్నాఁడవు అది నిశ్చయము, నీవు నన్ను చెఱపట్టినను నాప్రాణములను గాపాడితివి. నీసైనికులను నాశనముసేయుచుండిన నన్నికఠినవ్యాధినుండి యారోగ్యమునొసంగి కాపాడితివి. సంకెలతోఁ గారాగృహమున నుండుటకు బదులుగ, నలంకరింపఁబడిన దివ్యభవనమునం దుండుటయు నీయనుగ్రహవశమున నే. పాపము! ఇంతకంటె నీవేమిచేయఁగలవు? కాని, నేజెప్పిన దేమియన—నన్ను నీవు ఋణస్థునిగ నొనర్చితివి, సౌఖ్యమొసంగుచుంటివి. కాని. ఈసౌఖ్యముయొక్కయు

ద్దేశ మేదియో నాకు తెలియకున్నది. నేను ఖైదీనైనచోఁ జెరసాల కంపుము. కృపయునెడి యీవలనుండి నన్ను విడిపింపుము. ఖైదీని గానిచో నీబంగారుపంజరమున నన్నుంచిన లాభ మేమి?'

"చెడుగున కంతతొందరపడెద వేల? చెడుగును రమ్మని యాశ్రయింపనక్కఱలేదు. దానంతట నదియే వచ్చును"

"రాజపుత్త్రిలు సుకుమారపుష్పశయ్యనుండి తరలి జాతినేలఁబరుండుట దురదృష్టముగా భావింపరు?"

"దురదృష్ట మొక్క జాతిశయ్యకంటె నధికబాధాకరము గానేరదేని దానినిగూర్చి యంతగా విచారింపఁబని లేదు"

రాజపుత్త్రిఁ డాస్మానునివంకఁ దీవ్రముగఁజూచెను.

"కటులుఖానుని నేను శిక్షింపలేకపోయినప్పుడు నాకు తలవరియొక్క ఖడ్గమయినను నంతబాధాకరము కాదు"

"జాగ్రత! జాగ్రత! పఠానులు వదరుబోతులుకారు"

జగత్సింహుఁడు తిరస్కారపూర్వకముగ నవ్వుచు "సేనాధిపతీ! నీవు నన్ను బెదరించెదవా? అందెన్నటికిని నీకు జయముగలుగదు" అనియెను.

"మనమిరువురము నొకరినొకర మెఱుఁగుదుము. ఇఁక వాగ్వ్యయముతోఁ బనియేమి? నేను నీతో నొకపనియుండి వచ్చితిని"

రాజపుత్త్రిఁడాశ్చర్యపడి.

"ఏమిపని? చెప్పుము" అనియెను.

"నేను కతుల్‌ఖానుని యాజ్ఞానుసరణి మూలలాను మన్నాఁడను సహింపుము."

"మంచిది"

"పఠానులును రాజపుత్త్రులును బోరాడుచుండుట యిరువురకును హానికరమే"

"పఠానులను వేళ్లతోఁగూడఁ బెఱికి పాఱవేయవలయునని మా యాశయము"

"నిజమే కాని, మమ్ములను నాశనముచేయునప్పటికి మీరుగూడ నాశనము కావలసియుండునుగదా! ఆలోచింపుము. గరమందరమును జయించినవారు కేవలము బలహీనులేకదా! అది నీవే యెఱుంగుదువు"

జగత్సింహుని పెదవులపైఁ గొంచెము హాస ముదయింప "వారి నైపుణ్యమును నేనంగీకరింతును" అనియెను.

"నా యభిప్రాయ మాత్మశ్లాఘనముకాదు. పఠానులు చక్రవర్తిఁ గత్తిగట్టి పోరాడుచు నోరిస్సాలో నివసించుట దుర్ఘటమే. కాని, చక్రవర్తి మాత్రము వారల నెన్నఁడును లోఁబఱచుకొనఁజాలఁడు. జాతీయాభిమానముతో మమ్ము నిందింపకుము. రాజకీయవిషయముల నీవును ప్రవీణుఁడవు. ఢిల్లీకిని నోరిస్సాకును నెంతదూరముండెనో యోచింపుము. మానసింహునిమూలముగ పఠానుల నాతనికి వశ్యులుగఁ జేసికొనుట చక్రవర్తికి సులభమే యనుకొమ్ము. కాని యొరిస్సాలో వారి ధ్వజ మెంతకాలము నిలువఁగలదు? ఆతఁడు వెనుకకు మరలినతోడనే యొరిస్సాలోని చక్రవర్తి స్వాస్థ్య

ములన్నియు పఠానులు మరల స్వాధీనము చేసికొనఁగలరు. అక్బరింతకుపూర్వమీ దేశమునుజయింపలేదా? పఠాను లెంత కాలము కష్టమునుజెల్లించిరి ? మరల నిప్పుడాతఁడొరిస్సాను జయించెనేని ఫలితముకూడ మరల నట్లే యుండును. ఇఁక నొకపర్యాయమాతఁడు సైన్యముల నంపవచ్చును. రాష్ట్రి మును జయింపవచ్చును. కాని పఠానులు యథాప్రకారము మరల స్వతంత్రులు కాఁగలరు. పఠానులు వంగదేశీయులు కారు. అదిమాత్రము జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము. వారెప్పుడును నెవ్వరికిని మోకరించువారు కారు. తుదకొక్కపఠానుని దేహ మున నూపిరియున్నను నొరిస్సా చక్రవర్తి స్వాధీనముకాదు. కాదు నిశ్చయము. అట్టియెడ పఠానులయొక్కయు, రాజ పుత్రులయొక్కయు, రక్తముతో నీభూమిని తడుపుటవలన నగులాభమేమి?"

"అయిన నీయభిప్రాయమేమి?"

"నాయుద్దేశ మేమియులేదు. కాని యుద్ధమును విడిచి సంధిచేసికొనవలయునని మాప్రభువుగారి యుద్దేశము"

"ఏవిధమయిన సంధి?"

"ఆవిషయమున మన మిరువురము నాలోచింతము వంగదేశములో కటులుఖానుని యాధీనమందున్నప్రదేశము లను విడిచిపెట్ట సిద్ధముగానున్నాఁడు. అక్బరును, ఒరిస్సాపైఁ గల యధికారమును విడుచునట్లు చేయుము. ఒరిస్సానుండి యాతని సైన్యములఁ దీసికొనిపోవలయు. రణసంబంధమేమియు గలుగకుండఁ జేయవలయు. ఈయొడంబడికవలన నాతనికి రవంతయైన నష్టములేదు. పఠానులకే నిశ్చయముగ కొంత

నష్టము కలదు. మాప్రయత్నములవలన సంపాదించిన రాష్ట్రము మేము వీడిపోవుచున్నాము. చక్రవర్తి కట్టిదేమియు లేదు. ఏది యతనిదికాదో యట్టి యొరిస్సానుండి మాత్రమే వెడలిపోవుచున్నాఁడు ”

“ఇది బాగుగనేయున్నది. కాని, ఈవిషయము నాతో నేల ప్రసంగించెదవు? రణముచేసినను, సంధిచేసినను మహారాజు మానసింహుఁడు చేయవలయును. కావున నాయన కడకు రాయబారిని పంపుఁడు.”

“మే మట్లొనర్చితిమి. కాని, మా దురదృష్టవశమున నెవఁడో మేము మీప్రాణములఁ గైకొంటిమని యాతనికిఁ దెలియఁ బఱచినాఁడు. అందుచే నాతఁడు విచారాగ్రహము లతో నుండి సంధియొనర్చుటకు సమ్మతింపలేదు. మారాయబారి యెంతనమ్మించినను నాతఁడు నమ్మలేదు. నీవు సముఖమున నీపద్ధతుల నాతనికిఁ దెలిపితివేని తప్పక యంగీకరించును.

రాజపుత్త్రిఁ డస్మాన్ మొగముపై దృష్టి నిలిపి యిట్లనియె.

“నిష్కపటముగ మాటలాడుము. నాహస్తలిఖితమును మహారాజు నమ్మవచ్చును. ఉత్తరము వ్రాసినఁ జాలదా? నన్నే వెళ్ళుమనెద వెందులకు?”

“విషయ మిది. మహారాజు మాబలమును బాగుగ నెఱుఁగఁడు. అందునుగూర్చి మీరాయనకు నచ్చజెప్పుటకుఁ దగినవారింట. మీరు మధ్యవర్తిగనుండిరేని కార్యము చక్కఁ బడునని మాయాశ. ఉత్తర మంతపనిచేయఁజాలదు. ఇంతే

గారి మిమ్ములను విడిచిపెట్టుటయే సంధికి మొదటికారణము. అందుచే నీసంధికి మీరు యత్నముసేయవలయు నని నవాబు గారి యుద్దేశము."

"మాతండ్రిగారికడ కేగుటకు నాకభ్యంతములేదు."

"అందులకు నేను చాలసంతసించితిని. కాని నాదొక్క మనవియున్నది. మేమనినట్లు సంధి కుదురదేని మీరు మరల మాకోటలోనికి వచ్చెదమని వాగ్దత్త మొనర్పవలయు."

"వాగ్దత్తమొనర్చినంతమాత్రమున నేను మరలివచ్చె దనని మీకు నమ్మకమెట్లు?"

"మాకు నమ్మకమున్నది (చిఱునగవుతో) రాజపుత్త్రులసత్యమాడ రనువిషము మందఱెఱింగినదియే"

"మంచిది. నాతండ్రిని జూచినవెంటనే నేనొక్కఁడను మరలఁ గోటలోనికి వచ్చెదను."

"ఇంక నొకవాగ్దత్త మొనర్పవలయు. దానితో మాకుఁ గావలసినవన్నియుఁ బరిపూర్తియగును. మహారాజును చూడనేగినప్పుడు మేము చెప్పినపద్ధతులను నీవాయనతో విన్నవింపవలయు?"

"అస్మాన్! ఈవాగ్దత్తమునుమాత్రము నేనొనర్పఁ జాలను. పఠానులను జయించుటకే చక్రవర్తి నన్ను నియమించినాఁడు. వారితో రణమొనర్చి వారిని వశ్యులం గావించుటయే నాపని. అతఁడు సంధికార్యములఁ జక్కఁబెట్ట నన్ను నియమింపలేదు. అందుచే మే మెప్పుడును నట్టికార్యములను చేయఁబోము. అట్టివిషయములను ప్రస్తావింపకుము."

అస్మాన్ ముఖమున నతృప్తియు విచారమును గన్పట్టెను.

"రాజపుత్రులకుఁ దగినప్రత్యుత్తర మిచ్చితివి. కాని, యీ కార్యము చక్కబెట్టుకున్న నీకు స్వేచ్ఛ లేదని తలంచెదెము.'

"చక్రవర్తికిని నా స్వేచ్ఛకును సంబంధమేమి? నావంటి రాజపుత్రులాతనికిఁ జాలమంది కలరు."

అస్మాన్ విచారకరమైన యాత్రముతో నిట్లనియెను.

'నా యాలోచనను గ్రహింపుము. నీ ప్రస్తుతోద్దేశమును బరిత్యజింపుము'.

"ఏల?"

'నీవీ కార్యమును నిర్వహింతువను నమ్మకముతో నవాబు నీయందిట్టి దయావాత్సల్యములఁ జూపియున్నాఁడు. నీ వాతని యభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తించితివేని నాతఁడు నీయెడఁ జాలక్రోధము వహించును.'

'మరల బెదరించుచుంటివా? ఇంత కొక్క నిమిషము నకుఁ బూర్వము నన్నుఁ గారాగృహమున కంపుదుని నిన్న డిగియుండ లేదా?'

'పసుచవాఁడవు. నీకేమియుఁ దెలియదు, నవాబు నీ యెడఁ దృప్తుఁడయ్యెనేని నది నీకు చాల నదృష్టము.'

రాజపుత్రుఁడు ముఖము చిట్లించుకొనియెను.

'ఆతని యనుగ్రహము లేకపోయిన నాకేమి కొదువ? ఏ రేంద్రసింహుని రక్తప్రవాహము నభివృద్ధినొందించెదను. ఇంతయేనా?'

జగత్సింహుని నేత్రము లగ్నిఁగురియుచుండెను.

'అయినఁ నేఁబోయెదను. నావిధిని నేను నిర్వర్తించితిని. కటుల్ ఖానునియుద్దేశము నొకదూతమూలమున నీవు వినఁగలవు' అని యుస్మాన్ ఖానననెను.

కొంతసేపటి కొకమనుష్యుఁడు వచ్చెను. ఆతఁడొక సైనికుఁడు. ఉద్యోగమున పదాతికంటె కొంచెము మధికుఁడు. ఆతనితోఁగూడ నలుగురుపదాతు లున్నారు.

'నీవు తెచ్చినవర్తమాన మేమి?' అని రాజకుమారుఁడడిగెను.

'నీనివాసస్థలమును మార్చుకొనవలయు'

'సిద్ధముగ నున్నాఁడను" అని చెప్పుచు నాతనితోఁ గూడఁ బోయెను.

పండ్రెండవ ప్రకరణము.

విచిత్రాలంకారము.

కటుల్ ఖానుని జన్మదినమహోత్సవ మతివైభవముతో జరగుచుండెను. నృత్యము, మధుపానము, హాస్యము, ఆట, పాట. దానము ధర్మములతో దినమంతయు వేడుకగా నుండెను. రాత్రి యింతకంటె నుల్లాసముగ నుండును. ఇప్పుడే సూర్యాస్తమయ మయినది. కోటయంతయు దీపములతోఁ బ్రకాశించుచుండెను. సందులు—గొందులు, కోటయంతయు

మనుష్యసంకులము. ఉద్యోగులు, సైనికులు, రాజసేవకులు, సేవకులు, యాచకులు. త్రిగుబోతులు, నటులు, వేడుగాండ్రు వేషకర్తలు, వేశ్యాంగనలు, సంగీతపాటకులు, గారడివాండ్రు ఫలవిక్రయులు, పరిమళద్రవ్యవిక్రయులు, తాంబూలవిక్రయులు, నానావిధభక్ష్యవిక్రయులు' విచిత్రవస్తువిక్రయులు, మొదలగు వారలతో దుర్గమంతయునిండియుండెను. నీవెక్కడకేగిన నక్కడనే, సంగీతము, నృత్యము, పరిమళోదకము, తాంబూలము పుష్పములు, గారడీ, వ్యభిచారమును, గాంచఁగలవు. ఈవేడుక లభ్యంతరభాగమునఁగూడ కొంతవఱకు జరుగుచుండెను నవాబుగారిపురమందిరము లింతకంటె ప్రకాశముగను నింతకంటె నుల్లాసముగను, నింతకంటె శాంతముగను నుండెను. ప్రతిమందిరమును స్వచ్ఛస్ఫటిక వినిర్మితదీపయంత్ర ప్రకాశితమై యుండెను. పూలకుండ్లు, స్తంభములు, శయ్యలు, కుర్చీలు, మెత్తలు, మనుష్యులు నన్నియు పరిమళమిళితకుసుమ సంభరితములై యుండెను. మందమలయానిలుఁడు కొజ్జఁగి పూల పరిమళమును మోసికొనుచు నంతటఁ గలయఁదిరుగుచుండెను. బంగారు సరిగవైచినపట్టు, నలుపు, పసుపు ఊదా ఎఱుపు వర్ణముల చీనిచీనాంబరములం దాల్చి పరిచారికా సమూహ మటునిటు దిరుగుచుండెను. వారి సువర్ణాలంకారములు దీపప్రకాశమున మెఱయుచున్నవి. పరిచారికలు కొందఱు వారి యజమానురాండ్ర నలంకరించుపనియం దుండిరి. విలాసభవనమున నీరాత్రిని నవాబు ప్రతియువతితోడను విలాసముగాఁ గాలముగడుపును. ప్రతియువిదయు నీనాఁడు వారి వారి మనోరథములఁ బొందఁగలరు. ఒకయువిద తనసహోద

రున కదోత్సాగ మిప్పింపవలయునను నభిప్రాయముతో శిరోజ ములను జక్కగ దువ్వుకొనుచుండెను. ఇంకొకతె తనకెక్కువ పరిచారికలు కావలయునని యడుగుటకై సుందరకుటిలకుంతల ముల వక్షస్థలమునఁ జక్కగ వ్రేలాడ నైచుకొనుచుండెను. వేఱొకర్తు క్రొత్తగఁ గలిగినతనయున కరణముమూలమునఁ గొంతయాస్తిని సంపాదింపవలయు నను తలంపుతో నామె మెడయును గపోలములును నెఱ్ఱగ బ్రకాశించుటకై రక్తము వచ్చునంతదనుక రాచుకొనుచుండెను. మఱియొకర్తు, ఈ నడుమ నవాబు తనకిష్టురాలగు నింకొకతె కాభూషణరాజి నిచ్చెనని యసూయనుపొంది కన్నుపొడుగున నడుగుఱెప్ప లకు కజ్జలముంచుకొనుచుండెను. ఒకపరిచారిక, యామెయజ మానురాలికి వస్త్రమును గట్టుచు పరాకున నామెదుస్తులను ద్రొక్కెను. ఆమె యజమానురాలామె దౌడపై నొక్క హస్తప్రహార మొసఁగెను. ఒకస్త్రీ శిరోజములు వృద్ధురా లగుటచే పాపము కొంచెము పలుచనగనుండెను. పరిచారిక దువ్వుటలో నవికొంతభాగ మూడివచ్చెను. అదిచూచి యా వృద్ధస్త్రీ కపోలములపై బాష్పములు ప్రవహింప నేడ్వనారం భించెను.

ఆరామమందలి స్థలపద్మమువలె, పక్షులలో మయూ రముభాతి నొకయువతీమణి యలంకరణము సమాప్తినొందించి యటునిటుఁ దిరుగుచుండెను. ఆరాత్రి యెవ్వరైనను, నెక్క డకైనను, నభ్యంతరములేకుండ సంచరింపవచ్చును. ప్రకృతి తనమాధుర్యము నంతనుఁజేర్చి యాయువిదను నిర్మించియుం డెను. కటుల్‌ఖానామె ప్రత్యవయవమునకుఁ దగిన భూషణ-

ములన న్నింటి నిచ్చెను. ఆమె మొగమున నందమునకుఁగాని, యలంకారములకుఁగాని, యామెగర్వమొందుచున్నట్లు లక్షణములేవియు గాన్పించుటలేదు. ఆమెయుల్లాసముగ లేదు. వికాసముగలేదు. ఆమెముఖము గంభీరమై శాంతముగ నుండెను. ఆమె హృదయమున నగ్ని మండుచున్నట్లు నేత్రములు సూచించుచుండెను.

ఆమె విమల. అక్కడనక్కడఁ దిరిగి తుదకొక సుందరభవనములోని కేగి లోపల తలుపుబిగించెను. ఈయుత్సవసమయమున నటనొక్కటియే దీపమున్నది. అది చుట్టును గాంతుల నిచ్చుచుండెను. ఆవలిప్రక్క శయ్యపై నఖశిఖపర్యంతమును దుప్పటమును ముసుగుపెట్టుకొని యెవ్వరో పరుండియుండిరి. విమల యాసమీపమున కేగి "నేనువచ్చితి" ననియెను.

శయ్యనుండి యులికిపడిలేచి ముఖముపైనున్న ముసుంగును దీసివైచి యామెను జూచెను. విమల యుసిగుఱ్ఱించెను. దుప్పటమునుదీసివైచి కూర్చుండెను. కాని యేమియు మాటాడలేదు.

"తిలోత్తమా! నేనువచ్చితిని" అని విమల మరల ననెను.

తిలోత్తమ మాటాడలేదు. విమలవంక తీవ్రముగఁ జూచుచుండెను.

ఆమె పూర్వమువలె నంతలజ్జావిహీతయై యుండలేదు.

వెలవెలపోవుచున్న యీవెలుతురున నప్పుడామెను జూచితివా నిజముగ నున్నవయసుకంటె పదేండ్లు పెద్దయని యనుకొందువు. శరీరము కృశించి సన్నముగ నుండెను. ముఖము వైవర్ణ్యమును పొందెను. ఆమె, మలినమైన చిన్న వస్త్రమును దాల్చియుండెను. ఆమెకడ నొక్కనగయైన లేదు. పూర్వము ధరించెడి యలంకారముల గుఱుతులుమాత్ర ముండెను.

"నేను నీతో ననినప్రకారము వచ్చితిని. మాటాడ వేమి?"

"చెప్పవలసిన దేదియో చెప్పితిని. ఇంక నేమి చెప్ప వలయు?"

తిలోత్తమ కంఠధ్వనినిబట్టి యామె యేడ్చుచున్నదని విమల గ్రహించెను. తనహస్తము నామె శిరస్సుపైనుంచి ముఖమును పైకెత్తెను. వదనమంతయుఁ గన్నీళ్ళలో మునిఁగి యుండెను. ఆబాష్పోదకములచే వస్త్రమంతయుఁ దడిసిపోయి నది. విమల యామె శిరసునుంచి పండుకొనియున్న తలగడ నంటిచూచెను. అదియును దడిసిపోయెను.

నీశకీన మీయెడ తెగని యుమ్మలికము నెంతకాల మోర్వఁగలదు.

"ఓర్వకున్న నేమి?" ఇంతకాలము సహించియున్నందు లకే నేను విచారించుచున్నదానను"

విమల మాటలాడకుండ నేడ్వ నారంభించెను. కొంత సేపటికి నిట్టూర్పు విడిచి యిట్లనెను.

"ఈరాత్రి చేయవలసిన దేమి?"

తిలోత్తమ విపుల యలంకారములనంత నయిష్టముతో వీక్షించుచు నిట్లని యను.

"అట్లాలోచించినందువలనఁ బ్రయోజన మేమి?

"బిడ్డా! నన్నుఁ దృణీకరింపకుము. కాబుల్ ఖానుని నీవు బాగుగ నెఱుంగవు. సావకాశము లేక కొంతయును, మనవిచారము పోవుటకై కొంతయు నింతకాలము మనలను వదలివైచినాఁడు. ఈవిషయము మింతకుఁబూర్వము నీతోఁ జెప్పియుంటిని. ఈదినముతో స్వేచ్ఛ పరిసమాప్తియగును. నాట్యశాల కేగనిచో మనకేమి సంభవించునో యని తలంచుచున్నదానను."

"మనకింతకన్న వేఱేమి యుపద్రవము సంభవింపఁగలదు"

"తిలోత్తమా! ఇంతలోనే యింతనిరాశఁ జెందెదవేల? ఇంకను మనకంఠమున జీవములున్నవి. మనము నిర్దోషులము. ఎంతకాలము మన దేహమునఁ బ్రాణములుండునో యంతకాలము మననిర్దోషత్వమును గాపాడుకొననగును"

"అమ్మా! అయిన నీయలంకారముల నన్నిటిఁ దీసివేయుము. అవి నాకన్నులకు విషప్రాయములుగ నున్నవి"

"విమల చిరునగవుతో బిడ్డా! నాయలంకారములను బూర్ణముగ జూడకుండ నాగ్రహ మొందెదవేమి?" అని చెప్పుచు నామె దట్టీనుండి చిన్నకటారిని దీసి చూపెను. అది యామెమస్తులతో దాచియుంచెను. అది కన్నుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచుండెను. తిలోత్తమ యులికిపడెను. చూడలేక పోయెను.

"దీని నెక్కడనుండి సంపాదించితివి?" అని తిలోత్తమ యడిగెను.

"అభ్యంతరభవనమునకు నిన్న వచ్చినకొ్రొత్తపరిచారికను నీవుచూడలేదా?"

"అవును చూచితిని. ఆమె యాపాన్మనీ"

"అభిరామస్వామికడనుండి యామెచేఁ దెప్పించితిని"

తిలోత్తమ యాశ్చర్యపడియెను. ఆమెకు గుండెలు కొట్టుకొనసాగెను. కొంచెముసేపుండి యామె యిట్లనియెను.

"ఈరాత్రి నీవేషమును మార్చవా?"

"మార్చను. నీవు నృత్యమునకుగాని సంగీతమునకుఁ గాని రావా?"

"నేను రాను"

"అయినను నిన్నొక్కతెను విడిచిపోలేను"

"తిలోత్తమ యేడ్వనారంభించెను.

"ఏడవకుము. వినుము. నీవిటనుండి దాఁటిపోవుటకు నేనొక యుపాయము నారసితిని"

తిలోత్తమ యాతురముతో విమలవంకఁ జూచెను.

విమల యస్మాన్ఖా నిచ్చిన యుంగరము నామెకిచ్చి యిట్లనెను.

"దీనిని నీయొద్దనుంచుము. ఆవినోదముల వంకఁ బోకుము. అది యర్ధరాత్రిమగువఱకును బరిసమాప్తము నొందదు. అంతవఱకును నేను పఠానునకు పసిగలుగఁ జేసెదను.

నేను నీసవతితల్లి నని యాతఁడెఱుంగును. సంగీతనృత్యములు పూర్తియగుదనుక నేనుండఁగా నీవు రావని మిమఁజెప్పి యాత నికి నిన్నుఁ జూడవలయుననుకోరిక కలుగకుండఁ జేసెదను. అర్ధరాత్రమయినతోడనే నీవభ్యంతర ద్వారముకడ కేగుము. అక్కడ నొకమనుష్యుఁడుండును. ఆతఁడిట్టియుంగరము నొక దానిని నీకుఁజూపును. ఏమియు సంశయింపకుండ నాతనితో నీవేగుము. నీవెక్కడకుఁ బోవలెనన్న నక్కడకాతఁడు నిన్ను గొంపోవును. అభిరామస్వామి కుటీరమునకుఁ దీసికొనిపొమ్మని చెప్పము."

అధికాశ్చర్యముచేతనోఁ అధికానందముచేతనో తిలో త్తమ కొంతసేపటివఱకు మాటలాడలేకపోయెను.

"ఇదియేమి? నీకీయుంగర మెవరిచ్చిరి?" అని చాల సేపటి కనెను

"అది చెప్పుటకుఁ జాలకథయున్నది, నావకాశముగఁ జెప్పెదను. నేఁజెప్పినట్లు చేయుటకు నీవేమియు సంశయింప కుము"

"మఱి నీవో? ఎట్లావలఁ బడెదవు?"

"ఆవిషయమున నీవు విచారమొందకుము. ఏదేని నుపా యముచే నేను విడివడియెదను. రేపటియుదయమున నిన్నుఁ గలిసికొనియెదను."

విమల తిలోత్తమ నీవిధముగ నూఱార్చెను. కాని. తిలోత్తమను గాపాడుటకయి విమల తానుపడిపడుమార్గమును వదలివైచెనని తిలోత్తమ గ్రహింపలేకపోయెను.

చాలదినములనుండి తిలోత్తమముఖమున సంతోషమే లేదు. ఈసంతోషవార్త విని యామె పరమానందము నొందెను.

"ఇంక నేఁబోయెదను" అని విమల యనెను.

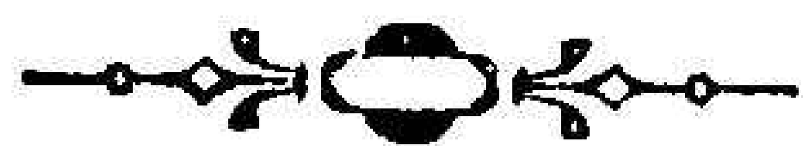
తిలోత్తమ బాష్పావృతలోచనయై గద్గదస్వరమున "ఈకోటలో నీవెఱుంగని ప్రదేశములును నీవెఱుంగని విషయములును లేవు. మనస్నేహితులు పరిచయులు నెక్కడెక్కడ నున్నారో చెప్పెదవా ?"

ఇట్టిమహాపత్సమయమునఁ గూడ నామె హృదయము నకు జగత్సింగు జ్ఞప్తియందుండె నని విమల గ్రహించెను జగత్సింహుని నిర్దయాత్మకమగు నుత్తర మామెకు చేరినది అందుఁ దిలోత్తమపేరైన నుదాహరించి యుండలేదు. విచారముచేఁ బాతాళమున కణఁగఁద్రొక్కఁబడియున్న తిలోత్తమహృదయమున కీవిషయము మఱింత విచారజనకమని యామె చెప్పక యూరకుండి యిట్లనియెను.

"జగత్సింహుఁ డీకోటలో నారోగ్యముననున్నవాఁడు"

తిలోత్తమ మాటలాడకూరకుండెను. విమల యామెను ముద్దుపెట్టుకొని వెడలిపోయెను.

పదుమూఁడవ ప్రకరణము.

అంగుళీయ ప్రదర్శనము.

విమల వెడలిపోయినపిదప తిలోత్తమ యొక్కతెయు నామె గదిలోఁ గూర్చుండియుండెను. ఆమెహృదయము విచారోల్లాసభరితమై యున్నది. దుష్టపిశాచము చేతినుండి విడివడుట కిప్పటికి మార్గమేర్పడినదను నాలోచనలు మరల మనసు నాక్రమించినవి. మొట్టమొదటఁ దన్నుఁ బ్రాణాధికముగఁ జూచుకొనుచుండుననియు నామె యనుగ్రహముననే తాను విడివడుచున్నాననియు తలంచెను. ఈయాలోచనలే యామెకుఁ దఱచుగ వచ్చుచుండెను. ఆమెమనస్సున నుల్లాస మొదవెను. నేనావలకేగినప్పుడెటకు బోవుదును? అయ్యో! నాతండ్రిదుర్గమెచ్చట నున్నది? అనియామె విచారింపసాగెను. తత్క్షణమ యామెకు బాష్పము లుదయించి కపోలములవెంటఁ బ్రసహింప నారంబించెను. ఒకటి యడంగిన నామెకు మనోవేదన కారణ మగు నింకొకయోచన జనియింపఁ దొడంగెను. రాజపుత్త్రుఁడు క్షేమముగ నుండెను. ఎటనున్నాఁడో? ఎట్లున్నాడో? అతఁడుకూడ కైదీయేనా? ఈయాలోచన మరల నామెకు బాష్పము లుదయింపఁజేసెను. అయ్యో! దురదృష్టమా! నాసమిత్త్ర మెకదా యాతఁడు కారాగృహవాసి గావలసివచ్చె! నాప్రాణముల నాతని పాదములకడ విడిచి యాతనిఋణముం దీర్చుకొనునంతటి భాగ్యము నాకలవడునా? హా! దైవమా! నేనాతని కేమియొనర్పఁగలను? అతఁడు కారాగృహమునను

డెనా? కారాగృహమున నెట్లుండునో? ఎవరును సటకుఁబోరా దా? చెఱయుం దొంటరిగఁ గూర్చుండి యేమితలపోయుచు న్నాఁడో! తిలోత్తమయను నబలయుండె నని యాతని కిప్పుడు జ్ఞప్తియుండునా? అయ్యో! ఉండకేమి? ఆతని ప్రస్తుత దురవ స్థకుఁ గారణమును నేనేకదా! ఆతఁడు నన్నెంతని దూఱుచుండె నో కదా! అదెట్లు? నేనట్లేల తలంపవలయు? ఆతనికొకరిని నిందించుట తెలియునా? ఎవరిని నిందింపలేఁడు. నిందింపలేఁడు. కాని, యాతఁడు నన్ను మఱచిపోయి యుండునేమో యని భయమగుచున్నది. లేదా, యవనాంతఃపురవాసిని నని యా తని హృదయమునుండి నన్నావలకుఁ ద్రోసివైచి యుండును. కాదు. కాదు. ఆతఁడట్లుమాత్ర మేలచేయును? ఆతనివలె నేనును దుర్గమునకై దిగఁ బట్టువడితినికదా! నన్నేల తృణీక రించును? ఆతఁ డట్లేయెంచి తృణీకరించిన నే నాతనిపాదముల పైఁబడి యిది యంతయు విన్నవించుకొనియెదను. ఆతఁడు తృ ప్తిపొందఁడా? నిజమని నమ్మఁడా? బహుశా విశ్వసించును. విశ్వ సింపఁడేని యాతనికడ నే ప్రాణపరిత్యాగ మొనర్చెదగాక! పూర్వపునారీమణు లగ్నిలోఁబడి ప్రమాణములు చేయలేదా? ఈకలియుగమున నట్టిప్రమాణములు వేవా? పోనిమ్ము. ఆతని యెదురనగ్నిఁబడిన నేమి? అయ్యో! ఆతని నెప్పుడు చూడఁగం దును? ఆతఁడు చెఱనుండి విడివడుటయెట్లు? నేను విడివడినఁ బ్రయోజనమేమి? మాయమ్మ యీయుంగర మెటనుండి తెచ్చెనదో? ఇది యాతనిని విడిపించుట కుపయోగింపదా? ఈ యంగుళీయక మాతనికంపిన నేమి? నన్ను దీసికొనిపోవుట కచట ఎవ్వరుందురు? ఆతనిమూలముగ నే నేయుపాయముల

నైనఁ గనిపెట్టఁజాలనా? అయినను నేనీవిషయమునుగూర్చి యాతని నేమని యడుగుదును? ఆ రాజచంద్రు నింకొక్కసారి చూడ నాకుఁ బ్రాప్తములేదా? ఆతనితో సంభాషించుటకు నే నేమని యవసరమిమ్మని యెట్లడుగుదును? ఆతని యెదుట నాతనిగూర్చి నా పెదవులువిప్పి యెట్లుమాటలాడుదును? ఏమి మాటలాడి యీనిర్భాగ్యహృదయముయొక్క పరితాపమును జల్లార్చెదను?

ఆమె యింకను నాలోచించుచునేయుండెను. ఇంతలో నొకపరిచారిక వచ్చెను. తిలోత్తమ యామె నిట్లడిగెను.

"ఇప్పు డెన్నిగంట లయినది?"

"పండ్రెండు కొట్టినారు"

పరిచారిక యావలకుఁబోవువఱకును తిలోత్తమ వేచి యుండెను. ఆమెదృష్టిపథమునుండి దాటినపిదప తిలోత్తమ యుంగరమును గైకొని గదినుండి బయలువెడలెను. ఆమెకు భయమధికమయ్యెను. పాదములు వడఁకుచుండెను. హృదయము కొట్టుకొనుచుండెను. ముఖము వెలవెలబారెను. ఏమి రానున్నదో! ఒక్కయడుగు వైచెను. మరల వెనుక కరిగెను. క్రమక్రమముగ ధైర్యమును దెచ్చుకొని తుద కభ్యంతర మందిరద్వారముకడ కరుదెంచెను. కోటయందున్న వారును, కొజ్జాలును, నీగ్రోసేవకులును, నంద ఉల్లాసములో మునిఁగి యుండిరి. ఎవరు నామెను జూడలేరు. ఎవరైన నొకరిద్దఱు చూచినను వారామెనుగూర్చి యాలోచింపనేలేరు. తిలోత్తమమాత్రి మందఱును దన్నుగుర్తించిరనియే యనుకొనియెను

ఎట్లయిన నేమి ధైర్యమును దెచ్చుకొని ద్వారముకడ కేగెను. ద్వారపాలకులు మధుపాన మత్తులై నిద్రించుచునో, మెలకువ గనున్నను స్మృతిలేకయో, అర్ధస్మృతితోడనో, యుండిరి. ఎవరు నామె నానవాలుపట్టలేదు. ద్వారముకడ నొక్కమనుష్యుఁడు మాత్రముండెను. అతఁడుకూడ ద్వారరక్షకుని వేషముతో నున్నవాఁడు. తిలోత్తమనుజూచి "నీకడ నుంగరమున్నదా? అమ్మా!" అని ప్రశ్నించెను. తడఁబాటుతో విమల యిచ్చినయుంగర మాతనికిచ్చెను. అతఁ డతిజాగ్రత్తగఁ బరీక్షించి తన వ్రేలినున్నయుంగర మామెకుఁ జూపెను. ఇట్లనియెను.

'అమ్మా! భయములేదు. నాతోరమ్మ'

తిలోత్తమ తొందరగ నాతనితోఁ జనియెను. అభ్యంతరమందిర ద్వారపాలకులవలెనే ప్రమత్తులై యితరద్వార రక్షకులు నుండిరి. ఆరాత్రి ద్వారము లన్నియుఁ దీసియున్నవి ఎవరును వారినేమియు ననలేదు. ఎన్నియోద్వారములు, ఎన్నియోభవనములు, ఎన్నియోప్రదేశములు దాఁటి వారు తుదకుకోటయొక్క ప్రధానద్వారముకడ కరుదెంచిరి.

"అమ్మా! నీవెటకేగెదవు?"

విమలచెప్పినమాట యామెహృదయమున లేదు. మొదట జగత్సింహునిఁ బిలంచెను. తన్ను రాజపుత్త్రినొద్దకుఁ గొనిపొమ్మని చెప్పనుత్సహించెను. కాని యామెపూర్వవైరి యగులజ్జ యామెను నిర్బంధించెను. కంఠముకడ నాఁగిపోయెను, అతఁడు మరలనిట్లడిగెను.

"నేను నిన్నెక్కడకుఁ గొనిపోవుదును?"

ఆమె యేమియుఁ జెప్పలేక పోయెను. వివశురాలై యుండెను. హృదయము కొట్టుకొనుచుండెను. ఎందులకో యామె యెఱుంగదు. నేత్రముల దృష్టి తప్పెను. చెవులు వినఁబడుట లేదు. పెదవులనుండి యేదియో యివ్వాలకు వచ్చెను. అది యామె యెఱుంగదు అది చాల దుర్బలస్వరము. "జగత్సింహుఁడు" అని యున్నట్లాతనికి వినఁబడియెను.

"జగత్సింహుఁడు పఠానుల చెఱలో నున్నాఁడు. ఆతని కెవ్వగను బోరాదు. కాని నీవెచ్చటికిఁ దీసికొనిపొమ్మనిన నటకుఁ గొనిపోవుటకు నేను నియమింపఁబడితిని. అమ్మా! నాతోఁ రమ్మా"

అని యాతఁడనియెను. ఆతడు మరలఁ గోటలోఁ బ్రవేశించెను తిలోత్తమ యేమిచేయుచున్నదో యెటకుఁ బోవుచున్నదో, యేమియు నెఱుఁగదు. వెనుకకుఁ దిరిగి యంత్రపు బొమ్మవలె నాతనితోఁ గూడఁ బోవుచుండెను. కోటలోని యందఱు ద్వారపాలకులవలెఁ గారాగృహపాలకులు మత్తులై యుండలేదు. వారివారిస్థానముల నతిజాగ్రత్తగ నున్నారు.

"రాజపుత్రుఁ డెక్కడనున్నాఁడు" అని యాతఁడు కారాగృహపాలకు నడిగెను.

ఆతఁడు వ్రేలితోఁ జూపెను.

'ఆతడు నిద్రించుచున్నాడా? మెలఁకువగ నున్నాడా?'

చెఱసాలరక్షకుఁడు కారాగృహద్వారముకడ కేగి వ[illegible] వచ్చి యిట్లనియెను.

'మెలకువగ నున్నాఁడు. నాకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చి నాఁడు'

"తలుపుఁదీయుము." ఆతనిని జూచుట కీమె లోనికే గుము"

"అదెట్లు? అట్టియధికారము మాకులేదు"

అస్మాన్‌ఖానునియుంగర మాతనికిఁ జూపెను. కారాగృహరక్షకుఁడు దానికిఁ విధేయతను జూపి తలుపుఁదీసెను.

రాజపుత్త్రుఁడొకసామాన్యమైన మంచముపై శయనించియుండెను. తలుపుఁదీసినధ్వని విని యాతఁడత్యాశ్చర్యముతోఁ జూచుచుండెను. తిలోత్తమ తలుపునొద్దకు వచ్చెను. ముందునకుఁ బోలేకపోయెను. ఆమెపాదములు వానివిధిని నిర్వర్తించుటలేదు. ఆమె తలుపు పట్టుకొని నిలుచుండియుండెను. తిలోత్తమ చేయుచున్న యాలస్యమును జూచికూరక వచ్చినయాతఁడు.

"ఇదియేమి? ఇక్కడ నెందుల కాగియుంటివి?" అనియెను.

తిలోత్తమ యింకనుబోలేదు.

"లోపలికిఁబోవ నీకిష్టములేదేని వెనుకకు మరలుము. ఇక్కడ నాలస్యముచేయుట కిది సమయముకాదు.'

తిలోత్తమ మరలుటకు సిద్ధపడియెను. కానియట్లును చేయులేదు. ఆమె యేమిచేయఁగలదు? కూడవచ్చినవాఁడు తాలిమిలేనివాఁడు. తొందరయిచ్చుచుండెను. ఇట్లూగులాడుచు తిలోత్తమయొక్క యడుగు ముందునకుపైచెను. అట్లువెచుట యామెయెఱుంగదు. ఆమెగదిలోఁ బ్రవేశించెను.

ఆమె రాజపుత్త్రిని చూచినదో లేదో? ముందున కడుగిడలేకపోయెను. గోడపట్టుకొని తలుపునొద్ద క్రిందకు వంచి యోచించుచుండును.

జగత్సింహుఁడు మొట్టమొదట దిలోత్తమను గుర్తింపలేకపోయెను. అటకుస్త్రీ యెట్లువచ్చెనని యాలిఁ డాశ్చర్య మొందెను. ముందునకు రాకుండ నామె యటునిలువఁబడియున్నందులకు మఱింత యాశ్చర్యపడియెను. ఆతఁడులేచి తలుపునొద్దకువచ్చెను. ఆమెనుచూచి గుర్తించెను.

ఒక్కనిమిషమునకు వారివీక్షణములు కలిసికొనియెను తత్క్షణమే యామె యవనతావలోకన యయ్యెను రాజపుత్త్రిని పాదములపైఁ బడుటకుద్యమించిన ట్లామె దేహ మొక్కింతవంగెను.

ఆతఁడు కొంచెము వెనుకకుఁ దగ్గెను. తత్క్షణమునామె మంత్రబద్ధయైనదానివలె, చిత్రపుబొమ్మవలె, నిలువఁబడిపోయెను. ఒక్కక్షణము క్రింద పద్మమువలె వికసించినయామె హృదయ మిప్పుడట్లె వాడిపోయెను.

'వీరేంద్రసింహుని తనయయా?' అని రాకొమరుఁ డనెను. కటారివలె నీవాక్య మామెహృదయమును భేదించివైచెను. ఆతఁడేమనెను? వీరేంద్రసింహునితనయయనియా? ఇప్పుడు పిలువ వలసినరీతియేనా యిది? జగత్సింహుఁడు తిలోత్తమయనుపేరును మఱచిపోయెనా? ఇరువురును కొంతసేపు మాటలాడక యూరకుండిరి.

"ఇక్కడి కెందులకు ?" అని యాతఁడు ప్రశ్నించెను,

"ఇక్కడికి కెందులకు?" ఇదేమిప్రశ్న? తిలోత్తమతల తిరుగనారంభించెను. అన్నివైపులను, గది, మంచము, దీపము గోడలు అన్నియు చుట్టును దిరుగనారంభించినవి. ఆమె శిరసును గోడకుఁ జేర్చెను

ప్రత్యుత్తరము వచ్చునేమో యని రాజపుత్రుఁడు చాలసేపుచూచెను. కాని ప్రత్యుత్తర మిచ్చువారెవరు? ఇఁక వాహూశ లేదనుకొని యతఁడిట్లనియెను.

"పాపము నీవు చాల విచారించుచున్నదానవు. మరచి పొమ్ము. గతమునంతను మరచిపొమ్ము"

తిలోత్తమ హృదయమునుండి యన్నిసంశయములును పడిపోయినవి. చెట్టునుండి యెండిపోయిన యాకువలె నామె భూమిపైఁ బడిపోయెను.

పదునాల్గవ ప్రకరణము

మూర్ఛ.

జగత్సింహుఁడు ముందునకు వంగి యామెపై దృష్టి నాఁించెను. అతఁడు తన వస్త్రముతో నామెకు విసరుచుండెను. ఆమెకు స్పృహవచ్చిన లక్షణములేవియుఁ గాన్పించుట లేదు. ఆమెతోఁగూడ వచ్చినవానిని లోపలకుఁ బిలిచెను అతఁడు లోపలకు వచ్చెను.

"ఈస్త్రీ యాకస్మికముగ మూర్ఛఁజెందినది. ఈమె తోఁగూడ వచ్చిన పరిచారిక యెవరు? ఆమెను వచ్చిచూడు మని చెప్పుము."

"నేనొక్కఁడనే వచ్చితిని"

"నీవా ?" అని యత్యాశ్చర్యముతో నడిగెను.

"నేనే. ఇంకెవరును రాలేదు."

—అయిన నిప్పుడు చేయవలసిన దేమి ? ఈకోటలోని యేపరిచారికతోనైనఁ దెల్పుము."

అతఁడు వెడలిపోయెను. రాజపుత్త్రిఁడాతని మరల లోపలకుఁ బిలిచి యిట్లనియెను.

"ఇదిగో ! చూడు ! ఈవిషయమునుగూర్చి యెవరితో నైనఁ జెప్పితివా యది క్రమక్రమముగ వెల్లడియగును, ఈ యుత్సవ సమయమున నీయువిదకు పావము సాహాయ్యము చేయువా రెవరు?"

"ఔను. అదియును నిజమే. అదిగాక కారాగృహారక్షకులు మఱియొకరి నిందు రానిత్తురా ? నేనుమాత్రి మెట్లు తీసికొనిరా సాహసింతును ?"

"అయిన నేనిప్పు డేమిచేయవలయు? ఇంకొక్కయుపా యమున్నది. నీవతిత్వరితముగఁ బోయి యొక పరిచారిక చే నయేషా కీసమాచారము నందఁజేయుము."

అతఁడు చెప్పినప్రకార మామనుష్యుఁ డతివేగముగఁ బోయెను. రాజపుత్త్రిఁ డామెకు సాధ్యమయినంతవఱకు నుప చారములఁ జేయుచుండెను, అతని హృదయభావము లప్పు

డెట్లుండెనో? ఎవరు చెప్పఁగలరు? ఆతని నేత్రములబాష్పో దయమయ్యెనా? ఏమో? ఎవరు చెప్పఁగలరు?

చెఱసాలయం దాతఁడును దిలోత్తమయునే యుండిరి. ఆతఁడు చాలకలవరపడెయెను. "అయేషా కీవర్తమాన మందకపోయిన నెట్లు? అందినను నామె యేయుపాయమును జేయ లేకపోయిన? ఏమిరానున్నదో?

క్రమక్రమముగఁ దిలోత్తమకు బ్రాణములు సేరు కొనియెను. రాజపుత్త్రికకుఁ దోడనే యామనుష్యునితోఁ గూడ నిరువురు స్త్రీలు కనఁబడిరి. దూరమునుండి మేల్ముసుంగు వైచుకొని వచ్చుచున్న యా స్త్రీ లయబద్ధగమనమును మనోహరగంభీరరూపమును జూచి యయేషా పరిచారికతో వచ్చుచున్నదనియు నామె యాశాదేవతనుగూడఁ దీసికొని వచ్చుచున్నట్లుండెననియు నాతఁ డనుకొనెను వారిరువురును కారాగృహ ద్వారముకడకు వచ్చిరి. ఉంగరమును జూపిన యాతనితో కారాగృహపాలకుం డిట్లనియెను.

"వీరినిగూడ లోపలకుఁ బోనీయవలసిన దేనా?"

"అది నీయిష్టము, నేఁజెప్పలేను"

"మంచిది" అని యాతఁడు వారలఁబోరాదని యభ్యంతర పెట్టెను.

అయేషా మేల్ముసుంగును దొలఁగించి "రక్షకుఁడా! నన్నులోపలకుఁ బోనిమ్ము. నీకే దేని యిందుమూలమున నుపద్రవము వచ్చెనేని యది నాపైఁబెట్టుము" అనియెను.

అయేషాను జూచి యాతఁ డాశ్చర్యపడెను. విధేయ తనుజూపి చేతులుజోడించి "అమ్మా! సేవకు ననుగ్రహింపుము. లోపలి కేగుటకు మీకభ్యంతరమేమి?"

అయేషా చెఱసాలలోఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యెప్పుడును మందహాసము సేయుచున్నట్లే యుండును. అందు నామె నవ్వుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నదిగాని నిజముగా నామె మందహాసము సేయుటలేదు. అంధకారబంధురమైన యీ చెఱసాల కేలప్రకాశము వచ్చినది? ఇఁక నది చెఱసాలయేకాదు.

అయేషా వందనమొనర్చి రాజపుత్రున కిట్లనియె.

"రాజోత్తమా! సంగతులేమి?"

ఆతఁ డేమని ప్రత్యుత్తరమిచ్చును? క్రిందపడియున్న తిలోత్తమనుజూపెను. ఆమెనుజూచి యయేషా యిట్లడిగెను,

"ఈమె యెవరు?"

"వీరేంద్రసింహుని కుమార్తె."

అయేషా తిలోత్తమను లేవఁదీసి తనయొడిలోఁ జేర్చుకొనియెను. అటిస్థితియందయేషాగాక మఱే యేఁయువతియైన నయ్యోనేని సంకోచము నొందును. వితర్కించును. కాని యయేషా యట్లుచేయలేదు. తత్క్షణమే యీమెను లేవదీసి తన యొడిలోఁ జేర్చుకొనియెను.

ఆమె యేమిచేసినను నందముగనే యుండును. ఆమె ప్రతికార్యమును మనోహరముగఁ జేయుచుండును అమె తిలోత్తమ నొడిలోఁ జేర్చుకొనుటనుజూచి జగత్సింహుఁడును

పరిచారికయు నిట్లు తలంచుకొనెను. "ఎంత మనోహరముగ నున్నది!"

అయేషా పరిచారికచేఁ బన్నీరుబుడ్లు షర్బత్తులు మొదలయినవి తెప్పించియుంచెను. వానిచే దిలోత్తమ కుపచారము చేయించెను. తిలోత్తమకు స్పృహ కలిగినది. పరిచారిక మోము విసరుచుండెను. తిలోత్తమ కిదివఱకే కొంచెము కొంచెము స్మృతివచ్చినది అయేషా యుపచారములచే పూర్ణముగ స్మృతికలిగెను.

తిలోత్తమ చుట్టును గలయఁజూచెను. జరిగినదంతయు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. తటాలున గదియావలకు దాఁటిపోవుచుండెను, కాని మనోవ్యాకులభావమునకుఁ దోడు శరీరదార్ఢ్యము కూడ నీరసించిపోవుటచే నడువలేకపోయెను, జరిగిన విషయములు జ్ఞప్తికి వచ్చినకొలఁదిని తల తిరుగుచుండెను. ఆమె కూర్చుండెను.

ఆమె చేతిని బట్టుకొని యయేషా యిట్లనియెను.

"సోదరీ! నీవేల విచారపడియెదవు? నీవు చాల నీరసముగ నున్నదానవు. విశ్రాంతికై నామందిరమునకు రమ్మా. పిదప నీవెటకుఁ బోవలెనన్న నటకుఁ బంపెదను"

తిలోత్తమ ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. అయేషా కూడ వచ్చిన వాని నడిగి యంతయుఁ దెలిసికొనియెను. తిలోత్తమ భయపడుచున్నదని తలంచి యయేషా యిట్లుచెప్పెను.

'నీవు నన్నేల విశ్వసింపవు? నేను నీశత్రునికుమార్తెననుమాట నిశ్చయమే కాని యంతమాత్రమున నీనమ్మకము

నకు పాత్రురాలనుగాననితలంపకుము. నేను నీసంగతిని తెలిసి కొంటినని భయపడనక్కఱలేదు, ఈరాత్రిగడవకపూర్వమే పరిచారికాసాహాయ్యమున నీవెక్కడకుఁబోవలయునన్న నక్కడకుఁ బంపెదను. ఈవిషయమున నెవ్వరు నేమియు నుఱుంగ జాలరు.'

అయేషావాక్యములు చాల మధురములుగనున్నవి. ఆమె నిష్కాపట్యవిషయమున దిలోత్తమ కించుకేని సందేహము వొడమలేదు. ఇదిగాక యామెకు నడుచుటకు శక్తి లేదు. ఇఁక జగత్సింహునికడ నుండలేదు. ఏమిచేయును? అయేషా చెప్పిన ట్లంగీకరించెను.

'నీకు నడువ బలము లేదు. పరిచారికాసాహాయ్యమున వెళ్లఁగలవా? అని యయేషా యడిగెను.

తిలోత్తమ పరిచారికభుజముపై చేయివైచి మెల్లఁగ నడువనారంభించెను. అయేషాకూడ వెడలిపోవుటకు ద్దేశించి రాజపుత్రునొద్ద సెలవుఁబుచ్చుకొనఁ బోయెను. అతఁడు తన దృష్టి నామెపై సారించెను. ఏదియో యామెతో చెప్పదలఁ చుకొనిన ట్లావీక్షణమునఁ గన్పట్టుచుండెను. అయేషా యను గ్రహించి పరిచారికతో నిట్లనియెను.

'ఈయుబలను దీసికొని నీవు నాశయనాగారమునకుఁ బొమ్ము. పిదప నన్నుఁదీసికొనిపోవుటకు మరలరమ్ము.'

తిలోత్తమయుఁ బరిచారికయు వెడలిపోయిరి. జగత్సిం హుఁడు నిట్టూర్పువిడిచి తనలో 'ఇదియే కడసారివీక్షణము' అని యనుకొనియెను. తిలోత్తమ దృష్టిపథమునమన్నంతవఱ

కతఁడామెను జూచుచుండెను. తిలోత్తమ తనలో "ఇదియే కడసారిమనుజ్ఞ' అని యనుకొనియెను. జగత్సింహుఁడు కనబడునని తోఁచినంతవఱకు ఆమె వెనుకకుఁదిరిగి చూడలేదు. ఆమెతిరిగి చూచినప్పటికాతఁడు కనఁబడలేదు.

పదునేనవ ప్రకరణము.

ప్రకటన.

తిలోత్తమయు సేవకురాలును నాగదివిడిచిపోయిన పిదప నయేషా ముందునకువచ్చి శయ్యపైఁ గూర్చుండెను. అట నింకొకపీఠము లేదు. జగత్సింహుఁడు నిలువఁబడియుండెను.

ఆమె తనజడనుండి గులాబీపుష్పము నొకదానినిదీసి దానిపత్రముల నొక్కొక్కటిగ నూడఁదీయుచు నిట్లనియెను

'రాజపుత్రా! నాతో నేదియో మాటలాడఁదలంపున్నటుల నీవీక్షణమువలనఁ జూపట్టుచున్నది. నాసహాయ్యము వలన నీకు లేశమైన ప్రయోజనముఁ గలదేని, నీహృదయము నాకుఁ వెల్లడించుట కించుకేనియు ననుమానింపకుము. నేను నిశ్చయముగఁ బరమానందముతో నీసేవ యొనర్చెదను.

'రాకుమారీ! నాకిప్పుడేదియుఁ బ్రయోజనకారి కానేరదు. స్వప్రయోజనాభిలాషచే నీతో మాటలాడవలయుననుద్దేశము లేదు. నేను చెప్పఁదలఁచినదిది, నాయవస్థనుబట్టిచూడ

నిన్ను మరలఁ జూడఁగలుగుదుననునాశ నాకులేదు. మనమొకరినొకరు చూచుకొనుటకు బహుశా యిదియేతుది. అయ్యో నేను నీకు ఋణగ్రస్తుఁడను. ఈవిషయమును మాటలచేనెంతని తెలుపఁగలఁగుదును. సొమరదృష్టమునుబట్టి యాలోచించిచూడ నీఋణమును నేనెన్నటికైన దీర్పుకొనఁగలుగుదుననునాశ నాకులేదు. కాని, యెప్పుడైన నీకు బ్రత్యుపకారమొనర్పశక్తి నాకుఁగలిగెనేని నదృష్ట మెన్నడైన నాయెడఁ బ్రసన్నముఖియయ్యెనేని నాకడ నీయుద్దేశములను వెలిఁబరప సందేహింపకుమీ! సోదరి తనమనోరథముల సహోదరునకు ధారాళముగ నెఱింగింపదా? నీవును నట్లేయొనర్పుము.'

జగత్సింహునికంఠధ్వని దుఃఖభరితమై గద్గదికముతో నుండెను. ఆతఁడు నిరాశఁజెందెను. అయేషాహృదయము నీరయిపోయెను. ఇట్లనియెను.

'నిరాశఁ జెందకుము. అధైర్యపడకుము. ఈదినమున నున్న కష్టములు జేవుండఁజాలవు'

"నేను నిరాశజెందుటలేదు. కాని యీజన్మమున దేనికై యాశపెట్టుకొని యుండవలయును? నాజీవితము నింక గాపాడుకోరిక లేదు. ఈలోకమును విడిచిపోవుటకంటె నాకు వేఱుద్దేశమేమియు లేదు. కాని యది యీకారాగృహమున మాత్రము కాదు"

జగత్సింహుని యీదీనోక్తు లయేషా హృదయమును నీరుజేసెను. ఆతనిభావప్రకటనమున కామె యాశ్చర్యముఁ గూడ నొందెను. ఆమె హృదయమును కలఁతనొందెను. దూరతాభావము, మితభాషణత్వము, తొలఁగిపోయినవి.

అత్యంత ప్రేమాస్పదయగుసు విదవోతె నామె స్త్రీస్వభావమగు మృదుకృపార్ద్రీభూతహృదయయై రాజపుత్రుని చేయిపట్టుకొని "జగత్!" అనియెను.

ఆతనిముఖమువంకఁ జూచుచు నొక్కనిమిషమూరకుండి మరల నిట్లనియెను.

'జగత్! ఎందుల కింతపరితాపము? నన్ను దూరస్థురాలినిగ భావింపకుము. అనుజ్ఞ యయ్యెనేని నినొక్కప్రశ్న యడిగెదను. వీరేంద్రసింహుని కుమార్తె—'

'అనుగ్రహింపుము. ఆప్రసంగమును దేకుము. అది స్వప్నము. అదియంతయు నదృశ్యమైపోయినది.'

చాలసే పిరువురును మాటలాడకుండ నూరకుండిరి. ఒకరిహస్తముల నొకరు బట్టుకొనియేయుండిరి. ఆయేషా తన శిరసును హస్తముపై వంచుకొనియుండెను.

బాష్పబిందు వొకటి రాజపుత్రునిచేతిపైఁ బడియెను. ఆతఁడులికిపడి తనశిరసును క్రిందకువంచి యామెసుందరవదనము నుజూచెను. బాష్పోదకము లామె మృదుకపోలముల నెంటఁ ప్రవహించుచుండెను. ఆతఁ డాశ్చర్యముతో

"భగవంతుఁడు తోడగుగాక! ఆయేషా! ఇదియేమి? ఏడ్చుచున్నావేమి?" అని యడిగెను.

ఆయేషా యేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయకుండనాతని చేయి పట్టుకొని తీసికొనివచ్చి శయ్యపైఁ దనప్రక్కను గూర్చుండఁ బెట్టుకొనియెను. ఆతఁడు కూర్చుండినపిదప మరలనా తనిచేయిపగ్రహించి యిట్లనియెను.

"రాకుమారా! నేను నీకిట్లు చెప్పవలసివచ్చునని కలనైనం దలంపలేదు, నేనెంతకష్టమునైన ననుభవించెదం గాని యీపరితాపముతో నిన్నీ కారాగృహమున విడిచి నేను బ్రతుకంజాలను. నాతోఁగూడ రమ్మని నేను నిన్ను వేఁడుకొనెదను. నాయశ్వశాలనుండి నీకొకగుఱ్ఱము నిచ్చెదను, దానినధిరోహించి యీరాత్రియే మీతండ్రిగారికడ కేగుము.'

జగత్సింహుఁడు తనను రక్షించు దేవత తనను ధన్యాత్మునిఁ జేయ సాక్షాత్కరించినను, నింతకంటె నాశ్చర్యమునుఁ బొందఁజాలఁడు. అతఁ డాశ్చర్యముతో మాటాడ నశక్తుఁ డయ్యెను.

"జగత్సింహ కుమారా! రమ్ము రమ్ము" అని యామె బలవంతపెట్టెను.

"అయ్యో పాపా! నీవు నాకు స్వేచ్ఛ నొసంగెదవా? నన్ను విడిపించెదవా?'

'నిశ్చయముగ, తత్క్షణమే'

'మీతండ్రికిఁ దెలియకుండఁగ నేనా?'

"భయములేదు. మాతండ్రికి నీవంద నేరవని తోఁచినప్పుడు వెల్లడిచేసెదను."

"కారాగృహరక్షకు లట్లంగీకరింతురా?"

"ఇదిగో! మనకీరక్ష యున్నదికదా! ఇదియే వారి నొప్పించు" అని యామె తన కంఠహారమును దీసి రాజపుత్రు నొద్దనుంచెను.

"ఈవిషయము వెల్లడియయినప్పుడు మీతండ్రిగారిచే నీకు చిక్కులు కలుగఁగలవు."

"అదియొక గొప్పవిషయము కాదు."

"వలదు, వలదు, నేను పోనొల్లను."

అయేషా వెలవెలఁబోయి చూచి విచారముతో "ఏమి?" అని యడిగెను.

"నేనిదివఱకే నీకుఁ జాల ఋణపడి యున్నాఁడను. నాప్రాణ మొసంగినను నాయప్పు తీరునది కాదు ఇపుడు మరల నీకు కష్టమును దెచ్చిపెట్టెడు కార్యమును జేయఁజాలను."

"నామాటను వినుఁడు. పట్టుపట్టకుఁడు. నిరాకరింపకుఁడు." అని గద్గదస్వరముతో ననియెను.

"వలదు వలదు, నీవు వెళ్ళుము."

అయేషా మరల నూరకుండెను. ఆమె బాష్పముల నాపుకొన నెంతయో ప్రయత్నించెను. కాని పాపము! నిష్ఫలమయ్యెను. అవి మరలఁ బ్రవహించుచుండెను.

"అయేషా! నీవెందులకు దుఃఖించెదవు? చెప్పవా?"

అయేషా! మాటలాడలేదు? ఇంకను విచారించుచునే యున్నావు. కారణమును నాకెఱింగింపుము. వానిని దొలఁగింప నా ప్రాణములనైన నొసంగెదను. నేను కారాగృహమున నుండినంతమాత్రమున నీకీ విచార మెందులకు? నీ వెందుల కేడ్చెదవు? మీతండ్రిగారి కారాగృహమున నెన్ని వేలకైదీలు లేరు?"

అయేషా ప్రత్యుత్తర మీయకుండ నేత్రములు తుడుచుకొని కొంచెము సేపుండి యిట్లనియెను.

"రాజతనయా! ఇఁక నేను దుఃఖింపను"

ఆమె విచారకారణమును దెలుపనందులకు జగత్సిం హుఁడాక్షించుక చింతించెను. ఇరువురును శిరసులను వంచి కొంతసే పట్లేయుండిరి.

ఇంతలో నెవలో మూఁడవమనుష్యునియొక్క ఛాయ యాగదిగోడపైఁ బ్రతిఫలించెను. దానిని వీరిరువురును జూడ లేదు. అతఁడు లోపలికరుదెంచి వారియెదుట నిలువఁబడి యెను. చిత్తరువువలె కొంతసేపట్లు నిలుచుండియుండి, క్రోధ సంజనితకంపితస్వనంబున నిట్లనియెను.

"రాకుమారీ! ఇది వధ్యాగృహము."

ఇరువురును శిరసులఁ బైకెత్తి చూచిరి. అతఁ డస్మాన్ ఖాన్. అస్మాన్ఖా నుంగరమును గైకొని తిలోత్తమతోఁ గూడవచ్చిన యామనుష్యునిచే సర్వమును దెలిసికొనియెను. అతఁడయేషాను వెదకుచు నిటకువచ్చెను. జగత్సింహుఁ డస్మాన్ఖానుని జూచెను. కటుల్ఖానునివలనఁగాని, యస్మానుఖానుని మూలమునఁగాని యయేషా కేమి ముప్పువాటిల్లునో, యేమి యాపద యొనఁగూడునో యని యాతఁడు చాల భయమందెను. అస్మాన్ఖానుఁ డాగ్రహముతోననిన యా వాక్య మాతనికి మఱింతభయమును గలుఁజేసెను. అస్మాను ఖానుని వాక్యమందలి భావము నయేషా నిమిషములో గ్రహించెను. మనోహరమైన యామె ముఖలక్షణము లొక్కని మిష మెఱ్ఱవడియెను. కాని, ఆమె కడనోర్పులేమిని సూచించు మఱేచిహ్నములును గాన్పించుటలేదు. ఆమె మెల్లఁగా నిట్లనియెను.

"అస్మాన్! ఏదివధ్యాగృహము?"

"అర్ధరాత్రమున రాజతనయ యొక్క ఖయిదీతోఁగూడ నుండుట వధ్యార్హము చట్టమునకు వ్యతిరేకముగ నామె చెఱసాలలోనికి వచ్చుటకూడ వధ్యార్హమైన నేరమే" అని యాతఁడాకంఠధ్వనితోడనే ప్రత్యుత్తర మొసంగెను.

అయేషా నిర్దోషురాలు, కళంకరహిత. అస్మానుఖానుని వాక్యముల కామె సహింపలేక పోయెను. ఆతనివంకఁ దీవ్రముగ దృష్టిసారించి యస్మా నెప్పుడును కనివినియుండ నంత తీవ్రముగు కంఠధ్వనితో నామె యిట్లు చెప్పెను.

"ఇది నాయిష్టము—ఈయర్ధరాత్రమున చెఱసాలకు వచ్చుటకూడ నాయిష్టము. ఈకయిదీతో మాటలాడుటయు నాయిష్టమే. నాస్వభావమునందలి మంచిచెడ్డల నారసి తీర్మానించుటకు నీవర్హుఁడవు కావు ఆవిషయమున నీకేమియుఁ బ్రసక్తి లేదు"

ఆతఁడాశ్చర్యపడియెను. ఆతఁడింకను కోపముతోడనే

"ఱేపుదయమున నవాబుగారియెదుట నా సంగతియంతయు నీవు చూచెదవుగానిలే" అనియెను.

"మాతండ్రి నన్నుఁ బ్రశ్నించినప్పుడు నేనుత్తరమిచ్చెదను. ఆవిషయమున నీవు విచారింపఁబనిలేదు" అని యా విధముగానే చెప్పెను.

"నేనడిగిన?" అని యతఁడు యథారీతి కంఠధ్వనితో నడిగెను.

ఆయేషా పాదములపై లేచి నిలువఁబడియెను. ఆమె దృష్టి యస్మానుపైఁ బఱపెను. ఆమె విశాలనేత్రములు

మఱింతవికాసమునుబొందెను. ఆమె పద్మసన్నిభవదన మధిక ప్రకాశము నొందుచుండెను. వినీలకుటిల కుంతలములతోఁ గూడ నామెశిరస్సొకింత యొక ప్రక్కకొఱఁగెను. తరంగములచే నాడుచుండెడి శైవలముభాతి నామె హృదయము వికృతినొందుచున్న మనస్తాపముచేఁ జలించుచుండెను. ఆమె విస్పష్టధ్వనులతో నిట్లు చెప్పెను.

"అస్మాన్! నీవడిగినచో నిట్లు చెప్పెదను. ఈ చెఱసాలయందిప్పుడునా యెదుటనున్న యీఖైదీ నాహృదయేశుఁడు."

ఆసమయమున నాకస్మికముగ పిడుగుపడినట్లయ్యెను. రాజపుత్త్రిగాని, పఠానుఁడుగాని యెప్పుడును నింతగాసిలికి పడియుండరు. వారు మహైశ్వర్య నిమగ్నులైరి. రాజపుత్త్రినకు హృదయాంధగార మంతయు సదృశ్యమైనది.—అదేపా మాటలాడకుండ నేడ్చినకారణము నంతయు నాతఁడు గ్రహించెను. అస్మాన్ ఖా నింతకుపూర్వ మిదియంతయు నూహించికొనియున్నవాఁడు అందుచేతనే యామెతో నట్లు తిరస్కారముగ మాటలాడియుండెను. కాని, తన సముఖముననే యామె తనప్రేమ నట్లు ప్రకటించునని యాతఁ డెన్నఁడును దలంపలేదు. అస్మాన్ నిశ్శబ్దముగ నూరకుండెను.

ఆమె యిట్లు మరల చెప్పనారంభించెను.

"అస్మాన్! వినుము, ఈ ఖైదీయే నాహృదయేశుఁడు ఈకంఠమున నణుమాత్ర మూపిరియున్నను నాహృదయమున నీతఁడు దక్క మఱి యెవ్వరును నీషణ్మాత్రప్రదేశమైనను పొందఁజాలరు. ఱేపుదయమున నీతనిరక్తములో వధ్యస్థాన

మంతయు మునిఁగిపోవుట సంభవించెనేనియు (ఆమె కంపించెను) ఇంకను, ఇంకను, ఎల్లప్పుడును నాతని మాధురీ విగ్రహము నే నామనమునఁ బ్రతిష్ఠించుకొని యారాధించుచుండ నీవు చూడఁగలవు. మేమిరువురము నొకరినొకరు చూచుకొనుట కీనిమిషమే కడసారియయినను, ఈరాజపుత్రి కిరోమణి యేపటిదినముననే కారాగృహమునుండి విముక్తిగాంచినను, ఈగాంభీర్యనిధి వందలకొలఁది భార్యలచేఁ బరివృతుడయి యుండినను లజ్జాకరమై యయేషానామ మీప్రపంచమున నానుడిగఁ బరిగణింపఁబడినను, ఇంకను, ఎప్పటికిని, నాకంఠమున ప్రాణముండినంతకాల మీతనినే ప్రేమించుచుండెదను. ఇట నేను రహస్యముగ మాటలాడుచున్న దేమికో నీవెఱింగితివా ? మంచిమాటలచేతనో, బహుమానము నిచ్చియో, ద్వారరక్షకుల సమ్మతింపఁజేసి యాతని నీచెఱనుండి తప్పించెదననియు, నాయశ్వశాలయందలి యశ్వము నొకదాని నిచ్చెదననియు నీరాత్రి యాతనితండ్రిగారికడ కేగుమనియు నాతనితోఁ జెప్పుచుంటిని. ఈరాజపుత్రిరత్న మామాటకు సమ్మతింపలేదు. కాని, లేకున్న నీపాటికి నీవాతని కాలిగుఱ్తులనైన నిటఁ గాంచలేకపోయియుందువు."

ఆమె బాష్పములఁ దుడుచుకొని కొంచెము విరతిఁ జెంది కంఠధ్వని నొకింత మార్చుకొని మరల నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

"కాని, అస్మాన్ ! నీకు నేను చాలనొప్పి కలుగఁజేసితిని. నన్ను మన్నింపుము. నేనిదె వేఁడుకొనుచున్నదానను. మేమిరువురము నన్యోన్యప్రేమతోఁ జరించుచున్నారము.

బాల్యభావము చాలసర్దయాత్మకమైన దానివలెఁ గన్పట్టును. కాని నీవు నాపాతివ్రత్యమును గూర్చి యనుమానించితివి. ఇతరదోషము లెన్నియున్నను నయేషాకడ కళంకము మాత్రములేదు. ఆయేషా యేమిచేసినను నామె ప్రత్యక్షముగ దాని నొప్పుకొనును. ఈవిషయము నిప్పుడు నీకడఁ బ్రకటించితిని. అవసరమైనచోఁ జేపు మాతండ్రిగారికడకూడ నీవిషయమును బ్రకటించెదను"

ఆమె మరల జగత్సింహునివంకకుఁ దిరిగి "రాజపుత్రా! నీవుకూడ నన్ను క్షమింపుము. అస్మాన్ ఖా నన్ను నొప్పనాడకుండు నేని, నా హృదయమును దహించుచుండెడి విచారము, నీచెవిని బడకయుండును. నీచెవినే కాదు. ప్రపంచమున నెవ్వరిచెవులను బడియుండదు"

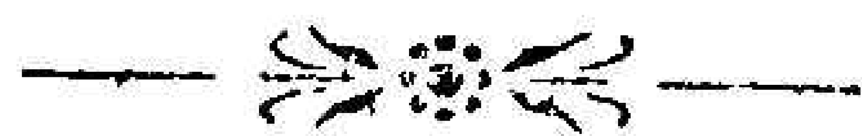
రాజపుత్రుఁడు మాటలాడలేక నిలుచుండియుండెను. ఆతని హృదయము పరితాపాగ్నిచే దహింపఁబడుచుండెను. అస్మాన్ కూడ మాటలాడకుండ నుండెను. ఆయేషా మరల నిట్లనెను.

"అస్మాన్! నీమనస్సునకు భారముకలుగునటుల మాటలాడియుంటినేని నన్ను మన్నింపుము. నేనెప్పుడును నీప్రియసోదరివలె వర్తించెదను. నీవు నాపైనిప్రేమను దగ్గింపకుము, తగ్గింపకుము. నాదురదృష్టవశమున నేనీసముద్రమునఁబడి మునిఁగిపోవుచున్న దానను. సోదరప్రేమను లేకుండఁజేసి నాదుఃఖమును మఱింత యభివృద్ధిచేయకుము"

ఇట్లు చెప్పుచు పరిచారిక తిరిగి వచ్చువఱకు నుండక యామె యతివేగముగ వెడలిపోయెను. ఇంద్రియజ్ఞాన విహీ

మునివలె నస్మాన్‌ఖాన్ మాటలాడకుండ కొంతసేపచటనుండి పిదపఁ దనగృహమునకుఁ బోయెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము

ప్రభూ! నీబానిస నీపాదములకడనే యున్నది.

కతులుల్‌ఖానుని యంతఃపురమున నారాత్రి నృత్యము జరుగుచుండెను. మొగలాయీచక్రవర్తులవలె నాతఁడు జన్మదినమహోత్సవమునాఁడు రాజసేవకుల నడుమను, ఉద్యోగస్థుల నడుమను, ఉల్లాసవినోదములతోఁ గాలము గడపఁడు. ఆతఁడు స్వభావముగ నధికస్వార్థపరుఁడు. విషయభోగవాంఛాతత్పరుఁడు. ఆరాత్రి యాతఁడు ప్రియురాండ్రందఱతోఁ గూడి విలాసవిహారము లొనర్చుచుండెను. అట నిఁక వేఱ వేశ్యాంగన లేదు. ఇఁక వేఱుచూపఱులు లేరు. కొజ్జాలు తప్ప నిఁక నెవ్వరు నటకుఁ బోరాదు. కొందఱు నృత్యము సేయుచుండిరి. కొందఱు సంగీతము పాడుచుండిరి. కొందఱు లయవేయుచుండిరి. మిగిలినవా రాతనిచుట్టును గూర్చుండి వినుచుండిరి.

ఇంద్రియసౌఖ్య మొనఁగూర్చువస్తువు లక్కడలేని వి ప్రపంచమున నెక్కడను లేవు. నీవాభవనమునఁ బ్రవేశించితి వాచల్లనిమందమలయానిలము నీశరీరమంతటఁ గలయఁబ్రాకును. అది నిరంతరాయముగ వెదచల్లు పరిమళోదకములచే

పగంధబంధురముగఁ జేయఁబడినది. అస్ఫటికపాత్రములు, ఆదంతపాత్రములు, ఆరజితపాత్రములు. నీకన్నులకు మిఱుమిట్లుఁగొలుపును, ఇటపూలగుత్తులు, అట పూలహారములు, ఇంకొకచోఁ బూలరాసులు. పరిమితిలేదు. అవి స్త్రీలశిరోజముల నలంకరించుచుండెను — మఱియు వారి కంఠహారములై యొప్పారుచుండెను — కొందఱు పూలవీవనల వీచుచుండిరి — కొందఱు పూలనలంకరించుకొనుచుండిరి — కొందఱు పూలగుత్తుల వేఱొకరిపై విసరుచుండిరి —

ఆకుసుమ పరిమళము, ఆపరిమళదివ్యసుగంధము — ఆసుగంధ తైలదీపికాసౌరభము — ఆసౌరభసమ్మిళిత కోమల యువతీ జనగాత్ర సంజనితామోదము — వీనియన్నిటితో నచ్చటినుండియానిలము ఘుమఘుమాయమానమగుచుండెను. ఆదీపికావైభవము, అపుష్పసౌభాగ్యము! ఆయాభూషణవిలసనము, ఆసుందరవిలాసినీజననిరంతర కటాక్షవీక్షణ గాంభీర్య, ఆ వేణువీణానినాదంబు లాకోకిలవాణులనిర్మల మధుర స్వరంబులం గలిసి మలయానిలసమ్మిళితంబు లగుచుండెను. ఒకనాట్యాంగన నడుమనడుమఁ దనమంజీరకలనిస్వనంబుల నిరుపమానకౌతూహలకారిణియై హృదయాకర్షణము గావించుచుండెను.

చదువరీ! అటుచూడుము. అదిగో! ఆకోమలగాత్రి యెట్లు నృత్యముసేయుచుండెనో! తరంగమాలికాసంచలితంబగు జలజనితమరాళకామినియుఁబోలె నామె యెట్లునాట్యమాడుచుండెనో! పరికింపుము. చుట్టునున్న వారందఱు ఆమోదమ ప్రముల్లాస వికసితసుందరవదనంబులఁ జూచుచుండిరి. అదిగో!

నీలాంబరధారిణియై యటగూర్చుండియుండిన యాయువతి నీక్షింపుము. నక్షత్రములవలె మెఱయుబంగారుపూలచే నా చీర యెంతమనోహరముగనున్నదో.—ఆహా! ఏమి యావిశాలనేత్రద్వయ సౌందర్యము! అళసమువలెనవి యెంతకోమలవినీల కాంతులప్రకాశించుచున్నదో—విద్యుత్కాంతివలె మెఱయునాకెగంటిచూడ్కులో! ఇంకొకచో లలాటాగ్రభాగమున సీమంతముకడ వజ్రము నలంకరించుకొనియున్న యానారీమణిని జూడుము. అమనోహరఫాలభాగమును జూచితివా? అదియెంతగంభీరము— ఎంతవిశాలము!— ఎంతనిర్మలము!—భగవంతుఁడట్టితేజోరాశిని పతానునిభోగభవనము నసుండుటకై సృజించెనా? అదిగో! వేఱొకచో కుసుమాలంకృతయై విలాసమునంగ్రాలు నాశ్యామలగాత్రిం బరికింపుము. పుష్పాలంకృతములగు నాదుస్తులామె గాత్రమున కెంతవన్నె దెచ్చుచున్నవో చూచితివా? పుష్పములు సౌందర్యవతులకొఱకె నిర్మింపఁబడినవి అదిగో! ఆప్రక్కగూర్చుండియున్నబింబాధరింజూచితివా? ఆమె యోష్ఠము లొక్కించుక లోఁగకణఁబడియున్నవి. పరికించితివా? నిర్మలాకాశమున బ్రకాశించు రాకాచంద్రునివలె కోమలనీలాంబరపరివృతంబగు నామెముఖమండల మెంతమనోహరముగనున్నదో చూడు! అదిగో! అట మరాళకాంతుల నీసుకుమార గళసౌందర్యమునంగ్రాలు నాసుందరీమణిని జూచితివా? ఆమె మాటలాడుచు నందులకొనవ్వుచున్నది! చూడు! చూడు! ఆకర్ణాభరణము లెట్లుకదలుచున్నవో! ఓశిరీషకుసుమపేశలమూర్తీ! సుందరశిరోరుహాసందర్శనంబునఁ జూపఱ హృదయాకర్షణముఁ గావించుచున్న

నీ వెవ తెవు? నీవినీలకుంతలముల. వక్షస్థలంబున వ్రేలాడ నైచి తి వెందులకు? సరోరుహకుట్మలంబునకు సర్పమెట్లుచుట్టుకొను నో చూపించుచుంటివా?

కటుల్ ఖానుని సమీపమునఁగూర్చుండి బంగారుకల శమున నమృతముపోసి యాతనికిచ్చుచున్నావు. సుందరీమణీ! నీ వెవ తెవు? కటుల్ ఖానుఁడు క్రీగంటిచూపులతో నీపరి పూర్ణవికసితమనోహరరూప సంపదలఁ జూచుచున్నాఁడు. నీ వెవ తెవు? అమోఘకటాక్ష నిరీక్షణమున నాతనిహృదయ మును దహించుచున్న నీ వెవ తెవు? ఆకటాక్షమును నే నెఱుఁ గుదును — నీవు విమలవు— ఆతనికంతగా మధువు నిచ్చుచు న్నా వెందులకు? ఇమ్ము — ఇమ్ము— ఇంకనుసిమ్ము-నీదుస్తులలో గటారిని దాచుకొనివచ్చితివా? దాచికొనివచ్చితివి. నిశ్చ యము. ఆరీతిగా నీకు హాస మెట్లువచ్చుచున్నది? అయ్యో! అది సర్వసామాన్య హాసముకాదు. కటుల్ ఖాన్ నీముఖము వంకఁ జూచుచున్నాఁడు. అది యేమి? కటాక్షనిరీక్షణమా? అది యేమి? మరల నేమి? ఆమహమ్మదీయుని బాగుగఁ ద్రాగ నిచ్చి యున్మత్తునిగ నొనర్చితి వేమో చూడు. నీతంత్రము లచే నాతఁడు నిన్నొక్కతెనే ప్రేమించునట్లుగ నొనర్చితివా? అట్లలగాకుండును? అట్టిహాసము! అట్టివగ! అట్టిమాధు ర్యము! అట్టియుల్లాససంభాషణము! అట్టికటాక్షము! మరల మధుపాత్రము! కటుల్ ఖాన్! జాగ్రత్తగనుండుము. కటుల్ ఖా నేమిచేయఁగలఁడు? కటాక్ష నిరీక్షణముతోడ విమల మధు పాత్రమునిచ్చుచుండ నేమిచేయును? హా! ఆధ్వని యేమి? ఎవరు పాడుచున్నారు? అది మర్త్యవనితా కంఠధ్వనియా?

లోక అప్సరోంగనా గానధ్వనియా? విమల పాటకులతోఁ గలిసి పాడుచున్నది. ఆకంఠధ్వనియేమి! ఆస్వరములేమి! మనోహరములగు నాలయతాళములేమి! కటుల్ ఖాన్! ఇది యేమి? నీహృదయమును వశపఱచుకొనిన వారెవరు? ఎవరి వంక వీక్షించుచున్నాఁడవు? ఆలాపించునప్పుడు ప్రతిమూర్ఛావస్థయందును మృదుమందహాసముతో నామె తన కటాక్షముల నీపైఁ బఱపుచుండెనా! ఆమె క్రీగంటిచూడ్కులు వాఁడికటారికంటె నధికముగ నీహృదయమును భేదించుచున్నవా? అది నీవు చూచితివా? కటాక్షనిరీక్షణమే మోహోద్రేకకరము. అది యిప్పుడు సంగీతమిళితమైనది. ప్రీతికటాక్షముతోడను నామె శిరసెట్లు చలించుచున్నదో చూచితివా ఆమె కర్ణాలంకారము లెట్లాడుకొనుచున్నవో చూచితివా! హా! మరల మధువును పోయుము. మరల పోయుము. దేవుని కొఱకు మరల పోయుము.. ఇదియేమి! ఇదియేమి! విమల లేచినది. నృత్యము సేయుచున్నది. ఆహా! ఎంతమనోహరము! ఏమి యానటన! మధుపాత్రిమా! ఏమివ్యక్తి! ఏమి సుకుమారగాత్రము! కటుల్ ఖాన్ ప్రభూ! ఓర్పుతో నుండుము! ఓర్పు! ఓర్పు! నీవగ్నిలో నున్నాఁడవు. ఆహా! కటుల్ ఖానుని శరీరము మండుచున్నది! మధుపాత్రము! ఆహా! మధుపాత్రము! హా! మరలనేమిది! మరలహాసము. మరల కటాక్షము! సారాయము! సారాయము! ఇదియేమి. అయ్యో! కంకాళి!

ప్రభూ! ఇదియేమి! అదియేమి!

చుట్టునున్న స్త్రీలు హాసపల్లవితో లేచి వెడలిపోయిరి.

ఆకస్మికముగ దీప మాఱిపోయెను. కటుల్ ఖా నిట్లనెను.

"మనోహారిణీ! నీవెటనున్నావు!"

విమల యాతనిభుజముపై నొకహస్తముంచి యిట్లనియెను.

"ప్రభూ! నీబానిస నీపాదములకడనే యున్నది"

ఆమె రెండవచేతితో కటారిని బట్టుకొనియుండెను. కటుల్ ఖానుఁ డామెను దనవక్షస్స్థలమునఁ జేర్చి బిగ్గఁగౌఁగిలించుకొనియెను. ఆయుత్తరక్షణముననే యాతఁడు కెవ్వున నార్చెను. ఆమెన దూరముగఁ ద్రోసివైచి శయ్యపైఁ ద్రావాలెను. విమల తన చిన్నకటారి నాతనివక్షమున పిడికంటగుచ్చెను.

"దుష్టహంతకురాలా! మహాపాపాత్మురాలా!" అని గద్గదస్వరముతో నాతఁడనియెను.

"హంతకిని గాను. పాపాత్మురాలను గాను. కీర్తిశేషుఁడైన వీరేంద్రసింహుని భార్యను."

ఇట్లుచెప్పి యామె వెడలిపోయెను.

కటుల్ ఖానునకు మాటాడుశక్తి నశించిపోవుచుండెను. శక్తికొలఁది నేడ్చుచుఁ బడియుండెను. విమలయు నేడ్చుచుఁ బరుగెత్తుచుండెను. ఆమె యింకొకగదికడ కరిగెను. అక్కడ కొందఱు మాటలాడుకొనుచున్నారు. ఆమె వాయువువలెఁ బరుగెత్తుచుండెను. తరువాత భవనమున కొందఱు రక్షకులను, కొజ్జాలను జూచెను. ఆమెయేడ్పును, వెడబాఁటునుజూచి వారిట్లడిగిరి.

"ఏమిది! ఏమిది!"

"మరణము—నాశము—తొందరగఁజనుఁడు. రాజద్రోహులు కొందఱు లోనఁ బ్రవేశించిరి. వారు బహుశః నవాబును వధించియుందురు."

వారత్యంత వేగమున నాభవనమువంకఁ బరుగెత్తిరి. విమల యభ్యంతమందిరద్వారముకడ కరిగెను. అట ద్వారపాలకుఁడు మత్తుచే నిద్రఁజడియుండెను. ఆమె యభ్యంతరము లేకుండ నాద్వారమును దాఁటిపోయెను. పొడుగునను నిట్లే పోయెను. ఆమె నిరంతరాయముగఁ బరుగెత్తుచుండెను. ఆమె కడపటిద్వారముకడకు వచ్చెను. అట ద్వారరక్షకులు మేల్కానియుండిరి. అందొకఁడు విమలతో నిట్లనియెను.

"ఎవరక్కడ? నీవెక్కడ కేగెదవు?"

అభ్యంతరభాగమున నిప్పుడు మహాద్భుతమైన కోలాహల ముప్పతిల్లెను. అందఱు నావంకఁ బరువులెత్తుచుండిరి. నీవిక్కడ నూరకకూర్చుండి యేమిచేయుచున్నాఁడవు? ఆ కోలాహలము నీవు వినలేదా?" అని విమల యనియెను

"అదేమి?"

"నవాబు నెవరో మాఱ్కొనిరి."

ద్వారమును విడిచి రక్షకులు బరువెత్తిరి. విమల యే యభ్యంతరమును లేకుండ దాటిపోయెను. ఆమె ద్వారమును గడచి కొంతదూర మగునప్పటి కొకచెట్టుకడ నొకమనుష్యుఁ డామెకుఁగన్పట్టెను. విమల తోడనే యాతఁడభిరామస్వామి యని గుర్తించెను. ఆమెతో నాతఁ డిట్లనియెను.

"నేను చాల భయపడుచున్నాఁడను. ఆ కోలాహల మేమి?

"నాతప్పిదమునకు నేను పగఁదీర్చుకొంటిని. మన మిక్కడఁ దడయరాదు. మనకుటీరమునకు శీఘ్రముగఁ బో వలయు. జరిగినదంతయు పిదపఁజెప్పెదను. తిలోత్తమ యటకు వచ్చినదా?"

"ఆమె యాస్మానితోఁగూడ నరుగుచున్నది. మన మిప్పుడే కలిసికొనఁగలము."

వారు వేగముగ నడిచి కుటీరమును జేరిరి. అయేషా యనుగ్రహముచే దిలోత్తమ యాస్మానితో నప్పుడే యటఁ జేరెను. ఆమె యభిరామస్వామి పాదములపైఁబడి యేడువ నారంభించెను. ఆమె నూరార్చి యాతఁ డిట్లు చెప్పెను" భగ వదనుగ్రహమున పాపాత్ములచేతినుండి యీవలఁ బడితివి. ఒక్కక్షణికమైనను మనమిట నిలువరాదు. పఠానులు మనల గుర్తించిరేని వారిప్రభువునకయి మనప్రాణములఁ గైకొని పగదీర్చుకొనఁగలరు. మనమీరాత్రియే యిటనుండి లేచిపో వలయు, అందఱు నట్లుచేయ సమ్మతించిరి.

పదునేడవ ప్రకరణము.

అవసానము.

విమల పలాయనమైన తోడనే కటుల్ ఖానుని యుద్యోగస్థుఁ డొకఁడు జగత్సింహుఁడున్న చెఱసాలకడకు వచ్చి యాతనితో నిట్లనియె.

“రాజకుమారా! నబాబున కవసానకాలము తటస్థించినది. ఒక్కమాఱు మిమ్ముఁ జూడవలయు ననుచున్నవాఁడు”

“అదేమి” అని జగత్సింహుఁ డాశ్చర్యముతో నడిగెను.

“ఎవరో శత్రువు లభ్యంతరమందిరమునఁ బ్రవేశించి నవాబును పొడిచిపాఱిపోయిరి. ఆతఁ డిప్పటికి జీవనముతో నున్నాఁడు. కాని, యింక జాలసేపు బ్రతుకడు. శీఘ్రముగ రమ్ము. లేకున్న కార్యము మించిపోవును.”

“అట్టిసమయమున నాతఁడు నన్నేలచూడ నభిలషించెను?”

“ఏమో నేనెఱుఁగను. మిమ్ముఁ దీసికొనిరమ్మనిన వచ్చితిని. అంతకంటె నాకేమియుఁ దెలియదు”

జగత్సింహుఁ డాతనితోఁ గూడ లోపలికిఁ జనియెను. కటుల్ ఖానుని ప్రాణములు కడసారి ప్రకాశమును జూపుచున్నవి. ఇఁక నాఱిపోవును. శాశ్వతాంధకారమగును. ఆతనిచుట్టును తనయులు, పట్టమహిషి, అయేష, అస్మాన్, ప్రియు

రాండ్రు, సేవకులు ఉద్యోగస్థులు, మొదలగువారందఱు జరి వేష్టించియుండిరి. ఆప్రదేశమంతయు రోదనప్రలాపములతో నిండిపోయెను. అందఱును దుఃఖించుచుండిరి. శిశువులు విష యము నెఱుంగక యేడ్చుచుండిరి. ఒక్క రమామాత్రమేడ్చుట లేదు. ఆమె యశ్రుధారా దుఃఖబాష్పములామె గండభాగము లపైఁ గాల్వలుగట్టి ప్రవహించుచున్నవి. తండ్రిశిరసును తన యొడిలోఁ జేర్చుకొని నిశ్శబ్దముగఁ గూర్చుండియుండెను.

జగత్సింహుఁడామె విధమునంతయుఁ జూచెను. తైలము చాలక వాడిపోవుచు ప్రకాశము లేని దీపమువలె నామె చలింపక యుండెను.

జగత్సింహుఁడు లోనఁ బ్రవేశించినతోడనే క్వాజా యను రాజసేవకుఁడాతని హస్తమును బట్టుకొని కతులుఖానుని ప్రక్కకుఁ గొంపోయి పెద్దగొంతెత్తి యాతనితో నిట్లనియెను:

"రాజా జగత్సింహుఁడు వచ్చినాఁడు." కతులుఖాను రాకుమారునితో నిట్లనియెను. "నేను నీకు శత్రువుఁడను నాకు గాలము చెల్లినది. ఈలోకమును విడిచిపోవుచున్నాఁడను. వైరమును నాగ్రహమును బరిత్యజింపుము"

"మంచిది. అట్లే చేసెదను"

"నాదొక్క ప్రార్థన — వాగ్దత్తము" అని హీనస్వరము తోఁ బలికెను.

"నేనేమి వాగ్దత్తమొనర్పవలయును?"

'నీహస్తము'

అస్మాన్ కటులూ ఖానునియభిప్రాయమును గ్రహించి జగత్సింహునిహస్తము నాతనిహస్తమునసుంచెను. జగత్సింహునిశరీరమంతయు వేడియెక్కెను. అగ్నివ్యాపించినట్లయ్యెను కాని. యాతఁడాయుద్రేకము నాఁపుకొనియెను. కటులూ ఖానిట్లు చెప్పఁచొడంగెను.

'అందఱును పిల్లలు—యుద్ధము—దాహము--చచ్చిపోవుచున్నాఁడను.'

అయేషాపఠర్బతు నాతనినోటఁ బోసెను.

'లాభములేదు—యుద్ధమువలన--శాంతము.'

కటులూ ఖాను మాటాడక యూరకుండెను. జగత్సింగు ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. ప్రత్యుత్తరము నపేక్షించుచు కటులూ ఖాన్ జగత్సింహుని ముఖమువంక వీక్షించుచుండెను. రాకుమారుఁ డేమియు మాఱుపలుకకుండుట చూచి కటులూ ఖానుఁ డతిప్రయత్నపూర్వకముగ—

'అనిష్టమా?" అనియెను.

చక్రవర్తి యాధిపత్యమునకు పఠానులు లోఁబడెదరేని సంధికొఱకు నేఁబ్రయత్నింతునని వాగ్దత్తమొనర్పఁగలను.'

"ఒరిస్సాయో?" కటులూ ఖాను సగమస్పష్టముతో ననెను.

జగత్సింహుఁ డాతనియుద్దేశమును గ్రహించి యిట్లనియెను.

'ఆవిషయమున నాసాధ్యమయినంతవఱకుఁ బ్రయత్నించెదను. నాప్రయత్నము విఫలముగా దేని మీతనయులో రిస్సాను విడిచిపోనక్కఱలేదు.'

మరణబాధచే వైవర్ణ్యమైయున్న యాతనిముఖముల్లాసముచే వికసించెను. ఇట్లనియెను.

"నీవు—స్వేచ్ఛ—భగవంతుఁడు—మేలు'

జగన్నాథుఁడు వెడలిపోవుచుండెను. అయేషా శిరసునువంచి తండ్రి చెవియందేదియో చెప్పెను కటులుఖాన్ మొదట ఖ్వాజాయిసా మొగమువంకను, పిదప వెడలిపోనుద్యుక్తుడయియున్న రాజపుత్త్రునివంకను వీక్షించెను. ఖ్వాజా రాజపుత్త్రునితో నిట్లనియెను.

"నవాబు మీతో నింకను నేమియో చెప్పఁదలఁచుకొనియున్నాఁడు."

రాజపుత్త్రుఁడు వెనుకకుమరలెను.

"నీచెవి"

రాజపుత్త్రుఁడాతనియుద్దేశమును గ్రహించి సమీపమునకువచ్చి తనకర్ణము నాతనిపెదవులయొద్ద నుంచెను.

'వీర—' అని యస్పష్టముతో నవాబనియెను.

కొంచెము సేపూరకుండి మరల 'వీరేంద్రసింహ—అయ్యో నోరెండిపోవుచున్నది' అనియెను.

అయేషా మరల షర్బత్తునుపోసెను.

'వీరేంద్రసింహునితనయ'

జగత్సింహునకు విషసర్పదష్టమైనట్లయ్యెను.

'నిరాధారురాలు— నేను పాపాత్మురాలను—దాహము"

అయేషా పదిబదిగ షర్బతు నిచ్చుచుండెను. ఆతనికి మాటలాడుట కష్టమయ్యెను. ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు కఠినముగా వచ్చుచుండెను.

'నేను దహింపఁబడుచున్నాఁడను— నేనుదహింపఁబడుచున్నాడ:——పతివ్రత— నీవుచూడఁగలవు'

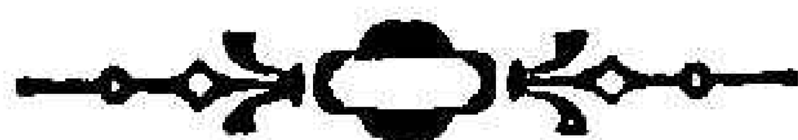
'ఏమిది?' అని రాజు ప్రశ్నించెను,

ఆతనికంఠధ్వని కతులుఖానుని చెవియందు దుఃఖమువలె గింగురు మనియెను. కతలుఖానుఁడిట్లు చెప్పఁదొడంగెను

"ఎప్పుడును జూడఁబోను—అట్టిమహాపతివ్రత—చూడలేదు—పుట్టఁగొనలేదు— నీవు—దాహము—ఎట్లు—బిడ్డా!—చచ్చిపోవుచున్నాఁడను—చచ్చిపోవుచున్నాఁడను. అయేషా?'

ఇదివఱకే శక్తి నిమించి పనిచేసెను. ఇఁకమాటలేదు. శిరసును గ్రిందకు వ్రేలవైచెను. ఆతఁడీప్రపంచమున నుడివిన కడపటిమాట "అయేషా" తటాలునగప్పుమని యాదీప మారిపోయినది. మరణాంధకారము వ్యాప్తమయ్యెను. ప్రాణములును ప్రపంచమును నాతనినుండి విడిపోయినవి.

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము.

ద్వేషము.

జగత్సింహుఁడు చెఱసాలనుండి విడివడియెను. మానసింహుని కడ కేగెను. కటుల్ ఖానునితో చేసినవాగ్దత్తమును జెల్లించెను. మొగలులకును, పఠానులకును, సంధిజరిగెను, పఠానులు చక్రవర్తి ప్రభుత్వము నొప్పుకొనుటకును, నొరిస్సాపఠానులవశముననుండుటకును, ఇరువురును సమ్మతించిరి. సంధిపద్ధతులను వివరముగఁ దెలియఁగోరు చదువరులు చారిత్రమును జూచికొనియెదరుగాక! మేమిప్పు డావిషయమును వివరముగఁ బ్రస్తావింపఁబోము. ఒడంబడిక జరిగినపిదపఁ గొన్నిదినములెచ్చటనున్న వారచ్చటనుండిరి. క్రొత్తగాఁ గలిగిన యీస్నేహబంధమును దృఢముచేయవలయునను నుద్దేశముతో నొకనాఁడు ప్రధానమంత్రియగు ఖాల్ జాయును, సేనాధిపతియగునస్మాన్ ఖానును, మానసింహుని జూడ నేగిరి. కటుల్ ఖానుని కుమారులనుగూడఁ దీసికొనిచనిరి. ఏఁబదిమదగజములను నింక ననేకయమూల్యపదార్థములను నాతనికి కానుకగ నర్పించిరి. మానసింహమహారాజు గౌరవపూర్వకముగ వానినందుకొనివారిని గౌరవించి పంపెను.

రాజపుత్త్రిబల మటనుండి బయలుదేరుటకుఁ గొన్ని దినములుపట్టినవి. తుద కొకనాఁటిసాయంతనము పాట్నాకుఁ బోవుటకు స్థిరపఱుపఁబడియెను. ఆ మధ్యాహ్నమున జగత్సిం

హుడు తగిన పరివారముతోఁ బఠానుల కోటలోనికిఁబో యెను. అస్మాన్‌ఖానునితోడను, తదితర పరిచయులతోడను జెప్పిపోవలయునని యాతని యుద్దేశము. చెఱసాలలోఁ గలిసి కొనిన యారాత్రినుండియు నస్మాన్ రాజపుత్త్రునెడల నుపే క్షాభావముఁజూపుచువచ్చెను. ఆతఁడిప్పుడు కొన్ని సన్మాన వాక్యములతో రాజపుత్త్రుని సాగనంపెను.

కొంచెము విచారకరమైన హృదయముతో జగత్సిం హుఁడచటినుండి మరలెను. ప్రధానమంత్రినిజూచి పిదప నయేషాభవనమునకుఁ బోయి ద్వారపాలకునిచే నామె కీరీతిగ సమాచారమంపెను. "నవాబు కాలధర్మము నొందినపిదప మరల నిన్నుఁజూచు నదృష్టము నాకులభింపలేదు. నేనిప్పుడు పాట్నాకుఁ బోవ సిద్ధముగ నున్నాఁడను. నీ దర్శనభాగ్యము మరల నాకెన్నటికోగాని కలుగదు. అందుచే నొకసారి నిన్నుఁజూచి నీకడ ననుజ్ఞఁగొని యేగవలయునని యత్యా త్రముతో నున్నాఁడను"

ద్వారపాలకుఁడు తిరిగివచ్చి యిట్లుచెప్పెను.

"రాజోత్తమా! మాప్రభుతనయ యిట్లు నీతోఁ జెప్పుమనినది.

ఇప్పుడు మిమ్ము దర్శింపఁజాలను. ఇట్లన్నందులకు క్షమింపుఁడు."

రాజపుత్త్రుఁడు మఱేంతచిన్నపుచ్చుకొనియెను. అతని నివాసమునకుఁ బోవ బయలువెడలి కోటగుమ్మముకడకు వచ్చెను. అక్కడ నస్మానుఖాను తనకొఱకు నిరీక్షించుచుం

డెను. జగత్సింగు నాతనికి మరల వందనముచేసి బయలు దేరెను. అస్మాఖాన్ కూడ వచ్చుచుండెను. రాజపుత్త్రి యిట్లనియెను.

"సేనాధినాయకా! నావలన నీకేదైనపని గావలసియుం డెనేని నెఱింగింపుము. నీమనోరథము నత్యానందముతో నెఱవేర్చెదను."

"నీతో రహస్యముగ నొకవిషయము మాటలాడవల సియున్నది ఇందఱినడుమ నీతో నది చెప్పవలనుపడదు. వారిని ముందునకు సాగిపొమ్మనుము. నాతోఁగూడ రమ్ము."

జగత్సింహుఁ డించుకేని సందియమొందక తన పరి వారమును పొమ్మని యాజ్ఞయొసంగి తానస్మానుతోఁగూడఁ జనియెను. అస్మానాతని గుఱ్ఱము నధిరోహించెను. ఇరువురును కొంతదూర మేగిరి. అస్మాన్ సాంద్రమయిన సాలారణ్యమును బ్రవేశించెను. రాజపుత్త్రుఁడు నాతనితోఁగూడ నేగెను. అట శిథిలమైన భవనమొకటియున్నది. బహుశః పూర్వకాలమున నెవఁడో రాజద్రోహి యీ యరణ్యముననుండి యుండ వచ్చును. అస్మాన్ గుఱ్ఱము నొకసాలవృక్షమునకుఁగట్టి లోనికి బోయెను. ఆమధ్యమున నొక విశాలమైన పెరడున్నది. అం దొకప్రక్కను శవమునుపాతు గొయ్యియొకటి త్రవ్వఁబడి యుండెను. అది క్రొత్తగ త్రవ్వఁబడినది. కాని శవము మాత్రముచటలేదు రెండవప్రక్కను చితియొకటి పేర్చియుం డెను అక్కడను మృతకళేబరములేదు.

జగత్సింహుఁడు లోపలఁ బ్రవేశించి యిట్లనియెను.

"ఇదియేమి? ఎందుకొఱకు?"

"ఇది నాయాజ్ఞనుసారము సిద్ధపఱుపఁబడినది. ఈదినమున నేను మృతిఁజెందితినేని నన్ను అదిగో ఆ సమాధిలోఁ బాతిపెట్టింపుము. ఎవ్వరును గ్రహింపజాలరు. నీవు మరణించితివేని బ్రాహ్మణులచే నీయుత్తరక్రియలు చేయించెదను. ఎవ్వరును తెలిసికొనఁజాలరు."

"నీమాటలు నాకర్థము కాలేదు."

"నేను పఠానుఁడను. మా హృదయముల నగ్నిప్రజ్వరిల్లెనేని మాకు న్యాయాన్యాయములుండవు. ఈ ప్రపంచమున నయేషాయొక్క ప్రేమకు రెండుస్థానములుండరాదు. అందుచే మనయిరువురియం దెవ్వరైన నొకరిప్పు డంతమొంది తీరవలయును."

రాజపుత్రుఁడు సర్వమునుగ్రహించి యిట్లనియెను.

"అయిన నీయుద్దేశమేమి?"

"నీవును నాయుధపాణివి. నాతో రణ మొనర్పుము. నాప్రాణములను గైకొని నీవు సుఖముగ నుండుము. లేదా, నీప్రాణముల నిట సర్పించి నాకు మార్గమునుజూపుము."

ఇట్లు చెప్పుచుఁ బ్రత్యుత్తరమునకైన నవకాశమీయకుండ నాతఁడొఱనుండి ఖడ్గమును బైటికి రాజపుత్రునిపైకురికెను. తనను గాపాడుకొనుటకై రాజపుత్రున కతిశీఘ్రముగఁ గత్తిని దీయవలసివచ్చెను. ఉస్మాన్ఖా ననేకపర్యాయములు రాజపుత్రుని ప్రాణములదీయ ప్రయత్నించెను. కాని, జగత్సింహుఁడొక్క దెబ్బయయినను తనశత్రువుపై విసరలేదు. ఆతని దెబ్బ తగులకుండమాత్రము కాపాడుకొనుచుఁ

ెను. ఆయుధవిద్యయం దిరువురును బరిపూర్ణులే. జయాప
జయములు లేకుండ నిరువురును సమానముగఁ జాలసేపు
పోరాడిరి. కాని, పఠానుఁడొనరించిన గాయములచే రాజ
పుత్త్రుని శరీరము రక్తములో మునిగియుండెను. పఠానుని
శరీరమున నొక్కగాయమైన లేదు రాజపుత్త్రుఁ డాతనిని
ముట్టుకొననైనలేదు. తాను రక్తహీనుడనై పోవుచున్నా
ననియు నిట్టి యసమానయుద్ధమున నిఁక దనకు మరణము
తప్పదనియు రాజపుత్త్రుఁడు నిశ్చయించుకొనియెను. ఇట్లని
యెను.

"చాలు — విడువుము — నేనోడింపఁబడితినని యొప్పు
కొనుచున్నాడఁను"

అస్లాన్ ఖాన్ నవ్వుచు నిట్లుత్తరమిచ్చెను.

'హా! రాజపుత్త్రుఁడు మరణమునకు భయపడునని
నేనెన్నఁడును విని యెఱుంగను—రణమొనర్పుము—రణమొన
ర్పుము—నేను నిన్ను సంహరించెదను—నిన్ను క్షమింపను—
నీవు జీవించియుంటివేని అయేషా యెన్నఁడును నా యయేషా
కాదు"

"నాకయేషాపై వలపులేదు"

"లేదు. నీవు ప్రేమించుటలేదు. కాని, యయేషా నీ
యెడ ననురాగమై యున్నది — యుద్ధమొనర్పుము — క్షమా
పణలేదు —" అని ఖడ్గకాంతులు మెఱయుచుండఁ ద్రిప్పుచుఁ
జెప్పెను.

రాజపుత్త్రుఁడు తనయాయుధమును దూరముగ విసరి
వైచి యిట్లుచెప్పెను.

"నేను రణమొనర్పను, నాదురదృష్టదినములలో నీవు నాకుఁ జాలసాహాయ్య మొనర్చితివి, అందుచే నేను నీతో యుద్ధమును జేయను."

క్రోధావేశపరవశుఁడై యస్మానుఖాను రాజపుత్త్రుని వక్షస్థలమున నొక్కతన్నుఁ దన్ని యిట్లనియెను.

"మరణమునకు భయపడిన వీరులతో నేనిట్లే యుద్ధ మొనర్చెదను"

రాజపుత్త్రుని యోర్పంతయు నశించిపోయెను. పాఱ వయిచిన యాయుధము నతిశీఘ్రముగ నందుకొని నక్కఱ చిన సింగంపు గొదమవలె ముందునకు లంఘించి పఠానుని దాఁకెను. మహాద్భుతమైన యాతని తాఁకుడును పఠానుఁడు సహింపలేకపోయెను. రణరంగమున నిలువుగఁ బడిపోయెను. రాకుమారుఁ డాతనివక్షముపైఁ గూర్చుండి యాతని చేత నున్న కత్తిని బెఱికికొని యాతని కంఠస్థలమున బెట్టి యిట్లని యెను.

"ఇప్పుడేమనెదవు? నీరణవాంఛ తృప్తినొందెనా?"

"నేను బ్రతికియుండగఁ గాదు"

"నీప్రాణము నిప్పుడు నాశనమొందింపఁగలను."

"అట్లుసేయుము. లేకున్న నీప్రాణశత్రువు జీవించి యుండును"

"బ్రతికియుండనిమ్ము. రాజపుత్త్రుఁ డందులకు భయ పడఁడు. నేను నిన్ను వధించియుందును. కాని నీవు నాప్రా

మును గాపాడితివి. అందుచే నీప్రాణములను నేను కాపాడు చున్నాఁడను."

రాజపుత్త్రుఁడస్మానుని చేతులును, గాళ్ళునుగట్టి, యొక్కటొక్కటిగ నాతని యాయుధముల నన్నిఁటిని దీసిపాఱవైచి, యాతని నిరాయుధునిగఁ జేసెను. పిదప నాతని బంధవిముక్తునిఁజేసి యిట్లనియెను.

"నీవు నెమ్మదిగ నీయింటికిఁబొమ్ము. నీవుయవనుఁడవై యుండియు రాజపుత్త్రుని వక్షస్థ్సలమునుదన్నితివి. అందుచే నీకీదురవస్థఁ గలుగఁజేయవలసి వచ్చినది. లేకున్న రాజపుత్త్రు లెవ్వుడును దమకు మేలొనర్చినవారియెడఁ గృతఘ్నులై ప్రవర్తింపరు"

అస్మానుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయకుండ నశ్వారోహణము జేసి దుర్గమువంకఁ బరుగెత్తెను.

రాజపుత్త్రుఁడు తన వస్త్రమును నూతిలోఁదడిపి శరీరమంతయుఁ గడిగికొనియెను. అతఁడుగుఱ్ఱమునధిరోహించి కళ్ళెమును బుచ్చుకొనెను. ఆకళ్ళెమునకు నాకులు లతలు చుట్టఁబడియున్నవి. వానిని దీసివేయశిరోజములతోఁ గట్టఁబడిన యుత్తరమొకటి కనఁబడియెను. దానిపై నీవిధముగ లిఖింపఁబడి యుండెను.

"అయ్యా! రెండు దినములవఱకు నీయుత్తరమును విప్పకుము. విప్పితివేని దీనియుద్దేశము కొనసాగ నేరదు.'

రాజపుత్త్రుఁ డొక్కింతుక యాలోచించి లేఖరియభిప్రాయము నంగీకరించెను. విప్పలేదు. దానిని తాయెతులో

భదిపఱచెను. గుఱ్ఱము నొకడెబ్బకొట్టి నివాసమునకై మరలెను.

ఇంటికిఁ జేరినమూఁడవనాఁ డాతనికొకదూత మఱియొకయుత్తరమును దెచ్చియిచ్చెను.

దానినిగూర్చి తరువాత ప్రకరణమున ముచ్చటించుకొందము.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ఆయేషా యుత్తరము.

అయేషాయుత్తరము వ్రాయఁ గూర్చుండెను. ఆమె ముఖలక్షణము, తదేకధ్యానమును, గంభీరమును, సూచించుచుండెను. ఆమెవ్రాయబోవు నుత్తరము జగత్సింహునకు. చిన్నకాగితము నొకదానిని గైకొని వ్రాయఁ దొడంగెను. మొదట 'ప్రాణాధికప్రియా' అని వ్రాసి వెంటనేదానిని తుడుపుపెట్టెను. మరల "రాజకుమారా!" అనివ్రాయుచుండ నేత్రముల బాష్పము లుదయించి కపోలములవెంటఁ బ్రవహించి యాకాగితముపైఁ బడియెను. అయేషా దానిని చించిపాఱవైచి మఱియొక క్రొత్త కాగితమును గైకొని వ్రాయుచుండెను. ఎన్నియో పంక్తులు వ్రాయలేదు. దానిపైకూడ నట్లే బాష్పములు స్రవించెను. ఆమె దానిని కూడఁ బాఱవైచెను. మూఁడవసారి కన్నీళ్ళచే మరక పడకుండ నుత్తరమును బూ

త్తి చేసెను. వ్రాసిన దానిని చదువ నారంభించెను. అశ్రువు లామెను చదువనీయలేదు. అక్షరములు కనఁబడలేదు. అతి కష్టముమీఁద నెట్లో చదివి యుత్తరమును మడచి దూతకిచ్చె ను. ఆతఁడు రాజపుత్రసైన్యము విడిసియున్నప్రదేశము వంకకుఁబోయెను. అయేషా యొక్క తెయు శయ్యపైఁబడి యేడ్చుచుండెను.

జగత్సింగుత్తరమును విప్పి యిట్లు చదివెను.

'రాజకుమారా! నామనోధైర్యమునందు నాకు నమ్మక మున్నది. ఆవిషయమున నాకేమేని భయముండి నిన్నుఁజూడ రాకపోలేదు. అయేషాకు తాలిమి తక్కువయని యెన్నఁడును తలంపకుము. ఆయుద్దేశము నాకుఁ జాలబాధాకరము. అస్మా నుఖాన్ నాతని హృదయమునఁ గ్రోధాగ్నిని రగుల్కొల్పి నాఁడని నీ వెఱుంగుదువు. మరలనాతని హృదయమునకు బాధకలుగఁ జేయవలసివచ్చు ననెడియుద్దేశముతో నేను నిన్నుఁ జూడరాలేదు. నీదర్శనమును నిరాకరించినందులకు నీవన్యథాతలంపవని యనుకొనెదను. నాకష్టసుఖములన్నియు భగవంతునిపై వైచితి. నీసమక్షమున నేను నీకనుజ్ఞ నొసంగి యుంటినేని నావిచారమునంతయు సులభముగా భరింపఁగలిగి యుందును. నేను నీదర్శనముఁ జేయలేకపోవుటచే, జాతితో నిర్మింపఁబడిన స్త్రీ నై పోయితిని.

అయిన నిప్పుడీయుత్తరమెందులకని యడుగవచ్చును. నాదొక్క ప్రార్థన మున్నది. సోదరీప్రేమతోఁగంటె నన్యథా నిన్ను నేను ప్రేమించియుంటినని నీకుఁ దెలిసెనేని దానిని మఱచిపొమ్ము. ఈజీవితమున నేనా విషయమును గూర్చి

యేమియుఁ దెలుపకుండుటకై మొదట నిశ్చయము జేసికొంటిని. కాని భగవంతు డన్యథా యొనర్చినాఁడు. అయిన నిఁక దానిని జ్ఞప్తియందుంచుకొనకుము.

నిన్ను ప్రేమించునంతటి భాగ్యమునకై నేను నోఁచి పుట్టలేదు. నేను దేనిని నీకీయవలసియుండెనో దానిని నీకర్పించివైచితిని. దానికి బదులుగ నేనేమియుఁ గోరను. నీహృదయమును బడయగలుగుదునను నాశ లేకపోయినను నాప్రేమ బలమున నిర్విచారముగఁ గాలముఁ గడుపఁగలను. ఇప్పుడా విషయమగు ప్రస్తావనమంతయు ననావశ్యకము.

నేను నిన్ను దురవస్థలోఁ జూచితిని. నీకదృష్టదినములు సంప్రాప్తమైనప్పు డయేషాకుఁ దెలియపఱుపుము. కాని యట్లు చేయ నీకిష్టము లేకపోయేనేని చేయకుము. ఎప్పుడైన నీహృదయమునకుఁ గష్టము కలిగినేని యప్పు డయేషా జ్ఞప్తియుండునా ?

నీకీయుత్తరము వ్రాసినందుల కిప్పుడుగాని ముందుగాని లోకులు నన్నునిందింపవచ్చును. నేను నిర్దోషురాలను. లోకులాడుకొను దానిని గూర్చి నీవంతగా పాటిసేయనక్కఱలేదు. నీకెప్పుడైన నిష్టముకలిగెనేని నాకుత్తరము వ్రాయుము.

నీవిప్పుడు వెడలిపోవుచున్నాఁడవు. ప్రస్తుత మీప్రదేశమును విడిచి యేగుచున్నాఁడవు. పఠానులు శాంతస్వభావులు కారు. అందుచే నీదేశమునకు మరల నీవు రావలసి యుండును. కాని నీవిఁక నెప్పుడును నన్నుఁ జూడబోకుము. నేనా విషయమును చాలదూరము యోచనచేసి యట్లు నిశ్చయించితిని. స్త్రీల హృదయమునందు విశేషముగ నమ్మక

ముంపరాదు. దానిని వశ్యముఁ జేసికొనుట స్వభావసిద్ధముగఁ జాలకష్టము.

నిన్నిఁక నొక్కమాఱు మాత్రము చూడవలయునని నాకభిలాషకలదు. ఈదేశమున నీకుఁ బరిణయ మగునేని యప్పుడావిషయమును నాకెఱిగింపుముఁ నేను స్వయముగ నీవివాహమున కరుదెంచెదను. నీయర్థాంగిగాఁ గానున్న యా నారీశిరోమణి నిమిత్తము కొన్నిభూషణములను దాఁచియుంచితిని. ఆసమయమును నేనెటుంగఁ గలిగితినేని నాహస్తములతో నా యలంకారముల నామె గాత్రమున కలంకరించెదను.

ఇంకొకమనవి. అయేషా లోకాంతరమున కేగెనని నీకు సమాచారము వచ్చినప్పుడు నీవొక్కమాఱిక్కడకు రమ్ము. నీపేరువ్రాసి పెట్టెలో నుంపబడినవేవి నీకగపడునో వానిని నీవు నాకొఱకంగీకరింపుము. ప్రేమాస్పదుఁడగు నా తండ్రివలన నేను తనయనైనను కొంతద్రవ్యముఁ బడసియున్నదానను. అది స్వల్పముగ గాన్పించినను, బీదదేశములోఁ జాలగొప్పగఁ బరిగణింపఁబడును. అబ్బాయి రాజపుత్రివంశజుల కది గ్రహింపఁదగనిదైనను దానిని నీవు స్వాధీనము చేసికొనవలయునని నాప్రార్థన.

దానపత్రమును నీవాపెట్టెయందే కాంచఁగలవు.

ఇఁక వ్రాయుట కేమియున్నది? ఇంకను నెంతయో వ్రాయవలయునని నాకభిలాషకలదు. కాని. దానివలన లాభమేమి? భగవంతుఁడు నీకెప్పుడును సౌఖ్యమొనగూర్చు:

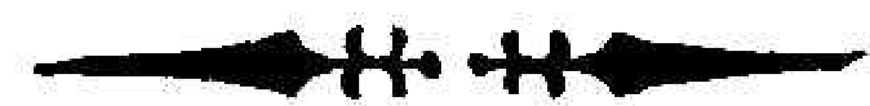
గాక! అయేషా విషయమై నీకెప్పుడును నసౌఖ్య మొనఁ గూర్పకుండుఁగాక!"

ఉత్తరముఁ జదువుకొని జగత్సింహుఁ డేమువదో సంగెను. ఆయుత్తరమును జేతఁబట్టుకొని చాలసేపటునిలు పచార సేయుచుండెను. పిదప నాతఁడు శీఘ్రముగ నొకకాగితమును గైకొని యీదిగువమాటలను వ్రాసి దానిని దూతకిచ్చి పంపెను.

"అయేషా! నీవు నారీలోకమునం దంతకుఁ బ్రకాశ సేయురాలవు. ప్రపంచమును గష్టములలోఁ ద్రోయుచుండుట భగవదుద్దేశము కాఁబోలు! నీయుత్తరమునందలి యేయంశమునకును నేను బ్రత్యుత్తర మీఁజాలను—నీయుత్తరముచే నే నవశుఁడనై పోతిని. నిన్ను నే నెప్పుడును ప్రియతమయగు సోదరివలెఁ జూచుకొనుచుందునని మాత్రమే దీనివలన నీ వెఱుంగవలయును."

దూత యాయుత్తరమును గైకొనిపోయి యయేషా కిచ్చెను.

ఇరువదియవ ప్రకరణము.

ఆరిపోవుచున్న దీపము.

అయేషాకడ సెలవుఁగైకొని యాస్మానీతోఁ గూడ తిలోత్తమ వెడలిపోయినపిమ్మట నామె యెటనున్నదో యెవ్వరును జెప్పలేరు. తిలోత్తమ యాస్మానీ, అభిరామస్వామి,

విమలలను గూర్చిన సమాచారము లెవ్వరికిని దెలియుటలేదు. సంధికార్యములు సమాప్తమయినపిదప మొగలాయీలును, బఠానులును గూడ వీరేంద్రసింహుని దారుణవధను గూర్చి యాతని కుటుంబమునకు సంఘటిల్లిన దురవస్థంగూర్చియుఁ జాలపరితపించిరి. జాలినొందిరి. ఆతనిభార్యను తనయను వెదకించి తీసికొనివచ్చి గరమందరమున మరల వారిని నిలుపవలయునని నిశ్చయించిరి తదనుసరణముగ నస్మానును క్వాజాయిసాయును మానసింహుఁడు మొదలగువారును జాల శ్రద్ధచేసి వారిని వెదకించిరి. కాని, యయేపాకడనుండి యాస్మానితో వెడలుటతప్ప తిలోత్తమ సమాచారముల నెవ్వరును నెఱుంగఁజాలరైరి. మానసింహుఁడు తన ప్రయత్నములన్నియు విఫలములయిపోవఁ దుదకుఁ దనకు నమ్మకమైనవాని నొకనిని గరమందరమున నుంచి యాతనికిట్లాజ్ఞాపించెను.

“వీరేంద్రసింహునిభార్యను, తనయను వెదకింపుము. వారిని నీవు కనుగొంటివేని గరమందమును వారికొప్పగించి నాకడకురమ్మని. నీకు బహుమానముగ నేనొక జాగీరు నిచ్చెదను”

ఈవిధముగ గరమందర వ్యవహారము నంతను నెఱవేర్చి మానసింహుఁడు పాట్నాకుఁబోవ సిద్ధపడియెను.

కటులుల్ ఖాను చచ్చిపోవుచుఁ జెప్పినవాక్యములు జగత్సింహుని హృదయమున కేమేని మార్పును గలిగించెనో లేదో. చెప్పలేము. ఆ యువిదలను గనుగొనుటకై యాతఁడు మనుష్యులను బంపుటలోఁగాని ద్రవ్యమును వెచ్చించుటలోఁగాని యేమియు లోటుచేయలేదను మాటమాత్రము వాస్త

వము. కాని. యీ ప్రయత్నములు చేయవలయునను నుద్దేశ మాతనికి గతమునంతను జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొనుటవలనఁ గలిగె నో మానసింహుఁడు మొదలగువారిని ప్రేరేపించిన యుద్దేశ ములే యితనిని ప్రేరేపించుటవలనఁ గలిగెనో, పూర్వపు ప్రేమ యంతయు మనసున మరల నుద్భవించుటవలనఁ గలి గెనో, మనము చెప్పలేముఁ కారణమేదియయినఁ గానిమ్ము ఆతని ప్రయత్నములన్నియు నిష్ఫలములై పోయినవి.

మానసింహుని సేనలన్నియు నచటనుండి బయలు దేరు ప్రయత్నముతోనున్నవి. రేపటిదినమున వారు బయలు దేరి పోయెదరు. ఈదినముననే గుజ్జముకళ్యాణమునకుఁ గట్టఁబ డిన యుత్తరముఁ జదువవలసిన సమయము, రెండుదినము లును గడచిపోయినవి. అత్యాత్రముతో జగత్సింహుఁడుత్తర మును విప్పి యీ దిగువయంశములను జదివెను.

“నీవు సదుద్దేశము గలవాఁడవై పాపమునకు భయ పడెదవేని, బ్రాహ్మణునిశాపమునకు నీవు భీతిఁజెందెదవేని, నీ యుత్తరమునందలి విషయములను జదివినతక్షణమే నీవొంట రిగ నిటకు రావలసినది. ఇంతేసంగతులు.”

‘ఒకబ్రాహ్మణుఁడు’

రాజపుత్రుఁ డాశ్చర్యపడియెను. ఒకమారిట్లు యో చించెను. ‘ఇదిశత్రువులమోసకృత్యమయి యుండవచ్చును. నేనువెళ్ళవచ్చునా?’ మరల నిట్లుతలంచెను. “ఈయుత్తరము స్వచ్ఛమయిన దేవనాగరాక్షరములలో వ్రాయఁబడియున్నది “తుదకిది తప్పక బ్రాహ్మణునియొద్ద నుండియే వచ్చియుండు” నని నిశ్చయించెను.

తక్కువ యన్నిటికంటె బ్రాహ్మణశాప మనిన రాజపుత్త్రిల కెక్కుడుభయము. అందుచే నాతఁడు వెళ్ళుటకే నిశ్చయించుకొనియెను. తనపరివారముతో నాతఁ డిట్లు చెప్పెను.

"మీరు బయలుదేరులోపల నేను—మిమ్ములఁ గలిసికొనకుండినను, నానిమిత్తము కనిపెట్టుకుని యుండవలదు. మీారు ముందుపోయినను నిబ్బందిలేదు. జరడ్వానుకడఁగాని, రాజమహాలునందుగాని, మిమ్ముఁగలిసికొనెదను"

ఇట్లు వారికిఁజెప్పి యొక్కఁడును సాలారణ్యమువైపునకుఁ జనియెను. మునుపటివలెనే శిథిలమైయున్న యాభవనద్వారముకడకుఁ బోయి యశ్వము నొక సాలవృక్షమునకుఁ గట్టి చుట్టును జూచెను ఎవ్వరును గనఁబడలేదు. పిదపనాతఁడు లోపలికేగెను. అక్కడ నొకప్రక్క సమాధికై త్రవ్వఁబడిన గోరియు నొకప్రక్క శవదహనమునకై యేర్పాటుపఁబడినచితియు నుండెను. అవి యిదివఱకు తాను చూచినవియే. ఆచితిపై నొక బ్రాహ్మణుఁడు గూర్చుండియుండెను. ఆతఁడు తలవాల్చుకొని యేడ్చుచుండెను.

"అయ్యా! నన్నిక్కడకు రావలయునని కోరినది నీవేనా?"

బ్రాహ్మణుఁడు తలపైకెత్తెను. రాకుమారుఁ డాతనిఁ జూచెను. ఆతఁ డభిరామస్వామి.

ఆశ్చర్యసంతోషవినోదము లొక్కుమ్మడి రాజపుత్త్రుని హృదయము నావరించెను. బ్రాహ్మణుని కాతఁడు వినయపూర్వకముగ వందన మొనర్చి యిట్లడిగెను.

"మిమ్ముఁ జూడవలయునని నేనెన్ని ప్రయత్నములొనర్చితినో యిప్పుడెంతని చెప్పుదును మీరెందుల కిక్కడనున్నారు ?"

అభిరామస్వామి నేత్రములు తుడుచుకొని యిట్లనియెను.

'ప్రస్తుతము నేనిక్కడనేయున్నాఁడను'

అతఁడామాట వినియు విననితోడనే ప్రశ్నపై ప్రశ్న నైచి యడుగ నారంభించెను.

"నన్నిక్కడఁ జూడఁగోరినదెందులకు? మీరు విచారించుచున్నారెందులకు?"

'నిన్నిటకురమ్మనుటకును, నాకన్నీళ్ళకును. నొక్కటే కారణము. తిలోత్తమ మరణశయ్యపై నున్నది'

రాజపుత్త్రుఁడు మెల్లగఁ జేయూనుకొని క్రిందఁ గూర్చుండెను. అతని హృదయమున కన్నియు జ్ఞప్తికివచ్చెను. చాలకష్టపడియెను. దేవాలయమునందలి ప్రథమావలోకనము,—శైలేశ్వరసన్నిధానమున నొనర్చినశపథము—ఆశ్రంగారభవనమునఁ బ్రథమసమావేశ సమయమున గాఢానురాగముచేనైన బాష్పోదయము—గాఢాంధకార మయమగు నారాత్రిసంభవించినదురవస్థ—ఆమూర్ఛావస్థయందలి తిలోత్తమవదనము—యవనాంతఃపురగుహాయందలి యామెకష్టము—చెఱసాలయందు తాను చూపినసిర్దయ—తుదకీమరణశయ్యపై నుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసనిర్గమనము—అన్నియు—జ్ఞప్తికివచ్చెను. అతనిహృదయమున కివి తుపాను వేగమున వచ్చి

తట్టెను. పూర్వపుటగ్ని వదిరెట్లభివృద్ధిఁజెంది యాతనిహృదయమును దహించుచుండెను.

ఆతఁడు చాలసేపు మాటలాడకుండ నూరకుండెను. అభిరామస్వామి యిట్లు చెప్పుచుండెను.

“ఆనాఁడు, విమల తననాధునిఁ జంపినందులకయి పగ తీర్చుకొనినదిమొదలు నేను నాతనయను నాతనయతనయను దీసికొని యిట్లు రహస్యముగనొకచోనుండక యాదేశమునా దేశముతిరుగుచున్నాఁడను. మహమ్మదీయుల భయముచేనిట్లు చరింపవలసివచ్చినది. ఆనాఁటినుండియు తిలోత్తమ వ్యాధిపీడితురాలైయున్నది. వ్యాధికారణమును నీవుబాగుగ నెఱుంగుదువు.”

రాజపుత్త్రునిహృదయమున శూలము గ్రుచ్చినట్లయ్యెను.

“అప్పటినుండియు నామెననేకప్రదేశముల యందుంచితిని. అనేకవిధముల వైద్యమొనర్చితిని. నాయౌవనమునుండియు నేను రోగలక్షణశాస్త్రమును బాగుగఁ జదువుకొన్నాఁడను. అనేక వ్యాధులకు వైద్యమును జేసితిని. ఎవ్వరు నెఱుంగని యనేకౌషధముల నేనెఱుఁగుదును కాని హృదయమున బాగుగవేర్లుపాఱియున్న విచారముచే బాధపడుచుండురోగికేవైద్యుఁడు వైద్యముఁ జేయఁగలడు? ఈప్రదేశము రహస్యముగ నున్నదనియెంచి ఈభవనమునందొకరహస్యస్థానమున నొకవారము దినములనుండి నివసించియున్నారము. అదృష్టవశమున నిన్నిటఁగనుగొని నీయశ్వము కళ్ళెమున కుత్తర

మును గట్టితిని. ఆమెవ్యాధిని నేనుగుదుర్పలేకపోయినచో నవసానకాలమున నామెకు శాంతిగలుగుటకై, నిన్నొక్కమారామెకడకుఁ గొనిరావలయునని నే నెప్పుడును తలంచుచుండెడివాఁడను ఇందుకొఱకే నీకు నే నీయుత్తరము వ్రాసితిని. అప్పటి కామె జీవితవిషయమున నాకుఁగల యాశాలతలన్నియుఁ దెగిపోలేదు ఇఁక రెండుదినములలోపలఁ గొంచెము గుణము గాన్పించదేని యామెతప్పకమరణించునని యప్పుడనుకొన్నాఁడను. అందుమూలమున నే యీయుత్తరమును రెండుదినములు గడచినపిమ్మట చదువ వలయునని వ్రాసియుంటిని. ఇప్పు డవసానము తటస్థించినది. ఆమెఁ బ్రతుకు నను నాశలేదు. అయ్యో! ఆదీపము కడసారి ప్రకాశమును జూపుచున్నది.”

ఆతఁడు మరల నేడ్చెను. జగత్సింగుకూడ నేడ్చుచుండెను.

“నీయంతట నీవాకస్మికముగ తిలోత్తమయెదుటకు రాకుము. మిక్కిలి కృశించియున్న యామెహృదయమొక్కమాఱుగ నీయత్యధికానందమును భరింపఁజాలదు. ఒక్కమాఱు వచ్చిచూడవలయునని వర్తమానమంపితిననియు, నీవు రానున్నావనియు నామెతోఁ జెప్పియున్నాఁడను. ఇప్పుడు నేనేగి నీరాక నెఱింగించెదను. నీవామెను పిదపఁ జూడ వచ్చును.

ఇట్లు చెప్పుచు నాతఁ డాశిథిలభవనమునందలి లోపలి భాగమునకుఁ జనియెను, పిదప కొన్నినిమిషముల కాతఁడు మరలవచ్చి ‘రమ్ము’ అనియెను.

రాకుమారుఁ డాతనితోఁగూడ లోనికింజనియెను. ఆ గదియంతయు, నిశ్శబ్దముగనుండెను. అందొక ప్రాతమంచము పైఁ జాలకృశించినను నింకను మనోహరముగనున్న తిలోత్తమ పండుకొనియుండెను. పూర్వలావణ్యముయొక్క యస్పష్టకాంతులింకను నామె నావరించియుండెను. సూర్యోదయాత్పూర్వ మాకసమున నించించుక కాంతులఁ బ్రసరింపఁజేయుచు నస్తమింపనున్న మనోహరనక్షత్రింబుఁబోలె నామెయట బగుండియుండెను. పరిక్కనొకయనాథస్త్రీ కూర్చుండి తన హస్తముచే నామెశరీరముపై మెల్లఁగ రాచుచుండెను ఆమె శరీరమున నలంకారములు లేవు ఆమె యేకాకినియు మలిన దేహయునగు వితంతువు. మొట్టమొదట నామెను రాజపుత్రుఁ డానవాలుపట్టలేకపోయెను ఎట్టులానవాలు పట్టఁగలఁడు? ఆతఁడు చూచునప్పటి కామెనిరంతరయౌవనవతి. ఇప్పుడో వృద్ధాంగన.

రాజపుత్రుఁడు లోపలికేగి తిలోత్తమ శయ్యకడ నిలువఁబడునప్పటి కామె నేత్రములు మూఁతవడియుండెను. అభిరామస్వామి యామెనుపిలిచి యిట్లు చెప్పెను.

"తిలోత్తమా! కుమారజగత్సింహుఁడు వచ్చినాఁడు"

ఆమె కనులువిప్పి జగత్సింహునిఁజూచెను. ఆ వీక్షణము కోమలముగ నుండెను. అందుఁ దిరస్కారసూచకము లేశమైనను లేదు. ఆతనిజూచియుఁ జూచుటలో నామె నేత్రములు క్రిందకువాల్చెను. క్రమక్రమముగ నశ్రువులు కపోలములవెంటఁ గాల్వలుగట్టసాగెను. ఆతఁ డిఁక సహింపలేక పోయెను. లజ్జయును గంభీరభావమును దొలఁగిపోయినవి.

ఆమెపాదములపైఁబడి బాష్పధారలచే నామె కుసుమగాత్రి మంతయుఁ దడుపుచుండెను.

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

స్వప్నపర్యవసాన మసత్యబోధకము.

తండ్రిలేని నిరాధారురాలగు బాలిక వ్యాధిపీడితయై మంచముపట్టియుండెను. జగత్సింహుఁడామెప్రక్కనున్నాఁడు. పగలుగడిచినది. రాత్రిగడచినది. మరలఁ బవలు వచ్చినది. మరల గడచిపోయినది. మరల రాత్రియే తెంచినది రాజపుత్రిరత్న మామె ప్రక్కనే కూర్చుండియుండి యామె కుపచారములు సేయుచుండెను. ఆమె కుపచారము సేయుటలో గతభర్తృకయగు నా యువిదకుఁ దఱచుగ సాహాయ్యము సేయుచుండెను. తిలోత్తమ తన ముఖమువంకఁ జూచునా? పూర్వమువలె మదహాసాలంకృతమై యామె వదనము మాధుర్యమును వెలిగొలుపుచుండునా?

అని యాతఁడామె వదనమును బలుమాఱుచూచుచుఁ గూర్చుండియుండెను.

సైనిక పటకుటీరము లెటులున్నవి? సైనికు లెటనున్నారు? వారా ప్రదేశమునువిడిచిపోయి యిప్పుడు పాట్నాలోనున్నారు. జగత్సింహుని స్వపరివార మెచటనుండెను? వారు దారుకేశ్వరనదీతీరమున తన ప్రభుని రాకను నిరీక్షిం

ముచున్నారు. ప్రభువెక్కడనున్నాఁడు? నిర్దయాత్మకములగు మధ్యాహ్నసూర్యుని వేఁడి కిరణములచే వాడి, కృశించిపోవ సిద్ధముగనున్న శిరీషకుసుమమునకు నేత్రహీనికరములగు బాష్పోదకములచే మరల జీవము పోయుచున్నాఁడు.

ఆ మృదుకుసుమము మరల బ్రతికినది. మోహము క్రూటియే యీ ప్రపంచమున సర్వకార్య నిర్వాహకమైన మంత్రము. మోహజ్వరమునుగుదుర్చు వైద్యుఁడు మన్మథుఁ డొక్కఁడే. అతఁడుదప్ప నా వ్యాధినిగుదుర్చువార లెవ్వరు?

మంచితైలమును గ్రొత్తగఁబోయుటచే గ్రమక్రమముగఁ బ్రకాశించు దీపమువలె, గ్రీష్మర్తు భానుకిరణములచే వాడిపోయి తొలకరివాన చినుకులచే మరల నేపుఁజెంది చిగిర్చెడితీఁగవలె, జగత్సింగుని సహవాసముచేఁ దిలోత్తమ యారోగ్యమునొందుచుండెను.

ఆమె శయ్యపైఁగూర్చుండుటకు శక్తిగలిగెను. నడుమ నడుమ విమల యావలికేగినప్పు డామె తన హృదయము నాతనికడ విప్పి యేమేమియో చెప్పుచుండెను. ఎన్నివిషయములో చెప్పినది. హృదయముననున్న యనేకములగు తప్పయిన యభిప్రాయముల నన్నిఁటిని దెల్పినది. ఆమె మనసున నుద్భవించి నాశనమైన యాశలన్నియు నెఱింగించినది. నిద్రించుచున్నప్పుడు మెలఁకువగనున్నప్పుడామె కనినస్వప్నకథల నన్నిఁటిని నుడివినది. వ్యాధిపీడితమై స్మృహలేకుండ పడియున్నప్పుడు తన కొకనాఁడు వచ్చిన యాకిృందిస్వప్నము నాతనికిఁజెప్పెను.

వసంతకాలమున సంకురములు మొదలగు వానిచేఁ జక్కఁగనలంకరింపఁబడియున్న యొకపర్వతముపై నామెయు రాజపుత్త్రుఁడును నాటలాడుకొనుచుండిరి. ఆమె పువ్వులనేరి దండలుగాఁ గూర్చెను. ఆమె రెండుదండలనుగుచ్చి యం దొకటి తనకంఠమున నలంకరించుకొని రెండవది జగత్సింహుని కంఠమున వైచెను. రాజపుత్త్రుని నిశితఖడ్గమునకుఁ దగిలి యాతనిహారము తెగిపోయెను. "నేనిఁక నేహారమును నీకంఠమున నలంకరింపను. నీపాదములకు సంకెలలఁ దగిల్చి కట్టివైచెదను." అని తిలోత్తమ యనియెను. పిదప నామె పూలతో సంకెలలఁ జేసెను. ఆమె యాసంకెలలం దగుల్ప నాతనికడ కేగెను. ఆతఁడు కొంచెము వెనుకకరిగెను. తిలోత్తమ యాతనిఁబట్టుకొనుటకయి శీఘ్రముగ నడచెను. ఆతఁడింకను దూర మరిగెను. తిలోత్తమ పరుగెత్తెను. జగత్సింహుఁడు వేగముగాఁ బర్వతము నెక్కనారంభించెను. అక్కడ చిన్నకాలువ యొకటి యుండెను. జగత్సింహుఁడు దానిని దాఁటెను. తిలోత్తమ స్త్రీయగుటచే దాఁటలేకపోయెను. ఆకాలువ యెటసన్నముగానుండునో యక్కడనుండి దాఁటవలెనని యామె యాప్రక్కగాఁ బోయెను. వెళ్ళినకొలఁది నాయేఱు సన్నమగుటకుబదులు వెడల్పయ్యెను. క్రమక్రమముగ నదియొక చిన్న నది యయ్యెను. తుదకది పెద్ద నది యయ్యెను. ఇఁక జగత్సింహు డగపడలేదు. ఆనది గట్లెత్తుగ నుండెను. భయంకరములై మొరకపల్లములచే సమానముగా లేకుండఁబోయెను. ఇఁక నడచుటకుసాధ్యముగాదు. ఇంతలో తిలోత్తమ నిలుచుండియుండినగట్టుమహాధ్వనిచేయుచుఁగూలి,

నదిలోఁబడిపోయెను. క్రింద నొకభయంకరమయిన సుడిగుండ మున్నది. తిలోత్తమ యటనుండి యెగిరి పర్వతము నెక్క బోయెను. కాని, తిలోత్తమ బిగ్గఱఁగ నేడ్వనారంభించెను. అకస్మికముగ భయంకరస్వరూపుఁ డగు కటుల్ ఖాను సమాధినుండి వచ్చి యామె కడ్డముగ నిలిచెను. తత్క్షణమే యా పూలదండ యినుపసంకెలగ మాఱిపోయెను. ఆమెహస్తమున నున్న పూలసంకెల యదృశ్యమై యామెపాదముల కినుపసంకెల యయ్యెను. అకస్మికముగ నామె శరీరము నిలువఁబడి పోయెను. కటుల్ ఖాను మెడఁబట్టుకొని యామె నాప్రవాహ మధ్యమునఁ బడద్రైచెను.—

తిలోత్తమ నేత్రములు బాష్పావృతము లగుచుండ "రాకుమారా! కల వట్టికలకాదు. నీకొఱకుఁ గూర్చిన యాపూలసంకెల నాపాదముల కినుపసంకెలయై నిజమును ఋజువుచేసెను—నీకంఠమున నేనలంకరించిన యాపూలహారము నీవు కత్తితో ముక్కలుచేసితివి."

రాజపుత్త్రునకు నవ్వువచ్చెను. అతఁడు తనకత్తి నందుకొని యామెపాదములకడ నుంచి యిట్లనెను.

"తిలోత్తమా! ఇదిగో! నాఖడ్గమును నీకిచ్చివైచితిని, ఇఁక నొక్కమాఱు పుష్పహారమును నాకంఠమున నలంకరింపుము. ఈహస్తములతో నీకత్తిని రెండుముక్కలు చేసవైచెదను.

తిలోత్తమ యూరకుండెను. రాజపుత్త్రుఁడు

"తిలోత్తమా! పరిహాసముకాదు." అనియెను.

ఆమె సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొనియెను.

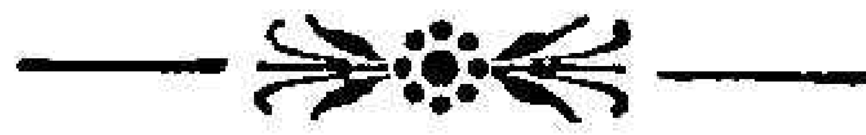
ఆసాయంకాల మభిరామస్వామి యింకొకగదియందుఁ గూర్చుండి ప్రదీపప్రకాశ సాహాయ్యమున వ్రాఁతగ్రంథము నొకదానిని చదువుకొనుచుండెను. రాజపుత్త్రుఁ డటకువచ్చి యతివినయమున నిట్లనియెను.

అయ్యా! నాదొక్కప్రార్థనము. తిలోత్తమ కిప్పుడు ప్రయాణశ్రమను సహింపఁదగినంత శక్తి కలిగినది. ఇఁక నీ శిథిలభవనమున నుండి కష్టమనుభవించు టెందులకు? రేపు శుభదినముగా దేని, గరమందరమునకుఁ బోవిరమ్ము. నీకిష్టము గలదేని తిలోత్తమ నబ్బీరు రాజపుత్త్రవంశమునకుఁ గోడలిగఁ జేసి నాకు సౌఖ్య మొనఁగూర్పుము.

పుస్తకము నటపెట్టి లేచి యభిరామస్వామి యాతనిని గౌఁగిలించుకొని పరవశుఁడై పోయెను. ఆపవిత్రగ్రంథమును కాలితోఁ ద్రొక్కుచుండెను.

రాజపుత్త్రుఁ డభిరామస్వామికడ శెలవందుచున్నప్పు డేదియోయూహించి విమలయు, నాష్మానీయు నాతనివెనుక వచ్చిరి. వెలుపలనుండి యంతయు వినిరి. రాజపుత్త్రుడివ్వలకు వచ్చి విమలను జూచెను. ఆమె విధమంతయు నాకస్మికముగ మారియుండెను. ఆమె యదేపనిగ నవ్వుచుండెను. ఆష్మానీని జుట్టుపట్టుకొని కొట్టుచుండెను. ఆదెబ్బలను లక్ష్యముచేయక ఆష్మానీ విమలయొద్ద నాట్యము నేర్చుకొనుచుండెను. రాజపుత్త్రుఁడు మెల్లగ నటనుండి జారిపోయెను.

ఇరువదిరెండవ ప్రకరణము.

పుష్పము వికసించినది. అభిరామస్వామి గరమంద రమున కేగి జగత్సింహునకును దిలోత్తమకును బరిణయమతివై భవముతో జరుపుచుండెను.

జగత్సింహుఁడు తనపరిణయమునకు జహానబాదునుండి మిత్రులను, బరిచయులను, నాహ్వానముచేసిరప్పించెను. తిలో త్తమతండ్రి బంధుమిత్రులుకూడ నరుదెంచి యామహోత్స వము నతివైభవముగఁ గావించిరి.

జగత్సింహుఁ డయేషాకుఁగూడ సమాచార మంపెను. ఆమె సహోదరునితోడను, బరివారముతోడను, నామహోత్స వమున కేతెంచెను.

ఆమె మహమ్మదీయ యువిదయయ్యు జగత్సింహుని యందును, దిలోత్తమయందును దనకుఁగల ప్రేమాతిరేక మునఁ బరిచారికలతోఁగూడ దుర్గాభ్యంతర మందిరద్వార మున కరుదెంచెను. విచారసాగర నిమగ్నయగు నయేషా యట్టి యుత్సవమునకట్టి మహోల్లాసమును జూడ రాఁజాలదని చదువరులాలోచింపవచ్చును. కాని యామె యట్టిదికాదు. అయేషా యుల్లాసభరితమయిన హృదయముతో శరదాత్రికా చంద్రికిరణ ప్రకాశమున సంపూర్ణవికసితమై నిర్మలోదకము పైఁ దేలియాడుచు చూపఱుల నానందపరవశులం జేయు కుసు మరాజంబుపోలిక నందఱ నానందింపఁజేయుచున్నది. ఆమె మందహాసకాంతులఁ జుట్టును బ్రకాశింపఁజేయుచున్నది.

వివాహ కార్యములు పూర్తియగునప్పటికి రాత్రి రెండుజాములైనది. అయేషా తన పరివారముతోఁ గూడ మరలిపోవ బ్రయాణమయ్యెను. హాసమొనర్చుచు నామె విమలకడ సెలవుఁ గైకొనియెను. అయేషా హృదయమును విమలయేమియు నెఱుంగదు. ఆమె యిట్లనియెను.

"అయేషా! నీవివాహమునకు మరల మమ్ముఁ బిలువ వలెనుజుమీ! మేము తప్పక వచ్చెదము."

విమలను విడిచి యామె తిలోత్తమకడకువచ్చి యామె నొక యేకాంతభవనమునకుఁ గొంపోయెను. ఆమెచేయి పట్టుకొని యిట్లనియెను.

"సోదరీ! నేనిప్పుడు వెళ్ళిపోయెదను. భగవంతుఁడు నీకు చాలకాలము సుఖమొనర్చుగాక! ఇదియే నామనఃపూర్వకమైన ప్రార్థనము."

"మరల నిన్నెంతకాలమునకుఁ జూతును."

"అయ్యో! మరల నిన్నుఁజూచు నాశనాకెక్కడిది?"

"తిలోత్తమ విచారము నొందెను. ఇరువురు నూరకుండిరి.

"మనము మరలఁ జూచికొనినను జూచికొనకున్నను నయేషాను నీవు మఱచిపోయెదవా?"

తిలోత్తమ నవ్వుచు నిట్లనియెను.

"అయేషాను నేను మఱచినచో రాజకుమారుఁడు నన్ను మన్నించునా?"

"నీమాటలు నాకు సంతోషమునిచ్చుటలేదు. రాకుమారునికడ నీవెప్పుడును నాపేరుతలపెట్టకుము. అట్లు చేయువని నాకు వాగ్దత్తమొనర్పుము" అని కఠినముగాఁ జెప్పెను.

అయేషాయొక్క భావిసౌఖ్యము సంపూర్ణముగఁ దననిమిత్తమై నాశనముచేయఁబడెనని జగత్సింహుఁడు విచారించుచున్నవాఁడనియు, నామె పేరు తలపెట్టినంతమాత్రమున నాతనికావిచార మతిశయిల్లుచుండుననియు నయేషాగ్రహించెను.

తిలోత్తమ యట్లు శపథమొనర్చెను. అయేషాయిట్లనెను.

"అయినను నన్నుమాత్రము మీరు మఱచిపోవలదు. జ్ఞప్తికొఱకు నేనొసంగిన వస్తువులను బరిత్యజింపకుము"

పిదపనామె పరిచారికనుబిలిచి యాజ్ఞయొసంగెను. ఆమె యలంకారములుండిన దంతపుపెట్టెను దీసికొనివచ్చెను. అయేషా పరిచారికనుబంపి, యామెమృదుహస్తములతోఁ దిలోత్తమనలంకరింప నారంభించెను.

తిలోత్తమకూడ నొక భాగ్యవంతుని తనయయే. అయినను నాయలంకారనిర్మాణకుశలతయు నారత్నప్రకాశతయుఁ గాంచి చాలనాశ్చర్యపడియెను. అయేషా తనతండ్రిచేనీయఁబడిన సొత్తుచేఁ దిలోత్తమనలంకరించుటకయి యాయాభూషలన్నియుఁ జేయించియుంచెను. తిలోత్తమ యాభూషణ [illegible]ంచెను. అయేషా యిట్లనియెను.

"సోదరీ! వీనినంతగా శ్లాఘింపకుము. నేఁడేరత్నవ
నీహృదయాలంకార మొనర్చుకొంటివో దానితోఁ బోలి
డిదిముచ్చిబంగారమునుగాదు."

ఇటులఁజెప్పునప్పటి కామె నేత్రములఁ బాష్పోదయమ
య్యెను. తిలోత్తమ యేమియు నెఱుఁగదు.

అలంకరించుట పూర్తియయినతోడనే యయేష
తిలోత్తమ రెండుచేతులనుఁబట్టుకొని యామెముఖముపై ద
ృష్టిసారించి తనలో నిట్లనుకొనెను. "నేనెవనిని బ్రేమించితినో
యా రాకుమారుఁడీనిష్కపటమనోహర ముఖమండలముతో
నెప్పుడును సుఖములనందుచుండుఁగాక! నాప్రాణావసానసమ
యమునఁగూడ భగవంతునిఁగూర్చి రాజపుత్త్రిఁడీ బాలికతో
సుఖమొందు నట్లనుగ్రహింపుమని నేనొక్కప్రార్థనమే యొన
ర్చెదను."

తిలోత్తమా! నీ మనోహరుఁ డేదేని వ్యాపార తత్పరు
డై యుండును. ఆతనికడ సెలవుఁగయికొనుటకయి కాలహరణ
మొనర్పను. భగవంతుఁడు నీకు దీర్ఘాయువొసంగును గాక!
ఈయలంకారములను ధరింపుము. మఱియు నా—నీయలంకార
రాజమును నీహృదయమున నలంకరించుకొనుము"

నీయలంకార రాజమునునప్పటి కామె గద్గదకంఠయ
య్యెను. ఆమె నేత్రములు బాష్పపూరితములయి యుండెనని
తిలోత్తమ చూచెను. తిలోత్తమహృదయము కఱఁగి 'అక్క
నీవు దుఃఖించుచున్నావేమి?' అని యడి

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA111B143
పుస్తకం పేరు	దుర్గేశనందని
తారీఖు	26/10/24
ముందు అట్ట	no
వెనుక అట్ట	no
మొత్తం పేజీలు	291
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	no
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Vedavathi
పేజీలు విడదీసినది	Vedavathi
స్కాన్ చేసినది	thasin
పరీక్ష చేసినది	prathyusha
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good.